

5 priča o korupciji u Bosni i Hercegovini

Antikorupcijska mreža organizacija civilnog društva u BiH - ACCOUNT
Centar za razvoj medija i analize
Infohouse

Sarajevo, 2014. godina

Naslov:

5 priča o korupciji u Bosni i Hercegovini

Urednik:

Selvedin Avdić

U istraživanjima učestvovali:

Nermina Šunj
Semir Mujkić
Branka Radević-Mrkić
Bojan Pavlović
Ljiljana Kovačević
Dalibor Tanić
Amar Avdić
Vladimir Kovačević
Amina Džafić
Vedran Sajević
Zafir Šišić
Nermina Mujković

Izdavač:

Centar za razvoj medija i analize u partnerstvu sa INFOHOUSE u sklopu projekta ACCOUNT

Adresa izdavača:

Dalmatinska 1, 71000 Sarajevo

Godina:

2014.

Recenzent:

Prof. dr. Damir Kukić

Direktor projekta:

Eldin Karić

Dizajn i DTP:

Jasmin Leventa

Štampa:

CPU Printing company
Bačići bb, 71000 Sarajevo

Ova publikacija je pripremljena uz pomoć američkog naroda putem Agencije za međunarodni razvoj Sjedinjenih Američkih Država (USAID). Stavovi autora izraženi u ovoj publikaciji ne moraju nužno odražavati stavove USAID-a ili Vlade SAD-a.

Sadržaj

Predgovor 5

POGLAVLJE 1: Korupcija u obrazovanju

Pet priča o prljavom školstvu 9

 Analiza upitnika percepcije korupcije u visokom obrazovanju u BiH 31

POGLAVLJE 2: Korupcija u privatizaciji

Deset najvećih privatizacijskih pljački 45

 Analiza upitnika percepcije korupcije u procesu privatizacije 59

POGLAVLJE 3: Korupcija u javnim nabavkama

Za godinu dana korupcija je progutala 700 miliona maraka 75

 Analiza upitnika percepcije korupcije u procesu javnih nabavki 87

POGLAVLJE 4: Korupcija u zdravstvu

Bolnice su inficirane korupcijom 101

 Analiza upitnika percepcije korupcije u zdravstvenom sistemu BiH 111

POGLAVLJE 5: Korupcija u pravosuđu

Dva miliona neriješenih predmeta leži u ladicama 129

 Analiza upitnika percepcije korupcije u pravosudnom sistemu BiH 139

Predgovor

Ova publikacija, na prvi pogled, ne otkriva nešto što već nismo znali ili naslućivali, odnosno ona ne identificira nešto što već nije istaknuto u mnogim prijašnjim (ne)formalnim analizama i procjenama o stepenu zastupljenosti korupcije u bosanskohercegovačkom društvu. Međutim, ova publikacija jeste jedna od prvih koja na direktan i precizan način, koristeći rezultate empirijskih istraživanja i konkretnu argumentaciju i primjere, otkriva javnosti razmjere korupcije u Bosni i Hercegovini i ukazuje na njenu razornu moć.

Riječ korupcija vodi porijeklo od latinske riječi “corruptus”, participa perfekta riječi “corrumpere”, što znači uništiti ili pokvariti. Upravo je ovo značenje pojma korupcija na djelu u Bosni i Hercegovini i upravo je ovaj razorni potencijal same riječi, sa semantičke ravni, prešao u praktični i realni život Bosne i Hercegovine i njenih građana pokazavši svu svoju negativnu moć i energiju. Bosanskohercegovačko društvo, ionako istrošeno ratom i podijeljeno političkim i ideološkim projektima nemoćnim da donesu modernizaciju, prožeto je korupcijom koja ga dodatno slabi i koja od Bosne i Hercegovine čini jedan bijedan prostor – crnu rupu na evropskom tlu.

Velika vrijednost ove publikacije počiva na tome što pokazuje da svaka korupcija ima svoje prepoznatljive elemente. To su konkretne situacije, sa konkretnim učesnicima, njihovim imenima i preciznim interesima, odnosno to su situacije čije analize pokazuju da u korupciji nema ničega metafizičkog, te da to nije nešto apstraktno nego da je to radnja koju ljudi realiziraju u stvarnom svijetu s jasnim motivacijskim okvirom. Korupcija se često u Bosni i Hercegovini doživljava kao oblik života, kao nešto što je uobičajeno, međutim ta “normalnost” upozorava na razmjere njenog katastrofalnog učinka.

Istraživači ACCOUNT-a i novinari online magazina Žurnal su nam ponudili prikaz jednog kompleksnog istraživanja, u pet relativno posebnih djelatnosti, koje, između ostalog, potencira razoran utjecaj korupcije na privredu Bosne i Hercegovine. Nepravilnosti u procesu privatizacije su direktno producirale ambijent beznađa za hiljade radnika i njihovih porodica širom Bosne i Hercegovine. Pišući o deset najvećih privatizacijskih grijehova na ovim prostorima, u okviru ovog istraživanja istaknut je značaj pojedinih državnih nivoa vlasti koji su svojim (ne)činjenjem doprinijeli da radnici ostaju bez posla, a da se vrijedne tvornice, za male pare, prodaju/poklanjaju različitim partnerima.

Ti različiti partneri, ponekad i sa sumnjivim porijeklom sredstava, imali su zajednički model djelovanja koji je, uglavnom, podrazumijevao: ostvarivanje profita makar i prodajom postrojenja ili neispunjavanjem ekoloških standarda, otpuštanje radnika, izbjegavanje investicijskih obaveza, nepoštivanje radnog zakonodavstva, te prestanak proizvodnje u trenutku kada vlasnik više nije imao (profita) interesa. Iza takvih privatizacijskih pljački ostajala je pustoš, glad i nezaposlenost.

Posljedice takvog ponašanja gotovo je nemoguće popraviti. Gubici nastali na ovaj način se procjenjuju na stotine miliona, pa i milijardi KM, a ono što je najgore jeste stvorena apatija za veliki broj građana koji više ne vide i ne vjeruju u sretniju budućnost. Osim toga, razorena i siromašna država poput Bosne i Hercegovine gotovo da nema šansi da obnovi ovu privrednu infrastrukturu koja je raznijeta i opljačkana u korumpiranim privatizacijskim procesima. Tako je stvorena apokaliptična situacija u privredi čiji razvoj je zaustavljen na duži vremenski period.

Istraživanje korupcije u oblasti javnih nabavki je, također, pokazalo kako korupcija u Bosni i Hercegovini predstavlja jedan od najvažnijih institucionalnih problema. Analizirani su podaci prikupljeni iz 2.000 slučajeva javnih nabavki tokom 2012. godine te anketirano 300 dobavljača iz čitave BiH. I ovi podaci ukazuju na zastrašujuću praksu – velike kompanije u državnom vlasništvu se pojavljuju kao najveći prekršitelji zakonskih procedura tako da se ugovori o javnoj nabavci dodjeljuju protežiranom ponuđaču iako njegova ponuda nije i najbolja.

Ono što također zabrinjava jeste da svaki od anketiranih dobavljača smatra da se korupcija nije smanjila u proteklih pet godina. Naprotiv, polovina anketiranih smatra da se korupcija u javnim nabavkama samo povećala, što ukazuje na poseban značaj ovog istraživanja i njegovog objavljivanja. Naime, od kada postoje mjerenja indeksa percepcije korupcije u BiH stanje se konstantno pogoršavalo i ono je sada u fazi kada možemo govoriti o sistemske korupciji koja predstavlja situaciju u kojoj su ključne institucije i procesi u državi potčinjeni praksi korupcije.

Publikacija upozorava da u BiH egzistira upravo takva korupcija. Ovo je implicirano i prikazom konkretnih podataka iz istraživanja koji ilustriraju svojevrstu ravnodušnost i pomirenost građana sa koruptivnim radnjama i njihovim efektima. Nedostatak procedura za suzbijanje korupcije, kao i nedostatak sankcija, čak i u slučajevima kada se utvrdi korupcija, produciraju apatiju i kreiraju društveni kontekst u kojem korupcija napreduje i unapređuje svoje mehanizme.

Korupcija tako stvara neobičnu situaciju – problem postaje ona osoba koja je uočila problem (korupciju), a ne sam problem (korupcija) i oni koji su stvorili taj problem. U takvom društvenom okviru stvara se još jedan fenomen koji je istakla ova publikacija – strah. Ljudi postaju uplašeni i ne smiju javno ukazati na korupciju bojeći se posljedica za sebe i svoju porodicu. Podaci iz istraživanja ukazuju da je to prisutno i u obrazovanju, gdje jedna petina ispitanika zbog straha nije prijavila slučajeve korupcije, i u zdravstvu, gdje 15% ispitanika zna za koruptivne radnje, ali ih ne prijavljuje.

Ovo recentno istraživanje, koje je obuhvatilo veliki broj ispitanika, ukazalo je na jedan od ključnih problema povezanih sa korupcijom: ona uništava sve pred sobom. Korupcija se nemilosrdno širi i razara pravne i moralne norme, relativizira političke i ekonomske projekte, poništava bilo kakav strateški i odgovoran pristup rješavanju javnih problema. U tom kontekstu korupcija djeluje kao nešto svemoćno, onipotentno i kao nešto što nam svima određuje ili može da odredi sudbinu (kakva je budućnost onih koji se u BiH suprotstave korupciji pokazuje “kafkijanski” slučaj profesorice Radojke Praštalo).

Istraživanje ukazuje i na činjenicu da je jedan od velikih problema s korupcijom u BiH činjenica da tužiteljstva ne uspijevaju efikasno odgovoriti na pojavu i ekspanziju korupcije. I podatak da samo dvije institucije (ili 2,8%) u oblasti pravosuđa u BiH imaju izrađen vlastiti Plan djelovanja protiv korupcije je veoma indikativan, posebno kada se ima na umu da je to zadatak koji je “Strategija za borbu protiv korupcije 2009-2014” postavila pred sve institucije na svim nivoima u BiH.

Ovaj rad predstavlja analizu podataka iz serioznog istraživanja kojim je obuhvaćen prostor čitave BiH. Istraživački tim je napravio kvalitetan i obiman posao, te oslikao, iz nekoliko uglova, jedan od najružnijih aktualnih fenomena u BiH. Uz nezaposlenost i stalni pad privrede, korupcija jeste jedna od tih pojava koja nagrizava bosanskohercegovačko društvo čineći ga još siromašnijim. Korupcija, očito, ne gleda na etničku pripadnost i zahvata sve prostore, entitete i regione u BiH.

Protiv takve pojave neophodno je pokrenuti borbu koja mora biti permanentna, funkcionalna i strateški osmišljena. To potencira i ovaj rad uz zahtjev da se u BiH konačno promijeni paradigma političke i javne funkcije. Bez toga stvari će postati još gore, a bijeda i beznade jedina realnost i budućnost za većinu građana BiH. U takvoj situaciji, što prije, treba početi djelovati protiv korupcije i svih onih koji je instaliraju kao model ponašanja. A za početak tog dugotrajnog procesa korisno je pročitati ovu publikaciju.

prof. dr. Damir Kukić

OBRAZO
VANJE

KORUPCIJA U OBRAZOVANJU

1

Pet priča o “prijavom” školstvu

Šta prolaze ljudi koji se zaista odluče na mučnu borbu protiv korupcije u obrazovanju može se iščitati iz pet slučajeva koje analiziramo u okviru ovog istraživanja

Autor: Branka Mrkić-Radević

Petina anketiranih u istraživanju koje je na univerzitetima u BiH proveo ACCOUNT (Udruženje INFOHOUSE) prethodnih mjeseci navodi kako su bili u situaciji da znaju za koruptivne radnje ali ih nisu prijavili - zbog straha, nisu željeli, ili su naveli da, ukoliko to drugi ne rade, ne žele ni oni. U istraživanju je učestvovalo 125 osoba (24 dekana i 101 član nastavnog osoblja na fakultetima).

Većina anketiranih (80%) bi se usudila lično prijaviti korupciju kada bi pouzdano znali da postoji, a više od 60% anketiranog nastavnog osoblja (nisu ubrojani odgovori dekana) bi prijavilo korupciju i ako bi se plašili ili pouzdano znali da će zbog toga biti žrtva neke vrste odmazde - smanjenja plaće, šikaniranja, mobbinga, čak i otkaza. Ovaj podatak postaje djelimično upitan, jer oko petina anketiranih navodi kako su bili u situaciji da znaju za koruptivne radnje ali ih nisu prijavili (zbog straha, nisu željeli, ukoliko to drugi ne rade ne žele ni oni i sl.).

Određeni dio anketiranog osoblja fakulteta (9%) imao je priliku susresti se lično sa koruptivnim radnjama, tj. da im neko od studenata ponudi mito.

Mišljenja dekana o tome ko potiče korupciju su podijeljena, ali većina navodi kako su to profesori/docenti. Više od polovine anketiranih dekana (53%) smatra kako korupcija mnogo utječe na kvalitet visokog obrazovanja.

Animiranje uposlenika fakulteta da anonimno prijavljuju korupciju prisutno je na više od 60% fakulteta koji su sudjelovali u ovom istraživanju, ali ne postoje precizne smjernice ili osobe/institucije kojima se osoba koja želi prijaviti korupciju može javiti.

Zakonske mjere usmjerene na borbu protiv korupcije smatraju se neadekvatnim (76%), a da je korupciju moguće iskorijeniti smatra većina dekana fakulteta koji su sudjelovali u istraživanju (77,3%).

Ovo su najvažniji zaključci ACCOUNT-ove an-

kete i istraživanja o percepciji visokog obrazovanja u BiH. Ujedno i teorijska podloga za razne analize. A kako to izgleda u praksi i šta prolaze ljudi koji se zaista odluče na mučnu borbu protiv korupcije u obrazovanju može se iščitati iz pet slučajeva koje analiziramo u okviru istraživanja.

To su različite priče sa zajedničkim ishodom, izuzev jedne - nema okrivljenih, nema sudskih epiloga. Jedini slučaj u kojem se nazire konkretan kraj je slučaj organizacije studija na Fakultetu političkih nauka u Sarajevu. U okviru istraživanja donosimo intervju sa Mirkom Pejanovićem, dekanom u vrijeme organizacije nastave na FPN-u, koja je u fazi prvostepene presude.

Sa našim sagovornicima, kroz analizu slučajeva, razgovaramo i o posljedicama prijave korupcije:

Kaju li se? Da li bi opet pokrenuli isti problem? Jesu li bili žrtve odmazde? Ohrabruju li druge da krenu njihovim stopama?

PRIČA PRVA: **Teufik Hadžiahmetović,** **FPN, Sarajevo**

Kada je Općinski sud u Sarajevu donio presudu kako je ugovor o magistarskom studiju 4+1 iz 2010. godine "ništavan" (termin upotrijebljen u samoj presudi) te kako organizator studija Fakultet političkih nauka u Sarajevu tužiteljima, a bilo ih je dvoje, treba vratiti novac uložen u magisterij, postavilo se pitanje šta će se desiti sa više od 600 studenata koji su pohađali isti studij.

Do sada se nije dogodilo ništa jer je FPN uložio žalbu ali iz više izvora saznajemo kako studenti koji su po ovom programu stekli zvanje magistra bez problema koriste tu svoju titulu, dobijaju poslove ili nastavljaju sa obrazovanjem - upisuju doktorate. Iako na FPN-u ovaj problem uporno relativizuju, te tvrde kako studentima zvanja niko ne može oduzeti, činjenice govore drugačije. Naime, ukoliko prvostepena presuda bude potvrđena, sud može neku diplomu proglašiti nevaže-

Teufik Hadžiahmetović: “Jedan profesor nazivao me budaletinom, idiotom, debilom...”

ćom ukoliko bilo ko, a ne samo studenti, podnese takav zahtjev.

Također, studenti mogu tužiti FPN zbog nezakonito naplaćene cijene studija ali i zbog naknade štete zbog pretrpljene duševne boli, narušenog društvenog statusa i sl. Ukoliko se potvrdi drugostepena presuda dileme neće biti: diplome su nevažeće, a FPN je na nezakonit način naplatio po studentu 5.500 KM.

Teufika Hadžiahmetovića i njegovu suprugu Aidu, koji su cijeli slučaj i pokrenuli, mnogi su razumjeli ali je bilo i onih koji su smatrali kako njihov postupak nije ispravan. Mnogi su ih, kaže Teufik, pitali “šta im je to trebalo”, a bilo je i navoda kako je jasno da njihovim postupcima “upravljaju mračne sile”:

Ne kajem se za svoje poteze jer neko mora suštinski pokrenuti takva pitanja ako ne želimo da živimo u bari sa kvaziintelektualcima kao autoritetima

Teufik Hadžiahmetović

- Nazivan sam pogrdnim imenima, jedan profesor koji je u međuvremenu preminuo nazivao me budaletinom, idiotom, debilom... Profesor Pejanović pitao me je da li mogu mirno spavati nakon svega što radim a Faruk Čaklovića je rekao kako je jasno da radim “za centre moći sa Pala i iz Banje Luke”.

Trenutno se, smatra Teufik, ne može prijaviti korupcija bez posljedica, pa iako je član Udruženja Uzbunjivača ljude ne motiviše da se odluče za taj korak:

- Ne kajem se za svoje poteze jer neko mora suštinski pokrenuti takva pitanja ako ne želimo da živimo u bari sa kvaziintelektualcima kao autoritetima. Ali da sam imao probleme – jesam. Imao sam zdravstvene probleme, mnoge kolege su prestale da me pozdravljaju, neki su jako ljuti na mene, bio sam pod priličnim pritiskom. Ipak, bilo je i kolega koji su mi čestitali.

Zbog svega što je poduzeo okarakterisan je kao buntovnik, kaže – u društvu, na fakultetu, u firmi u kojoj radi. Za poslodavce, smatra, nije poželjan uposlenik, s obzirom na glas koji ga prati:

- Za poslodavce sam ja, da se metaforički izrazim, prava tempirana bomba – tapšu me po ramenu ali me neće zaposliti. Bije me glas onoga koji pravi probleme, a ja samo ne mogu zažmiriti na nezakonit rad.

Teufik Hadžiahmetović smatra kako je ovaj slučaj “školski primjer korupcije”.

Kakav FPN odnos prema ovom problemu ima može se iščitati i iz podatka kako je nakon presude u koristi tužioca Teufika Hadžiahmetovića i njegove supruge Aide Ministarstvo obrazovanja Kantona Sarajevo zatražilo od FPN-a da hitno imenuje odgovorne za novonastalu situaciju i napravi plan izlaska iz krize.

Presuda je donesena još u aprilu 2013. godine, a ACCOUNT saznaje da je FPN dostavio informaciju navodeći samo hronologiju dešavanja u vezi sa spornim postdiplomskim studijem, bez

da je imenovao odgovorne i bez da je predložio mjere s ciljem izlaska iz krize. Ministar obrazovanja Damir Marjanović potvrđuje kako je Upravni odbor FPN-a kroz više dopisa poslao odgovore na postavljena pitanja, ali:

- Dinamikom odgovora i njihovim sadržajem nismo zadovoljni – kaže za ACCOUNT i pojašnjava:
- Upravni odbor nije u svojim dopisima jasno precizirao tko je odgovoran za nastalu situaciju. FPN je također podnio žalbu na prvostepenu presudu i, prema navodima menadžmenta, očekuje da će u ponovljenom postupku uspjeti da riješi nastali problem. Zbog toga je Ministarstvo pripremilo informaciju koju će dostaviti Vladi KS-a čije je tijelo i Upravni odbor. U slučaju da Vlada ocijeni opravdanim može pozvati UO na odgovornost i razriješiti njegove članove.

Ministar Marjanović nije želio predviđati mogućí razvoj situacije:

- Problem je kompleksan i nezahvalno je praviti bilo kakve procjene, posebno dok se ne donese pravomoćna presuda. Kada ona bude donesena, Ministarstvo će svakako zauzeti svoj stav i, ako bude utvrđena odgovornost pojedinaca, insistirat će na njihovome kažnjavanju. Jasno smo zatražili od FPN-a da poduzme sve mjere u cilju zaštite studentskih prava i digniteta fakulteta i očekujemo da to i ispune.

Sadašnji dekan FPN-a Šaćir Filandra i tada šef smjera Porodica i društvo nije želio komentarisati novonastalu situaciju ni obrazlagati kako je do nje došlo. U kratkom telefonskom razgovoru poručio je kako se prvostepene presude ne komentarišu, ali i poručio novinarima ACCOUNT-a da se “na takav način ne vrši pritisak na sudstvo”.

Zbog odbijanja opširnijeg razgovora nismo ga mogli upitati ni zašto nije adekvatno odgovoreno na zahtjeve Ministarstva obrazovanja da se imenuju odgovorni ali ni o optužbama koje na njegov i račun ostalih profesora iznosi Teufik Hadžiahmetović:

Šaćir Filandra: Poručio novinarima ACCOUNT-a da se “na takav način ne vrši pritisak na sudstvo”

- Ovdje se radi o protupravnom uzimanju ogromnih količina novca – 3,5 miliona KM. Studentima je obećano zvanje koje je nemoguće dodijeliti po tom principu. Ovdje govorimo o društvenoj odgovornosti: svjesno je obmanuto 620 studenata – tvrdi Hadžiahmetović.

Ne prihvata navode kako je riječ o administrativnom propustu a ne svjesnom kršenju zakona:

- U pitanju je svjesni umišljaj. Dokazuju to i dokumenti u kojima su upozoravani od strane kantonalne inspekcije da je studij koji su organizirali nezakonit, ali su se od te navode oglušili i nastavili sa organizacijom nastave.

U obrazloženju presude Općinskog suda navodi se kako je Kantonalna uprava za inspeksijske poslove utvrdila nezakonitosti u organizovanju nastave. Kantonalni inspektor naložio je FPN-u da otkloni nepravilnosti – da dodjelu zvanja studentima izvrši u skladu sa Zakonom o visokom obrazovanju i Pravilnikom o korištenju akademskih titula, te da naplatu cijene izvrši u skladu sa Odlukom Vlade KS-a o davanju saglasnosti na visinu participacije cijena usluga, upisnina i drugih troškova UNSA.

Presuda u korist Hadžiahmetovića i njegove supruge donesena je po dva osnova:

- FPN nije tražio saglasnost Vlade KS-a za organizaciju studija 4+1
- cijena školarine od 5.500 KM nije bila određena po važećim normama i propisima u KS.

Zanimljivo je kako je prošle 2012. godine upisana nova generacija studenata po istom programu. Potvrđuje to i tadašnji dekan Mirko Pejanović, navodeći kako su ovaj put dobili saglasnost nadležnih za ovakvu organizaciju studija, ali i korigovali cijene:

- U ovom slučaju Vlada je dala i pisanu saglasnost za cijenu – malo smo je korigovali radi krize – u smislu odricanja i ušteda nas samih: cijena je smanjena za 1.000 KM – pojašnjava za ACCOUNT.

Organizacijom studija na FPN-u bavila se i SIPA. U obavijesti upućenoj Kantonalnoj upravi za inspekcijske poslove iz 2010. koju potpisuje direktor Agencije Mirko Lujčić navodi se kako je evidentno da studij nije organizovan na ispravan način:

“Analizom sadržaja dostavljene informacije nedvosmisleno je da se radi o nezakonitostima u radu koje su počinjene od strane uprave Fakulteta političkih nauka UNSA...”

Kako se navodi u dopisu, SIPA nema nadležnosti za postupanje u ovom slučaju.

U vrijeme organizacije studija dekan FPN-a bio je Mirko Pejanović. Općinski sud u Saraje-

vu 20. marta ove godine donio je rješenje kojim Mirka Pejanovića imenuje odgovornim što je bez prethodne saglasnosti Ministarstva obrazovanja i nauke KS-a objavio konkurs za upis studenata na magistarski studij 4+1, te mu je utvrđena novčana kazna od 1.000 KM koja se neće izvršiti ukoliko u periodu od šest mjeseci ne izvrši novi prekršaj:

“Nesporno se da zaključiti da je okrivljeni postupio suprotno odredbi člana 83, stav 3 Zakona o visokom obrazovanju... Iako od strane okrivljenog odgovornog lica Mirka Pejanovića nije prihvaćena odgovornost za učinjene prekršaje isti ničim relevantnim nije osporio navode iz prekršajnog naloga, nego je iznio okolnosti koje su dovele do pomenutog prekršaja a koje je sud ocijenio kao olakšavajuće, ali ne kao okolnosti koje bi okrivljeno odgovorno lice ekskulpiralo od odgovornosti...” - stoji u rješenju koje potpisuje sutkinja Gordana Mrkulić.

Prilikom odluke o sankciji sud je vodio računa, navodi se dalje, o tome da dekan nijednu odluku nije mogao donijeti sam te da je njegova namjera bila da studentima omogući edukaciju.

Kada je pokrenuta priča o legalnosti dodjele zvanja magistra po ovom studiju i cijeni koju FPN naplaćuje tadašnji dekan Mirko Pejanović studentima je rekao kako “nemaju od čega strahovati”, te da im Fakultet garantuje legalnost studija. Potvrđuje to i sada već bivši student FPN-a. Želeći ostati anoniman objašnjava da studenti sada čekaju konačnu odluku suda kako bi odlučili da li će reagovati ili ne:

- Nama je u interesu da se to riješi na najbolji mogući način, na zadovoljstvo i studenata i Fakulteta. Istina je da smo razgovarali sa advokatom u smislu konsultacija koja su naša prava ukoliko bi se studij zaista proglasio nevažećim, ali ne u smislu tužbe studenata već zaštite naših prava. Ipak, nadamo se da do toga neće doći i da će Fakultet i Ministarstvo pronaći optimalno rješenje - pojašnjava za ACCOUNT.

Problem je kompleksan i nezahvalno je praviti bilo kakve procjene, posebno dok se ne donese pravomoćna presuda. Kada ona bude donesena, Ministarstvo će svakako zauzeti svoj stav i, ako bude utvrđena odgovornost pojedinaca, insistirat će na njihovome kažnjavanju

Damir Marjanović

On potvrđuje kako je nastava koja je održavana bila izuzetno kvalitetna, često čak praćena i aplauzima, ali da se sada stvara osjećaj devalviranosti ovog programa:

- To više nema tu vrijednost za koju sam bio spreman dati 5.500 KM. Na kraju krajeva, nije mi više ni važan novac već vrijeme i trud uložen u to.

Profesor Pejanović potvrđuje kako je studentima u vrijeme kada se počelo govoriti o navodnim nelegalnostima rekao da uprava i Fakultet stoje iza njih te da se nemaju čega bojati.

Negira kako je presuda dokazala da je riječ o nelegalnoj organizaciji studija, bez obzira što je u njoj navedeno kako se radi o "ništavnim" ugovorima:

- Presuda je donesena u smislu obaveze da se vrati 1.000 KM Teufiku Hadžiahmetoviću po osnovu ugovora koji je potpisao a njegovoj supruzi 2.000 KM. Fakultet se žalio na presudu a kakav će ishod biti stvar je procedure i postupka - sudske presude se inače ne komentarišu u prvostepenom postupku. Treba sačekati konačnu. Kada se radi o prekršajnom postupku za mene kao ovlašteno lice iz tog vremena dobio sam presudu koja je oslobađajuća, doduše uslovno. Ali u osnovi, to je pozitivna odluka suda - kaže prof Pejanović za rješenje u kojem stoji kako je postupio suprotno Zakonu o visokom obrazovanju, što je citirano u gornjem dijelu teksta.

Bivšem dekanu smeta i što neki mediji na osnovu izjava Teufika Hadžiahmetovića dovode u pitanje zakonitost studija i diploma:

- Ne znam otkud vama informacija da je studij nelegalan? Gdje to piše? U presudi nema nijednog stava koji dovodi u pitanje zakonitost studija, njegovu akademsku validnost i društveni značaj. Ne može se zaključiti da je studij ništavan. Te zaključke su drugi izvodili.

Na konstataciju kako se u presudi koristi termin "ništavan" za ugovore u studiju te kako se navodi da se nakon ovakve organizacije studija ne može

steći zvanje magistra već specijaliste, profesor Pejanović, uz oštru opasku kako novinarka ACCOUNTA njemu "nije prvi novinar" sa kojim razgovara, kaže da je riječ o organizaciji naprednog studija za koji mnogi nisu imali sluha.

U nastavku donosimo intervju sa profesorom Pejanovićem, u kojem prvi put opširnije komentariše presudu i dešavanja u vezi sa organizacijom spornog studija.

ACCOUNT: Možete li komentarisati presudu Općinskog suda u vezi sa magistarskim studijem na FPN-u?

Pejanović: Presuda Općinskog suda u Sarajevu se odnosi na fakultet, ali mi je žao da se ta presuda ne gleda a objašnjava se. Presuda je donesena u smislu obaveze Fakulteta da Teufiku Hadžiahmetoviću vrati 1.000 KM po osnovu ugovora koji je potpisan a za suprugu 2.000 KM. Fakultet se žalio na presudu a kakav će ishod biti to je stvar procedure i postupka - sudske presude se inače u prvostepenom postupku ne komentarišu.

Treba sačekati konačnu presudu. Ta presuda se inače ne odnosi na akademski status studija 4+1, čije akademske osnove je verifikovao Senat

Mirko Pejanović:
"Žao mi je što kolega Hadžiahmetović nije završio studij. Bio je marljiv student"

Ne znam otkud vama informacija da je studij nelegalan? Gdje to piše? U presudi nema nijednog stava koji dovodi u pitanje zakonitost studija, njegovu akademsku validnost i društveni značaj. Ne može se zaključiti da je studij ništavan. Te zaključke su drugi izvodili

Mirko Pejanović

Univerziteta u Sarajevu. Kada se radi o prekršajnom postupku za mene kao ovlašteno lice iz tog vremena dobio sam presudu koja je oslobađajuća, doduše uslovno. Ali, u osnovi, to je pozitivna odluka suda. Neki mediji na osnovu izjava kolege Hadžiahmetovića dovode u pitanje zakonitost cijelog studija i diploma. Ali to dvoje, cijena i status studija nisu vezani.

ACCOUNT: Ali u presudi se navodi kako je prilikom organizacije studija narušen zakon i pravilnici Vlade KS-a?

Pejanović: Ne znam otkud vama informacija da je studij nelegalan? Gdje to piše? U presudi nema nijednog stava koji dovodi u pitanje zakonitost studija, njegovu akademsku validnost i društveni značaj. Ne može se zaključiti da je studij ništavan. Te zaključke su drugi izvodili. Fakultet ima jednu vrstu spora sa kantonalnim Ministarstvom obrazovanja, koji je upravni spor, koji traje i još će trajati a u vezi je sa ukupnim razvojem bolonjskog modela, studija koji omogućuje doedukaciju i vertikalnu pokretljivost studenata iz predbolonjskog perioda.

Međutim, mi smo taj studij uveli kao inovaciju bolonjskog modela studiranja. Ona je rađena po svim akademskim procedurama i uzansama. Naši fakultetski studiji – ima ih 5 – su predložili studijske programe koji su kao takvi dobili verifikaciju na svojim odsjecima a zatim na Nastavno-nauč-

nom vijeću, a potom su bili predmet odlučivanja, kako to jeste po Statutu na Senatu Univerziteta i grupaciji društvenih nauka. Dakle, sve akademske verifikacije je taj studij dobio. Kao zadnju kariku dobio je i objavljivanje akademskih zvanja u Sl. glasniku KS-a. Studij je pripreman uz znanje tadašnjeg ministra Safeta Keše i otvaran transparentno. Javnost je znala, u saradnju su uključeni i drugi fakulteti i njihovi nastavnici.

ACCOUNT: Zbog čega ste se odlučili na ovakvu organizaciju studija?

Pejanović: Bio je to prvi studij po modelu 4+1. Bio je potaknut i na inicijativu međunarodnih sigurnosnih struktura da se educiraju ljudi za poslove zaštite i spašavanja u našim jedinicama lokalne samouprave gdje su inače ove službe i službe civilne zaštite. Na neke programe smo uključili u saradnju nastavnike Filozofskog fakulteta, Ekonomskog fakulteta, Prirodno-matematičkog fakulteta, i drugih fakulteta. Imali smo i uključenost profesora sa univerziteta iz regije. Bilo je nekoliko javnih predavanja, veoma važnih, uključujući i predavače iz OHR-a i OSCE-a. Tih 9 programskih usmjerenja izazvalo je dosta interesa predbolonjske generacije i to ljudi koji već rade. Bio je javni oglas, konkurs je raspisivan dva puta, i bile su objavljene cijene.

Što se tiče Ministarstva obrazovanja Kantona Sarajevo, mi smo ih od samog početka obavještavali, i pismeno i usmeno, i poslali smo informaciju o tome da započinje studij sa namjerom da se odrede u smislu njihovog gledanja na to. Oni tada nisu ni prihvatili niti odbijali tu ideju studija ni njegovu cijenu jer su se u to vrijeme pred izbore (proljeće 2010.), Vlada i Ministarstvo bavili sasvim drugim problemima, koje ne bih želio navoditi. Bilo je određenog nerazumijevanja za sam bolonjski proces i njegovu reformu.

ACCOUNT: Prošle godine je upisana nova generacija studenata po ovom modelu sa nižim cijenama?

Pejanović: Druga generacija studenata 4+1 je upisana 2012, i za nju smo bez teškoća dobili saglasnost Ministarstva za cijene. Oni koji su tužili Fakultet stalno otvaraju pitanje da može koštati najviše 1.000 KM. Međutim, to nije redovni studij, to je studij za sve koji su završili četverogodišnji studij nekad i sad se, po jednom posebnom programu, upisuju. Kao studij je izašao na tržište rada i interesa i ima svoju cijenu i to onda kad je ukinut bivši klasični postdiplomski studij sa dvije godine. Taj naučni studij koštao je 10.000 KM. Mi smo uzeli pola od toga i organizovali nastavu za jednu godinu – popodne petkom, subotom i nedjeljom.

Nastava je bila vrlo kvalitetna. Više od polovine polaznika je već magistriralo. Neki još rade svoje magistarske radnje. Studenti su u ratama plaćali troškove, i to su bile realne cijene, realni troškovi. Neki nastavnici su bili zamijenjeni jer nisu u tome vidjeli mogućnost valjane nadoknade njihovog rada vikendom jer su cijene po času za rad vikendom bile relativno skromne.

Tako je taj studij otvorio put da svi fakulteti na Univerzitetu i šire u regiji započnu primjenjivati ideju doedukacije generacija koje su prije bolonje završili, da bi stekli zvanje magistra struke i mogli na tržištu rada biti konkurentni i ravnopravni sa svim drugim magistrima struke. Dakle, to je jedan veoma društveno opravdan projekat, studij, koji omogućuje mladima ove zemlje da se uključe u evropsku akademsku mrežu i evropska dostignuća razvoja bolonjskog procesa.

To što se za studij veže da su nerealne cijene ili da su nezakonito korištena sredstva, daleko je od svake istine i realnosti, jer svaki dinar je išao kroz programe, kroz projekte, uz odobrenje Upravnog odbora. Upravni odbor upravlja Fakultetom u ime osnivača – Kantona Sarajevo. Svake godine smo imali i imamo nadzore i kontrole službi koje se time bave i nikakvih problema u tom pogledu nismo imali.

ACCOUNT: Dakle, ovi studenti neće imati probleme sa svojim diplomama?

Pejanović: Zašto bi imali? Oni su stekli zvanje magistra struke, koriste ga u punom kapacitetu i na radnim mjestima ali i oni koji su htjeli upisati doktorski studij.

ACCOUNT: Zašto se oni onda razlikuju od Teufika Hadžiahmetovića i njegove supruge?

Pejanović: A to se vi sami upitajte zašto je Teufik Hadžiahmetović nakon pola godine pohađanja studija krenuo u optuživanje svog vlastitog studija.

ACCOUNT: Zbog čega?

Pejanović: Sami se to upitajte.

ACCOUNT: Pa vi ste pozvaniji od mene da to komentarišete?

Pejanović: Ja u to ne mogu ulaziti. Ja vam samo mogu reći da sam ga upisao mjesec dana nakon početka tog studija. A kad su sad analizirali svaku moju radnju, bilo je zašto sam ga upisao?

Nastava je bila vrlo kvalitetna. Više od polovine polaznika je već magistriralo. Neki još rade svoje magistarske radnje. Studenti su u ratama plaćali troškove, i to su bile realne cijene, realni troškovi

Mirko Pejanović

Pa to je moje diskreciono pravo da upišem, ne jednog već više njih. On je bio moj student, bio je solidan student. Htjeli su ga isključiti kad je predao žalbu inspektoratu, ali ja nisam dao da ga se isključi. Rekao sam – on ima pravo i da tuži. Treba mu dati šansu za obrazovanje, ali on je išao do kraja.

Po nekim pričama u koje ja ne moram vjerovati, on je dosta instrumentaliziran i podržan materijalno i na svaki drugi način da se time bavi i da dokaže da tu ima nezakonitosti. Sudske radnje će

se odvijati i završiti. Odgovornost pred zakonom jednaka je za sve.

ACCOUNT: Da li to znači da ćete vi njega tužiti?

Pejanović: Ne. Od mene su tražili da ga tužim za sve neistinitosti koje je iznio. Te neistine dolaze od jedne ili dvije ili tri osobe s Fakulteta koje su u svemu sumnjičave i nezadovoljne. Ja svoju kuću ne dam ni za šta. I zašto bih ja, u godinama kad završavam svoju akademsku karijeru, tužakao jednog svog studenta koji je krenuo u sferu sporenja studija koji je svojom voljom upisao?

On na nekim mjestima pokušava da kaže da je novac opran a to nema nikakve veze. On to svodi na korupciju ali to nema nikakve veze sa realnošću i istinom kada je riječ o odvijanju studija 4+1 ni u prvoj ni u drugoj generaciji.

ACCOUNT: Ko ga instrumentalizuje?

Pejanović: Ja ne mogu tvrditi, to pričaju. Ima neke podloge za zavidnost prema FPN-u. Ja ne mogu tvrditi iz kojih skupina to dolazi zato što je FPN išao najbrže u primjeni bolonjskog modela, što se otvorio prema drugim fakultetima, što je otvorio dimenziju interdisciplinarnih studija.

Ima jedna vrsta zavidnosti koja je bila i ostala, ali ima i vrsta nakana, što se moglo vidjeti i ranije, da se zaustavi FPN u njegovom razvoju, u pogledu razvoja kritičke, humanističke misli, liberalne misli, evropskog duha, evropske usmjerenosti. Mi smo to uspjeli i povezivanjem sa drugim fakultetima u evropskim državama. Tu ima nekih, naravno, zlobnika i zavidnosti. Neke su osobe i na samom Fakultetu političkih nauka.

Menadžment koji sam vodio bio je sastavljen od mlađih ljudi sa uspješnim karijerama: Čurak, Mujkić, Abazović, Vočkić-Avdagić, Lavić i šefovi odsjeka. Prvo smo krenuli sa projektom da uspostavimo akademsku infrastrukturu na Fakultetu za bolonjski proces. Naše učionice su bile neupotrebljive, a sve smo obnovili. Blizu milion KM smo skupili od raznih donacija. Kad sam došao, prodao sam fakultetski auto i od tog novca smo

Fakultet političkih nauka: Ima neke podloge za zavidnost prema FPN-u

kupili prve rashladne sisteme u kabinetima, a svim nastavnicima i asistentima smo kupili nove kompjutere. Dvanaest novih asistenata smo primili bez države.

Država već 10 godina nije nijednog dinara dala za naučni podmladak FPN-a. Ovaj projekat je samo dio nečeg. Kad su mi nudili da uzmem pet posto koje mi po Pravilniku pripadaju od novca prikupljenog za obnovu Fakulteta, zahvalio sam se. Moj život se sastoji od tri komponente – porodica, Fakultet gdje sam postigao znanje i zvanje i ova država u kojoj živim i njen mir i razvoj.

ACCOUNT: Ipak, ako u presudi stoji da, citiram, “ne postoji zakonski okvir da fakultet studentima po završetku ovog studija u trajanju od jedne godine dodijeli zvanje magistra”, ne komentarišući prvostepenu presudu – kako onda ostali magistri koji su tu titulu stekli nakon ovog studija, neće imati probleme sa svojim diplomama?

Pejanović: Upravo taj aspekt akademskog statusa studija nije predmet prvostepene presude. Treba sačekati ishod drugostepenog postupka i okončanje pravnog spora Fakulteta političkih nauka i Ministarstva Kantona. Podsjećam, bolonj-

ski proces se razvija tri godine bez zakona, a na osnovu univerzitetskih pravila.

ACCOUNT: Možete li komentarisati Hadžiahmetović navode kako je tokom cijelog tog procesa bio vrijeđan, kako ste ga lično pitali može li mirno spavati?

Pejanović: Ne mogu ja to komentarisati, niti sam ga pitao može li mirno spavati. Nikada nismo takav razgovor imali, razgovor su se odvijali u kabinetu, službeno. Ne vjerujem da su ga profesori vrijeđali. Moji profesori, naši profesori, nisu nikoga vrijeđali – ovdje je izgrađeno akademsko dostojanstvo i studenta i profesora. Ako je on negdje ulazio u neke razgovore koji su izvan nastavnog procesa, to je njegova stvar. Pune su, neke od tih optužbi, neistina.

ACCOUNT: Zbog čega bi to radio?

Pejanović: Ne mogu ja sad to komentarisati. Ja da se time bavim neću – građani u BiH znaju ko sam ja i šta sam i kako sam do sada radio i u svojoj struci i u javnom životu.

A što Vi ne biste otišli pa razgovarali sa studentima kako su zadovoljni kvalitetom nastave? Što to ne radite? Što otvaranje evropskih vrata za mlade ljude pretvarate u priču o nezakonitosti? Svaki onaj dinar koji je uplatio student je prošao zakonsku proceduru. Ja sam svim studentima rekao – ovo je vaš akademski program i vaša akademska i životna šansa.

Ovaj projekat je inovacija i ne razumiju je mnogi u administraciji. Rekao sam studentima – ako bude trebalo ići na sud, ja ću vas braniti, ja ću braniti taj projekat, nemate vi s tim ništa. Nisam samo ja problem – problem je Fakultet.

ACCOUNT: Hadžiahmetović se više ne obrazuje na FPN-u?

Pejanović: Teufik nije dovršio svoje akademske obaveze. Žao mi je što kolega Hadžiahmetović nije završio studij. Bio je marljiv student. Žao mi je što je takav pristup odabrao.

PRIČA DRUGA:

Profesor Momir Čelić, Banja Luka

Kada je profesor na Elektrotehničkom fakultetu u Banjoj Luci Momir Čelić javno progovorio o korupciji u obrazovanju i nečasnim radnjama pojedinih profesora i rukovodilaca fakulteta reakcije su bile podijeljene. Jedni su ga hvalili, drugi osporavali, a dio studenata čak je pokrenuo inicijativu za potpisivanje peticije za izbor profesora Čelića za novog rektora Univerziteta u Banjoj Luci.

Studenti su tada izrazili zadovoljstvo što se konačno pojavio neko spreman da upozori na korupciju a to što je taj neko još i profesor i spreman je ukazati na nedjela među svojim kolegama, profesora Čelića dodatno je uzdiglo u njihovim očima. Momir Čelić nije postao rektor, nije postao ni dekan – i dalje predaje na Elektrotehničkom fakultetu, potpuno svjestan da njegov istup u javnosti nije promijenio mnogo:

- Godinama sam jedan od rijetkih nastavnika matematike koji nigdje honorarno ne predaje jer dekanima ne odgovara takav nastavnik sa kojim ne mogu ništa srediti – kaže za ACCOUNT.

A kako prođete kada ste nastavnik sa kojim se ne može “ništa srediti”?

Priču o korupciji pokrenuo je 2007. godine na konferenciji za novinare sa pokojnim profesorom Ratkom Kravarušićem, o čijem se problemu na Ekonomskom fakultetu u Banjoj Luci mnogo govorilo:

- Profesor Kravarušić dobio je otkaz na Ekonomskom fakultetu, gdje je predavao matematiku, nakon što, kako je tvrdio, nije podlegao pritisku da sinu Nikole Špirića da prolaznu ocjenu iz svog predmeta - prisjeća se profesor Čelić.

Ratko Kravarušić prebačen je na Prirodno-matematički fakultet, odsjek fizika. Preminuo je 2011. godine. Čelić se tada, kako kaže, “solidarisao” sa Kravarušićem i iznio neka svoja iskustva u saradnji sa dekanima fakulteta, s obzirom da je godinama

Momir Čelić: “Dekanima ne odgovara takav nastavnik sa kojim ne mogu ništa srediti”

honorarno radio na većini banjalučkih fakulteta na kojima se predaje matematika. Prvi otkaz dobio je na Ekonomskom fakultetu:

- Tadašnji dekan (Vladislav Đurasović, op. aut.) me je pozvao kod sebe u kancelariju i pitao me da li bih htio da dam šesticu sinu jednog republičkog funkcionera, koji bi, zauzvrat, pomogao fakultetu. Ja sam se na tu ponudu nasmiješio i rekao da ću mu dati šest pod istim uslovima pod kojima šesticu dobijaju i drugi studenti, odnosno kad nauči. Samo me pitao: “Da li je to tako?”. Ja sam odgovorio: “Jeste”. I naš razgovor se time

“

Profesor Krvarušić dobio je otkaz na Ekonomskom fakultetu, gdje je predavao matematiku, nakon što nije podlegao pritisku da sinu Nikole Špirića da prolaznu ocjenu iz svog predmeta

Momir Čelić

završio. Nakon mjesec dana sam saznao da više neću predavati na tom fakultetu i da je našao drugog nastavnika – prisjeća se za ACCOUNT događaja iz 2007.

Drugi otkaz uručen mu je na Arhitektonsko-građevinskom fakultetu. Kao razlog tada je navedena mala prolaznost na ispitima koje je održavao. Smatra da je pravi razlog u tome što su pojedini profesori studentima dozvoljavali da nezakonito polažu ispite sa treće i četvrte godine, iako im je ostalo nepoloženih ispita iz prethodne godine:

- Od mene je tada traženo da im upišem prolazne ocjene.

Treći otkaz uslijedio je na Mašinskom fakultetu:

- Na tim fakultetima sam u trenutku dobijanja otkaza radio honorarno.

Na ETF-u je u stalnom radnom odnosu od 1998.

Momir Čelić pokušao je da pokrene i inicijativu za smjenu rektora Stanka Stanića, ali je podrška kolaga izostala:

- Nisam ni očekivao da ću dobiti podršku ali sam barem htio skrenuti pažnju na probleme.

Na pitanje zbog čega nije očekivao da će mu se kolege pridružiti te zbog čega se o nepravilnostima rijetko govori, kaže:

- Jedni čute iz koristi, drugi čute iz straha, treći iz nekog komformizma. Ja nisam sklon zataškavanju, ja sam za to da se stanje popravi, ali ono se neće popraviti ako mi budemo ćutali o problemu. Time što ukazujem na probleme nije mi cilj da rušim već da dižem ugled Univerziteta.

Međutim, smatra Čelić, u našem društvu, kada se ukaže na neki problem, počne se kritički govoriti o onome ko je na problem ukazao a ne o onima “koji probleme prave”. Tako je bilo i u njegovom slučaju:

- Da biste mogli da kritikujete korupciju morate biti spremni da će odgovor onih koji se nađu na meti vaše kritike biti žestok i, ako vi imate materijala koji oni mogu iskoristiti, onda ćete vi stradati.

Ja se nisam bojao zato što oni nisu imali materijala da preduzmu nešto konkretno protiv mene, jer svoj posao radim regularno i ne bojim se nikakvih primjedbi.

Mnogo je uplašениh studenata i profesora i njih treba ohrabriti, Čelićev je stav, kako bi se korupcija iskorijenila:

- Ima mnogo uplašениh ljudi koje treba ohrabriti da se ne može baš nešto desiti ako kažu te stvari. Problem je što su mnogi došli na neregularan način do određenih pozicija i samim tim ne smiju ništa da kažu. Činjenica je da svako ko ima moć ima i iskušenje da tu svoju moć zloupotrijebi.

Nažalost, mnogi ljudi ne odole tom iskušenju i svjesni smo da je puno onih koji tu svoju moć zloupotrebljavaju. Treba ohrabrivati one koji će ukazivati na propuste moćnika. Osim toga, moćnici moraju postati svjesni da će njihove zloupotrebe postati kažnjene, ako ne sada, a ono jednog dana i to bi trebalo da ih, koliko toliko, zaustavi u namjerama da krše zakon.

Veliki problem je što je posljednjih godina na Univerzitetu zaposleno mnogo "lošeg kadra", smatra Čelić. Kvalitet studiranja je lošiji pa oni koji pošteno rade svoj posao, gledajući šta se radi oko njih, postaju demoralisani i gube volju za radom.

Naš sagovornik kaže kako je, sobzirom na glas koji ga bije, sve manje u situaciji da se od njega traže intervencije:

- Tih intervencija je bilo otkako sam počeo raditi i u početku ih je bilo više, dok nisu shvatili s kim imaju posla. Sada, uglavnom, znaju da kod mene intervencije ne prolaze i znatno su redukovane. Opet se, međutim, nadu oni koji indirektno pokušavaju da intervenišu.

Iako je otkaz na fakultetu dobio čak tri puta ne voli reći da je žrtva odmazde zbog ukazivanja na korupciju – ipak, kaže, radi i danas. Bez obzira što je u medijskim istupima navodio konkretne primjere i imena osoba koje su, po njegovim

Rektorat: Problem je što su mnogi došli na neregularan način do određenih pozicija i samim tim ne smiju ništa da kažu

tvrdnjama, učestvovala u koruptivnim radnjama, nikada ga na razgovor nije pozvao nijedan istražni organ. Na osnovu njegovih izjava i istupa nikada nije pokrenut nijedan postupak:

- Nikada me niko nije kontaktirao a nisam to ni očekivao. Sve je jasno, nema se tu šta komentarisati.

“

Ne znam zašto je otišao, sve mi se čini da se sukobio sa profesorom Kondićem. Sigurno ga nisam ja otjerao. Razgovarali smo, sjećam se, ali ne u tom smislu u kom on tvrdi. Razgovarali smo o njegovoj strogoći, tražio je jako mnogo. On jeste veliki poznavalac ali je očekivao jako mnogo. Ne može zbog jednog profesora da trpi tako puno studenata

Vladislav Đurasović

Jednako kao ni Momira Čelića u vezi sa navodima o korupciji, niko od nadležnih nije kontaktirao ni tadašnjeg dekana Ekonomskog fakulteta Vladislava Đurasovića.

Bivši dekan Đurasović danas je u penziji i u razgovoru za ACCOUNT kaže kako je apsolutna neistina da je Momir Čelić na fakultetu dobio otkaz nakon što je odbio dati šesticu sinu Guvernera narodne banke RS-a, koji bi, zauzvrat, finansijski pomogao fakultet. Kaže kako je “školu davno napustio”, kako je “ostario” i razgovora sa Čelićem ne sjeća se detaljno:

- Taj razgovor sa Čelićem bio je davno, prije deset godina. U mojim godinama to je mnogo.

Tvrdi kako “nikoga nije otpustio”:

- Zbog mene sigurno nije otišao. Zbog razgovora koji smo imali nije trebao otići.

Zbog čega je onda otišao profesor Čelić u vrijeme kada je on bio dekan? Kako je moguće da jedan uposlenik ode bez valjanog razloga i, kako tvrdi, protiv svoje volje?

- Ne znam zašto je otišao, sve mi se čini da se sukobio sa profesorom Kondićem. Sigurno ga nisam ja otjerao. Razgovarali smo, sjećam se, ali ne u tom smislu u kom on tvrdi. Razgovarali smo o njegovoj strogoći, tražio je jako mnogo. On jeste veliki poznavalac ali je očekivao jako mnogo. Ne može zbog jednog profesora da trpi tako puno studenata. Ali to ni u kom slučaju nije bio prigovor zbog kojeg je trebao otići. Ja ni sada o Čeliću nemam loše mišljenje.

Đurasović kaže kako je zapravo riječ o nesporazumu jer sam spada u “razumne profesore”:

- Moje gledanje je da su sve ocjene za studente. To je moja filozofija i moj pristup životu, da i profesor treba da bude razuman, da cijeni studenta i njegov rad i dostignuća. Ali nikoga ne bih otjerao zato što je strog, svako ima pravo da ocjenjuje i procjenjuje. Ipak, kao dekan, morao sam da vodim jednu opštu politiku u korist svih.

PRIČA TREĆA:

Muzička akademija Sarajevo

Studenti nepotizam ne doživljavaju kao korupciju već kao kršenje pravila:

“U odnosu na pitanja o plaćanju ispita, kod pitanja koja se odnose na korištenje ličnih veza i poznanstava, te nepotizam, procenat studenta koji takva ponašanja vide kao tipičnu korupciju je značajno niži jer studenti ovo u većem procentu doživljavaju samo kao kršenje pravila” - navodi se u dokumentu Istraživanje percepcije korupcije u visokom obrazovanju Udruženja Vesta iz Tuzle.

Istraživanje ACCOUNTA pokazuje da nerijetko i sami čelni ljudi obrazovnih institucija ovakvo ponašanje ne smatraju koruptivnim. Kao ilustracija

Muzička akademija: Početkom rata u BiH suočila se sa strahovitim gubitkom kadra

cija može poslužiti primjer profesorice na Muzičkoj akademiji Olane Sijarić, koja je izabrana za vanrednu profesoricu 2000. godine - u vrijeme kada je dekan Muzičke akademije bio njen brat Faruk Sijarić.

U junu 2000. godine Olana Sijarić izabrana je za vanrednu profesoricu na predmetu Klavir

obavezni predmet. Profesorica Sijarić ranije je bila docentica na istom predmetu a za njen izbor 2000. oformljena je komisija u kojoj su bili redovni profesori David Kamhi, Jevgenij Ksavariev i vanredni profesor Ivan Čavlović, sadašnji dekan Akademije.

Saglasnost za imenovanje profesorice Sijarić dao je i Senat Univerziteta u Sarajevu na sjednici održanoj 6. juna 2000.

Članovi Senata tada nisu znali kako će se u izbor profesorice, bez njihovog znanja ili odobrenja Nastavno-naučnog vijeća Akademije uključiti još dva profesora sa Muzičke akademije u Zagrebu: Vladimir Krpan i Jakša Zlatar. Još u aprilu na dnevni red sjednice Senata ovaj izbor nije uvršten u razmatranje upravo zbog neodgovarajuće komisije.

Hronologija primanja profesorice Sijarić išla je sljedećim redoslijedom:

- 17. novembra 1999. godine Nastavno-umjetničko vijeće izabralo je komisiju za pisanje izvještaja o izboru Olane Sijarić – radi se o tri navedena profesora.

- 16. februara 2000. godine izvještaj je razmatran i prihvaćen na sjednici Vijeća.

- Na sjednici od 6. juna 2000. Senat daje saglasnost za njen izbor.

Imena profesora Zlatara i Krpana ne pojavljuju se tada ni u jednom izvještaju Vijeća. Kada je u internim razgovorima na Akademiji ustanovljeno kako taj izbor neće moći biti proveden zbog toga što tri profesora iz komisije nisu klaviristi već violinista, klarinetista i teoretičar, dekan Sijarić, bez ikakvog pisanog traga i na temelju vlastitih procjena, angažuje još dva profesora iz Zagreba i omogućuje svojoj sestri poziciju vanredne profesorice.

ACCOUNT posjeduje dokumentaciju Senata i Vijeća Akademije iz koje se jasno vidi da su proceduralno i po pravilima izabrana tri prva profesora, ali i papir na kojem su naknadno iskopirana

i dodata imena dvojice zagrebačkih profesora.

Ima li dekan diskrecijsko pravo na izbor uposlenika bez validne komisije i može li to učiniti bez znanja Nastavno-umjetničkog vijeća? Da li je pritom u bilo kom smislu relevantno što je dekan u bliskim rodbinskim vezama sa osobom koju upošljava? Radi li se o korupciji? Razgovor sa tadašnjim dekanom Farukom Sijarićem nije donio precizan odgovor na ova pitanja, s obzirom da se nije mogao sjetiti svih okolnosti koje su pratile izbor njegove sestre u zvanje vanredne profesorice:

- Tvrdim da je njen izbor bio sasvim u skladu sa zakonom – kaže za ACCOUNT.

Početkom rata u BiH, sarajevska Muzička akademija se, kao i sve obrazovne ustanove, prisjeća se, suočila sa strahovitim gubitkom kadra. Tada je raspisan konkurs za profesora za glavni predmet Klavir a Olana Sijarić radila je kao docentica:

- A kada je 2000. raspisan konkurs za njen izbor formirana je tročlana komisija. Međutim, kako u to vrijeme u BiH nije bilo nijednog profesora klavira sa univerzitetskim znanjem koji bi mogao biti u toj komisiji, mi smo kasnije odlukom našli ova dva profesora koji su učestvovali u tom izboru. Senat je prije toga vratio izbor

“

Kada je 2000. raspisan konkurs za izbor formirana je tročlana komisija. Međutim, kako u to vrijeme u BiH nije bilo nijednog profesora klavira sa univerzitetskim znanjem koji bi mogao biti u toj komisiji, mi smo kasnije odlukom našli ova dva profesora koji su učestvovali u tom izboru. Senat je prije toga vratio izbor na razmatranje. Dakle, Vijeće je proširilo komisiju. Nema ništa sporno u tom imenovanju

Faruk Sijarić

**Bivši dekan Faruk
Sijarić sa kolegama**

na razmatranje. Dakle, Vijeće je proširilo komisiju. Nema ništa sporno u tom imenovanju – tvrdi Faruk Sijarić.

Njegovu tvrdnju kako je odluku o proširenju komisije za izbor donijelo Vijeće na Muzičkoj akademiji u Sarajevu ne mogu potvrditi nijednim pisanim dokumentom. Nema traga odluci ni bilo kakvoj prepisci i razmatranjima proširenja komisije.

Sadašnji dekan Akademije Ivan Čavlović bio je jedan od članova komisije za izbor. U razgovoru sa njim i Svjetlanom Hasanagić, sekretarom Akademije, rezimiramo događaje iz 2000.

- Kada je stručna služba Univerziteta prije slanja na Senat vidjela da članovi komisije nisu odgovarajući tražila je od dekana da pojača komisiju sa dva člana. On je iskoristio svoje pravo dekana a nije išao na Vijeće, kao što je trebalo, tako da je uključio još dva člana – kažu.

Na pitanje koji dokument propisuje to spomenuto pravo dekana, Hasanagić kaže:

- Ne propisuje dokument ali on je tako uradio. Mi dobijamo saglasnost Senata i Vijeće donosi odluku o izboru. Senat je dao saglasnost.

Dodajemo – na tri a ne pet članova komisije.

Odluku je donio bez pisanog traga i samoinicijativno:

- Tu možda ima nepotizma, ali da ima korupcije, mita i nezakonitosti – to nije tačno – kaže dekan Čavlović i dodaje:

- Ali taj nepotizam na Muzičkoj akademiji nije djelovao antiljudski, antistručno, nije bilo grupišenja. Na Akademiji radi i Ališan Sijarić, sin Faruka Sijarića, za kojeg sam ja insistirao da dođe jer je umjetnički rad javan i ako si dobar – dobar si. Tvrdim vam – sada kao dekan a tada kao prodekan – iako se u principu ne slažem s takvim postupcima – nije bilo negativnih posljedica tog nepotizma.

Na Muzičkoj akademiji ne postoji etičko tijelo koje bi djelovalo antikorupcijski. Dekan Čavlović smatra da im i ne treba:

- Nismo imali slučajeva da se neko žali zbog nečega – tvrdi.

Ipak, 2009. godine sada bivši profesor Muzičke akademije Emir Nuhanović uputio je dopis Senatu UNSA pod nazivom “Krivična djela na MA u Sarajevu”, u kojem tvrdi kako se na toj ustanovi

čine krivična djela falsifikovanja i nezakonito dijele univerzitetska zvanja. Nuhanović se u dopisu referiše na izbor profesorice Sijarić a upit za provjeru navodnih nelegalnosti upućuje i Kantonalnoj upravi za inspekcijske poslove KS-a.

Kantonalni prosvjetni inspektor Sifet Kukuruz tada navodi kako je od izbora 2000. do žalbe Emira Nuhanovića protekao objektivni rok zastare. Nuhanović je tada skrenuo pažnju i na izbor Jasmine Talam u zvanje asistenta, s obzirom da joj je tada Vijeće Akademije zaokružilo prosjek, što nije predviđeno nijednim dokumentom koji reguliše rad fakulteta.

U razgovoru za ACCOUNT Nuhanović tvrdi kako je zbog nepravilnosti na koje je ukazivao izgubio posao na Muzičkoj akademiji u Sarajevu:

- Da sam bio ove pameti, ne bih ni potezao ta pitanja o imenovanjima. Danas bih uživao kao lord, bio bih pun para, oko mene bi se kretali i govorili: "Svaka čast, profesore", hvalili bi me po novinama... Ovako sam izgubio i mjesto direktora Sarajevske filharmonije i profesorsko mjesto na fakultetu jer sam prijavio korupciju.

Tvrdi kako je za vrijeme njegovog rada na Akademiji nad njim vršena odmazda zbog ukazivanja na nepravilnosti a da je zbog toga na kraju ostao i bez posla:

- Prvo sam, dakle, razriješen uloge u Upravnom odboru Akademije. Nakon toga bio sam u honorarnom radnom odnosu. Prvo su počeli sa tim što su na moje mjesto za klarinet izabrali još jednog profesora iako za tim nije bilo potrebe. Iako sam uveo četiri nova odsjeka na Akademiji to im smeta jer ne mogu zapošljavati svoju familiju. Kada je 2009. došlo vrijeme novog izbora tri profesora me predlažu za vanrednog profesora ali me na Akademiji ne biraju ni za jednog već moje mjesto dobija Vedran Tuče.

Od tada ne radim na Akademiji. I to, siguran sam, zbog mog ukazivanja na korupciju prilikom zapošljavanja, na netransparentno trošenje

novca, čiste krađe novca... sve sam dokazao. Ali javno profesorsko mnijenje je pravilo atmosferu da ja želim da uništim Akademiju. Nisu željeli da primaju dobre ljude, samo su primali ološ, koji uvijek tako mogu da drže na uzici i rade šta hoće od njih.

Bivši dekan Akademije Faruk Sijarić negira da je nad Emirom Nuhanovićem za vrijeme njegovog rada na Akademiji vršena bilo kakva vrsta odmazde:

- Ne da nije vršena odmazda nego sam mu pomagao da stane na svoje noge. Čak nismo reagovali ni na neke nepravilnosti na koje je možda trebalo - s obzirom da nije ni dirigent a nametnuo se kao takav u Filharmoniji 1993.

I sadašnji dekan Ivan Čavlović odbacuje Nuhanovićeve navode tvrdeći kako bivši profesor već godinama pokušava narušiti ugled Akademije jer se nije uspio zadržati kao profesor u toj ustanovi:

- Emir Nuhanović nas je optužio za mnoge stvari - nepotizam, pogrešne izbore, antiislamstvo, antibošnjaštvo, ali svi ti procesi su završeni i nijedan nije dobio. Na Akademiji više ne radi jer je cijela njegova klasa od 12 studenata tražila da pređe u drugu klasu - što se nije dogodilo u istoriji Muzičke akademije u Sarajevu. Dešavalo se da jedan student nema dobar odnos sa pro-

“

Da sam bio ove pameti, ne bih ni potezao ta pitanja o imenovanjima. Danas bih uživao kao lord, bio bih pun para, oko mene bi se kretali i govorili: "Svaka čast, profesore", hvalili bi me po novinama... Ovako sam izgubio i mjesto direktora Sarajevske filharmonije i profesorsko mjesto na fakultetu jer sam prijavio korupciju

Emir Nuhanović

Ivan Čavlović: “Ima strašnog nepotizma, ima i korupcije, znam to”

fesorom i traži premještaj ali da je cijela klasa u pitanju – nikada.

Emir Nuhanović nije dolazio na nastavu, nije ništa pokazivao studentima. Postoje neki ljudi iz naše muzičke branše koji hoće uništiti Akademiju jer ne mogu doći ovdje jer ne zadovoljavaju uzuse. On već dugo želi doći – ali ne zadovoljava. Bio je, probao, dali smo mu šansu, ali ispustio ju je.

Iako smatra da korupcije na Akademiji nema, Čavlović smatra da je na Univerzitetu prisutna. Razlozi leže u stavljanju Univerziteta na margine društva:

- Ima korupcije – ali, zašto se to dešava? Nije to zbog toga što mi na univerzitetu to hoćemo i što je to izvorno sa univerziteta. Stavljeni smo na margine društva - u Bolonju smo ušli 2005, 2006. po političkoj odluci a ne po odluci stručnjaka – bili smo potpuno nespremni. A i zakoni se donose predugo, po 10 godina – to su izvori naših problema a onda naravno i korupcija i mito.

Koliko god Univerzitet bio slab, smatra Čavlović, to je “solidno uhljebljenje” – lijepo je biti asistent, docent, nastavnik:

- Cijenjen si, plate, kakve god da su i kasne, ali

tu su. A imaš i ugled, tako da se tu svakako može i nepotizma naći. Ima strašnog nepotizma, ima i korupcije, znam to.

Profesorica Olana Sijarić ne smatra da je njen izbor bio nelegalan. Za ACCOUNT kaže kako ni tada nije bila “posebno upućena ni u šta”, ali da i sama pripada porodicama u kojima se više članova bavi umjetnošću. Činjenicu da je u vrijeme spornog imenovanja dekan Akademije bio njen brat ne smatra spornom:

- Nije bilo ništa sporno u tom imenovanju. Napadi dolaze od klarinetiste koji na taj način pokušava izgraditi sebe. Ne osjećam da trebam nešto posebno objašnjavati, na Akademiji sam voljen i cijenjen nastavnik, sa svojim studentima donosim nagrade.

Univerzitetu u Sarajevu uputili smo dopis sa pitanjem da li je razmatrana prijava o izboru Olane Sijarić na navedenu poziciju koju je 4. juna 2009. dostavio prof. Emir Nuhanović, tvrdeći da se radi o nelegalnom izboru. U pismenom odgovoru navodi se kako su odluke Senata konačne, te se protiv istih može pokrenuti samo upravni spor u Zakonom predviđenom roku:

“Prigovor se odnosi samo na odluku Nastavno-umjetničkog vijeća Muzičke akademije, a ne na Odluku o davanju saglasnosti Senata”.

U isto vrijeme, neke od kolega Emira Nuhanovića upozoravaju da on, iako klarinetista, 2008. godine biva izabran u zvanje vanrednog profesora na Nastavničkom fakultetu Univerziteta u Mostaru i to iz oblasti dirigovanje, sviranje horskih partitura, horsko i solo pjevanje i solfeggio.

ACCOUNT posjeduje odluku Univerziteta u Mostaru o ovom izboru, donesenu 2008. godine, a članovi komisije za izbor bili su Julio Marić, Dževad Šabanagić i Dunja Dimitrijević.

U ranijem razgovoru za ACCOUNT na pitanje novinara Emir Nuhanović rekao je kako u BiH za njega više nema nikakvog angažmana te da svoj posao trenutno obavlja u Turskoj.

PRIČA ČETVRTA: Živinice

Online magazin Žurnal u avgustu 2011. godine pokrenuo je priču o korupciji u školama Tuzlanskog kantona prilikom zapošljavanja. Grupa prosvjetnih radnika tada je, navodeći konkretne primjere, skrenula pažnju na slučajeve nepotizma i korupcije.

Nihada Šljivić, profesorica bosanskog jezika i književnosti, ispričala je tada novinarki Žurnala Nermini Šunji kako je bila podobna za posao u OŠ Gračanica sve dok se “nije počela buniti”. Nakon šikaniranja koje je trpjela godinama bila je spremna progovoriti o tome kako se trguje radnim mjestima u živiničkim školama:

- Priznajem javno, i ja sam davala pare. Morala sam. Bila sam prinuđena. Dok god nisam dala novac, bila sam maltretirana, “prozivana” zbog nekakvih stvari... Svake godine sam, dakle za predmet Bosanski jezik, dala po hiljadu maraka za godinu dana rada, da bih opstala, i opet ponavljam, bila sam prinuđena da me ostavi na miru... Da tako kažem, da budem rahat – ispričala je tada.

Za Žurnal su tada govorili i njene kolegice Alma Šahbegović, Subhija Aščić, Senada Muratović i kolega Sanel Mumić. Svi redom upozoravali su na nelegalne radnje. Ova priča pokrenula je brojne reakcije među spominjanima u ovoj aferi, a direktori škola mahom su negirali svoju krivicu i najavljivali tužbu protiv onih koji su ih optuživali. Iako je Žurnal pokušavao dobiti i reakciju od resornog ministarstva odgovor na pitanje da li će se uključiti u rješavanje ovog slučaja čekao se više od pola godine. A kad je stigao sadržavao je samo jednu rečenicu u vezi sa postavljenim pitanjem:

Vlada Tuzlanskog kantona i Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Tuzlanskog kantona propuste vezano za prijem zaposlenika u radni odnos stavlja i svodi na najmanju moguću mjeru.

Živinice: Slučaj je nakon dvije godine zataškan

Iako su “pobunjenici” tada najavili kako će MUP-u TK-a poslati spisak ljudi koje optužuju za korupciju slučaj je, skoro dvije godine kasnije, zataškan. Sanel Mumić tada je ispričao kako u osnovnim školama u Živinicama postoji pravi “prosvjetno-mafijaški klan”, imenujući imenom i prezimeom osobe koje, po njemu, čine koruptivna djela.

U međuvremenu, Sanel je odustao od borbe za pravdu, kaže za ACCOUNT:

- Ja nisam poslao spisak u MUP. Mislim da jedna kolegica jeste ali je to povučeno. Sve se dešavalo prije dvije godine i sada je neki status quo.

“

Priznajem javno, i ja sam davala pare. Morala sam. Bila sam prinuđena. Dok god nisam dala novac, bila sam maltretirana, “prozivana” zbog nekakvih stvari... Svake godine sam, dakle za predmet Bosanski jezik, dala po hiljadu maraka za godinu dana rada, da bih opstala

Nihada Šljivić

Nakon što je izašao u javnost sa svojom pričom, Sanel je, prisjećajući se, dobijao upozorenja i prijetnje "sa strane":

- Preko posrednika mi je poručivano "da se smirim". Dobijao sam i prijetnje na mobitel, išao sam u policijsku stanicu da to prijavim. Ali nije to glavni razlog zbog kojeg sam odustao. Razočaravajuće su sporost i tromost pravosuđa, to bi se razvuklo u nedogled. Na kraju smo odustali.

S ljudske strane, smatra Sanel, "čovjek treba da se bori", ali:

- Sve to vrijedi u normalnim zemljama, ali kod nas... Generalno, korupcija u obrazovanju je prisutna, kroz upis učenika u srednje škole, do zapošljavanja radnika. Razne su malverzacije, sistemi su razrađeni i dosežu do ministarstava. Kriju se časovi, angažuju se pogodni i podobni radnici... mreža korupcije vrlo je razrađena.

Na pitanje da li bi ponovo otvoreno progovorio o korupciji ukoliko bi joj svjedočio, neodređeno kaže:

- Ma sad u ovoj situaciji (radi u Gimnaziji u Živinicama, op. aut.) nemam tih problema, ne bih. Ali ako bih se opet našao u istoj ili sličnoj situaciji kao prije dvije godine... ne znam, čovjek ne bira sredstva... ne znam stvarno da li bih...

Odustala je, barem u ovom slučaju, i Nihada:

- Nisam se pokajala ali ne bih ništa komentarisala, želim da zatvorim tu stranicu. Ne radim tamo gdje sam imala probleme, radim na drugom mjestu - kaže, ne želeći ulaziti u detalje i razloge odustajanja.

Jedino se prisjećajući da su tada na njen račun izrečene brojne optužbe i različiti komentari, od kojih neki i uvredljivi.

Izostala je podrška koju je očekivala, pa je upravo zbog toga povukla i prijavu upućenu MUP-u Tuzlanskog kantona:

- Ja bih opet progovorila, to je sigurno, ali sva sreća da mi se to ne dešava. Ne bih da se vraćam u prošlost.

PRIČA PETA: Radojka Praštalo

Profesorica Elektrotehničkog fakulteta u Banjoj Luci Radojka Praštalo penzionisana je u novembru 2012. godine, ali ne svojom voljom. Njeno penzionisanje rezultat je ukazivanja na korupciju na Banjalučkom univerzitetu, tvrdi za ACCOUNT.

Došlo je kao "kruna" višegodišnjih napora da je se ušutka i isključi iz akademske zajednice. Upravo zbog toga je u rješenju za penzionisanje koje joj je uručeno u 65. godini, iako ima pravo na rad do 68. godine, promijenjen i podatak o njenom stručnom statusu. U julu prošle godine dobila je rješenje o odlasku u penziju koje nije htjela prihvatiti:

Radojka Praštalo: "Oduvijek sam shvaćala da se ne može zlo raditi, a dobru se nadati"

- Na tom rješenju bili su falsifikovani podaci o mojoj stručnoj spremi, umjesto DR bilo je zaokruženo VSS. Tražila sam od ETF-a i Univerziteta da se to popravi ali oni to nisu prihvatili. U novembru iste godine bila sam prisiljena da predam zahtjev za penziju jer se sud i tužilaštvo nisu još oglašavali, a inspekcija (prosvjetna i

radna) se pokazala 100% jalovom, te nisam imala od čega da živim. Zbog toga sam predala taj dokument sa falsifikovanim podatkom o mojoj stručnoj spremi, a uz njega sam predala izjavu o tome kako bih se ogradila od odgovornosti za taj falsifikat.

Radojka Praštalo podnijela je krivičnu prijavu protiv rektora Univerziteta u Banjoj Luci Stanka Stanića, ali taj slučaj za sada je u fazi mirovanja. Išla je u MUP, dala izjavu i od tada se ništa ne događa.

Iako su novinari ACCOUNT-a pokušali dobiti stav rektora Univerziteta Stanka Stanića, on nije odgovorio na poslani dopis. Ni nakon skoro mjesec dana čekanja iz dekanata nisu stizale povratne informacije da li će odgovora uopće i biti.

Problemi su počeli kada je upozoravala na neke nelegalnosti na ETF-u u Banjoj Luci. Za sve vrijeme, iako se stručno usavršavala, bila je ometana u napredovanju:

- Pobunila sam se kad sam vidjela da ljudi koji ni izdaleka ne ispunjavaju uslove za napredovanje, dobijaju sve više i više zvanja, a ja, iz nepoznatih razloga stojim na mjestu.

Kad je Gojko Savanović dobio zvanje vanrednog profesora na ETF-u iako je imao referat na samo 1,5 stranici, a nije čak imao ni završen elektrotehnički fakultet, ja sam se i javno pobunila, jer sam bila spriječena od strane tadašnjeg dekana Aleksandra Iliškovića, koji mu je taj izbor namještao, da svoje primjedbe na referat za izbor Gojka Savanovića iznesem na NNV ETF-a (RS-a). Čak sam bila i istjerana van sa tog Vijeća!

Od tada sam počela da pišem članke o sunovratu visokog obrazovanja u RS, koje sam objavljivala najprije u "Reporteru", a zatim u "Patriotu". Time sam navukla bijes svih koji su sjedili na rukovodećim funkcijama na Univerzitetu, pa je moje napredovanje u zvanje vanrednog profesora 2001. godine bez ikakvog argumenta zaustavljeno iako sam bila ispunila SVE potrebne i dovoljne

uslove za to, uključujući i pozitivan referat kompetentne komisije koju je odredilo NNV ETF-a.

U svemu nije imala podršku kolega:

- Za to vrijeme, drugi su šutjeli iz straha da ne dožive to što sam ja doživjela, a Elektrotehnički fakultet kao i Univerzitet u Banjaluci su se srozavali i propadali umjesto da napreduju. Na ETF-u nikad nije bilo više od 10 vlastitih profesora iako postoji već 50 godina! Primjera radi, Elektronski fakultet u Nišu je iste starosti, a još prije 10 godina je imao svojih 76 profesora!

Kao odgovor na potpuno srozane državne univerzitete, javila se poplava privatnih univerziteta koji su se ugledali na državne, pa sad ni jedni ni drugi ne služe osnovnoj svrsi: da budu mjesto znanja, napretka i ideja za vlast koja stalno luta u

Pobunila sam se kad sam vidjela da ljudi koji ni izdaleka ne ispunjavaju uslove za napredovanje, dobijaju sve više i više zvanja, a ja, iz nepoznatih razloga stojim na mjestu. Kad je Gojko Savanović dobio zvanje vanrednog profesora na ETF-u iako je imao referat na samo 1,5 stranici, a nije čak imao ni završen elektrotehnički fakultet, ja sam se i javno pobunila

Radojka Praštalo

magli. Svi oni proizvode kvaziinteligenciju koja će nas sve doći glave. Tim više što se sad otvoreno trguje i diplomama i akademskim zvanjima, što sam ja onda uzaludno pokušavala da spriječim...

Mnogi zaposleni na sličnim poslovima kao i ona, iako imaju i zakonsku obavezu, godinama prešućuju očigledno kršenje zakona i pravila, nestajanje novca. Ona je odlučili upozoriti i javno govoriti o nezakonitostima iako je, smatra, za to potrebna izuzetna hrabrost i stav da vam je opšte

dobro ispred vlastitog komfora:

- Očigledno da ima veoma malo ljudi sa takvom svijješću i sa takvim sistemom vrijednosti. Ja sam oduvijek shvaćala da se ne može “zlo raditi, a dobru se nadati”. Na Elektrotehničkom fakultetu, a izgleda i na čitavom univerzitetu, vlada neviđena diktatura! Nema uopšte slobode mišljenja, slobode govora.

Mene su čak uhodili i išli tražiti snimke mojih izjava za Radio RS da bi ih onda reprodukovali na sjednici NNV-a i pokazali drugima što se ne smije raditi! Zato su svi na ETF-u, a izgleda i na Univerzitetu, stalno u mišjim rupama, odakle vire i čekaju da neko drugi riješi probleme koji su se gomilali dok su oni čučali u mišjim rupama i čuvali svoje stražnjice! Eto, to je ta navodna “inteligencija” od koje ovaj jadni gladni narod uzaludno očekuje da nešto uradi za spas naroda od potpune propasti. Vjerujte, tamo nema nikoga ko bi to mogao, znao i usudio se!

Isto tako se ponašaju i inspektori, ministri, tužioc, pa i većina sudija iako su svi oni itekako dobro plaćeni. Ali, ne rade ništa već samo paze da se nekom ne zamjere i tako ne ugroze svoju sinekuru! To je od RS-a, a i od cijele BH načinilo tzv. “zakočenu državu”.

Osim podrške kolega, izostala je i zaštita nadležnih, prisjeća se. A obraćala se svima koji su dužni da se bave borbom protiv mobbinga i korupcije i svima za koje je čula da štite ljudska prava:

- Pored toga što nisu baš ništa uradili drugostepeni organi, inspekcije rada i obrazovanja, gender centar RS-a, tužilaštva, sudovi, ombudsmeni, ništa nisu uradili ni Dom za ljudska prava, Ministarstva za ljudska prava BH, SIPA, VSTS, i razni drugi navodni zaštitnici ljudskih prava.

U kontekstu toga, pitam se: Da li iko vjeruje da ijedan građanin BH može ostvariti svoja prava u sistemu ovih jalovih institucija i organizacija čak i ako je doktor nauka, kao ja? A šta je tek sa onima koji imaju znatno skromnije obrazovanje?!

Elektrotehnički fakultet: Na rješenju o penzionisanju bili su falsifikovani podaci o stručnoj spremi

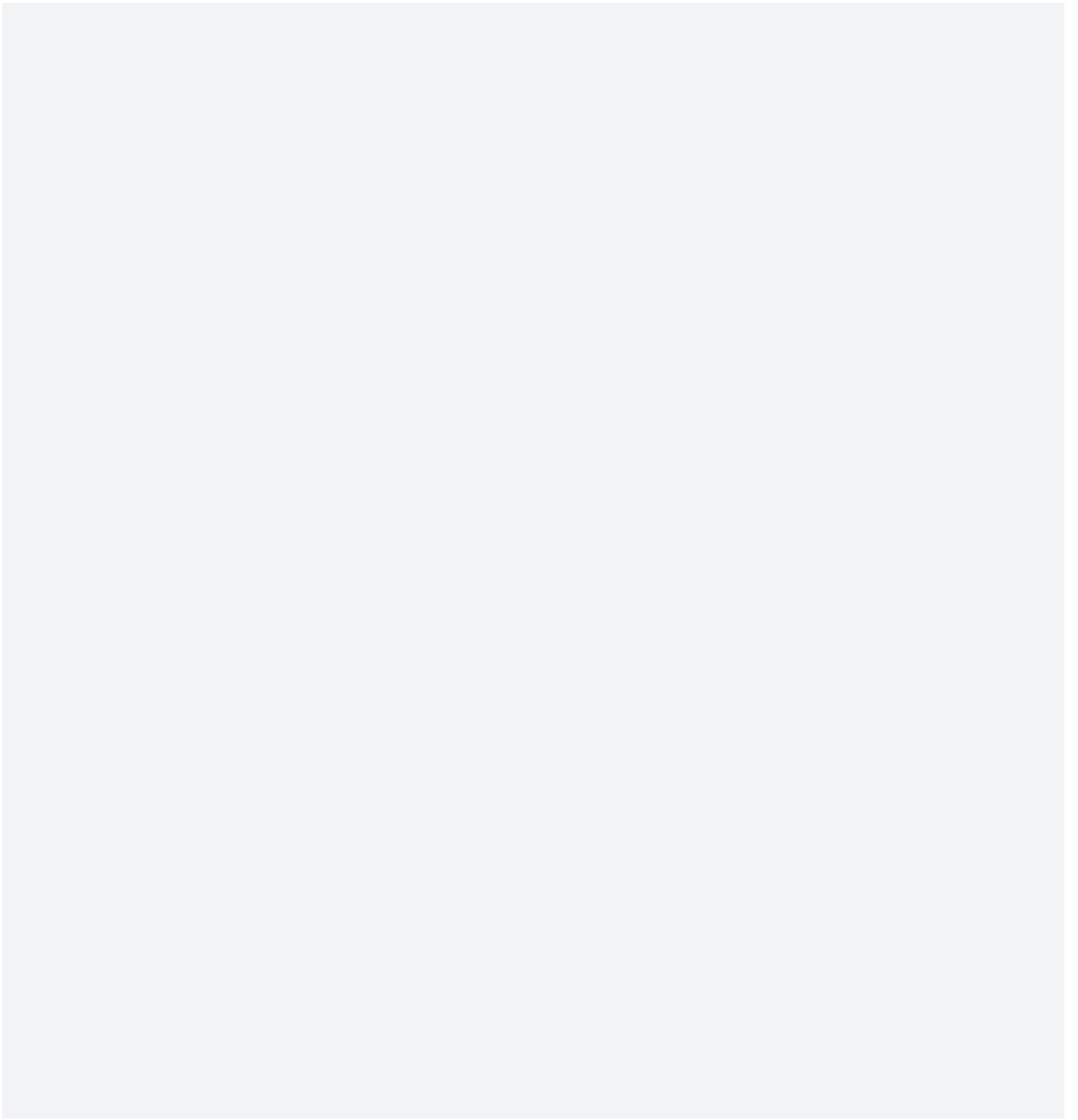
Iako je u “ovakvoj državi sve beznađežno”, neće se predati, kaže, jer bi to značilo da je “prešla u njihov tabor i time im dala podršku i priznala da su bili u pravu”:

- A ja to, dok sam živa, neću uraditi. To bi bila izdaja moje domovine i mog naroda, što ja nipošto ne bih mogla da uradim. To mi daje snagu da se i dalje borim.

Ipak, druge se ne usuđuje motivisati da krenu njenim putem – ne želi doprinijeti gubitku njihovog zaposlenja:

- Čak ih smirujem i savjetujem da budu mudri, ali da ne dozvole da im se gazi dostojanstvo. Podstičem ih na međusobno udruživanje, pružanje međusobne pomoći i podsticanje na samopomoć.

Savjetujem ih da prikupljaju podatke o svemu što je u vezi kriminala, korupcije, terora/mobbinga nad njima i drugima i sve drugo što smatraju da je važno, jer će im to omogućiti da imaju dokaže u slučaju da dobiju otkaz i budu primorani da pokrenu spor. Također ih upozorim da se ne nadaju pomoći od institucija jer institucije su jalove i ne funkcionišu. Ni od tužilaštava, ombudsmana i sličnih, nema vajde.

PERCEPCIJE KORUPCIJE U VISOKOM OBRAZOVANJU U BiH

SADRŽAJ

CILJ ISTRAŽIVANJA	32
UZORAK	32
METODA	32
POSTUPAK	32
KOGA SMO PITALI, A KO JE ODGOVORIO?	32
NASTAVNO OSOBLJE FAKULTETA: PERCEPCIJA KORUPCIJE U VISOKOM OBRAZOVANJU	33
Percepcija anketiranih dekana i nastavnog osoblja o postojanju korupcije na univerzitetu/univerzitetima	33
Stavovi i saznanja nastavnog osoblja o korupciji na fakultetu/ fakultetima	34
DA LI PRIJAVITI KORUPCIJU?	34
Lična iskustva sa koruptivnim radnjama	36
Utjecaj korupcije na kvalitet visokog obrazovanja	36
Radne kolege i koruptivna iskustva	37
Animiranje uposlenika da prijave korupciju	37
DEKANI I NASTAVNO OSOBLJE O ANTIKORUPTIVNIM ZAKONSKIM MJERAMA	37
DEKANI FAKULTETA: PERCEPCIJA KORUPCIJE U VISOKOM OBRAZOVANJU	38
Nastavno osoblje i sankcioniranje koruptivnih radnji	38
Zaprimanje anonimnih prijava u vezi sa koruptivnim radnjama	38
Ne/postojanje osobe/institucije nadležne za zaprimanje potencijalnih anonimnih prijava	39
Dekani o animiranju uposlenika fakulteta da prijave korupciju	39
Ko potiče korupciju?	40
Prijavljivanje korupcije i moguće posljedice – iskustva dekana	40
Da li je moguće iskorijeniti korupciju?	41

O ISTRAŽIVANJU

CILJ ISTRAŽIVANJA

Cilj istraživanja bio je utvrditi percepciju uposlenika sedam univerziteta iz cijele BiH o rasprostranjenosti korupcije, lična iskustva sa koruptivnom praksom te ocijeniti napore vlasti na suzbijanju korupcije iz perspektive uposlenika univerziteta.

UZORAK

Uzorak ovog istraživanja činili su nastavno osoblje (asistenti, docenti, profesori – redovni/vanredni): ukupno 125 anketiranih (24 dekana i 101 profesor/docent/asistent...)

METODA

U istraživanju je bila korištena **kvantitativna istraživačka metoda (anketno istraživanje)**.

POSTUPAK

Za potrebe ovog istraživanja kreirane su dvije vrste upitnika o percepciji korupcije u visokom obrazovanju (upitnik namijenjen dekanima i upitnik namijenjen nastavnom osoblju).

Anketno istraživanje provedeno je tokom maja i juna 2013. godine. Prvenstveno su svi volonteri uključeni u proces istraživanja bili upoznati sa svrhom i ciljem istraživanja kao i metodom prikupljanja podataka (alatima za prikupljanje podataka i sl.). Istog dana anketari su počeli sa provođenjem istraživanja prema metodologiji i uputama koje su dobili tokom trajanja nekoliko inicijalnih sastanaka. Anketari su sudionicima/ispitanicima (uposlenom osoblju univerziteta) objasnili da je istraživanje dobrovoljno i anonimno te će im garantirati

povjerljivost prikupljenih podataka.¹ Za ispunjavanje navedenog anketnog upitnika bilo je potrebno oko 10 minuta. Anketni upitnik ispitanicima je bio proslijeđen kroz direktni kontakt putem e-maila i/ili fax-a (vladinim institucijama obavezno fax-om), a dio anketa (u skladu sa potrebama anketiranih) bio je obavljen telefonskim putem.

Nakon prikupljenih kvantitativnih podataka, unos i obrada podataka izvršeni su putem Statističkog programa za obradu podataka SPSS 17.

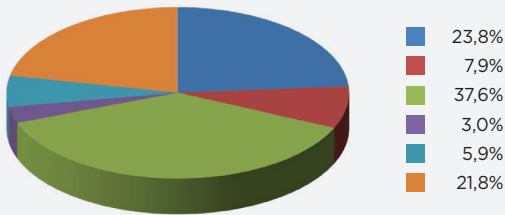
REZULTATI ISTRAŽIVANJA

KOGA SMO PITALI, A KO JE ODGOVORIO?

101 profesor/docent/asistent sudjelovao je u istraživanju. Ukupno **77 (76,2%)** iz Federacije BiH (FBiH), a **24 (23,8%)** iz Republike Srpske (RS). Budući da je anketa bila anonimna i da ni na koji način nismo željeli otkrivati na kojem fakultetu su uposleni anketirani jedini podatak prema kojem možemo odrediti broj fakulteta koji je sudjelovao u istraživanju jeste ukupan broj dekana koji je sudjelovao u istraživanju. Dakle, sa sigurnošću možemo tvrditi da su ukupno 24 fakulteta sudjelovala u istraživanju, iako možemo, prema iskustvima sa terena i telefonskih razgovora, pretpostaviti da je u istraživanju sudjelovala ukupno 101 osoba sa više od 80 fakulteta iz cijele Bosne i Hercegovine (BiH). Detaljan prikaz podataka o broju osoba koje su odgovorile na anketu možete vidjeti u Tabeli 1.

¹ Popratno pismo uz anketni upitnik sadržavalo je dio: "Anketa je anonimnog karaktera. Ovim putem vas obavještavamo da će dobijeni rezultati biti korišteni u svrhu prezentacije zbirnih rezultata istraživanja te da se u druge svrhe neće koristiti. Povjerljivost bilo kakve vrste ličnih podataka i anonimnost ispitanika su zagarantirani."

Tabela 1. Ukupan broj odgovora u odnosu na entitetsku i kantonalnu zastupljenost broja anketiranih		
	Frekvencija	Procenat %
Republika Srpska (RS)	24	23,8
Hercegovačko-neretvanski kanton (FBiH)	8	7,9
Sarajevski kanton (FBiH)	38	37,6
Tuzlanski kanton (FBiH)	3	3,0
Unsko-sanski kanton (FBiH)	6	5,9
Zeničko-dobojski kanton (FBiH)	22	21,8
Ukupno	101	100,0

**NASTAVNO OSOBLJE FAKULTETA:
PERCEPCIJA KORUPCIJE U VISOKOM
OBRAZOVANJU**

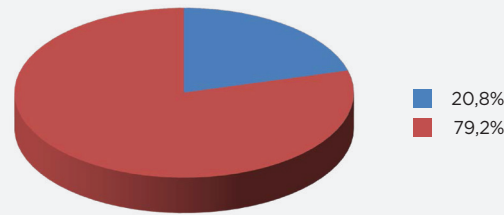
Percepcija anketiranih dekana i nastavnog osoblja o postojanju korupcije na univerzitetu/univerzitetima

Ranija istraživanja pokazuju da je korupcija kroz razne vidove mita prisutna na svim javnim univerzitetima. Međutim, iz nepoznatih razloga u zadnje vrijeme ova tema postaje “javna tajna” o kojoj niko ne želi govoriti, a u slučaju da progovore žele ostati anonimni. Ovaj podatak ne začuđuje uzmemo li u obzir činjenicu da su mnogi koji prijave korupciju zakonski nezaštićeni pa da nakon hrabrog čina prijave korupcije postaju osuđeni od strane nadređenih, a nerijetko i otpušteni.

Stoga je u ovom istraživanju bilo vrlo važno

utvrditi percepciju uposlenika univerziteta u BiH o postojanju različitih vidova korupcije. Stav dekana ne razlikuje se u velikoj mjeri od stava drugog nastavnog osoblja. Čini se da i jedni i drugi smatraju kako korupcija ne postoji na fakultetu koji oni vode ili su uposleni u toj ustanovi. Naime, ukupno pet anketiranih dekana (20,8%) smatra kako korupcija postoji na fakultetu koji oni “vode”, a ukupno 19 dekana (79,2%) smatra kako korupcija ne postoji na univerzitetu koji oni “vode” (tabelarni prikaz navedenih podataka nalazi se u Tabeli 2).

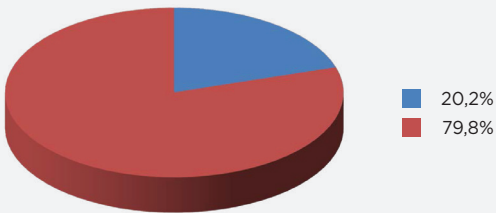
Tabela 2. Percepcija dekana o postojanju i rasprostranjenosti korupcije		
Da li smatrate da postoji korupcija na vašem fakultetu?	Frekvencija	Procenat %
Da	5	20,8
Ne	19	79,2
Ukupno	24	100,0

Da se stavovi anketiranog nastavnog osoblja u odnosu na stavove dekana ne razlikuju u velikoj mjeri vidljivo je ukoliko kompariramo podatke u Tabeli 2 i Tabeli 3. Naime, ukupno 20 anketiranih uposlenika univerziteta iz cijele BiH (20,2%) smatra kako korupcija postoji na fakultetu na kojem su zaposleni, a ukupno 79 osoba (79,8%) smatra kako korupcija ne postoji na fakultetu na kojem su zaposleni. Ukupno dvije osobe nisu odgovorile na ovo pitanje (detaljnije podatke o odgovorima nastavnog osoblja fakulteta pogledajte u Tabeli 3).

Tabela 3. Percepcija uposlenog nastavnog osoblja o postojanju i rasprostranjenosti korupcije

Da li smatrate da postoji korupcija na vašem fakultetu?	Frekvencija	Procenat %
Da	20	20,2
Ne	79	79,8
Ukupno	99	100,0

Fenomen korupcije “istim očima” gledaju i dekan i uposlenici fakulteta u kojima je ova anketa provedena. Iako su rijetki pristali sudjelovati u anonimnoj anketi, možemo pretpostaviti da su većinom pristale one osobe koje smatraju kako korupcija ne postoji na njihovim fakultetima. Dakle, ukupno 98 anketiranih osoba (80%) smatra kako korupcija ne postoji na fakultetu na kojem su zaposleni, a ukupno 25 anketiranih osoba (20%) smatra kako korupcija zaista postoji.

Međutim, zanimljivi podaci prikupljeni su tokom razmatranja odgovora ispitanika koji su naveli da korupcija postoji. Prikupljanjem podataka utvrđeno je da anketirane osobe smatraju kako su **pojavni oblici korupcije prisutni** od “intervencija” (najčešće pri upisu na fakultetu), davanja i primanja novca za ispite, davanja poklona, neobjektivnog ocjenjivanja studenata, pisanja magistarskih i završnih radova, prodaje knjiga za ispite, urgencija raznih vrsta, pa do “uplaćivanja magistarskih radova”.

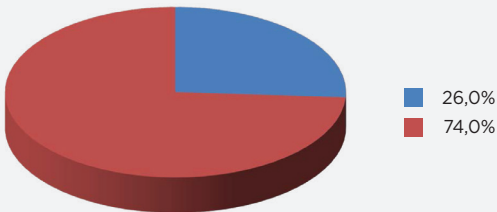
Stavovi i saznanja nastavnog osoblja o korupciji na fakultetu/fakultetima

Ukupno 26 osoba (26%) navode kako su čule za slučajeve korupcije na njihovom fakultetu, a

ukupno 74 osobe (74%) navode kako nisu čule za slučajeve korupcije na fakultetu na kojem su zaposlene.

Tabela 4. Podaci o postojanju praktičnih slučajeva korupcije na fakultetu

Da li ste čuli za slučajeve korupcije na vašem fakultetu?	Frekvencija	Procenat %
Da	26	26,0
Ne	74	74,0
Ukupno	100	100,0

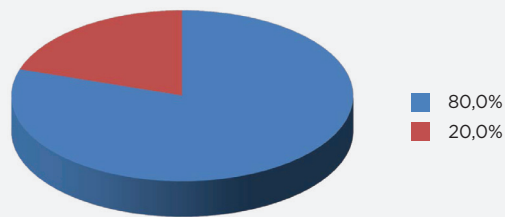
Ranije smo naveli kako samo 20 osoba (20,2% anketiranog osoblja fakulteta) smatra kako korupcija na fakultetu zaista postoji, ali je ipak zanimljivo da ukupno 26 osoba (26,0% anketiranih) kasnije navodi kako su čuli za slučajeve korupcije na fakultetu. Percepcija o postojanju korupcije i praktični slučajevi za koje su čuli neznatno se razlikuju. Postavlja se pitanje kako to da su ispitanici u 26% slučajeva odgovorili kako su čuli za praktične slučajeve korupcije, ali se njihova percepcija o istom fenomenu razlikuje. Možemo pretpostaviti kako je određen broj ispitanika dao društveno poželjne odgovore ili je termin “percepcija korupcije” na različit (subjektivan) način shvaćen od strane svakog od ispitanika.

Da li prijaviti korupciju?

Iako rezultati ovog istraživanja, tj. percepcija anketiranih, upućuju na nizak nivo postojanja korupcije na fakultetima, iznenađuje činjenica kako je dio anketiranog nastavnog osoblja siguran u činjenicu da bi prijavili korupciju u slučaju da znaju za takvu situaciju. Ukupno 76 osoba (80%) navodi

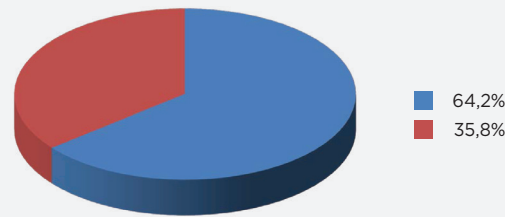
kako bi lično prijavile korupciju ukoliko bi znale da pouzdano postoji, a ukupno 19 osoba (20%) navodi kako ne bi prijavile korupciju ukoliko bi pouzdano znale da postoji.

Tabela 5. Mogućnost prijave korupcije od strane nastavnog osoblja		
Da li biste lično prijavili korupciju ukoliko znate pouzdano da je prisutna?	Frekvencija	Procenat %
Da	76	80,0
Ne	19	20,0
Ukupno	95	100,0

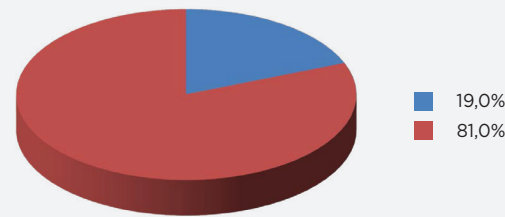
Ukupno 61 anketirana osoba (64,2%) navodi da bi prijavila korupciju i u slučaju da joj prijeti smanjenje plaće, šikaniranje, različite vrste mobbinga pa čak i otkaza, a ukupno 34 osobe (35,8%) navode da takvo nešto ne bi uradile ukoliko bi im prijetila bila koja od navedenih situacija.

Tabela 6. Mogućnost prijavljivanja korupcije ukoliko postoje negativne posljedice		
Da li biste prijavili korupciju čak i ako biste se plašili ili pouzdano znali da ćete zbog toga biti žrtva neke vrste odmazde – smanjenja plaće, šikaniranja, mobbinga, čak i otkaza?	Frekvencija	Procenat %
Da	61	64,2
Ne	34	35,8
Ukupno	95	100,0

Ukupno 19 osoba (19%) priznaje kako su bile u situaciji da znaju za koruptivne radnje, ali ih nisu prijavile, a 81 osoba (81%) navodi kako nije nikada bila u ovakvoj situaciji. Iako značajno veliki broj anketiranih navodi kako bi prijavili korupciju ukoliko bi postojale negativne posljedice po njih i radno mjesto, ipak bilježimo da jedna petina (1/5) ispitanika koja je imala priliku prijaviti korupciju to nije uradila.

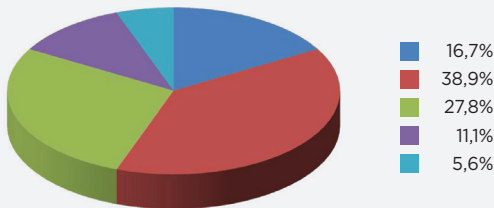
Tabela 7. Neprijavljivanje korupcije		
Da li ste ikada bili u situaciji da znate za koruptivne radnje u ustanovi ali ih niste prijavili?	Frekvencija	Procenat %
Da	19	19,0
Ne	81	81,0
Ukupno	100	100,0

Kao glavne razloge za svoje postupke anketirani navode: strah od posljedica (tri osobe), nemogućnost dokazivanja navoda (sedam osoba), nepostojanje institucije kojoj bi to prijavili (pet osoba), nepostojanje interesiranja za prijavljivanje drugih ljudi (dvije osobe), niko drugi to ne radi pa ne želim ni ja (jedna osoba), a jedna osoba nije navela specifične razloge.

Tabela 8. Razlozi neprijavljivanja korupcije od strane nastavnog osoblja

Iz kojih razloga niste prijavili korupciju ukoliko ste znali za specifičan slučaj?	Frekvencija	Procenat %
Strah od posljedica	3	16,7
Ne bih to mogao/la dokazati	7	38,9
Nema institucije kojoj bih to mogao/la prijaviti	5	27,8
Ne interesira me prijavljivanje drugih ljudi	2	11,1
Niko drugi to ne radi, pa zašto bih ja	1	5,6
Ukupno	18	100,0

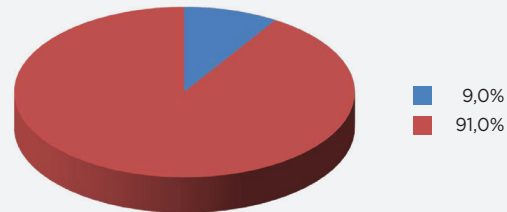

Lična iskustva sa koruptivnim radnjama

Ukupno devet osoba (9%) navodi kako su imale lično iskustvo sa korupcijom u svom radu dok 91 osoba (91%) navodi kako do sada nije imala priliku susresti se sa situacijama koje uključuju bilo koji oblik korupcije. Prema svim podacima istraživanja, kao i podacima o ličnom iskustvu anketiranih u situacijama korupcije, možemo pretpostaviti kako su u istraživanju većinom dobrovoljno sudjelovale osobe koje smatraju kako korupcija nije prisutna na fakultetu na kojem su zaposleni kao i to da su rijetki imali priliku naći se u situaciji koja je podrazumijevala bilo kakav pokušaj davanja/primanja mita (materijalnog ili nematerijalnog). Prema odgovorima anketiranih, najčešći oblici pokušaja davanja mita bili su novac (šest slučajeva), poklon (dva slučaja) i protuusluga (jedan slučaj).

Tabela 9. Lična iskustva sa korupcijom

Da li ste se lično susreli sa korupcijom?	Frekvencija	Procenat %
Da	9	9,0
Ne	91	91,0
Ukupno	100	100,0

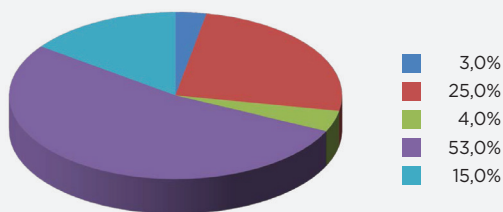

Utjecaj korupcije na kvalitet visokog obrazovanja

Razmišljanja uposlenika (nastavnog osoblja) fakulteta o utjecaju korupcije na kvalitet visokog obrazovanja podijeljena su. Najveći dio anketiranih (53%) smatra kako korupcija **mnogo utječe**, da korupcije **donekle utječe** na kvalitet obrazovanja smatra ukupno 25% anketiranih, **potpuni utjecaj korupcije** na kvalitet obrazovanja vidi ukupno 15% anketiranih, dok 4% anketiranih smatra kako korupcija **niti utječe niti ne utječe** na kvalitetno visoko obrazovanje, a tek 3% anketiranih smatra da korupcija **nikako ne utječe** na obrazovanje.

Tabela 10. Utjecaj korupcije na kvalitet visokog obrazovanja

Da li smatrate da korupcija značajno utiče na kvalitet visokog obrazovanja?	Frekvencija	Procenat %
Nimalo	3	3,0
Donekle	25	25,0
Niti utječe, niti ne utječe	4	4,0
Mnogo	53	53,0
U potpunosti	15	15,0
Ukupno	100	100,0

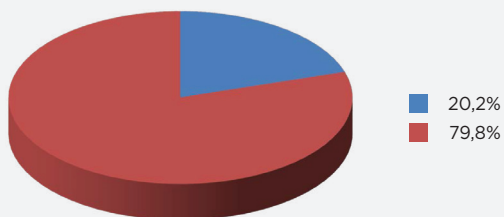

Radne kolege i koruptivna iskustva

Ukupno 20 osoba (20,2%) navodi kako znaju da su neki od njihovih kolega bili u situaciji da znaju za korupciju ali nisu ništa prijavili, a ukupno 79 osoba (79,8%) navodi kako im nisu poznate takve situacije. Međutim, ukupno devet osoba (9%) poznaje situacije u kojima su njihove kolege bile u **slučaju odmazde**,² a 79 osoba (79,8%) navodi kako ne znaju za takve slučajeve.

Tabela 11. Prijava korupcije od strane radnih kolega

Da li vam je poznato da je neko od vaših kolega bio u situaciji da je znao za korupciju, ali je nije prijavio?	Frekvencija	Procenat %
Da	20	20,2
Ne	79	79,8
Ukupno	99	100,0

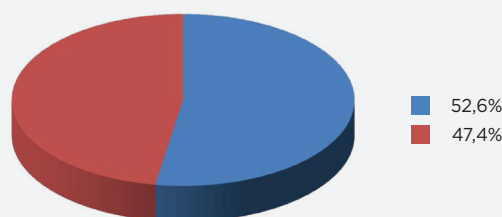

Animiranje uposlenika da prijave korupciju

Ukupno 51 osoba (52,6%) smatra kako fakultet dovoljno animira uposlenike da prijave svaki oblik korupcije, a 46 osoba (47,4 %) navodi kako fakultet nedovoljno animira uposlenike da prijavljuju korupciju.

Tabela 12. Ne/postojanje animiranja uposlenika da prijave korupciju

Da li smatrate da vaša ustanova dovoljno animira uposlenike da prijavljuju korupciju i druge oblike nemoralnog ponašanja?	Frekvencija	Procenat %
Da	51	52,6
Ne	46	47,4
Ukupno	97	100,0

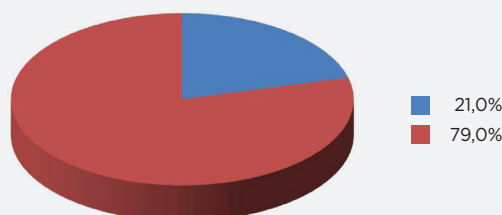

Dekani i nastavno osoblje o antikoruptivnim zakonskim mjerama

Da su dosadašnje antikoruptivne radnje i procesi adekvatne smatra ukupno 21 osoba (21%), a da su nedovoljne smatra ukupno 79 osoba (79%). Dakle, značajan broj anketiranih smatra kako je trenutna borba protiv korupcije na fakultetima nedovoljna.

Tabela 13. Dovoljna/nedovoljna borba protiv korupcije prema mišljenju nastavnog osoblja

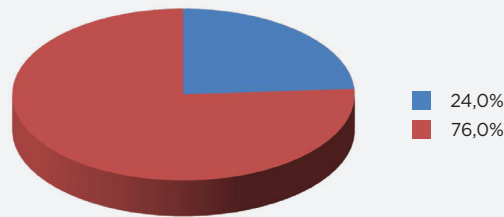
Da li smatrate da se radi dovoljno u borbi protiv korupcije?	Frekvencija	Procenat %
Da	21	21,0
Ne	79	79,0
Ukupno	100	100,0

² Smanjenje plaće, šikaniranje, različiti oblici mobbinga, otkaz i sl.

Zakonske mjere koje istovremeno smanjuju procenat korupcije na fakultetima i štite osobe koje prijavljuju korupciju nužan su preduvjet kvalitetne i efikasne borbe protiv korupcije. Da su trenutne zakonske mjere adekvatne smatra ukupno 29 anketiranih osoba (24%), a ove zakonske mjere neadekvatnim i nedovoljnim smatra 91 osoba (76%).

Tabela 14. Dekani i nastavno osoblje o ne/adekvatnim zakonskim mjerama usmjerenim na borbu protiv korupcije		
Da li smatrate da su zakonske mjere usmjerene u borbu protiv korupciju adekvatne/dovoljne?	Frekvencija	Procenat %
Da	29	24,0
Ne	91	76,0
Ukupno	120	100,0

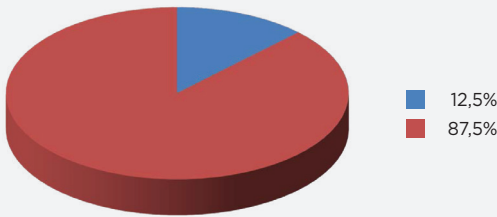
DEKANI FAKULTETA: PERCEPCIJA KORUPCIJE U VISOKOM OBRAZOVANJU

Nastavno osoblje i sankcioniranje koruptivnih radnji

Pretpostavimo da su dekani osobe koje bi na najbolji mogući način mogle imati podatak o tome da li postoje ili su postojali slučajevi sankcioniranja nastavnog osoblja zbog korupcije. Ukupno tri dekana (12,5% anketiranih) navela su kako su im poznati slučajevi sankcioniranja zbog postojanja i dokazivanja koruptivnih radnji. U sva tri slučaja osoblje fakulteta “isključeno je iz nastavnog procesa”/“otpušteno”.

Tabela 15. Ne/adekvatne zakonske mjere usmjerene na borbu protiv korupcije

Da li je u vašoj ustanovi bilo slučajeva sankcioniranja osoblja zbog korupcije (npr. smanjenje plaće, otkaz, mobbing i sl.)?	Frekvencija	Procenat %
Da	3	12,5
Ne	21	87,5
Ukupno	24	100,0

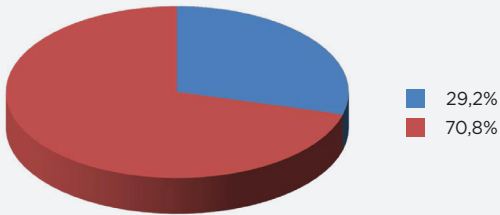
Zaprimanje anonimnih prijava u vezi sa koruptivnim radnjama

Ukupno je sedam dekana (29,2%) zaprimilo anonimne prijave slučajeva korupcije, a 17 dekana (70,8%) nikada nije zaprimilo takve vrste anonimnih prijava. Dekani izvještavaju o više slučajeva korupcije koje su zaprimili, a ukupno se radi o 10 slučajeva koje je sedam dekana zaprimilo.

Međutim, vrlo je zanimljiv podatak kako su svi dekani (24 dekana) naveli da niko od osoblja koje je bilo umiješano ili je direktno primilo mito nije sudski procesuiran.

Tabela 16. Ukupan broj anonimnih prijava slučajeva korupcije

Da li ste ikada lično zaprimili anonimne prijave slučajeva korupcije?	Frekvencija	Procenat %
Da	7	29,2
Ne	17	70,8
Ukupno	24	100,0

Ne/postojanje osobe/institucije nadležne za zaprimanje potencijalnih anonimnih prijava

U samo dva slučaja (8,2%) dekani navode kako “ne postoji organ za primanje prijava korupcije na univerzitetu” ili “niko nije tačno određen”. Ostali dekani navode različite osobe/institucije koje su zadužene za zaprimanje anonimnih prijava slučajeva korupcije od kojih su najčešće navedeni rektori i dekani.

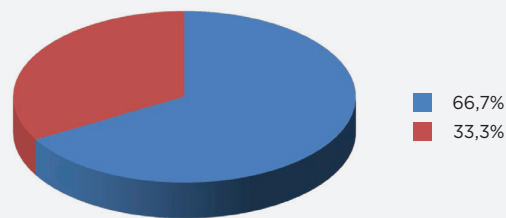
Tabela 17. Ne/postojanje osobe zadužene za anonimno zaprimanje prijava korupcije		
Ko (osoba ili institucija/ organ) je na vašem univerzitetu nadležan za zaprimanje potencijalnih anonimnih prijava korupcije od strane uposlenika univerziteta?	Frekvencija	Procenat %
Dekan	3	12,5
Dekan	2	8,3
Rektor	1	4,2
Dekanat	1	4,2
Dekanat, upravni odbor	1	4,2
Etički odbor (komitet)	1	4,2
Komisija za osiguranje fakulteta	1	4,2
Menadžment univerziteta i fakulteta	1	4,2
Ne postoji organ za primanje prijava korupcije na univerzitetu	1	4,2
Pravna služba	1	4,2
Prodekan za nastavu, studentski parlament može prijaviti slučajeve korupcije	1	4,2

Prorektor za nastavna pitanja	1	4,2
Rektor	1	4,2
Rektor i prorektor za nastavu	1	4,2
Rektorat	2	8,3
Sekretar fakulteta	1	4,2
Stranica univerziteta	1	4,2
Svi	1	4,2
Svi su pozvani da učestvuju, ali niko nije tačno određen	1	4,2
Vijeće fakulteta	1	4,2
Ukupno	24	100,0

Dekani o animiranju uposlenika fakulteta da prijave korupciju

Ukupno 66,7% anketiranih dekana smatra kako animiraju uposlenike da prijave korupciju, a 33,3% tvrdi da ne animiraju uposlenike da prijavljuju korupciju.

Tabela 18. Podaci o animiranju uposlenika fakulteta da prijavljuju korupciju		
Da li na bilo koji način animirate uposlenike da prijavljuju slučajeve korupcije?	Frekvencija	Procenat %
Da	16	66,7
Ne	8	33,3
Ukupno	24	100,0

Očekivali bismo da postoji unitaran pristup animiranja uposlenika da prijave korupciju u cijeloj Bosni i Hercegovini, ali prema podacima ovog istraživanja pomalo iznenađuje činjenica da postoji veliki broj različitih načina na koje dekani/ upravni odbor fakulteta animiraju uposlenike.

Načini na koje dekani smatraju da fakultet animira uposlenike da pristupe prijavljivanju korupcije raznolik je. U nastavku se nalaze načini koje su dekani naveli kao najučestalije (za više detalja vidi Tabelu 19).

Tabela 19. Načini animiranja uposlenika fakulteta da prijave korupciju		
Na koji način animirate uposlenike da prijave korupciju?	Frekvencija	Procenat %
Na različite načine	10	41,7
Da meni prenesu zaprimljenu informaciju	1	4,2
Dopis i upozorenje svim nastavnicima	1	4,2
Dopis, pismeno upozorenje svim nastavnicima	1	4,2
Garancija anonimnosti i zaštite	1	4,2
Kampanje	1	4,2
Kroz razgovor	1	4,2
Pismeno/lično	1	4,2
Putem redovnih aktivnosti	1	4,2
Razgovor	1	4,2
Sastanci sa studentima	1	4,2
Tematske sjednice nastavnog vijeća	1	4,2
Transparentnost	1	4,2
Upozoravam ih na negativne posljedice	1	4,2
Usmeno na početku školske godine	1	4,2
Ukupno	24	100.0

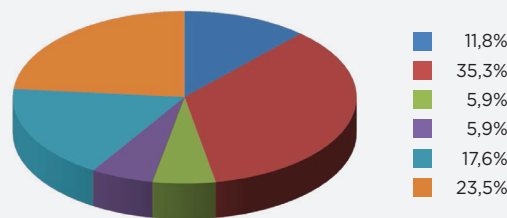
Ko potiče korupciju?

Očito je da se društvena farsa poštenja, pravde i pravičnosti nastavlja u demokratskom društvu kao što je BiH. Pored utvrđivanja krivične odgovornosti vrlo je važno pokušati utvrditi ko snosi najveću odgovornost za poticanje korupcije u BiH. Najčešće spominjani uzroci korupcije su studenti koji to rade jer smatraju da će tako lakše završiti školovanje, profesori/docenti ili admini-

strativno te ostalo osoblje fakulteta radi sticanja lične koristi ili ostale osobe koje su uključene u proces visokog obrazovanja.

Prema rezultatima ovog istraživanja, anketirani dekani smatraju kako korupciju najviše potiču profesori/docenti (35,3% odgovora), a kako su glavni uzročnici korupcije nepoznati smatra ukupno 23,5% anketiranih. Ostalo osoblje fakulteta identificirano je kao uzročnik korupcije u 17,6% odgovora dekana, a studenti su kao glavni “krivci” za postojanje korupcije navedeni u 11,8% odgovora dekana. Stručni saradnici i administrativno osoblje uzročnici su korupcije u 11,8% odgovora anketiranih dekana.

Tabela 20. Načini animiranja uposlenika fakulteta da prijave korupciju		
Ko po vašem mišljenju potiče korupciju na fakultetu?	Frekvencija	Procenat %
Studenti	2	11,8
Profesori/docenti	6	35,3
Stručni saradnici	1	5,9
Administrativno osoblje	1	5,9
Ostalo osoblje	3	17,6
Nepoznato	4	23,5
Ukupno	17	100.0

Prijavljivanje korupcije i moguće posljedice – iskustva dekana

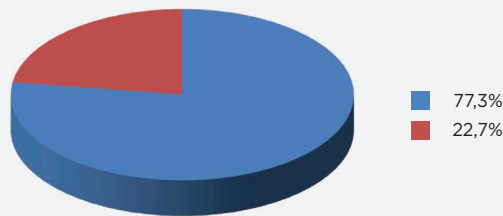
Prijaviti korupciju nije jednostavan postupak, jer se osoba koja prijavljuje korupciju zbog društveno-političkog ambijenta vrlo brzo nađe u situaciji da može očekivati neke negativne posljedice. Prema podacima prikupljenim u ovom istraživanju, niko od anketiranih dekana ne poznaje

slučajeve u kojima je neko od nastavnog osoblja doživio bilo koji oblik odmazde/negativnih posljedica. Dakle, 100% anketiranih dekana sa ukupno 24 fakulteta nije upoznato sa takvim slučajevima.

Da li je moguće iskorijeniti korupciju?

Svaki negativan društveni fenomen traži adekvatnu reakciju kako bi bio iskorijenjen ili barem neutraliziran. Dekani 24 fakulteta smatraju kako je korupciju moguće iskorijeniti (77,3% odgovora), a manji dio anketiranih (22,7%) smatra kako korupciju nije moguće iskorijeniti.

Tabela 21. Da li je moguće iskorijeniti korupciju?		
Da li smatrate da je moguće iskorijeniti korupciju u visokoškolskom obrazovanju?	Frekvencija	Procenat %
Da	17	77,3
Ne	5	22,7
Ukupno	22	100,0

Anketirani dekani naveli su različite načine na koje je, prema njihovom mišljenju, moguće iskorijeniti korupciju. Od mnoštva odgovora koje su dekani dali tokom ispunjavanja upitnika, nijedan odgovor ne ističe se kao dominantan, odnosno kao najčešće puta naveden ili predložen. Djelimično bismo mogli reći da se svi anketirani dekani slažu da bi “izraženije sankcije” za osobe koje sudjeluju u koruptivnim radnjama mogle značiti da je korupciju moguće iskorijeniti. Zanimljivo je da 41,7% dekana nije predložilo niti jedan konkretan prijedlog na koji način je moguće iskorijeniti korupciju.

Tabela 22. Prijedlog načina na koje je moguće iskorijeniti korupciju		
Načini na koje je moguće iskorijeniti korupciju	Frekvencija	Procenat %
Nije odgovoreno	10	41,7
Da sve nadležne institucije rade odgovorno posao	1	4,2
Drastične kazne	1	4,2
Interne procedure	1	4,2
Jača sprega istražnih organa i rukovodilaca institucije	1	4,2
Javno - transparentno objavljeni	1	4,2
Javno u svim sferama	1	4,2
Moralnošću i sviješću	1	4,2
Odgovornost, javne osude, značajne sankcije	1	4,2
Otvorene prijave i oštri zakonski propisi	1	4,2
Poticanje studenata i profesora da prijave svaki oblik iznude novca, na bilo koji način	1	4,2
Precizniji zakoni i pravilnici	1	4,2
Primjena evropskih standarda	1	4,2
Sandučići povjerenja (anonimno), posebna komisija/prijava policiji	1	4,2
Značajne sankcije, odgovornost, javne osude	1	4,2
Ukupno	24	100,0

REZIME

Rangiranje na temelju ocjena iz srednje škole je neprecizno i nepravedno iz jednostavnog razloga što u različitim školama vladaju različiti kriteriji, a prijemni ispiti koji se dostavljaju na kućne adrese budućih studenata usred koruptivnih radnji **javna su tajna**. Iz godine u godinu nastavljaju se farse i prividna objektivna upisivanja studenata na razne fakultete u cijeloj Bosni i Hercegovini. Afere sa sudskim epilogom (npr. pružanje seksualnih protuusluga za prolazne ocjene na Univerzitetu u Sarajevu) potresaju javne univerzitete koji bi trebali sloвити za ugledne akademske ustanove. Svakodnevno “kruže priče” da studenti odvajaju novac kako bi platili određene ispite te na taj način stekli diplome magistara i sl. Sve su ovo činjenice iz surove realnosti akademskog života u Bosni i Hercegovini, a društvo nijemo i slijepo gleda na sve to.

Naravno, dvosmjernan je to proces u kojem je potrebno aktivno učešće nastavnog osoblja, uposlenika fakulteta i studenata, ali je vrlo teško utvrditi šta je uzrok a šta posljedica. Ne može se jasno utvrditi da li studenti daju mito zato što smatraju da je to ispravno ili profesori traže mito jer smatraju da je to ispravno.

Istraživanje je provedeno tokom maja i juna 2013. godine u cijeloj Bosni i Hercegovini. U istraživanju je ukupno sudjelovalo 125 osoba (24 dekana i 101 član nastavnog osoblja na fakultetima).

U svrhu ovog istraživanja pokušali smo utvrditi kakva je percepcija nastavnog osoblja i dekana o fenomenu korupcije u visokom obrazovanju. Uzimajući u obzir društveno-političku klimu u državi zanimljivo je kako većina (80%) svih anketiranih smatra kako korupcija nije prisutna na fakultetima na kojima su zaposleni. Nešto više od jedne četvrtine anketiranih (26%) je imalo priliku čuti za slučajeve korupcije na fakultetima gdje su zaposleni.

Većina anketiranih (80%) bi se usudila lično

prijaviti korupciju kada bi pouzdano znali da postoji, a više od 60% anketiranog nastavnog osoblja (nisu ubrojani odgovori dekana) bi prijavilo korupciju i ako bi se plašili ili pouzdano znali da će zbog toga biti žrtva neke vrste odmazde – smanjenja plaće, šikaniranja, mobbinga, čak i otkaza. Ovaj podatak postaje djelimično upitan, jer oko petina anketiranih navodi kako su bili u situaciji da znaju za koruptivne radnje ali ih nisu prijavili (zbog straha, nisu željeli, ukoliko to drugi ne rade ne žele ni oni i sl.).

Određeni dio anketiranog osoblja fakulteta (9%) imao je priliku susresti se lično sa koruptivnim radnjama, tj. da im neko od studenata ponudi mito. Mišljenja dekana o tome ko potiče korupciju su podijeljena, ali većina navodi kako su to profesori/docenti. Više od polovine anketiranih dekana (53%) smatra kako korupcija veoma utiče na kvalitet visokog obrazovanja.

Animiranje uposlenika fakulteta da anonimno prijavljuju korupciju prisutno je na više od 60% fakulteta koji su sudjelovali u ovom istraživanju, ali ne postoje precizne smjernice ili osobe/institucije kojima se osoba koja želi prijaviti korupciju može javiti.

Zakonske mjere usmjerene na borbu protiv korupcije smatraju se neadekvatnim (76%), a da je korupciju moguće iskorijeniti smatra većina dekana fakulteta koji su sudjelovali u istraživanju (77,3%).

ZAKLJUČAK

Preovladavajuća negativna društveno-politička klima, nizak socijalni standard i prisustvo korupcije na svim nivoima društva (i u ličnim stavovima) odražavaju složenost ovdje istraživaniog problema kao i teškoće u njegovom rješavanju. Svi u BiH iz dana u dan pokazuju nedostatak povjerenja, volje i generalno negativan stav. Korupcija u obrazovanju samo je jedan segment koruptivne

mašinerije koja svaki dan čini život u BiH složenim, pretvarajući ga u borbu za opstanak i nesigurnost za ostanak na ovim prostorima. Privatni fakulteti svakodnevno probleme javnih/državnih fakulteta čine sve složenijim, a broj studenata i ambicije za posjedovanje fakultetske diplome sve su veće. Broj fakulteta neproporcionalan je broju studenata koji svaki dan pristižu i prijavljuju se u želji da studiraju. Na drugoj strani, sve je manji broj mladih koji se žele baviti bilo kakvim zanatima ili se usavršavati u bilo kojem području koje ne podrazumijeva fakultet. Država smo koja više od 200% registrira nezaposlenih menadžera i pravnika nego nezaposlenih osoba sa npr. zanatskim školama. U želji da se s jedne strane studenti u što kraćem periodu domognu diplome, a s druge strane nastavno osoblje bez napora i brže obavi svoj posao radeći na nekoliko fakulteta i univerziteta, obje strane nagriza, melje i mrvi zub korupcije.

Rezultati ovog istraživanja o percepciji korupcije u obrazovanju pokazuju kako je stav 80% anketiranih dekana i uposlenika fakulteta iz FBiH i RS-a većim dijelom usmjeren ka tome da korupcija ne postoji u visokom obrazovanju.

Rijetki anketirani imali su priliku lično biti u situaciji da im neko ponudi mito, tj. da sudjeluju u korupciji.

Ovakav podatak je začuđujući, jer je prema ranijim istraživanjima za očekivati da ovo bude jedan od najznačajnijih društvenih problema u Bosni i Hercegovini, poslije nezaposlenosti, siromaštva i niskih plaća. Po mišljenju anketiranih dekana i nastavnog osoblja, zakonske mjere usmjerene na borbu protiv korupcije nisu adekvatne i zahtijevaju promjene.

Iako većina nastavnog osoblja na fakultetu nije čula za slučajeve korupcije (74%), većina smatra kako bi prijavili takve slučajeve da znaju za njih (76%).

Korupciju ne bi prijavila petina anketiranih osoba, a korupciju bi prijavilo 64,2% anketiranih i kada bi znali da postoji mogućnost za negativne posljedice/odmazdu u vidu smanjenja plaće, mobbinga, šikaniranja ili otkaza.

Stroge kaznene mjere bile bi najefikasnije za sprečavanje korupcije, smatraju dekani i nastavno osoblje fakulteta. Također, većina anketiranih smatra da je korupciju moguće iskorijeniti, ali ne daju konkretne prijedloge za takve mjere.

**PRIVATI
ZACIJA**

KORUPCIJA U PRIVATIZACIJI

2

Deset najvećih privatizacijskih pljački

Zbog loše privatizacije država je izgubila najmanje tri milijarde maraka, a ugašeno je više od 100.000 radnih mjesta. Istražujemo najveće privatizacijske pljačke

Autor: Nermina Šunj

Lošom privatizacijom ili neopravdanim odgađanjem prodaje, samo u Biraču, Naftnom sektoru Republike Srpske, Hidrogradnji, zeničkoj Željezari, Krivaji, Polihemu, Aluminiju, Sokolu, Bosnaplodu i Kladušnici, već smo izgubili ili rizikujemo namanje 3 milijarde KM vrijednog državnog kapitala. Upitno je više od 7.000 radnih mjesta. Govorimo o preduzećima koja zbog djelatnosti i tržišnih okolnosti imaju ili su imala najviše šansi da održe proizvodnju i radna mjesta.

Procjene vrijednosti preduzeća išle su naruku kupcima u zamjenu za obećane investicije, pokretanje proizvodnje, zapošljavanje.

U Sindikatu BiH nemaju precizan podatak o broju radnika koji su od početka privatizacije do danas ostali bez posla. Ali se zna da je samo u prošloj godini, zbog zatvaranja preduzeća, 43.000 ljudi više na evidencijama nezaposlenih!

U Sindikatu Republike Srpske kažu da je loša privatizacija ugasila više od 60.000 radnih mjesta.

Birač Zvornik: Tvornicu glinice je 2001. godine za 10 miliona KM kupila Ukio investiciona grupa. Obvezali su se investirati 50 miliona i zadržati sve radnike. Međutim, novca više nema a gubici su davno premašili 730 miliona KM. U aprilu je u Biraču proglašen stečaj. Upitna su radna mjesta za oko 1.000 ljudi!

Naftna industrija RS: Akcije preduzeća Rafinerija nafte AD Bosanski Brod, Petrol AD Banja Luka i Rafinerija ulja Modriča, prodane su 2007. godine ruskom Njeftgazinkoru za 220 miliona KM. Vlasti RS-a hvale se ovim poslom, mada je riječ o jednoj o najnetransparentnijih privatizacija u BiH. Ugovorom je kupac predvidio i otpuštanje radnika.

Hidrogradnja Sarajevo: Od 2002. godine federalna Agencija za privatizaciju tri puta bezuspješno pokušava prodati 67 posto državnog kapitala Hidrogradnje. Riječ je o 70 miliona KM nominirane vrijednosti. Bezuspješan je i posljednji pokušaj prodaje neposrednom poogodbom, u

decembru 2012., odnosno u martu ove godine. U Hidrogradnji je u veoma teškoj i neizvjesnoj poziciji 811 radnika.

Krivaja Zavidovići: Stečaj je proglašen u julu 2011. godine jer su gubici premašili vrijednost kapitala (procjenjena vrijednost 2005. godine 317,8 miliona KM). Zbog milionskih potraživanja povjerenilaca, Krivaji prijeti i likvidacija. Godine 2005. je neposrednom pogodbom Krivaju kupio Ferimpex iz Zavidovića za 5 miliona KM. Nikada, međutim, nisu ispoštovali obveze iz ugovora. Opušteno je oko 160 radnika, a posao je upitan i za preostalih oko hiljadu ljudi.

Željezara Zenica: Neprivatizirani dio zeničke Željezare koji 1998. godine nije zanimao kuvajtskog investitora, vlasnika kompanije koja će danas prerasti u Arcelor Mittal, grca u dugovima. Riječ je o više od 23 miliona KM. Kapital Željezare od 1999. do 2005., umanjen je za 515 miliona KM. Od 700 radnika navodno je 300 prekobrojnih.

Polihem Tuzla: Poljska firma Organic Trade je 2004. godine za 10,7 miliona KM kupila nekadašnjeg lidera hemijske industrije u BiH. Obećali su otvaranje radnih mjesta i 70 miliona KM investicija. Međutim, Polihem je u stečaju, oko 614 nekadašnjih radnika "na ulici", imovina fabrike prodaje se kao "staro željezo".

Aluminij Mostar: Agencija za privatizaciju FBiH planira ponovo ponuditi na prodaju 88 posto kapitala Aluminija. Vjeruje se kako bi mogla biti postignuta cijena i viša od 460 miliona KM koliko je svojevremeno ponudio konzorcij Glenkor, Feal Široki Brijeg i Dalekovodi Hrvatska. Struktura vlasništva utemeljena na poslijeratnom "nacionalnom konceptu" podjele, u Aluminiju je bez posla ostavila 900 Srba i Bošnjaka.

Soko Mostar: Od uzdanice vojne industrije bivše Jugoslavije ostali su samo "tragovi", a umjesto nekadašnjih 6.000 radnika, njih oko 400 bori se za prava iz radnog odnosa. Nikad nije formalno dokazano kakva je uloga konsultanskih agencija

koje su 1999. godine posredovale u prodaji dijelova Sokola, odnosno, imaju li veze sa Draganom Čovićem, koji će do početka privatizacije biti direktor Sokola.

Kladušnica Velika Kladuša: Iako je 61 posto ugostiteljsko-turističkog preduzeća sa nekretninama na atraktivnim lokacijama, 90-tih godina "Markovićevom privatizacijom" pripalo radnicima i penzionerima (20,4 miliona tadašnjih jugoslovenskih dinara), Agencija za privatizaciju USK 1998. godine prodaje kompletnu imovinu Kladušnice, a većina dionica dopijeva u ruke ljudi bliskih tadašnjoj upravi preduzeća!

Bosnaplod Brčko: Dugovanja nekadašnje perspektivne brčanske fabrike za preradu voća su 20 miliona KM i premašila su vrijednost preduzeća. Bosnaplod je 2003. godine kupio Nedžad Lević za 56.000 KM, a preduzeće je dobio "jeftino" jer je obećao investicije i brigu za 80 radnika. U martu je u Bosnaplodu pokrenut stečajni postupak.

Birač je posebnim Vladinim programom privatiziran 2001. godine. Za 10 miliona KM Tvornicu je kupila Ukio investiciona grupa, rusko-litvanskog vlasnika Vladimira Romanova. Obvezali su se investirati 50 miliona KM, zadržati radnike.

Nakon stečaja pokrenutog u aprilu **ove godine**, imovina Birača umanjena za 730 miliona KM gubitaka, ponovo je u vlasništvu Vlade RS-a. Oko

300 radnika je već bez posla, a neizvjesna je sudbina skoro 1.000 ljudi u Tvornici i povezanim preduzećima.

Događanja u nekadašnjem najvećem proizvodno-izvoznom preduzeću u Jugoslaviji, idu u prilog dugogodišnjim tvrdnjama ekonomske ekspertice Svetlane Cenić da je kupoprodajni ugovor s Litvancima neviđena privatizacijska pljačka.

Šteta je, međutim, već učinjena.

Ovakav se ishod vjerovatno mogao preduhitriti da su vlasti u RS-u ozbiljnije shvatile nalaze revizorske kuće Diloit od prije tri godine, kada su gubici narasli na 730 miliona KM, i za 110 miliona KM premašili vrijednost imovine Birača.

Zbog svojih tvrdnji o Biraču, saznanjima o rusko-litvanskom kupcu, mogućoj sprezi vlasti RS-a s novim vlasnicima imovine čija se vrijednost procjenjivala na više od milijardu KM, Svetlana Cenić je svojevremeno bila izložena neviđenim pritiscima i prijetnjama.

Profesorica Cenić kaže da se Romanov i kada je došao u Republiku Srpsku da joj prijete jer priča o kriminalu, dovezao privatnim avionom o trošku domaćina.

A upozoravala je na štetan ugovor koji kupcu skoro pa poklanja državnu imovinu i štiti ga od svih mogućih okolnosti, a sav eventualni rizik snosi budžet Republike Srpske.

- Za ovu situaciju se znalo, pa i pored toga je vlast nastavila da pomaže Birač. Stečaj su proglasili kad je vlasniku blokirana imovina vani, a banka u Litvaniji izgubila dozvolu za rad zbog pranja para. Ovako će ga osloboditi obaveza a dug pada na Republiku Srpsku, kaže Cenić.

Profesorica Cenić tvrdi da je iz Birača do sada "izneseno" oko 800 miliona američkih dolara!

Nikoga svojevremeno nije brinulo što se konsultant u pripremi privatizacije pojavljuje kasnije kao potencijalni kupac, a i pored toga što dvije preostale ponude nisu bile validne, tender nije poništen i Litvanci su proglašeni pobjednicima.

“

Za ovu situaciju se znalo, pa i pored toga je vlast nastavila da pomaže Birač. Stečaj su proglasili kad je vlasniku blokirana imovina vani, a banka u Litvaniji izgubila dozvolu za rad zbog pranja para. Ovako će ga osloboditi obaveza a dug pada na Republiku Srpsku

Svetlana Cenić

Nakon prodaje Birača, jednako netransparentan privatizacijski posao bila je i prodaja najvažnijih naftnih kompanija u Republici Srpskoj.

Vlasti manjeg bh. entiteta hvalile su se navodnom uspješnom prodajom naftnog sektora, ali ih je Transparency international (TI) opovrgao rezultatima analize kupoprodajnog ugovora, u kojem je njihov tim stručnjaka našao čak 44 sporne tačke.

Ruskom Njeftgazinkoru su za 220 miliona KM prodate akcije tri preduzeća naftne industrije Republike Srpske.

- Ugovor o prodaji akcija preduzeća “Rafinerija nafte” AD Bosanski Brod, Petrol AD Banja Luka i Rafinerija ulja Modriča AD Modriča, zaključen je 02.02.2007. g., a Zakon o uslovima prodaje akcija preduzeća iz oblasti naftne industrije RS donesen je 28.02.2007. g., a stupio na snagu 08.03.2007. g., što ukazuje da je zakon prilagođen već zaključenoj prodaji, kaže izvršni direktor u TI BiH Srđan Blagovčanin.

Iz Transparencyja su svojevremeno upozorili na to da pravni status kupca nije jasan, niti su uz Ugovor priloženi dokumenti iz kojih se vidi struktura kapitala kupca. Dioničarsko društvo Zarubežnjeft (koje je u 100% vlasništvu Ruske Federacije) danas je vlasnik 50 posto kapitala Njeftkazinora, dok se za preostalo vlasništvo i dalje ne zna ko su stvarni vlasnici.

Jedna od klauzula Ugovora predviđa mogućnost da, ukoliko se ova privatizacija proglasi pravno spornom ili poništi, prodavac kupcu namiri gu-bitke?!

Ugovor kupcu daje i pravo da otpušta radnike. U naftnom sektoru RS-a radi preko 2.000 ljudi.

Za Hidrogradnju, preduzeće koje je nekad gradilo najvažnije projekte od Sarajeva do Iraka, bilo bi šansi za opstanak samo ako aktuelna situacija nije u nas već viđen scenarij “pojeftinjenja” preduzeća.

Zbog prvobitnih neuspjeha prodaje, odnosno

“Rafinerija nafte” AD Bosanski Brod: Pravni status kupca nije jasan

odgađanja ovog procesa, procjenjuje se da je tržišna vrijednost dionica Hidrogradnje “pala” za oko 100 miliona KM.

Prema zvaničnim podacima APF-a, u Hidrogradnji danas radi 811 radnika. Većina ih je tužila firmu a potražuju oko 20 miliona KM.

Prvi pokušaj tenderske prodaje 67 posto državnog kapitala Hidrogradnje iz 2002. godine, vrijednog 47 miliona KM, proglašen je neuspješnim. Javnim upisom dionica 33 posto Hidrogradnje (oko 20 miliona KM) u rukama je privatnih vlasnika, mada će taj dio vlasništva naredne godine postati predmetom sudskog spora vlasnika i Vlade FBiH.

Ponovni pokušaj prodaje neposrednom pogodbom krajem 2006. poništen je na Vladin prijedlog, navodno jer je od 14,7 miliona KM očekivanih investicija najbolji ponuđač nudio samo 9 miliona KM.

Neuspješan je i posljednji pokušaj APF-a iz decembra 2012. odnosno marta ove godine.

Prema zvaničnim podacima Agencije za privatizaciju FBiH, nominirana vrijednost državnog kapitala Hidrogradnje 31. decembra 2012. godine

Hidrogradnja: Većina radnika je tužila firmu, a potraživanja iznose oko 20 miliona KM

iznosila je 66,1 milion KM.

Zbog nagomilanih dugova koji su dostigli 16 miliona KM, preduzeće je potencijalnim kupcima sve manje atraktivno.

I preduzeće se svakodnevno obezvrijeđuje, “neobjašnjivim nestancima kamiona betona” ali i situacijama poput one zbog koje je Ismet Hožbo svojevremeno zamalo ostao bez posla. Odnedavno je u penziji, a svojevremeno je zamalo dobio otkaz jer je račune za režije bivšeg direktora Semina Mašića, a koji su stizali na naplatu računovodstvu preduzeća, istaknuo na oglasnu ploču na ulazu u Direkciju!

- To je bio šok, jer sam progovorio o tome šta Mašić radi. A prvo što je uradio kada je naslijedio direktorsku funkciju od rahmetli Mehmeda Drine je slanje oko 300 radnika na čekanje. A šta je s brojnim drugim lopovlucima, prodajom kamenoloma u Ilijašu...

Nadležne institucije menadžmentima Hidrogradnje “nisu baš ni odmagale” u njihovom poslovanju, o čemu svjedoči još jedna priča.

Kada je **aktuelni direktor** Džemaludin Peljto tužio radnike za prošlogodišnji štrajk Općinskom

sudu u Sarajevu, već sutra u podne je stigla presuda da je štrajk nelegalan, i to kako tvrdi Hožbo, od sudinice koja je u to vrijeme bila na godišnjem odmoru?!

Jedna od zasigurno najmučnijih privatizacijskih priča u BiH je Krivaja iz Zavidovića.

Krivajin kapital je prema podacima APF-a od 31. decembra 2012. godine iznosio 0 KM! Zato jer su gubici premašili ukupnu vrijednost preduzeća.

Nepisano pravilo u BiH da stečaj znači stepenicu do propasti, našlo je svoju potvrdu u Krivaji. Stečajni upravnik u Krivaji, i da želi, ne može baš mnogo da učini kad povjerioci potražuju preko 110 miliona KM?

U julu 2011. godine pokrenut je stečaj, i mada se niko ne usuđuje naglas prognozirati, ne bi bilo ni čudo da Krivaja ode u likvidaciju!

Nekada je ova fabrika hranila Zavidoviće, platu je u Krivaji zarađivalo skoro 4.000 radnika.

“

To je bio šok, jer sam progovorio o tome šta Mašić radi. A prvo što je uradio kada je naslijedio direktorsku funkciju od rahmetli Mehmeda Drine je slanje oko 300 radnika na čekanje

Ismet Hožbo

U “maloj privatizaciji” prodato je devet posebnih cjelina preduzeća, naplaćeno 6 miliona KM te preuzeto 536 radnika.

Federalna Agencija za privatizaciju 2005. godine proglasila je neuspješnim pokušaj tenderske prodaje preostalog dijela Krivaje. Iste godine Krivajina vrijednost procjenjena je na 317,8 miliona KM. Te godine neposrednom pogodbom Krivaju za 5 miliona KM kupuje Ferimpex iz Zavidovića, vlasnika braće Mujanović.

Međutim, kupci nikada nisu ispoštovali obveze

iz ugovora. Nikada nisu uspjeli ni registrirati novu firmu, dok je Vlada FBiH u Krivaju uložila više od 14,5 miliona maraka.

Otpušteno je 160 radnika, a zbog stečaja i veoma teške finansijske situacije, neizvjesna je sudbina radnih mjesta za oko 1.000 uposlenika.

Zenica danas ima Arcelor Mittal, najvećeg proizvođača čelika u svijetu. Kompanija je u vlasništvu najbogatijih ljudi svijeta. Međutim, neprivatizirani dio Željezare Zenica, koji nije zanimao kuvajtskog investitora, grca u dugovima. Riječ je o 23 miliona KM.

Kapital Željezare od 1999. do 2005. godine umanjen je za 515 miliona KM, zbog isknjižavanja udjela u korist BH Steel Željezare Zenica, te gubitaka iz redovnog poslovanja (oko 360 miliona KM).

U Željezari danas radi oko 700 radnika, a navodno ih je 300 prekobrojnih.

Septembra 1998. godine nastaje zajedničko preduzeće BH Steel d.o.o. Zenica, udruživanjem tadašnje Željezare i Kuvajtske investicione agencije (KIA).

Od 2004. godine u preduzeće ulazi LNM Mittal grupa i obvezuju se pokrenuti proizvodnju, investirati 135 miliona američkih dolara, zaposliti 4.150 radnika.

Unatoč evidentnoj pljački države kroz krajnje netransparentan, nezakonit i nejasan postupak privatizacije, Vlada FBiH ne poduzima nikakve mjere u cilju ispunjenja ugovornih obaveza, zaštite zakona BiH i zaštite imovine FBiH. Opet su u pitanju privatni interesi političkih moćnika, kojima savršeno odgovara ovakvo stanje

Selma Džihanović-Gratz

Željezara Zenica: Danas radi oko 700 radnika, a navodno ih je 300 prekobrojnih

Autorica istraživanja "Oblici korupcije u BiH u procesu tranzicije vlasništva", Selma Džihanović-Gratz, 2010. godine je u svojoj knjizi proučila stavku po stavku ugovora, odnosno svaku fazu privatizacije zeničke Željezare.

Upozorila je na to da je način na koji je vlasništvo nad imovinom Željezare preneseno u korist novog vlasnika netransparentan, upozorila i na neispunjavanje ugovora u dijelu koji se odnosi na investicije, obim proizvodnje, zaštitu okoliša, novo zapošljavanje, poštivanje radnog zakonodavstva.

Jer, najprije je imovinom Željezare Bosna i Hercegovina isplatila dug Kuvajtu. Potom je KIA svoj dio prodala LNM Mittal grupi za 120 miliona KM. Vlada Federacije je bez ikakvog logičkog i ekonomskog opravdanja, Kuvajćanima prethodno svoj preostali udjel u vlasništvu prodala za 1 dolar!

Nakon spajanja kompanija Mittal i Arcelor, zenička kompanija je postala članica Arcelor Mittal grupe (u 2006. godini).

- Unatoč evidentnoj pljački države kroz krajnje netransparentan, nezakonit i nejasan postupak privatizacije, Vlada FBiH ne poduzima nika-

kve mjere u cilju ispunjenja ugovornih obaveza, zaštite zakona BiH i zaštite imovine FBiH. Opet su u pitanju privatni interesi političkih moćnika, kojima savršeno odgovara ovakvo stanje, zaključuje Džihanović-Gratz u istraživanju.

Malo je pozitivnih prognoza i za tuzlanski Polihem. Nekadašnji tržišni lider u domaćoj hemijskoj industriji je u stečaju, kapije preduzeća zaključane, a stečajni upravitelj je od 614 radnika angažirao samo njih 62-je.

Mnogi su skloni vjerovati da je za propast Polihema kriva federalna vlast, jer se još prije 11 godina nije pokušalo naći rješenje za dugovanja Elektroprivredi BiH.

Nova nada za Polihem ukazala se krajem 2004. godine kada je poljska kompanija "Organic Trade" pokazala interes za Polihem. Platili su 10,7 miliona KM i obvezali se investirati 70 miliona KM. Obvezali su se uposliti i nove radnike.

Međutim, ubrzo počinju prva otpuštanja pa i gašenje proizvodnje uz obrazloženje da su uzroci nepovoljni trendovi na svjetskom tržištu.

Kompletni dijelovi fabrike bukvalno su isječeni i prodati kao "staro željezo". Bh firma-kćerka poljske Organike, BH Organika, navodno se kreditno zaduživala a kao garancija za kredite bila je imovina Polihema.

Kata Iveljić, predsjednica Sindikata hemije i nemetala BiH, iako radnici Polihema začudo nisu u sindikatu, kaže da je prije privatizacije trebalo razmišljati o zaštiti i ovih radnika, jer "crkavica" koju otpušteni radnici primaju od zavoda za zapošljavanje, pa i to pravo ostvaruju samo od 6 do 24 mjeseca nakon otkaza, nije dovoljna.

- Šta će taj radnik nakon 24 mjeseca? Taj radnik je socijalni slučaj. Nije se trebalo ići u privatizaciju dok se ne donese Zakon o socijalnom zbrinjavanju radnika koji su ostali bez posla u procesu privatizacije, stečaja, likvidacije...

Danas nema preciznih pokazatelja o tome koliko zapravo vrijedi Polihem.

Polemike o mostarskom Aluminiju već deceniju i po samo su posljedica krivo postavljenih teza kojima više niko ne želi da se bavi. A zasigurno postoji dovoljno sumnji u zakonitost poslijeratne registracije imovine Aluminija.

Revizija vlasništva koju je inicirao tadašnji direktor Aluminija Mijo Brajković tokom priprema za privatizaciju, poslužit će kasnije kao temelj pregovora o prodaji aluminijskog kombinata.

Vrijednost Aluminija, a procijenjivana je svojevremeno na 1,4 milijarde tadašnjih DM, po ko zna kakvim metodama je svedena na 310 miliona DM.

Kako je Tvornica lakih metala (TLM) iz Šibenika 1997. godine kreditirala Aluminij sa 8,8 miliona DM, Brajković je kasnije TLM-u dodijelio 12 posto vlasničkog udjela.

Aluminij: Postao goruće "političko pitanje", a od 2002. do 2005. arbitra i OHR

Kompanija je također procijenila da za neisplaćene plate u ratnom periodu duguje radnicima preko 97 miliona DM. Rukovodstvo je dug preračunalo u dionički ulog od 65 posto. Međutim, vlasnici dionica postaju samo hrvatski upolenici ali ne i 900 Srba i Bošnjaka.

Vlasnička struktura Aluminija bit će kasnije predmetom brojnih pregovora federalnih vlasti

s rukovodstvom Aluminijske industrije, postat će to goruće “političko pitanje”, a od 2002. do 2005. arbitrirao je OHR. Bez posebnih rezultata.

Dogovor s Vladom FBiH o vlasničkoj strukturi postignut je 2006. godine i još oko dogovora ima spora. Vladi je pripalo samo 44 posto udjela u vlasništvu.

Aluminij prema ovogodišnjem planu APF-a ponovo ide u privatizaciju, mada vlasnička struktura dakle još uvijek nije definirana i rezultat je zapravo političkog dogovora a ne stvarnih procjena vrijednosti.

U vojničkoj uniformi, dovezao se Dragan Čović sa potvrdom HVO-a, potpisanom od pokojnog Mate Bobana, da se imenuje za direktora ZI “Soko”

Roko Markovina

Mostar je danas mogao da bude sjedište i izdanice nekadašnje jugoslovenske vojne industrije. Međutim, od Sokola, koji je osim sjedišta u Mostaru površine od 450.00 metara kvadratnih, imao i pogone u Grudama, Ljubuškom, Nevesinju i Čitluk, danas su ostale samo ruine.

Nekada je u Sokolu radilo 6.000 radnika, ali u rascjepkanim malim firmama nastalim u objektima Sokola, radi njih oko 400 i uglavnom vode bitku za svoja prava iz Zakona o radu.

Nikada nije formalno dokazana eventualna odgovornost Dragana Čovića za sudbinu Sokola, a posebno u vrijeme kada je bio na čelu kompanije, odnosno kada je agencija Euroconsultig posredovala u prodaji objekata preduzeća.

Čović je do 1998. godine bio direktor Sokola, a potom je do 2001. godine bio ministar finansija u Vladi FBiH, odnosno član UO Sokola.

Do 2003. godine, u maloj privatizaciji, devet-

naest ljudi kupilo je 33 posto Sokola, uz obvezu zapošljavanja novih 138 radnika i ulaganja oko 1,5 miliona KM. Međutim, sve je ostalo “mrtvo slovo na papiru”.

Nekadašnji direktor Sokola Roko Markovina prisjeća se Čovićevog dolaska u Soko početkom rata, te kako su tada od njega očekivali da se pridruži nekolicini entuzijasta koji su se svakodnevno okupljali u Sokolu kako bi sačuvali preduzeće.

- Dan-dva nakon što smo se počeli okupljati u “Sokolu” došao je u vojničkoj uniformi, dovezao se u zelenkastom “Renault-5” Dragan Čović, koji je do početka rata bio jedan od najpovjerljivijih ljudi odbjeglog direktora Novice Đurice. Imao je potvrdu HVO-a, potpisanu od pokojnog Mate Bobana, da se imenuje za direktora ZI “Soko”, sa svim ovlaštenjima, kaže Markovina.

Upravljanje preduzećem potpuno preuzima “ekipa ljudi” bliskih Čoviću, odnosno političkim centrima koji su Čovića i imenovali na čelnu funkciju u Sokolu.

Markovina će kasnije ostati i bez stana u Mostaru, jer u njegov dom useljava porodica s ovlaštenjem kojeg je potpisao također Čović.

- U svakom od sudskih procesa koji su se vodili protiv nekih mostarskih političara, pogotovo protiv onih koji su upropastili “Soko” i “rasprodali” njegovu imovinu, među kojom su i naše dionice u njoj, bilo je dovoljno ne samo indicija već i čvrstih dokaza da se krivci rigorozno kazne. To se može učiniti i danas ako se hoće. Dovoljno je samo pošteno i ustrajno ispitati porijeklo njihove imovine... i koliko je plaćeno poreza državi za tu imovinu.

Nekadašnji stručnjak u Sokolu, Roko Markovina s porodicom živi u Splitu gdje i predaje na tamošnjem Fakultetu elektrotehnike, strojarstva i brodogradnje.

Posljednje optužene za kriminalnu privatizaciju mostarskog Sokola Valeriju Čuljak, te Branka Kolobarića iz Ureda za raviziju institucija FBiH i Milu Gadžić, nekadašnju direktoricu Agencije za

privatizaciju HNK, Ustavni sud Federacije BiH je početkom **prošle godine** pravomoćno oslobodio svih optužbi. Teretilo ih se za privredni kriminal i nezakonitu privatizaciju dijela Sokola.

Četvrti optuženi u ovom slučaju, Josip Gojak, bio je nedostupan pravosudnim organima jer je pobjegao u Hrvatsku.

Jedan od najilustrativnijih primjera kako su pojedinci na krajnje sumnjiv način prisvajali movinu radnika-dioničara, zasigurno je preduzeće Kladušnica iz Velike Kladuše.

Većinski kapital ovog ugostiteljsko-turističkog preduzeća, privatizacijom iz 1990. godine, a prema dokumentaciji koju posjeduje Udruženje za zaštitu dioničara koje se obratilo i Sudu za ljudska prava u Strazburu, 61 posto (20,4 miliona tadašnjih jugoslovenskih dinara) je vlasništvo radnika i penzionera Kladušnice.

Pa ipak, vlasti Unsko-sanskog kantona prodaju Kladušnicu 1998. godine kao da je preduzeće u stopostotnom vlasništvu države. I to javnim upisom dionica, mada je prethodno Agencija za privatizaciju USK platila elaborat koji kaže da je tender ili aukcija jedini način prodaje. Milione KM vrijedne nekretnine na atraktivnim lokacijama završile su u rukama novih vlasnika, i to za certifikate. Bivšim radnicima, stvarnim vlasnicima Kladušnice, nove su "gazde" dobro poznati ljudi.

- U Općinskom sudu Velika Kladuša radi sutkinja Jasmina Miljković, sestra jednog od najvećih "novih kupaca" ovog preduzeća i bliža rođakinja drugog po veličini "novog kupca". Sutkinja Miljković je također jedan od "novih dioničara" u preduzeću "Kladušnica" zavedena u listi novih dioničara pod rednim brojem 18, pod imenom Jasmina (Zaim) Babić. Suprug od sutkinje Jasmine Miljković, Nuriya Miljković je bio predsjednik Upravnog odbora preduzeća "Kladušnica" u toku postupka privatizacije, kaže predsjednik Udruženja za zaštitu dioničara Kladušnice, Sead Šabanagić.

Šabanagić predvodi 97 bivših radnika pred

U Općinskom sudu Velika Kladuša radi sutkinja Jasmina Miljković, sestra jednog od najvećih "novih kupaca" ovog preduzeća i bliža rođakinja drugog po veličini "novog kupca". Sutkinja Miljković je također jedan od "novih dioničara" u preduzeću "Kladušnica" zavedena u listi novih dioničara pod rednim brojem 18, pod imenom Jasmina (Zaim) Babić. Suprug od sutkinje Jasmine Miljković, Nuriya Miljković je bio predsjednik Upravnog odbora preduzeća "Kladušnica" u toku postupka privatizacije

Sead Šabanagić

Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu, od septembra 2012. godine kada ima je tužba potvrđena.

Radnicima brčanskog Bosnaploda imovina nije oteta ali im je oteto pravo na rad i primanja koja su zaradili, ali novca jednostavno nema. Perspektivni prerađivač voća je u finansijskoj dubiozi skoro 20 miliona KM, koliko preduzeće i vrijedi!

Bosnaplod je 2003. godine kupio Nedžad Lević za 56.000 KM, i za tako malo novca dobio je milionski vrijedno preduzeće jer je obećao investirati u proizvodnju i zadržati 80 radnika. Međutim, veoma brzo je počelo počinje gomilanje dugova, a u martu ove godine u preduzeću je pokrenut stečajni postupak.

Da novca nema radnici su saznali u krugu fabrike dok su štrajkovali. Bivši direktor i većinski vlasnik Bosnaploda Nedžad Lević, u novembru prošle godine samo im je saopćio: "para nema i predložiti ću stečaj".

Potom se pokušao odvesti u svom skupocjenom mercedesu ali mu ogorčeni radnici to nisu dozvolili.

Stečajnog upravnika Stojana Jovića zapala je obaveza da u ovoj regionalno poznatoj fabrici pokuša spasiti što je moguće. A Jović kaže da je Bosnaplod jedan od rijetkih primjera preduzeća zdravih u tehničko-tehnološkom i infrastrukturnom smislu.

- Uz relativno mala ulaganja moguće je krenuti u proizvodnju, kaže Jović.

Značajan potencijal koji ranije iz ko zna kojih razloga nije dovoljno korišten, kaže Jović, nasadi su višnje i jabuke na 110 hektara zemljišta. Stečajni upravitelj vjeruje da bi izdavanje pod zakup dijelova preduzeća bio jedan od načina da se poslovanje nastavi.

- Ono što je urušilo Bosnaplod u finansijskom smislu je prezaduženost. Preduzeće ima 13 miliona dugoročnih i još 2 miliona kratkoročnih dugovanja, kaže Jović.

Jović kaže da potencijale imaju, međutim, valja prvo sanirati štetu koja je već učinjena.

U Federaciji Bosne i Hercegovine je od 1999. do 2011. godine prodato 1.079 firmi, dok su djeli-mično privatizirane 94 firme. Ukupno 9,027 milijardi KM, najvećim je dijelom naplaćeno u certifikatima, 8,4 milijarde, dok je gotovinom plaćeno oko 542 miliona KM.

Istovremeno je zbog nepoštivanja ugovornih obaveza kupaca, raskinuto 80 kupoprodajnih ugovora!

U Republici Srpskoj je do sada privatizirano 716 preduzeća, a njihovom se prodajom zaradilo 1,725 milijardi KM.

Međutim, prema podacima Sindikata RS-a, 67 posto privatiziranih preduzeća više ne radi!

Ured za privatizaciju Vlade Brčko distrikta skoro je okončao proces privatizacije. Zbog sudskog spora je od 27 planiranih, neprivatizirano još samo jedno preduzeće.

Pema procjenama stručnjaka Ekonomskog instituta u Sarajevu, profesora Ante Domazeta, samo je u Federaciji zbog loše privatizacije iz-

Domazet: "Potrebno je razmisliti i o novim modelima privatizacije"

gubljeno oko 4 milijarde KM državnog kapitala!

Domazet prioritetima smatra stvaranje kvalitetnijeg pravnog okvira za privatizaciju, jačanje institucija te kontrolu njihovog rada. Potrebno je razmisliti, smatra Domazet, i o novim modelima: prodaji dionica radnicima ili samo ozbiljnim, dobro provjerenim investitorima.

- Korupcija u privatizaciji, dovela je do gubitaka u državnoj svojini koji su alocirani kao korist za kupce ili gubici kroz tržišnu konkurenciju. Do

“

U uvjetima nastavka ekonomske krize, s padom interesa za investiranje, treba tražiti nove načine privatizacije kompanija. Potrebno je okončati reviziju privatizacije kako bi se jasno diferencirale zakonite od nezakonitih privatizacija i poduzele mjere za zaštitu integriteta državne svojine i osigurao dignitet cjelokupnog procesa privatizacije

Ante Domazet

Bajramović: “U Federaciji BiH hitno napraviti inventuru privatizacije”

okončanja postupka privatizacije treba unaprijediti regulativu i metode prodaje državnog kapitala posebno u dijelu koji se odnosi na stečajeve. U uvjetima nastavka ekonomske krize, s padom interesa za investiranje, treba tražiti nove načine privatizacije kompanija. Potrebno je okončati reviziju privatizacije kako bi se jasno diferencirale zakonite od nezakonitih privatizacija i poduzele mjere za zaštitu integriteta državne svojine i osigurao dignitet cjelokupnog procesa privatizacije,

“

Nažalost, i pored dobrih modela privatizacije koje smo trebali slijediti, kao što je npr. bio slovenački, tadašnje politike su se opredijelile za najgoru moguću varijantu, za ruski scenarij. Sindikat BiH je u ratu ostao bez materijalnih sredstava, ali da smo ta sredstva imali, tužili bismo državu za otkupljivanje radničke imovine

Ismet Bajramović

smatra profesor Domazet.

Iako su i dosadašnji rezultati privatizacije katastrofalni nema još političke volje za reviziju. Mada, ekonomistica Svetlana Cenić kaže da je skeptična u pogledu rezultata tog procesa. Nije bilo spektakularnih rezultata Komisije za reviziju privatizacije u Republici Srpskoj.

U Federaciji je usvojen Zakon ali se rješavanje ključnih pitanja predviđa podzakonskim aktima, odnosno čeka se formiranje Agencije nadležne za reviziju.

Zakonsko rješenje koje bi spriječilo zastarijevanje kriminalnih privatizacija na nivou Federacije, u parlamentarnoj je proceduri.

Profesorica Svetlana Cenić smatra da napokon treba analizirati i ko su ljudi koji trenutno rukovode našim vrijednostima.

Predsjednik Saveza samostalnih sindikata BiH, Ismet Bajramović, kaže da se privatizacija u praksi uglavnom odvijala pogrešno i na štetu i države i radnika.

- Najgori način privatizacije, ako gledamo na koristi koju je trebala donijeti državi je javni upis dionica. Certifikati su na ulici kupovani po 4 posto od njihove nominalne vrijednosti, a prilikom kupovine državnog kapitala u procesu privatizacije metodom javnog upisa imali su 100-postotnu vrijednost. Može se reći da je to čista prevara, a sve po zakonu, kaže Bajramović.

Bez ikakve analize stvarne vrijednosti kapitala koji će se nakon rata naći “na bubnju”, građanima je po osnovu raznih potraživanja podijeljeno 16 milijardi KM u certifikatima. Potom su ih “ulični kupci” otkupljivali po lihvarskoj cijeni, da bi kasnije certifikati bili plasirani kroz privatizacijske fondove za kupovinu državne imovine!

Bajramović kaže da se u Federaciji BiH hitno mora napraviti “inventura privatizacije”. Glavne krivce za loše rezultate vidi u zakonodavnoj i izvršnoj vlasti iz vremena donošenja zakona i početka privatizacije.

- Poznato je koja je politička opcija bila aktuelna u tim vremenima. Predlagani su i bolji zakoni i metode privatizacije od one koja je tad prihvaćena. Prije svega, morala se cijeniti prošlost nastanka kapitala u BiH, jer su radnici svojim odricanjima od ličnog dohotka finansirali sredstva za rad, vraćali podignute kredite za razvoj firmi, što je po "Markoviću" i bio osnov za upis dionica. Ali tadašnja politika se uplašila ponovnog "samoupravljanja", a bila je potpomognuta i raznim međunarodnim lobijima i njihovim interesima. Nažalost, i pored dobrih modela privatizacije koje smo trebali slijediti, kao što je npr. bio slovenački, tadašnje politike su se opredijelile za najgoru moguću varijantu, za ruski scenarij. Sindikat BiH je u ratu ostao bez materijalnih sredstava, ali da smo ta sredstva imali, tužili bismo državu za otimačinu radničke imovine, kazao je Bajramović.

DOKAZALI DA JE MOGLO BOLJE: ACCOUNT izdava je deset primjera privatizacije koji se mogu nazvati uspješnim, proizvodnja je nastavljena, sačuvana su radna mjesta.

Tvornica cementa Kakanj vodeći je domaći proizvođač cementa. Od 2000. godine kao pilot program velike privatizacije za 55 miliona KM većinski dioničar Cementare postaje međunarodna HeidelbergCement grupacija, tržišni lider u proizvodnji građevinskih materijala u svijetu. U povezanim preduzećima zapošljavaju oko 52.000 radnika. Obvezali su se do 2010. godine uložiti 95,95 miliona KM ali su u Cementaru i povezanoj djelatnosti uložili do sada više od 170 miliona!

U preduzeću **MANN+HUMMEL.BA iz Tešnja** zaposleno je 488 ljudi. Preduzeće nastaje 2005. godine, privatizacijom tešanjskog "Unico Filter". Proizvode filtere i komponente za automobilsku industriju. Njemački MANN+HUMMEL vodeći je proizvođač filtera u svijetu a u tešanjsku fabriku uložili su do sada 24 miliona KM.

Bimal Brčko jedini je proizvođač jestivog ulja

u Bosni i Hercegovini. Austrijski proizvodno-distributivni holding STUDEN & CO Holding i VFI Industry, 2002. godine osnivaju firmu Seed Oil Holdings u Beču i iste godine privatiziraju brčanski Bimal. Seed Oil Holdings preuzima 97 posto dionica Bimala, a do sada su u razvoj poslovanja uložili preko 60 miliona KM. Preduzeće zapošljava 214 radnika.

Građevinsko preduzeće Put je članica hrvatske Nexe Grupe, poslovnog sistema 30-tak firmi u Hrvatskoj, Srbiji i Bosni i Hercegovini. Nekadašnja kompanija Našicecement, koja će prerasti u Nexe grupu, 2002. godine na Sarajevskoj berzi kupuje 49,95 posto dionica GP Put za 3,45 miliona KM. Danas GP Put zapošljava 870 radnika, a rade na brojnim projektima u BiH i svijetu.

Rudnik krečnjaka Vijenac u Lukavcu jedan je od uspješnijih primjera privatizacije. Za 8 miliona KM 2010. godine su rudnik kupili Fabrika cementa Lukavac i fabrika iz koncerna Sisecam. Investirano je oko 14 miliona KM u proizvodnju a oko 220 radnika ostalo je na svojim radnim mjestima.

Prema zvaničnim izvještajima Agencije za privatizaciju FBiH, uspješno je privatizirana i **Tvornica dalekovodnih stubova d.d. Sarajevo** 2006. godine. Tvornicu je za 0,5 miliona KM kupila Ortačka grupa (40 članova su radnici i menadžment preduzeća). Nominalna vrijednost 67 posto državnog kapitala iznosila je 7,1 milion KM, ali je kupac dobio preduzeće jer je obećao 1,5 miliona KM investicija, zadržavanje 259 radnika. Sve obaveze izvršili su do 2009. godine.

Iako se Krivaja uglavnom spominje u negativnom kontekstu, međutim, tehničko-tehnološka cjelina **"Metalna industrija"**, prema pokazateljima APF-a a nakon kontrole izvršenja kupoprodajnih ugovora u Federaciji, uspješno je prodana. Kupac je Ortačka grupa Seting i Sliško iz Žepča, te Matrix iz Zavidovića. Za 950.000 KM su 2007. godine kupili preduzeće, obećali zapošljavanje 71 radnika i 900.000 KM investicija. Prema izvješta-

Protesti radnika: Zbog loše provedene privatizacije ugašeno je više od 100.000 radnih mjesta

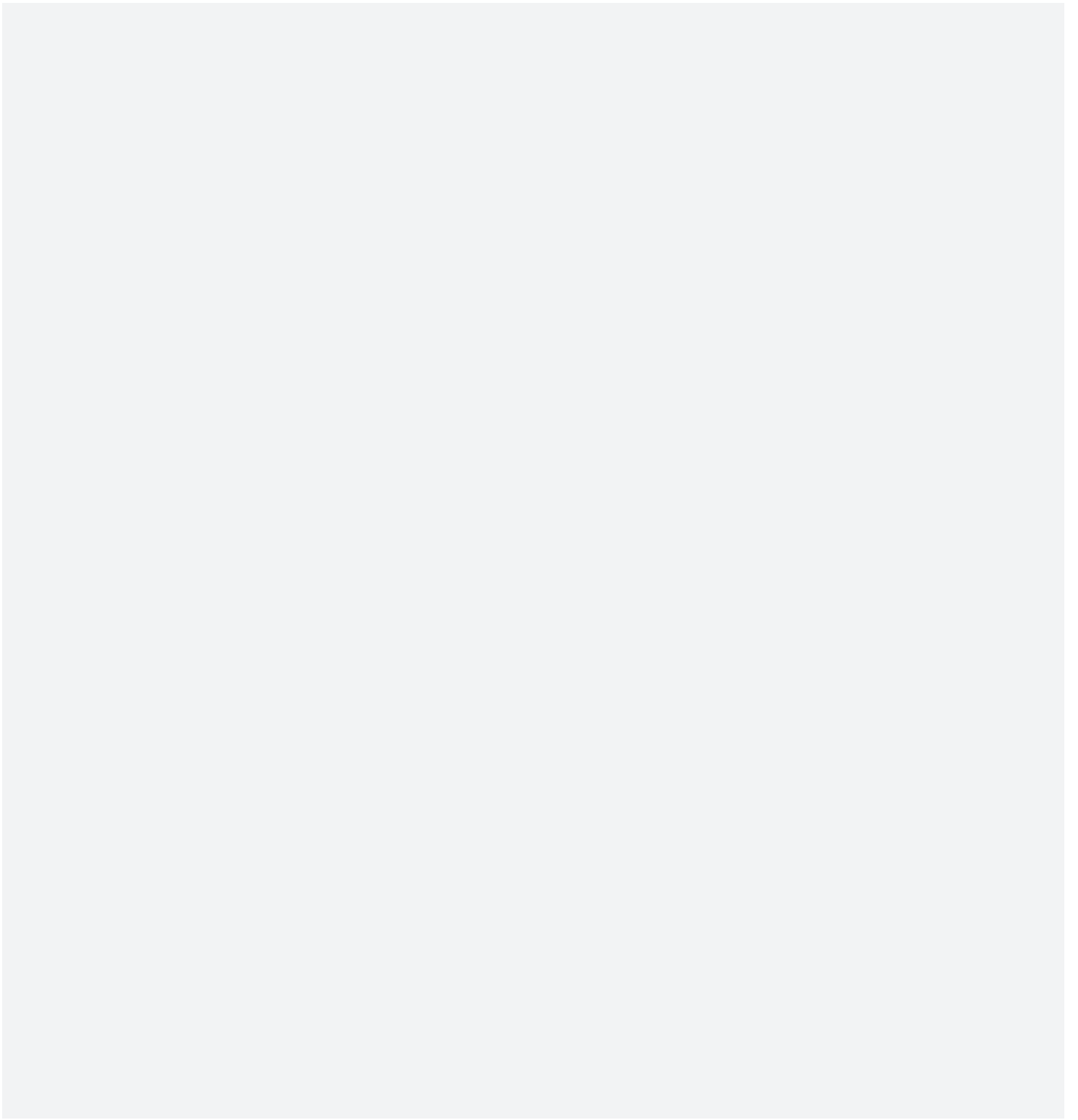
ju APF-a sve obaveze je kupac izvršio do 2009. godine.

Do početka rata u BiH, Natron je bio najveći proizvođač natron papira i ambalaže na Balkanu te među vodećim proizvođačima u Evropi. Turska kompanija Kastamonu Entegre članica Hayat grupe, 2005. godine kupila je 70 posto vlasničkog udjela u fabrici **Natron u Maglaju**, a do sada su u proizvodnju investirali više od 200 miliona KM. Zaposleno je 900 radnika.

Agencija za privatizaciju u FBiH je dionice u vrijednosti 2, 7 miliona KM, što odgovara 67 po-

sto vrijednosti kapitala **“HEPOK Mostar”**, prodala 2008. godine partnerskoj grupi Amko komerc iz Sarajeva i srbijanskoj firmi VINO župa iz Aleksandrovca. Kupci su se obvezali investirati 25 miliona KM.

Prijedorsko preduzeće **MIRA** vodeći je proizvođač konditorskih proizvoda u Bosni i Hercegovini, iako samo 18% svojih proizvoda plasiraju na domaće tržište. Od 2001. godine posluju kao akcionarsko društvo, a 2003. godine Kraš d.d. Zagreb postaje većinski vlasnik, s učešćem od 75,67 posto kapitala.

PERCEPCIJE KORUPCIJE U PROCESU PRIVATIZACIJE

SADRŽAJ

O ISTRAŽIVANJU	60
Cilj istraživanja	60
Uzorak	60
Metoda	60
Postupak	60
REZULTATI ISTRAŽIVANJA.....	61
Deskriptivni podaci anketiranih.....	61
Percepcija korupcije u procesu privatizacije.....	62
Ocjena privatizacije od strane mjerodavnih tijela: Postoje li primjeri dobre/loše prakse? (tijela mjerodavna za provedbu privatizacije)....	63
Ocjena privatizacije od strane preduzeća: Postoje li primjeri dobre/loše prakse? (privatizirana i neprivatizirana preduzeća u RS-u, FBiH i DB)	64
Kako privatizirana preduzeća vide proces privatizacije	66
Kako neprivatizirana preduzeća vide proces privatizacije	67
RAD TIJELA MJERODAVNIH ZA PROCES PROVEDBE I PRAĆENJE PRIVATIZACIJE	70
Broj ugašenih i/ili preregistriranih preduzeća nakon privatizacije...	70
Pravovremeno reagiranje nakon “lošeg odnosa” (nepoštivanja ugovora) kupca prema kupljenom preduzeću	70
Kako mjerodavna tijela vide proces privatizacije	70
PREPORUKE ZA IZMJENE I DOPUNE RELEVANTNIH ZAKONA U VEZI PROCESA PRIVATIZACIJE	71

O ISTRAŽIVANJU

CILJ ISTRAŽIVANJA

Cilj istraživanja je utvrditi/identificirati najveće finansijske pronevjere u procesu privatizacije na prostoru Bosne i Hercegovine (Republike Srpske i Federacije BiH) te utvrditi percepciju svih ključnih aktera u privatizaciji o postojanju i obimu korupcije u navedenim procesima.

UZORAK

Uzorak ovog istraživanja činit će:

- Agencija za privatizaciju FBiH (očekivana stopa odgovora 100%);
- 10 kantonalnih agencija za privatizaciju (očekivana stopa odgovora više od 50 %);
- Investiciona razvojna banka Republike Srpske - preuzela dužnost Direkcije za privatizaciju nakon gašenja od 20.6.2007. godine, a 13.09.2007. usvojili strategiju rada (očekivana stopa odgovora 100%);
- 35 privatiziranih preduzeća u RS-u i 35 privatiziranih preduzeća FBiH - u skladu sa podacima koje prikupimo od strane relevantnih institucija (minimalna očekivana stopa odgovora od 75% do 80%, maksimalno 95%);
- 35 neprivatiziranih preduzeća u RS-u i 35 neprivatiziranih preduzeća u FBiH - u skladu sa podacima koje prikupimo od strane relevantnih institucija (minimalna očekivana stopa odgovora od 75% do 80%, maksimalno 95%).
- Ukupan uzorak istraživanja činit će ukupno 141 institucija/firma/preduzeće.

METODA

U istraživanju će biti korištena **kvantitativna istraživačka metoda (anketno istraživanje)** distribuirane ankete navedenom uzorku. Također,

provedena je i kvalitativna analiza dostupnih podataka o privatiziranim firmama i neprivatiziranim firmama u svrhu utvrđivanja vrijednosti privatiziranih kao i vrijednosti neprivatiziranih preduzeća/firmi.

POSTUPAK

Anketno istraživanje provedeno je tokom marta i aprila 2013. godine. Prvenstveno su svi volonteri uključeni u proces istraživanja bili upoznati sa svrhom i ciljem istraživanja, kao i metodom prikupljanja podataka (alatima za prikupljanje podataka i sl.). Istog dana anketari su počeli sa provođenjem istraživanja prema metodologiji i uputama koje su dobili tokom trajanja nekoliko inicijalnih sastanaka. Anketari su sudionicima/ispitanicima (predstavnicima institucija/firmi/preduzeća) objasnili da je istraživanje dobrovoljno i anonimno te će im garantirati povjerljivost prikupljenih podataka. Za ispunjavanje navedenog anketnog upitnika bilo je potrebno oko 15 minuta.

Anketni upitnik ispitanicima je bio prosljeđen kroz direktni kontakt putem e-maila i/ili fax-a (vladinim institucijama obavezno fax-om), a dio anketa (u skladu sa potrebama anketiranih) bio je obavljen telefonskim putem. Ankete su distribuirane u skladu sa bazama podataka firmi (privatiziranih i neprivatiziranih) koje smo, u skladu sa Zakonom o slobodnom pristupu informacijama, prikupili od strane nadležnih entitetskih organa zaduženih za provedbu privatizacije u Bosni i Hercegovini.¹ Za potrebe ovog istraživanja kreirane su tri vrste upitnika o percepciji privatizacije (upitnik namijenjen agencijama i mjerodavnim tijelima za praćenje privatizacije, upitnik namijenjen privatiziranim preduzećima i upitnik namijenjen neprivatiziranim preduzećima).

¹ Ovi podaci odnose se na: kontakt podatke kantonalnih agencija za privatizaciju, privatiziranih preduzeća kao i neprivatiziranih preduzeća/firmi.

Nakon prikupljenih kvantitativnih podataka, unos i obrada podataka izvršeni su putem Statističkog programa za obradu podataka SPSS 17.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Funkcije osoba koje su ispunjavale upitnik bile su raznovrsne. Kvantitativna analiza pozicija osoba koje su ispunjavale uputnik za pravne subjekte koji su okarakterizirani kao naručioci uključivala je 16 različitih funkcija osoba (od direktora i šefova pravnih službi pa do sekretara službi). U analizu funkcija osoba koje su ispunjavale upitnike za pravne subjekte koji su okarakterizirani kao dobavljači uključeno je osam različitih funkcija (u više od 50% slučajeva to su bili direktori, direktori prodaje i/ili direktori marketinga).

DESKRIPTIVNI PODACI ANKETIRANIH

Stopa odgovora anketiranih preduzeća/institucija

Kako je ranije navedeno u metodologiji istraživanja, anketa je bila upućena prema ukupno 13 nadležnih agencija za provedbu privatizacije (jednu u Federaciji BiH, 10 kantonalnih, jednu u Republici Srpskoj i jednu u Distriktu Brčko). Anketiran je 141 subjekt. Na upućene upitnike odgovorila su ukupno 124 anketirana, a na anketu su odgovorila ukupno 124 anketirana preduzeća/institucije.

Tabela 1. Broj institucija/preduzeća uključenih u istraživanje i stope odgovora po stratumima (apsolutne vrijednosti i vrijednosti u procentima)		
Anketirani	Uzorak odgovora	Stopa odgovora %
Agencija za privatizaciju FBiH	1 [1]	100%
Investiciono-razvojna banka RS	1 [1]	100%
Kantonalne agencije za privatizaciju	10 [5]	50%
Privatizirana preduzeća FBiH	35 [34]	97,14%
Privatizirana preduzeća RS	35 [26]	74,28%
Neprivatizirana preduzeća RS	35 [27]	
Neprivatizirana preduzeća FBiH	35 [29]	
Neprivatizirana preduzeća DB	1 ² [1]	100%
Ukupno	124	

Ukupno je anketirano 26 preduzeća koja su privatizirana duže od 10 godina. Ukupan iznos anketiranih preduzeća koja su privatizirana 10 godina iznosio je 11, a ukupno je 19 preduzeća privatizirano manje od 10 godina. Ukupno četiri anketirana preduzeća nisu pružila odgovor na ovo pitanje.

Ukupan broj neprivatiziranih anketiranih preduzeća koja su nekada bila privatizirana iznosio je 10,7%, a ukupan broj neprivatiziranih preduzeća koja nikada nisu bila privatizirana iznosi 89,3%. Samo jedno neprivatizirano preduzeće nije odgovorilo na ovo pitanje. Zanimljivo je da ukupno 25% anketiranih neprivatiziranih preduzeća smatra kako bi se njihovo poslovanje poboljšalo privatizacijom, a ukupno 75% neprivatiziranih preduzeća smatra kako se njihovo poslovanje ne bi poboljšalo privatizacijom.

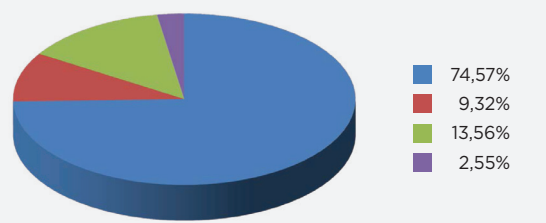
² U skladu sa bazom podataka koja je u okviru istraživanja dostavljena od strane Ureda za privatizaciju Distrikta Brčko privatizirano je ukupno 26 preduzeća, a samo jedno (Univerzal d.d.) nije.

PERCEPCIJA KORUPCIJE U PROCESU
PRIVATIZACIJE

Percepcija anketiranih o mogućem utjecaju
korupcije na proces privatizacije

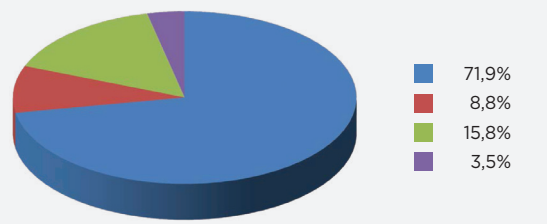
Ranija istraživanja pokazuju da je raširenost korupcije u javnim službama i državnoj upravi svakoga dana sve izraženija. Ovakav nivo korupcije konstantno je velika prepreka društveno-ekonomskom razvoju Bosne i Hercegovine. Smanjenje i suzbijanje korupcije u procesu privatizacije nužan je preduvjet za razvitak Bosne i Hercegovine. Za potrebe ovog istraživanja bilo je vrlo važno utvrditi kako anketirane institucije/preduzeća vide korupciju u domenu procesa provedbe privatizacije. Prema odgovorima anketiranih, korupcija u procesu privatizacije u BiH ima preovladavajući utjecaj (74,57% odgovora), ukupno 9,32% anketiranih smatra da je utjecaj minimalan, utjecaj korupcije sporadičnim smatra ukupno 13,56% anketiranih, a da utjecaj korupcije ne postoji smatra ukupno 2,55% anketiranih. Ukupno šest anketiranih nije odgovorilo na ovo pitanje.

Tabela 2. Percepcija uloge korupcije na nivou BiH		
Percepcija uloge korupcije na nivou BiH	Frekvencija	Procenat (%)
Preovladavajuća	88	74,57
Minimalna	11	9,32
Sporadična	16	13,56
Ne postoji	3	2,55
Ukupno	118	100,0

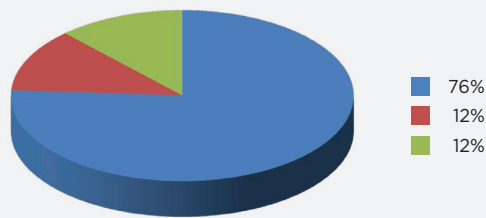
Percepcija korupcije na entitetskom nivou neznatno se razlikuje. Ukupno 71,9% anketiranih iz FBiH smatra da je uloga korupcije preovladavajuća, ukupno 8,8% smatra da je utjecaj korupcije minimalan, ulogu korupcije kao sporadičinu vidi 15,8% anketiranih, a da korupcija u privatizaciji u FBiH ne postoji smatraju u ukupno 3,5% preduzeća. Ukupno troje anketiranih nije odgovorilo na ovo pitanje.

Tabela 3. Percepcija uloge korupcije na nivou Federacije BiH (%)	
Percepcija uloge korupcije na nivou FBiH	Procenat (%)
Preovladavajuća	71,9
Minimalna	8,8
Sporadična	15,8
Ne postoji	3,5
Ukupno	100,0

Percepcija korupcije na entitetskom nivou neznatno se razlikuje. Ukupno 76% anketiranih iz RS-a smatra da je uloga korupcije preovladavajuća, ukupno 12% privatiziranih smatra da je utjecaj korupcije minimalan; ulogu korupcije kao sporadičnu vidi 12% anketiranih, ali ni u jednom preduzeću u RS-u ne smatraju da korupcija u privatizaciju u RS-u ne postoji.

Tabela 4. Percepcija uloge korupcije na nivou RS-a (%)	
Percepcija uloge korupcije na nivou RS-a	Procenat (%)
Preovladavajuća	76
Minimalna	12
Sporadična	12
Ne postoji	0
Ukupno	100,0

Također, od anketiranih institucija i/ili preduzeća tražili smo da ocijene da li smatraju kako je korupcija jedan od ključnih problema bh. društva. U 93,5% slučajeva anketirani smatraju kako korupcija jeste, a u ukupno 6,5% slučajeva anketirani smatraju kako korupcija nije jedan od ključnih problema bh. društva.

OCJENA PRIVATIZACIJE OD STRANE MJERODAVNIH TIJELA: POSTOJE LI PRIMJERI DOBRE/LOŠE PRAKSE? (tijela mjerodavna za provedbu privatizacije)

Zadovoljavajući/nezadovoljavajući proces privatizacije u BiH

Za potrebe istraživanja anketirana su mjerodavna tijela na nivou FBiH, RS-a i DB kako bismo prikupili podatke o zadovoljstvu/nezadovoljstvu procesom privatizacije na teritoriji njihove nadležnosti.

Tabela 5. Da li ste zadovoljni procesom privatizacije			
Mjerodavno tijelo	Da	Ne	Neodgovoreno
FBiH	0	4	2
RS	1	0	0
DB	0	1	0
Ukupno	1	5	2

Kada je riječ o zadovoljstvu/nezadovoljstvu procesom privatizacije na prostoru cijele BiH postoji neznatno različito viđenje uspjehnosti privatizacije.

Na prostoru FBiH privatizacija se smatra neuspješnom od strane ukupno četiri agencije za privatizaciju, na prostoru RS-a Investiciono-razvojna banka smatra da je proces privatizacije u potpunosti uspješan, a Ured za privatizaciju Distrikta Brčko smatra da proces privatizacije nije bio uspješan u ovom regionu. Dakle, vidljivo je da nadležne institucije iz FBiH i RS-a vide privatizaciju kao neuspješan proces.

Primjeri dobre/loše prakse

Neovisno od trenutne ocjene procesa privatizacije od strane mjerodavnih tijela, navedeni su određeni primjeri pozitivne i negativne prakse u procesu privatizacije. U nastavku se nalaze pozitivni i negativni primjeri koji su navedeni od strane Agencije za privatizaciju FBiH, kantonalnih agencija za privatizaciju, Investiciono-razvojne banke RS-a i Ureda za privatizaciju Distrikta Brčko. Bilo je moguće prikupiti maksimalno 13 pozitivnih i 13 negativnih primjera privatizacije. Za potrebe ovog istraživanja prikupljeno je ukupno sedam pozitivnih i sedam negativnih primjera privatizacije.

Tabela 6. Pozitivni i negativni primjeri privatizacije

Područje (FBiH, RS ili DB)	Pozitivan primjer	Negativan primjer
RS	Banja Vrućica Teslić	Metal A.D. Banja Luka
RS		Birač Zvornik
FBiH	Goraždestan	GP Gradnja
FBiH	Centroprevoz	Goraždanka
FBiH	Hepok Mostar	Gradina Maglaj
FBiH	Mljekara Livno	Perla Livno
FBiH	Unico Filter Tešanj	Feroelektro Sarajevo
DB	Bimal Brčko	

**OCJENA PRIVATIZACIJE OD STRANE
PREDUZEĆA: POSTOJE LI PRIMJERI
DOBRE/LOŠE PRAKSE?
(privatizirana i neprivatizirana preduzeća
u RS-u, FBiH i DB)**

**Zadovoljavajući/nezadovoljavajući proces pri-
vatizacije u BiH (mišljenje privatiziranih predu-
zeća)**

Za potrebe istraživanja anketirana su privati-
zirana preduzeća na nivou FBiH, RS-a i DB kako
bismo prikupili podatke o zadovoljstvu/nezado-
voljstvu procesom privatizacije na teritoriji njiho-
ve nadležnosti.

Kada je riječ o zadovoljstvu/nezadovoljstvu
procesom privatizacije na prostoru cijele BiH po-

stoji neznatno različito viđenje uspješnosti priva-
tizacije od strane privatiziranih preduzeća.

Na prostoru FBiH privatizacija se odličnom
smatra od strane 55,9% anketiranih (19 preduze-
ća), vrlo dobrom od strane 14,7% anketiranih (pet
preduzeća), dobrom od strane 11,8% anketiranih
(četiri preduzeća); proces privatizacije zadovolja-
vajućim smatra ukupno 8,8% anketiranih (tri pre-
duzeća), a isto toliko smatra privatizaciju u FBiH
lošom (tri preduzeća).

Na prostoru RS-a privatizacija se odličnom
smatra od strane 15,4% anketiranih (četiri predu-
zeća), vrlo dobrom od strane 19,2% anketiranih
(pet preduzeća), dobrom od strane 34,6% anke-
tiranih (devet preduzeća); proces privatizacije za-
dovoljavajućim smatra ukupno 23,1% anketiranih

Tabela 7. Zadovoljstvo/nezadovoljstvo privatiziranih preduzeća procesom privatizacije u RS-u, BiH i DB

	Odlično	Vrlo dobro	Dobro	Zadovoljavajuće	Loše
FBiH	55,9%	14,7%	11,8%	8,8%	8,8%
RS	15,4%	19,2%	34,6%	23,1%	7,7%

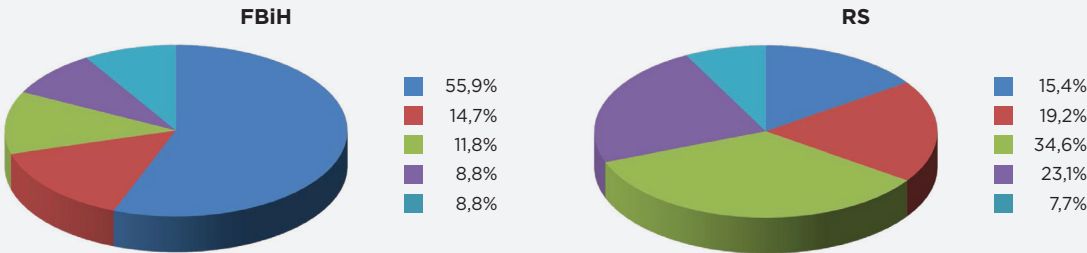

Tabela 8. Pozitivni i negativni primjeri privatizacije navedeni od strane privatiziranih preduzeća	
Pozitivni primjeri	Negativni primjeri
Biro	Boska - Banja Luka
Centroprevoz	Bosnaplod - Brčko
Centroprevoz - Goražde	DC Goražde
Dekor Banovići	Elektromontaža
Fabrika cementa	Feroelektro
GP Put	Mesopromet
Grupex	Odžak
Herceg, Srebrenik	Polihem - Tuzla
Hotel Sunce	Sokol
Metalno	Stanić
Natron Hayat - Maglaj	Tvornica deterdženta Dita
Prevod Turist	Vranica - Sarajevo
Rudet Prevent	Željezara - Cazin
Staklorad - Brčko	10 August - Vlasenica
Tehnograd	11 Mart Srebrenica
Umel	Birač
Uni Ginex DD	Birač - Zvornik
AD Auto Komerc	Borije - Teslić
Fabrika za pocinčavanje	Bosanka Doboj
Gradiška Standard	Boska
Jele Staklorad - Brčko	Fabrika Duvana Banja Luka
m:tel	Fates - Sokolac
Rafinerija Modriča	Glinica
Rafinerija Modriča i Brod	PG Birač
Staklorad - Brčko i Alpro	Telekom RS
UNIS - Višegrad	
Sva preduzeća koja uplaćuju doprinose	

(šest preduzeća) a privatizaciju u RS-u kao lošu vidi 7,7% anketiranih (dva preduzeća).

Sa prostora Distrikta Brčko u istraživanju je odbilo sudjelovati svako kontaktirano privatizirano preduzeće.

Primjeri dobre/loše prakse navedeni od strane privatiziranih preduzeća

Privatizirana preduzeća navela su ukupno 39

primjera pozitivne privatizacije, a ukupno 29 negativne privatizacije u cijeloj BiH. Ukupno je identificirano 19 pozitivnih primjera privatizacije u FBiH a 10 u RS-u.

Na području cijele FBiH navedeno je ukupno 19 negativnih primjera privatizacije, a na području RS-a 16. Zanimljivo je da je jedno anketirano preduzeće poslalo odgovor kako nema dovoljno prostora kako bi se odgovorilo na ovo pitanje.

KAKO PRIVATIZIRANA PREDUZEĆA VIDE PROCES PRIVATIZACIJE

Identificirani uzroci neuspješnog poslovanja privatiziranih preduzeća

Privatizirana preduzeća odgovorima na upitnike identificirala su poteškoće (osim legislativa) sa kojima se svakodnevno susreću, a istovremeno uzrokuju neuspješno poslovanje.

- Najčešće navedene poteškoće su:
- akcionari nisu informirani o suštini privatizacije, ne zanima ih sudbina preduzeća, 50% akcionara je pobjeglo iz preduzeća i otvorilo preduzeće koje se bavi istom djelatnošću
 - izgubljeno tržište
 - korupcija od strane državnih organa
 - način upisa nekretnina
 - naplata potraživanja
 - nepostojanje ulaganja
 - nedostatak obrtnog kapitala, zastarjela oprema i tehnologije, loša kvalifikaciona struktura zaposlenika, stalna nelikvidnost, blokirani računi
 - nerad političara
 - neodgovarajuća radna snaga
 - ogromna papirologija, birokratija, ogroman državni aparat
 - politička situacija u državi
 - politički problem je glavni problem, federalna politika koja dodjeljuje poslove, to je glavni razlog recesije
 - preveliko opterećenje privrede, loše radno zakonodavstvo
 - previše papirologije
 - prevoz robe, granični prelazi i carine
 - privatizacija, tržište, finansijsko poslovanje
 - rad na crno, korupcija, namještanje tendera
 - suvišni procesi, nametanje inspekcija, izvlačenje novca i punjenje državnih budžeta
 - tromost administracije
 - nezainteresiranost za rezultate
 - struka nije bitna, svi mogu da rade sve

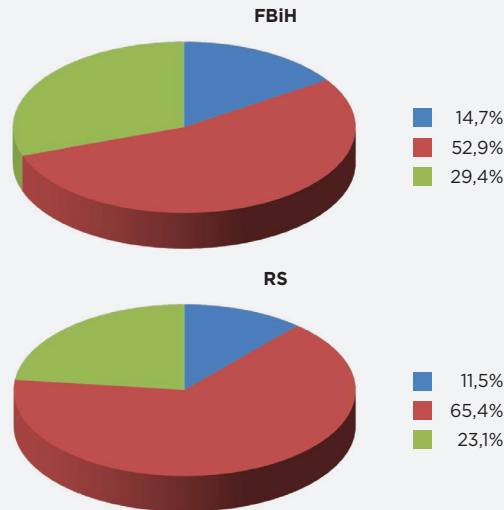
- tržišna kriza
- urušavanje velikih privrednih subjekata, koji su bili nosioci razvoja i stvaranja malih porodičnih firmi
- većinski državni kapital
- veliki pritisak na privredu
- visoke cijene nabavke materijala.

Ocjena trenutne legislativa u vezi sa procesom privatizacije

Privatizirana preduzeća su zasigurno subjekti koji na iskustvenom nivou mogu govoriti o kvaliteti postojećih legislativa koje su vrlo važne za uspješno poslovanje, tj. uspješan i kvalitetan proces privatizacije.

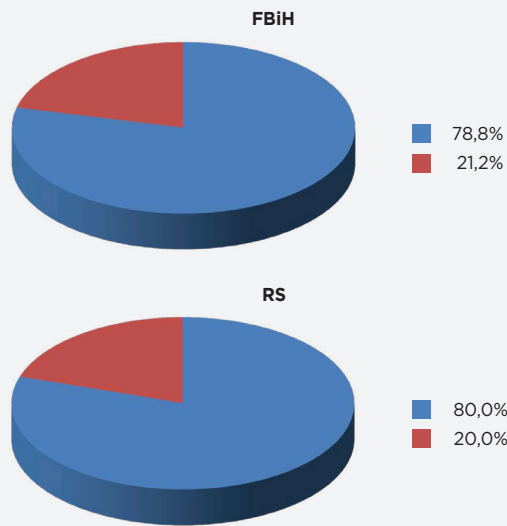
Anketirana preduzeća odgovorila su da li je, prema njihovom mišljenju, trenutna legislativa u interesu što boljih rezultata procesa privatizacije.

Tabela 9. Da li je postojeća legislativa u interesu što boljih rezultata procesa privatizacije		
Područje BiH	FBiH	RS
U potpunosti	14,7%	11,5%
Neodređeno	52,9%	65,4%
Nije nikako	29,4%	23,1%
Ukupno	100,0	100,0

Međutim, pored već navedenih podataka zanimljivo je da je ukupno 79,3% anketiranih privatiziranih preduzeća odgovorilo da je trenutna legislativa loša, a ukupno 20,7% smatra kako trenutna legislativa nije loša.

Tabela 10. Odgovori privatiziranih preduzeća na pitanje “Da li je trenutna legislativa loša za ostvarivanje pozitivnih rezultata privatizacije?”		
Područje BiH	FBiH	RS
Da	78,8%	21,2%
Ne	80,0%	20,0%
Ukupno	100,0	100,0

Anketirane privatizirane firme navele su koga ili šta smatraju odgovornim za loše provedbe procesa privatizacije:

- FBiH**
- loši ugovori o privatizaciji - nedostatak kvalitetne kontrole realizacije ugovora o izvršenju privatizacije
 - menadžment preduzeća
 - odgovorne su nadležne institucije
 - propusti u propisima, neodgovornost pojedinaca

- Republika Srpska**
- agencije za privatizaciju
 - državna agencija
 - onaj ko je propisao postupak privatizacije
 - privatizaciju je trebalo uraditi na nivou države a ne na nivou entiteta, iz razloga što nismo u ravnopravnom položaju
 - uzajamna je krivica države i kupaca, nerealizirane ugovorne obaveze.

Najčešći razlozi za raskide kupoprodajnog ugovora

- Kao najčešće razloge za raskid kupoprodajnog ugovora preduzeća koja su bila privatizirana ali više nisu navode:
- firma je otišla u stečaj
 - neregularna privatizacija
 - pokušano je biti privatizirano, ali je je preduzeće uništeno
 - preduzeće je djelimično privatizirano
 - u stečaju su oni koji su potpisali ugovor.

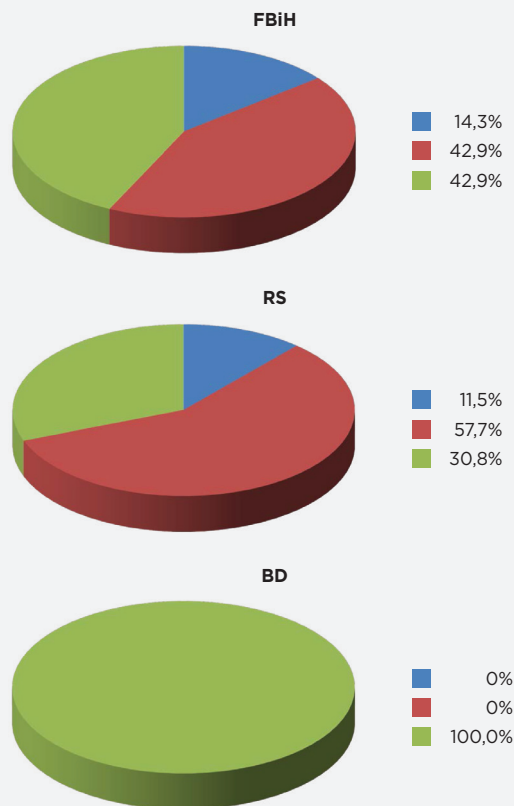
Ukupan broj preduzeća koja su nekada bila privatizirana, a odgovorila su na ovo pitanje je iznosio šest.

KAKO NEPRIVATIZIRANA PREDUZEĆA VIDE PROCES PRIVATIZACIJE

Ocjena trenutne legislative u vezi procesa privatizacije

Anketirana neprivatizirana preduzeća odgovorila su da li je, prema njihovom mišljenju, trenutna legislativa u interesu što boljih rezultata procesa privatizacije.

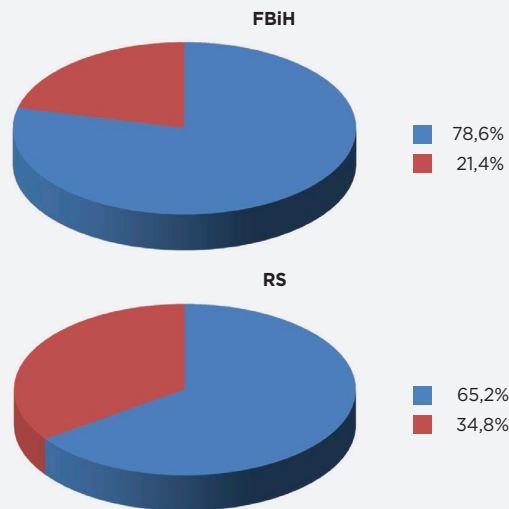
Tabela 11. Da li je trenutna legislativa u interesu što boljih rezultata procesa privatizacije?			
Područje BiH	FBiH	RS	DB ³
U potpunosti	14,3%	11,5%	0
Neodređeno	42,9%	57,7%	0
Nije nikako	42,9%	30,8%	100%
Ukupno	100,0	100,0	100,0

³ Kako je već ranije navedeno u ovom izvještaju, u Distriktu Brčko prema dostupnim podacima Ureda za privatizaciju postoji samo jedno neprivatizirano preduzeće. U skladu s tim, vrlo je važno na specifičan način tumačiti 100% statistički navedenih odgovora za Distrikt Brčko jer je to istovremeno samo jedno preduzeće.

Predstavimo li gore navedene rezultate kumulativno na nivou BiH (ukupan broj anketiranih neprivatiziranih), ukupno je 73,1% neprivatiziranih izjavilo da je trenutna legislativa loša, a ukupno 26,9% smatra kako trenutna legislativa nije loša.

Tabela 12. Odgovori neprivatiziranih preduzeća na pitanje “Da li je trenutna legislativa loša za ostvarivanje pozitivnih rezultata privatizacije?”		
Područje BiH	FBiH	RS
Da	78,6%	65,2%
Ne	21,4%	34,8%
Ukupno	100,0	100,0

Kao odgovorne za lošiji proces privatizacije neprivatizirana preduzeća navode:

Federacija BiH

- agenciju za privatizaciju na svim nivoima
- nema adekvatnih sankcija
- propisi nisu jasni i precizni
- vlada

Republika Srpska

- vlasti
- logistika otvara prostor, ali stanje u državi je kritično
- zastarjela tehnologija, odliv radne snage
- neulaganja.

Da li su anketirana neprivatizirana preduzeća zadovoljna trenutnim radom?

Na pitanje koje se u anketi odnosilo na zadovoljstvo i nezadovoljstvo trenutnim poslovanjem preduzeća odgovorilo je ukupno 57 preduzeća (100%). Ukupno je 46,4% preduzeća (26) trenutno poslovanje ocijenilo kao pozitivno, a ukupno 53,6% preduzeća (30) poslovanje ne ocjenjuje kao pozitivno. Jedno preduzeće nije željelo odgovoriti na ovo pitanje.

Da li neprivatizirana preduzeća trebaju privatizaciju?

Ukupno je 12 anketiranih preduzeća (25%) izjavilo kako smatraju da bi se njihovo poslovanje popravilo ukoliko bi bila privatizirana, a 36 njih (75%) smatra kako privatizacija ne bi promijenila smjer poslovanja nabolje. Ukupno devet preduzeća nije željelo odgovoriti na ovo pitanje.

Nakon utvrđivanja potrebe za privatizacijom trenutno neprivatiziranih preduzeća bilo je vrlo važno utvrditi željene metode privatizacije. U nastavku se nalaze metode koje su anketirani naveli kao poželjne metode privatizacije:

Tabela 13. Poželjna metoda privatizacije		
	Frekvencija	Odgovora %
Prodajom najboljem ponuđaču/ponuđaču koji ima najvišu ponudu, nakon odabira tendera unutar (otvorene ili zatvorene) grupe ponuđača	4	7,0
Otkupom od strane zaposlenih ili menadžera	1	1,8
Kombinacijom nekoliko metoda	4	7,0
Nije odgovoreno	48	84,2
Ukupno	57	100,0

Kao što je ranije i navedeno, ukupno je 75% anketiranih neprivatiziranih preduzeća navelo kako je privatizacija za njih nepotrebna. Kao i u prethodnom slučaju i u ovom su naveli ključne razloge zašto smatraju kako privatizacija ne bi promijenila njihovo poslovanje u pozitivnijem smjeru. Više od 85% navedenih odgovora odnosi se na to da preduzeća smatraju kako je iz iskustva poznato da nijedno preduzeće nije uspjelo procesom privatizacije, pa da misle kako je to besmisleno.

U nastavku se nalaze razlozi koji su najčešće navedeni kao argumenti za nepostojanje potrebe da njihovo preduzeće bude privatizirano:

- djelatnost je od društvenog interesa
- glavna djelatnost preduzeća je eksploatacija prirodnih resursa
- iz iskustva onih koji su privatizirani
- možda ćemo u stečaj
- nijedno privatizirano preduzeće nije uspjelo
- nismo još definirani
- praksa je pokazala da privatizacija nije dobra
- preduzeće iza kojeg stoji država mora se održati i dobro poslovati
- preduzeće nije u potpunosti privatizirano
- prirodno smo dobro
- privatizacija nužno ne znači progres
- privatizacija je na teretu radnika
- samo je uprava osigurala poslove
- velika je vrijednost osnovnih sredstava, te nema niko uslova da ih kupi
- zato što imaju udio od 30% koji opravdava tu činjenicu
- zato što imamo samo dvoje zaposlenih, nika-kve nekretnine niti pokretnine, samo minus
- zato što smo u stečaju
- zato što u vremenu u kojem je država priva-tizacija nije ništa dobro donijela
- zavisi od branše
- zavisi od oblika privatizacije
- zbog socijalnih regulativa.

RAD TIJELA MJERODAVNIH ZA PROCES PROVEDBE I PRAĆENJE PRIVATIZACIJE

BROJ UGAŠENIH I/ILI PREREGISTRIRANIH PREDUZEĆA NAKON PRIVATIZACIJE

Prema prikupljenim podacima tokom ovog istraživanja, tijela nadležna za provedbu i praćenje procesa privatizacije većinski nemaju podatke o tome koliko je preduzeća prestalo s radom nakon privatizacije. Samo dva mjerodavna tijela navode kako posjeduju ove podatke dok pet ostalih anketiranih navodi da ne posjeduju navedenu dokumentaciju. Dva nadležna tijela navode kako posjeduju podatke da je ukupno 11 preduzeća prestalo s radom nakon privatizacije.

Ukupno je sedam nadležnih tijela izjavilo kako ne posjeduje podatke o broju preregistriranih preduzeća tokom procesa privatizacije, a samo jedna institucija posjeduje ovu vrstu podataka. Ukupan broj preregistriranih preduzeća koji ova institucija navodi jeste 24.

Zanimljiva je i činjenica da prema podacima prikupljenim u ovom istraživanju niti jedno glavno tijelo za provedbu privatizacije (Agencija za privatizaciju FBiH, Investiciono-razvojna banka RS-a i Ured za privatizaciju DB) ne posjeduju niti jednu od dvije gore navedene vrste podataka o broju preregistriranih ili ugašenih privatiziranih preduzeća.

PRAVOVREMENO REAGIRANJE NAKON “LOŠEG ODNOSA” (NEPOŠTIVANJA UGOVORA) KUPCA PREMA KUPLJENOM PREDUZEĆU

Prema podacima prikupljenim u istraživanju pravovremeno reagiranje u slučajevima “lošeg odnosa” kupca (npr. nepoštivanja kupoprodajnog ugovora) potvrđuju ukupno tri mjerodavna tijela,

a, četiri izvještavaju kako nikada nisu reagirali. Konkretni slučajevi reagiranja su: raskid ugovora Energoinvest Sarajevo, Feroelektro Sarajevo i Borac Travnik, a u nekim slučajevima je navedeno slanje upozorenja, potpisivanje aneksa ugovora kao i produžavanje rokova.

KAKO MJERODAVNA TIJELA VIDE PROCES PRIVATIZACIJE

Ocjena trenutne legislative u vezi sa procesom privatizacije

Anketirana mjerodavna tijela odgovorila su da li je, prema njihovom mišljenju, trenutna legislativa u interesu što boljih rezultata procesa privatizacije.

Tabela 14. Da li je trenutna legislativa u interesu što boljih rezultata procesa privatizacije?

Područje BiH	FBiH	RS ⁴	DB
U potpunosti			
Niti jeste niti nije	60%	100%	
Nije nikako	40%		
Ukupno	100,0	100,0	

Ukupno je 71,4% mjerodavnih tijela (ukupno pet institucija) iz cijele BiH izjavilo da je trenutna legislativa loša, a ukupno 14,3% (ukupno jedna institucija) smatra kako trenutna legislativa nije loša. Jedna agencija nije pružila odgovor na ovo pitanje.

U nastavku se nalaze mišljenja anketiranih institucija o tome ko ili šta je odgovoran za lošiju provedbu privatizacije:

Federacija BiH

- nepotpuna je
- agencije za privatizaciju

⁴ Kod odgovora koji se odnose na mjerodavna tijela Republike Srpske te statističke iznose od 100% vrlo je važno pažljivo tumačiti ovaj apsolutni iznos, jer se on odnosi samo na odgovor Investiciono-razvojne banke RS-a, koja je jedino mjerodavno tijelo za proces provedbe i praćenja privatizacije u ovom entitetu.

- vlade koje upravljaju kapitalom
- finansijska policija
- poreske službe
- PIO/MIO
- inspekcije
- nezadovoljavajući rezultati privatizacije uopće ne leže u lošoj legislativi već u lošoj strategiji privatizacije ili, bolje rečeno, “nepostojanju strategije privatizacije”
- zakonska regulativa
- prenosivost certifikata
- nije osigurana zaštita državne imovine.

Republika Srpska

- izabrati koncept privatizacije na nivou BiH i izmjena regulativa iz ove oblasti.

Rad institucije usmjeren ka izmjenama i dopunama relevantnih zakona

Uključenost relevantnih mjerodavnih tijela u dopune i izmjene zakona vrlo je važna. Reakcije, prijedlozi i sugestije ovih tijela mogu biti od ključne važnosti za poboljšanje procesa privatizacije. Zatražili smo od anketiranih institucija da nam odgovore da li su i na koji način reagirali s ciljem izmjena i dopuna relevantnih zakona. Ukupno je šest anketiranih institucija koje su sudjelovale u anketi odgovorilo kako jesu, a samo jedna da nije reagirala u ovom smjeru.

Tabela 15. Da li su mjerodavna tijela reagirala s ciljem izmjena i dopuna relevantnih zakona		
	Da	Ne
Izmjene i dopune zakona	6	1

U nastavku se nalaze reakcije mjerodavnih tijela koje su bile usmjerene prema izmjenama i dopunama zakona u vezi sa procesom privatizacije:

Federacija BiH

- sugestija za ispravku greške u aneksu G. Sporazuma o sukcesiji, sugestija za korekciju Pravilnika o obavljanju kontrole izvršenja obaveza iz kupoprodajnih ugovora

- za dobru privatizaciju su važne mjere ekonomske politike, posebno fiskalne i poreske sa nivoa države, kojih je u početku bilo veoma malo, pa su čak bile i kontraproduktivne
- Zakon o privatizaciji
- Zakon o privatizaciji preduzeća čl. 3a
- Zakon o privatizaciji u FBiH, Pravilnik o obavljanju kontrole izvršenja obaveza iz kupoprodajnih ugovora.

Republika Srpska

- Zakon o privatizaciji državnog kapitala i podzakonski propisi.

PREPORUKE ZA IZMJENE I DOPUNE RELEVANTNIH ZAKONA U VEZI PROCESA PRIVATIZACIJE

U nastavku se nalaze preporuke koje su u cilju kvalitetnije i uspješnije privatizacije uputili svi anketirani koji su odgovorili na ovo pitanje.

U nastavku se nalaze preporuke od strane 124 anketirana privatizirana i neprivatizirana preduzeća te od strane nadležnih mjerodavnih tijela.

PREPORUKE AGENCIJA/MJERODAVNIH TIJELA:

Federacija BiH

- Kod kupovine predmeta prodaje u procesu privatizacije ne mogu učestvovati djelatnici iz drugog subjekta u procesu preregistracije
- izmjene zakona o preduzećima, izmjene zakona o agencijama za privatizaciju, dopuna pravilnika o kontroli izvršenja obaveza, odrediti nosioce i načine zaštite državne imovine nakon raskida ugovora
- jedan od problema loših rezultata predstavljaju državne strukture kao što su sudstvo, organi gruntovnice i katastra, kao i nepostojanje ambijenta za privatizaciju i ulazak stranog kapitala u Bosnu i Hercegovinu

- privatizaciju staviti u vremenski okvir, što znači odrediti je prema tome šta će se privatizirati i do kada

- propisati mehanizam obavezne privatizacije državnog kapitala sa strogo definiranim rokovima, precizirati finansiranje rada agencije, propisati zaštitu državnog kapitala u slučajevima zaštoja u realizaciji kupoprodaje i raskida ugovora o kupoprodaji.

Republika Srpska

- S obzirom da je proces privatizacije u BiH počeo još 1998. godine izmjenama važeće zakonske regulative nije moguće otkloniti propuste ili ispraviti pogreške.

Distrikt Brčko

- Dok imamo ovakvo rukovođenje državom i entitetima neće biti promjena jer se vlast ne može opravdati za lošu privatizaciju, svi su imali koristi od ovakve privatizacije.

PREPORUKE PRIVATIZIRANIH PREDUZEĆA:

Federacija BiH

- da napravimo državu bez korupcije
- da proces privatizacije bude transparentniji, te da se pojednostavi administracija
- davanje više mogućnosti prodaje
- informacije učiniti dostupnim građanima
- pojednostaviti postupak, obavezati kupca da vrši razvoj kupljenog društva, nova zapošljavanja, smanjiti obaveze u korist države, lakši pristup kreditnim sredstvima
- postaviti uvjet: zapošljavanje
- prije privatizacije osmisliti zapošljavanje nove radne snage, dobijeni novac uložiti u izgradnju i zapošljavanje radnika
- prijedloge zakona trebaju donositi eksperti, a ne političari

- smanjiti porez i fiksne troškove
- što više projekata, transparentnost u svakom pogledu

- sve troškove koji su nepotrebni smanjiti, kako bi se smanjilo opterećenje preduzeća, što će na kraju dovesti do povećanog broja uposlenika

- treba poštovati i voditi se zakonom
- utvrđivanje vlasništva uz prikupljanje sve relevantne dokumentacije

- donijeti zakon o privrednim društvima
- zakon treba pojednostaviti i definirati obaveze kupca, te svako kršenje ugovora brzo i efikasno kažnjavati.

Republika Srpska

- da se onemogući upis kapitala u nekretnine koje su obuhvaćene privatizacijom na ime preduzeća

- da se zakon prilagodi praksi
- davanje više garancija: da se obaveže država, da se ne otpuštaju radnici već da se ulaže

- država je morala zadržati jake regionalne veterinarske stanice, a privatizirati ambulante

- treba obavezati firme da zadrže radnike i vrše ulaganja

- ne trebaju se mijenjati, trebaju se poštovati
- pojednostaviti procedure
- porezi i nameti za proizvodnju firme, smanjenja poreza u korist države

- smanjiti izdavanja za doprinose i da država ispoštuje svoje obaveze prema društvu

- smanjiti naknade iz obaveza
- ugovorom definirati obaveze kupca i redovno pratiti ostvarenje preuzetih obaveza

- veća kontrola kupaca, da ne bi uništili preduzeće koje kupuju

- zakasnili su, preduzeća su uništena
- poštovati zakon i izvršnu vlast.

PREPORUKE NEPRIVATIZIRANIH PREDUZEĆA:

Federacija BiH

- da se naredi održivost sistema onome ko preuzima preduzeće
- dozvoliti 100% svih preduzeća stranim ulagačima
- izvršiti reviziju dosadašnjih zakona te onda raditi na novom
- međusobne garancije u procesu privatizacije
- ne bismo mijenjali zakon, samo ga primijenili u praksi
- obavezati kupca preduzeća na ulaganje i zapošljavanje
- treba se preispitati kompetentnost za posao osobe kojoj se predaje preduzeće
- privatizacija nije nužno dobro rješenje, međutim najčešće se pokazala dobrom
- smanjiti administrativne procedure i sve privatizirati
- treba se ispoštovati ono što se dogovori
- veća transparentnost, više informacija
- zakon ne treba mijenjati, međutim, treba promicati poštivanje zakonskih propisa
- zaustaviti privatizaciju, te formirati komisiju koja će izvršiti rigorozne kontrole.

Republika Srpska

- aktivno učešće države
- mnogo šta bi se trebalo promijeniti, od strukture pa nadalje - kupac preduzeća trebao bi preuzeti određene obaveze
- ograničenje za grane industrije
- ograničiti privatnike i zaposliti ljude
- radnici zavise od sudbine preduzeća
- skraćanje postupka za dobijanje potrebnih dozvola, vrijeme predstavlja najveću prepreku
- skratiti postupak, papirologiju, birokratiju
- nedostaje više informacija o privatizaciji
- da se nastavi sa privatizacijom, ali da se radnici zadrže i da se zapošljavaju novi
- više transparentnosti, kompetentnijih ljudi koji vode, te bez sastajanja "u četiri oka"
- zakon se može doraditi, međutim rušiti sve koncepte te graditi iz početka nema smisla.

Distrikt Brčko

- treba izvršiti reviziju svih privatizacija, te da se isključe certifikati u privatizaciji.

JAVNE
NABA
VKE

KORUPCIJA U JAVNIM NABAVKAMA

Za godinu dana korupcija je progutala 700 miliona maraka

Javne nabavke u Bosni i Hercegovini vrijedne su četiri miliona maraka. To je najveće žarište korupcije koje se svake godine povećava

Autor: Semir Mujkić

Priprema: www.legalist.ba

ZAKON O JAVNIM NABAVKAMA BOSNE I HERCEGOVINE

NESLUŽBENI PREČIŠĆENI TEKST¹
(„Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, broj: 49/04, 19/05, 52/05, 8/06, 24/06, 70/06, 12/09 i 60/10)²

POGLAVLJE I.
OPĆE ODREDBE

ODJELJAK I.
OSNOVNI PRINCIPI I DEFINICIJE

Član 1.
(Svrha i predmet zakona)

(1) Ovim zakonom uspostavlja se sistem javnih nabavki u Bosni i Hercegovini, prava, dužnosti i odgovornosti učesnika u postupcima nabavke i postupak kontrole javnih nabavki radi osiguranja

a) najefikasnijom načinu korištenja javnih sredstava s obzirom na svrhu i predmet javne nabavke;

b) izvršenja nabavke i dodjeljivanje ugovora o javnoj nabavci, koji vrše ugovorni organi u skladu s postupcima utvrdjenim ovim zakonom i

c) da, pri tome, ugovorni organi preduzmu sve potrebne mjere kako bi se osigurala pravična i aktivna konkurencija među potencijalnim dobavljačima, uz odvijanje jednakog tretmana, nediskriminacije i transparentnosti.

(2) Javna nabavka odnosi se na nabavku robe, usluga i radova, a provode je "ugovorni organi" iz člana 3. ovog zakona u skladu s pravilima utvrdjenim u ovom zakonu i u prenatim podzakonskim aktima usvojenim u skladu s odredbama člana 53. ovog zakona.

Član 2.
(Definicije)

(1) "hitni postupak" podrazumijeva poseban oblik hitnog ograničenog postupka koji može biti primijenjen kada poštivanje propisanih rokova nije moguće zbog hitnosti, prijetnje ugrožavanja života ili više lica.

(2) "kandidat" podrazumijeva dobavljača koji je podnio zahtjev za poziv da učestvuje u ograničenom ili pregovaračkom postupku.

(3) "konkurs" je način odabira rješenja" podrazumijeva postupak koji omogućava da se, na osnovu javnog pozivanja, odabere najbolji, plan ili rješenje, urbanizam, arhitektura i građevinarstvo ili obrade podataka, plan ili rješenje koje sadrži konkursne kriterije u postupku konkurentnog nadmetanja sa ili bez stupnja nagrade.

(4) "elektronska predaja" podrazumijeva: telegram, faks ili drugi bezdržni način predaje.

(5) "elektronski postupak" podrazumijeva postupak ograničenog traženja između podizvođača i dobavljača, a njegove je svrhe odabiranje aktera za ugovore koji se u skladu s ovim zakonom odnose na izvršenje i isplatu ugovora.

OBAVJEŠTENJE O NABAVCI
BROJ 298-1-2-1-1093/14

OVORNI ORGAN
govornom organu

Kontakt osoba	reda BiH d.d. - Sarajevo, ZD a" d.o.o. - Tuzla
Poštanski broj	75000
IBB/JIB	4209020780003
Faks	035280083
Internet adresa	www.kreka.ba

em ponuda/zahtjeva za nentaciju

em ponuda/zahtjeva za

atne informacije

ig organa, nivo i glavna djelatnost

ka

IGOVORA

Elektroprivrede i klinički centri najčešće krše procedure javnih nabavki u Bosni i Hercegovini, pokazalo je veliko istraživanje Centra za razvoj medija i analize. Dvije entitetske elektroprivrede nalaze se na vrhu liste deset najvećih prekršilaca Zakona o javnim nabavkama. Na listi su između ostalih i Brčko Distrikt, BH Telecom i Željeznice Republike Srpske.

Novinari Centra sedmicama su prikupljali podatke iz gotovo 2.000 slučajeva javnih nabavki na koje su uložene žalbe u toku 2012. godine. Po prvi put u BiH napravili smo veliku bazu podataka sa svim rješenjima koje je donio državni Ured za razmatranje žalbi unoseći ime organa protiv kojeg je podignuta žalba, onoga ko se žalio i konačni ishod cijelog slučaja.

Na prvom mjestu, daleko ispred ostalih, nalazi se Elektroprivreda BiH sa 97 rješenja koja su donijeta u korist žalitelja. U ovaj broj uračunali smo i sve žalbe koje su se odnosile na firme u koncernu Elektroprivrede poput rudnika i elektrana ali koje su provođene pod nadzorom sjedišta kompanije.

Korupcija se svake godine povećava u javnim nabavkama vrijednim oko četiri milijarde maraka u Bosni i Hercegovini, pokazuje anketa koju je za ovo istraživanje napravila Antikorupcijska mreža u BiH.

Procjene udruženja Tender govore da je prošle godine korupcija u javnim nabavkama odnijela oko 700 miliona maraka.

U ovom udruženju kažu kako nisu iznenađeni listom najvećih prekršilaca na kojoj su uglavnom velike kompanije u većinskom državnom vlasništvu. Takav rezultat je i očekivan s obzirom na to da veliki ugovorni organi imaju potrebu za provođenjem većeg broja javnih nabavki, koje po pravilu provode kroz otvorene postupke, što za posljedicu ima veću zainteresovanost ponuđača, objašnjava Igor Vukajlović iz Tendera.

- Sa druge strane, ne postoji opravdanje za brojna kršenja Zakona od strane ugovornih organa koje ste naveli, s obzirom da se radi o velikim ugovornim organima koji imaju posebne službe za vršenje javnih nabavki – smatra Vukajlović ali dodaje kako bi službenici ipak trebali biti stručniji:

Službenici koji rade u okviru takvih službi bave se isključivo poslovima vezanim za provođenje postupaka javnih nabavki, te bi morali biti dovoljno stručno osposobljeni za obavljanje tih poslova, što često nije slučaj.

Tokom našeg istraživanja primijetili smo kako čak i velike kompanije često ponavljaju iste greške. Greške koje i početnici u javnim nabavkama prepoznaju i koje se mogu izbjeći.

Na prvih deset institucija i firmi odnosi se gotovo petina svih rješenja Ureda u 2012. godini

NAZIV INSTITUCIJE/KOMPA NIJE	BROJ RJEŠENJA U KORIST ŽALITELJA
Elektroprivreda Bosne i Hercegovine	97
Elektroprivreda Republike Srpske	57
Vlada Brčko Distrikta	38
BH Telecom	31
Klinički centar Univerziteta u Sarajevu	21
Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne	21
Klinički centar Banja Luka	20
Željeznice Republike Srpske	12
Ministarstvo unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo	12
Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske	11

Vukajlović iz Tendera smatra da je Ured za razmatranje žalbi nekažnjavanjem takvih grešaka dopustio ugovaračima da ih ponavljaju. Početničke greške, smatraju u Tenderu, mogu imati uzrok u nestručnosti službenika ali to smatraju manje vjerovatnim baš zato što se greške ponavljaju. Vukajlović navodi i drugi razlog.

- Korupcija, odnosno nastojanje da se ugovor o javnoj nabavci dodijeli protežiranom ponuđaču, iako se objektivno ne radi o najpovoljnijem ponuđaču.

Jedan od ova dva uzroka oborio je tender Elektroprivrede BiH u 2012. godini. Grupa ponuđača žalila se na izbor kompanija Manjo i Bosman u čijoj su prijavi našli niz grešaka koje su u Elektroprivredi morali vidjeti: dokumentacija nije bila čvrsto uvezana niti je bilo ukupnog broja stranica pa su tako postojale dvije stranice sa brojem devet a na sve to je neko olovkom dopisivao sadržaj dokumentacije.

Od ureda za informisanje ove kompanije jedva smo za skoro tri sedmice uspjeli dobiti podatak o novcu kojeg su protekle godine potrošili na javne nabavke i to samo u matičnoj kompaniji jer u sjedištu Elektroprivrede ne znaju koliko javnih nabavki provode rudnici i elektrane. Komunikacija sa Elektroprivredom bila je jedino moguća pismeno pa smo bili uskraćeni za kvalitetne odgovore.

Bez zavisnih društava i rudnika Elektroprivreda je u 2012. godini potrošila oko 440 miliona maraka na javne nabavke. U kompaniji sa više od 15.000 zaposlenih smatraju logičnim veliki broj žalbi jer provode jako složene i velike nabavke.

Krivka u velikom broju usvojenih žalbi našli su u Uredu za žalbe.

“U prilog tome dodajemo činjenicu da ni Ured za razmatranje žalbi nije, u određenim situacijama, kadrovski – tehnički osposobljen da rješava određene dileme koje se odnose na tehničke zahtjeve iz tenderske dokumentacije, te u takvim situacijama usvaja žalbe i vraća predmet ugovornom organu na ponovni postupak”, navode u pi-

Elektroprivreda RS: Tokom 2012. godine često su imali običaj sami poništavati tendere

sanom odgovoru na naša pitanja.

Jedna od poništenih nabavki koju u Elektroprivredi teško mogu pravdati je nabavka potopnih pumpi u junu 2012. godine. Kompanija ETAL je dokazala da pumpe firme Teve Varnost Elektronika iz Visokog uopće nemaju potrebnu namjenu, odgovarajući materijal niti traženi napon i da se mogu nabaviti za 90 posto jeftinije od onoga što je Elektroprivreda planirala da plati.

U Elektroprivredi Republike Srpske za veliki broj žalbi od kojih je više od 50 usvojeno krive ponajviše firme koje se prijavljuju na tendere.

“Očigledno je veliko interesovanje za nabavke koje provodi Mješoviti Holding “Elektroprivreda Republike Srpske”, pa se često žali i ko treba i ko ne treba”, objašnjavaju iz ovog preduzeća kojeg uz matičnu kompaniju sa sjedištem u Trebinju čini još 11 preduzeća.

Iz kompanije kažu da nisu iznenađeni velikim brojem žalbi jer je broj nabavki veliki kao i broj učesnika na njima.

“Zbog toga i ne iznenađuje ni veliki broj žalbi po tim nabavkama, što ne znači da su prisutne i suštinske nepravilnosti u postupcima javnih

nabavki”, objašnjavaju iz kompanije ali i sami priznaju razloge velikog broja usvojenih žalbi.

“Kao mogući razlog žalbi može se pretpostaviti da iste mogu biti posljedica nedovoljno preciziranih tenderskih dokumenata od strane ugovornog organa, kao i manjkavosti Zakona o javnim nabavkama BiH”.

Izbor kompanija za održavanje termoelektrana je primjer loše pripremljene dokumentacije. U ovom slučaju dokumentacija je precizirana više nego što je trebalo. Da bi mogle učestovati u javnom pozivu kompanije su morale imati prethodno iskustvo u održavanju termoelektrana. Kompanija Bosnamontaža iz Prijedora žalila se na tender jer u Republici Srpskoj postoje samo dvije termoelektrane kakve su opisane u pozivu, Gacko i Ugljevik, a radovi se izvode jednom godišnje i gotovo je nemoguće imati referencu.

Očigledno je veliko interesovanje za nabavke koje provodi Mješoviti Holding “Elektroprivreda Republike Srpske”, pa se često žali i ko treba i ko ne treba, što ne znači da su prisutne i suštinske nepravilnosti u postupcima javnih nabavki Elektroprivreda Republike Srpske

Iako su imali iskustvo sa istim poslovima ali ne u termoelektranama, Bosnamontaža nije mogla učestovati na tenderu. Ovakva dokumentacija znači da samo firme koje su već radile održavanje u Elektroprivredi mogu ponovo dobiti posao.

“Često prolaze iste firme”, kažu iz Bosnamontaže i objašnjavaju da se često moraju žaliti zbog nepravednih uslova za učestovanje na tenderu. Zbog toga je cijeli tender za održavanje termoelektrana poništen.

U toku 2012. godine Elektroprivreda RS-a je često imala običaj sama poništavati tendere. Tako je krajem prošle godine poništen tender na koji se žalila kompanija Gold Mignon iz Sarajeva iako još uvijek nije donesena odluka po njihovoj žalbi. Elektroprivreda je pokušala raspisati novi tender ali je Ured za žalbe na kraju poništio oba postupka.

Elektroprivreda je često u protekloj godini poništavala tendere kada se nisu odvijali po njihovim zamislima. U martu 2012. godine trebalo je nabaviti rezervne dijelove za remont motora buldožera u rudniku i termoelektrani Ugljevik. Komisija za nabavku je prvo ocijenila da dvije kompanije ispunjavaju uslov tendera i izabrala firmu Co Team iz Beograda. Na takvu odluku žalio se Elkom komerc iz Zvornika.

Umjesto da uvaži ili odbije žalbu, Elektroprivreda je poništila cijelu nabavku pa se firma iz Zvornika morala žaliti Uredu u Sarajevu koji je ocijenio da je nezakonita odluka Elektroprivrede, jedne od najvećih kompanija u BiH koje provode javne nabavke sa više od 11 miliona maraka vrijednosti postupaka javnih nabavki samo u matičnom preduzeću.

Zanimalo nas je i kako veliki broj žalbi utječe na rad kompanije i mogu li se one smanjiti boljom pripremom tendera i većom transparentnošću. Odgovor smo dobili samo na prvi dio pitanja.

“Kako žalbe pojedinih ponuđača utječu na brzinu provođenja pojedinih nabavki može poslužiti primjer u novoosnovanom Zavisnom preduzeću ‘HE Dabar’”, kažu iz kompanije i objašnjavaju da su dva tendera vrijedna više od četiri miliona maraka prolongirani za više od godine dana jer se čekalo rješenje na žalbe.

“Iz tog razloga nastale štete su značajne”, objašnjavaju iz kompanije navodeći primjere istraživačkih radova i nabavku cijepanja parcela za pripremne radove.

Brčko ima vjerovatno najtransparentnije javne

Distrikt Brčko: Najviše grešaka pravi opisivanjem robe ili usluga koje nabavljaju detaljnije od potrebnog

nabavke u cijeloj državi ali su ipak treći po broju rješenja donesenih protiv njih.

Šefica pododjela za nabavke Brčko Distrikta Alma Kaloper objašnjava da se u ovom gradu nabavke provode potpuno drugačije nego u drugim dijelovima države. Odjel koji ona vodi provodi nabavke za sve institucije i firme u Distriktu – od nabavki lijekova za bolnice do auta za Vladu. To je više od 27 različitih institucija, objašnjava Kaloper, ili više od 42 miliona maraka vrijednih ugovora iz 2012. godine.

- Poređenje nas sa drugima nije relevantno – smatra Kaloper i objašnjava kako jedno centralizovano tijelo provodi nabavke za sve institucije pa nešto i promakne: Ljudski je pogriješiti.

Analiziranjem žalbi otkrili smo da Distrikt najviše grešaka pravi opisivanjem robe ili usluga koje nabavljaju detaljnije nego što bi trebalo. Co. Medpro iz Banje Luke žalio se u augustu 2012. godine jer je u tenderskoj dokumentaciji za nabavku lijekova do detalja opisan lijek koji proizvodi samo njemački Bayer.

U istom mjesecu, kada su nabavljali auta, traženi su isključivo motori TDI, koje ima samo grupa-

cija VW, i HTP koji se ugrađuju isključivo u vozila marke škoda. Oba tendera su poništena.

Najviše zamjerki na tendere u Brčkom imala je kompanija Radana Spasojevića Obnova B.

- Imamo bogato iskustvo na tom polju jer sam bio prinuđen da dobro proučim zakon – kaže Spasojević čija je kompanija tokom protekle godine uputila 20 žalbi na raspisane pozive u Brčkom.

On Brčko opisuje kao malu zajednicu koja na raspolaganju ima puno novca. Tvrdi da je Distrikt donio svoj zakon o upravnom postupku a da nekih od zakona koje koriste nema na državnom nivou.

- Kršili su sopstveni zakon, gubili sporove i nisu znali da potroše javni novac – smatra Spasojević, koji tvrdi da se na tenderima favorizuju ponuđači van Distrikta.

Brčansko tužilaštvo nedavno je podiglo optužnicu protiv bivšeg gradonačelnika Dragana Pajića, kojeg se optužuje da je tokom 2011. godine favorizovao jednu austrijsku firmu tokom otvorenog postupka za projektovanje, izgradnju i opremanje objekta ginekologije u Opštoj bolnici. Tužilaštvo tvrdi da je Pajić putovao u Austriju kako bi se sastao sa predstavnicima ove firme prije nego je odlučeno ko će pobijediti na tenderu.

Brčko je rijedak primjer grada koji sve svoje tendere objavljuje na zvaničnoj internet stranici a tendersku dokumentaciju daje potpuno besplatno. Spasojević je tokom žalbi otkrio i lošu stranu komunikacije putem interneta. Tražio je pojašnjenje nabavke ali je odgovor dobio na internet stranici a ne na adresu kako traži zakon.

- Administracija mora uručiti odgovor jer tada počinju da teku rokovi za žalbu – objašnjava Spasojević čija je žalba na ovaj slučaj usvojena.

Alma Kaloper ovlašteni je predavač o javnim nabavkama i ovaj posao radi od 2000. godine ali kaže da je sve teže provoditi javne nabavke.

- Mogu vam reći da posao nikada nije bilo teže raditi – kaže Kaloper i objašnjava da Agencija za

javne nabavke i Ured za razmatranje žalbi često imaju različite stavove: To stvara pravnu nesigurnost.

Transparentnost javnih nabavki u cijeloj državi svake se godine smanjuje. Dok je 91 posto nabavki u 2008. godini vođeno takozvanim otvorenim postupkom sa javnim objavljivanjem tendera, otvaranjem ponuda i biranjem najboljeg ponuđača, u 2012. godini je samo jedan od tri tendera vođen na ovaj način. Predstavnici Tendera objašnjavaju da su na ovaj način ugrožena javna sredstva jer cijene na ovaj način rastu od 20 do 60 posto, pokazuju analize ovog udruženja koje redovno prati javne nabavke.

“Razlozi značajnijeg smanjenja otvorenih postupaka u 2009. i narednih godina isključivo su posljedica podignutih novčanih cenzusa za predmetne nabavke roba i usluga sa 30.000 na 50.000 maraka i radova na 80.000 maraka, od februara 2009. godine, kao i često prisutna praksa podjela većih javnih nabavki i provođenjem putem konkurentskih zahtjeva bez objave, te olako pristupanje bez ikakve kontrole provođenju pregovaračkih postupaka bez objave, koji su 2010. godinu dostigli procenat čak od 44 posto od ukupne vrijednosti potpisanih ugovora, dok je njihovo učešće u javnim nabavkama Hrvatske 14, Srbije 26 posto”, navodi se u izvještaju Tendera.

Jedna od kompanija koja većinu svojih nabavki provodi bez objavljivanja poziva je BH Telecom, četvrta na našem spisku deset najvećih prekršilaca javnih nabavki.

Od ukupno 440 miliona nabavki ove kompanije, 60 posto nije bilo javno objavljeno.

Generalni direktor ove kompanije Nedžad Rešidbegović kaže kako telekomunikacijske kompanije nigdje u svijetu ne provode javne nabavke.

- Mi radimo u konkurentskom okruženju - kaže Rešidbegović i navodi primjer 400 sponzorskih ugovora koje kompanija ima: Svaki je morao ići po principu direktnog sporazuma.

Rešidbegović: Mi radimo u konkurentskom okruženju

U javnosti se najviše raspravljalo o nabavci mobitela u BH Telecomu. Finansijska policija je šest mjeseci istraživala na koji način ova kompanija kupuje telefone koje kasnije nudi svojim korisnicima, kaže Rešidbegović, direktor kompanije koja godišnje proda oko 100.000 mobilnih telefona. On tvrdi da su pokušali nabavljati telefone otvorenim postupkom šest puta ali nijednom nisu uspjeli.

- Svi su pali - kaže direktor BH Telecoma jer se na pozive javljao samo po jedan ponuđač: Ne

“

Podaci govore da se žalbe upute na svega pet posto ugovora a da se tek dva posto njih proglašeno opravdanim. Mi čak smatramo da nisu ni te, sve opravdane, međutim Ured je jedno birokratsko tijelo koje gleda sa aspekta njihovih saznanja. Podnijeli smo krivičnu prijavu protiv direktora Ureda i zatražili odštetni zahtjev

Nedžad Rešidbegović

BH Telecom: U javnosti se najviše raspravljalo o nabavci mobitela

možete ih kupiti u trgovačkoj mreži i zato se mi obraćamo proizvođačima.

Uz sponzorske ugovore tu je i 300 direktnih sporazuma vrijednosti do 6.000 maraka te još 100 ugovora o reklamiranju. Samo u prošloj godini kompanija je potpisala 2.500 ugovora.

Ured za razmatranje žalbi primio je 54 žalbe na otvorene postupke BH Telecoma što i nije veliki broj u odnosu na broj nabavki koje provedu ali je za kompaniju zabrinjavajuće da se većina žalbi protiv njih usvoji. Podaci direktora kompanije govore da se žalbe upute na svega pet posto ugovora a da se tek dva posto njih proglašeno opravdanim.

- Mi čak smatramo da nisu ni te, sve opravdane, međutim Ured je jedno birokratsko tijelo koje gleda sa aspekta njihovih saznanja – kaže Rešidbegović i dodaje kako su podnijeli krivičnu prijavu protiv direktora Ureda i zatražili odštetni zahtjev jer smatraju da je proces žalbi na pozive za završne radove nove zgrade Telecom bez potrebe produžen na više od godinu dana.

Nabavka odnosno nadogradnja opreme često se produži jer BH Telecom i slične kompanije

pa i institucije smatraju da nisu dužne provoditi otvoreni postupak ukoliko nabavljaju specifičnu opremu čiji su dio već ranije kupili od određenog proizvođača.

- Imamo nabavke koje su prvobitno provedene otvorenim postupkom, naredni mora biti zatvoreni jer mora biti isti proizvođač, odnosno ponuđač – objašnjava Rešidbegović i uvjerava nas da to ne znači da će i cijena biti veća, uprkos praksi koju su dokazali u udruženju Tender: Sve cijene moraju biti iste ili manje koje su bila otvorenim postupkom.

Za to se brinu petočlane komisije BH Telecoma koje provode sve nabavke. Rešidbegović tvrdi da nema utjecaj na njihov rad.

- To rade ljudi koji su certificirani da poznaju zakon i opet mogu pogriješiti – kaže Rešidbegović, kada se uključi on i njegovi savjetnici.

Prisjeća se jedne nabavke koja mu se učinila sumnjivom. Na poziv za nabavku optičnih kablova dobili su četiri ponude. Dvije jeftinije su odbačene a prihvaćena je treća, skuplja, objašnjava Rešidbegović.

- Rekli su mi da dva ponuđača nisu ispunili nekoliko uslova a ta cijev ima samo standardni promjer – govori Rešidbegović i dodaje da uvijek insistira na najeftinijima: Skuplji uvijek mora dokazati zašto je izabran.

Uz sve komisije i stručnost Telecom je prošle godine napravio školski primjer loše javne nabavke. U julu je raspisan poziv za terenske radove. Sve kompanije koje su se prijavljivale morale su imati najmanje 15 zaposlenih i dokaze o posjedovanju terenskih vozila. Komisija je izabrala kompaniju Izokop Tuzla na što je reagovala kalesijska firma Telefongradnja.

Oni su dokazali kako izabrana firma ima svega 12 zaposlenih uključujući i direktora, da je vozilima istekla registracija i da uopće nisu terenska. Ured za razmatranje žalbi nije imao dilema da poništi Telecomov izbor.

KCUS: Od uslovljavanja bojama do halal sertifikata

Slično je bilo sa žalbama na tendere Kliničkog centra Univerziteta u Sarajevu – od uslovljavanja bojama do halal sertifikata.

Kompanija Ital Group iz Sarajeva imala je ozbiljne primjedbe na tender za nabavku operacionog stola za Klinikum za neurohirurgiju. Jedan od kriterija bile su tačno određene boje za podloške koje ima samo jedan proizvođač. Ital Group se s pravom žalio da imaju jednako kvalitetan sto ali sa različitom kombinacijom boja. U svojoj žalbi oni su napisali da ne postoji standard za boje te da svaki proizvođač koristi različite boje.

Centar nakon prigovora nije želio promijeniti kriterije uz objašnjenje da je sa traženim bojama lakše raditi. Ured za razmatranje žalbi nije ovakvo objašnjenje prihvatio kao dovoljno dobro baš kao što je teško shvatiti molbu glasnogovornika Cen-

tra da pitanja pošaljemo pismenim putem nakon više od dvije sedmice svakodnevnih poziva i molbi da razgovaramo sa nekim ko najbolje poznaje javne nabavke u ovoj ustanovi.

Objašnjeno nam je kako su javne nabavke suviše komplikovane da o tome govori samo jedna osoba pa je najbolje da mi pošaljemo pitanja na koja će odgovarati nekoliko osoba. Za ovaj ključak trebalo je 14 dana od slanja zahtjeva za razgovor.

Problem u komunikaciji sa Kliničkim centrom protekle su godine nerijetko imale kompanije koje se prijavljuju na tendere. Medimpex iz Sarajeva nikada nije dobio odgovor na svoju žalbu Centru jer je odgovor, umjesto samo na ime jedne kompanije, poslan svim ponuđačima. Potpisao ga je lično tadašnji direktor Faris Gavrankapetanović.

Halal certifikat izdaje jedino Islamska zajednica ili neko drugi po njihovom ovlaštenju. Kako Islamska zajednica nije državna institucija tako ni Klinički centar nema osnova za traženje halal certifikata

Ured za razmatranje žalbi

Nabavka aparata za dijalizu od početka je bila problematična pa je odgovor dodatno razbjesnio ponuđače.

“Obrazloženje ugovornog organa o razlozima odbijanja prigovora ‘koji su od životne važnosti za pacijente hemodijalize, odnosno čiji život zavisi od rada aparata’ je neadekvatno, šturo, proizvoljno i nije bazirano na odredbama Zakona o upravnom postupku”, piše u žalbi na ovu nabavku.

Još gore su prošli u kompaniji Fresenius Medical Care BH nakon čijeg prigovora Centar nije donio nikakvu odluku. A ponekad je direktor Gavrankapetanović sam donosio odluke.

Saudijski fond za razvoj donirao je nekoliko miliona maraka za izgradnju operacionog bloka sa intenzivnom njegom na šestom i sedmom spratu Centralnog medicinskog bloka.

Komisija za javne nabavke je izabrala ponudu kompanije Unigradnja iz Sarajeva od 8.388.000 maraka ali je Gavrankapetanović formirao svoj tim za superviziju i naknadno izabrao Butmir čija je ponuda bila za milion skuplja.

Unigradnja je eliminisana jer nije imala ugovor o poslovno-tehničkoj saradnji za voditelje građenja koji nisu u stalnom radnom odnosu iako to nikada nije traženo tenderom. Izabranom Butmiru, piše Unigradnja u svojoj žalbi, nedostajali su dokazi da se bavi građevinskom djelatnošću, potvr-

da o pravu nadzora i prevod ponude na engleski jezik. Zbog Gavrankapetanovićov instistiranja na izboru Butmira, Unigradnja je tražila da im se plati šteta od 841.000 maraka.

Insistiranje na jednom drugom uslovu dovelo je do kašnjenja u nabavci hrane za pacijente. Centar je bezuslovno želio hranu za halal certifikatom. Vizion iz Rogatice je u svojoj žalbi naveo kako halal certifikat izdaje jedino Islamska zajednica ili neko drugi po njihovom ovlaštenju. Kako Islamska zajednica nije državna institucija tako ni Klinički centar nema osnova za traženje halal certifikata, ocijenio je Ured za razmatranje žalbi.

U jednoj od svojih prošlogodišnjih nabavki Klinički centar u Banjoj Luci je uspio da prekrši gotovo sva pravila javnih nabavki. Na tenderu za nabavku hrane za centar pobijedila je kompanija Novoteks iz Banje Luke ali je kompanija Leburić komerc iz Prnjavora imala nekoliko sasvim opravdanih zamjerki na ovu nabavku.

Iako se radilo o otvorenom postupku Centar je bio zadovoljan sa samo dvije umjesto tri valjane ponude. Kada su iz prnjavorske kompanije tražili uvid u navodno najbolju ponudu Klinički centar je to kategorično odbio i još dodao da su cijene artikala koje je ponudio Novoteks tajna informacija!?

Od firmi za nabavku hrane je tražen promet od najmanje tri miliona maraka, čak i za dio nabavke od svega 6.000 maraka. Još je traženo da mogu dostaviti hranu u roku od 15 minuta. Novoteks teoretski ispunjava ovaj uslov.

Koristili smo nekoliko interaktivnih mapa koje kažu da samo za prevoz autom, gužva u prometu nije uključena, treba 11 minuta od Novoteksa do Kliničkog centra. U ovo vrijeme nije uključena priprema i utovar i istovar hrane.

Najbolji i najstariji trik iz knjige o varanju na tenderima ostavljen je za kraj: rok plaćanja je 1.460 dana. Digitron kaže da je to tačno četiri godine. Iz kompanije Leburić su prvo napomenuli

da nakon 1.095 dana, odnosno tri godine, nastupa zastara a onda, vjerovatno u očaju, ovaj ustupak Novoteksa nazvali humanošću.

U svojoj analizi udruženje Tender upozorava da se rok plaćanja ne može koristiti kao kriteriji na tenderu te da on nije naveden u direktivama Evropske unije a ne poznaju ga ni zakoni susjednih Hrvatske i Srbije.

Objašnjavaju da se nijedna nabavka ne može pokrenuti ako za nju već ne postoji osiguran novac pa rok plaćanja nazivaju koruptivnim potkriterijem.

“I u ovoj analizi je neophodno ukazati na redovnu praksu kod gotovo svih ugovornih organa da, kod provođenja predmetnih nabavki primjenom kriterija ekonomski najpovoljnije ponude za zaključivanje ugovora u potkriterije uvrštavaju rok plaćanja koji apsolutno predstavlja najmanipulativnije sredstvo koje se uglavnom koristi za koruptivne “dilove” između ugovornog organa i unaprijed protežiranog ponuđača”, piše Tender u svojoj analizi javnih nabavki u 2012. godini.

Godišnje izvještaje morali bi praviti i Agencija

“

Neophodno je ukazati na redovnu praksu kod gotovo svih ugovornih organa da, kod provođenja predmetnih nabavki primjenom kriterija ekonomski najpovoljnije ponude za zaključivanje ugovora u podkriterije uvrštavaju rok plaćanja koji apsolutno predstavlja najmanipulativnije sredstvo koje se uglavnom koristi za koruptivne “dilove” između ugovornog organa i unaprijed protežiranog ponuđača

Tender

Klinički centar Banja Luka: Uspjeli prekršiti gotovo sva pravila javnih nabavki

za javne nabavke i Ured za razmatranje žalbi. Dok Ured svoj izvještaj za 2012. godinu tek priprema, izvještaj Agencije još iz 2011. godine čeka na usvajanje u Vijeću ministara dok se o novijem, barem za sada, ne može govoriti.

O cijeni tenderske dokumentacije raspravljalo se na gotovo svakom okruglom stolu ili raspravi koji su imali bilo kakve veze sa javnim nabavkama u proteklih pet godina. Zbog toga je sve manje institucija koje pokušavaju zaraditi na dokumentaciji ili na taj način odbiti neželjene ponuđače. Međutim, Željeznice Republike Srpske su na taj način dobili jedno od 12 negativnih rješenja na žalbu u protekloj godini.

Kompanija Ganges iz Doboja žalila se prije nego što je nabavka ustvari i počela jer su Željeznice tražile 58 maraka za 20 stranica dokumentacije što je gotovo tri marke po jednoj stranici. Ured za žalbe po pravilu poništava ovakve tendere i traži da se odredi razumna cijena.

Od svih javnih nabavki tek je svaka šesta dokumentacija besplatna a i dalje je značajan broj takozvanih ugovornih organa koji dokumentaciju naplaćuju više od 200 maraka. Najskuplja doku-

mentacija u 2012. godini je bila nabavka od 23 lota po 150 maraka Ministarstva prometa i veza Hercegovačko-neretvanskog kantona, što je ukupno koštalo 3.450 maraka.

Istraživanja udruženja Tender i sve veći broj žalbi pokazuju da je u BiH korupcije sve više iz godine u godinu. Anketa koju je uradila Antikorupcijska mreža pokazuje da niko od ispitanika ne smatra da je danas manje korupcije nego prije pet godina dok 46 posto smatra da je ima više. Ipak, većina ispitanika smatra da je nivo korupcije ostao isti, što nije nikakva utjeha jer tri od pet ispitanika smatra da korupcija ima važan utjecaj na javne nabavke u našoj zemlji. Ovi su podaci posebno zanimljivi jer su dobijeni upitnikom za naručioce tendera, odnosno u razgovoru sa ljudima iz institucija i ministarstava te firmi u većinskom državnom vlasništvu.

Šest od deset dobavljača, odnosno institucija i firmi koje provode javne nabavke, smatra da korupcija ima važan utjecaj na javne nabavke u Bosni i Hercegovini dok tri od deset smatra da je taj utjecaj preovladavajući. Samo osam posto njih smatra da je taj utjecaj rijedak. Ovo su rezultati ankete koju je provela Antikorupcijska mreža u BiH.

Upitnik je poslan na 300 adresa dobavljača iz cijele BiH. Nažalost, većina njih nije bila raspoložena odgovarati na pitanja o korupciji u javnim nabavkama. Od onih koji jesu odgovorili, malo više od polovine su privatne firme dok je nešto manji procenat državnih institucija.

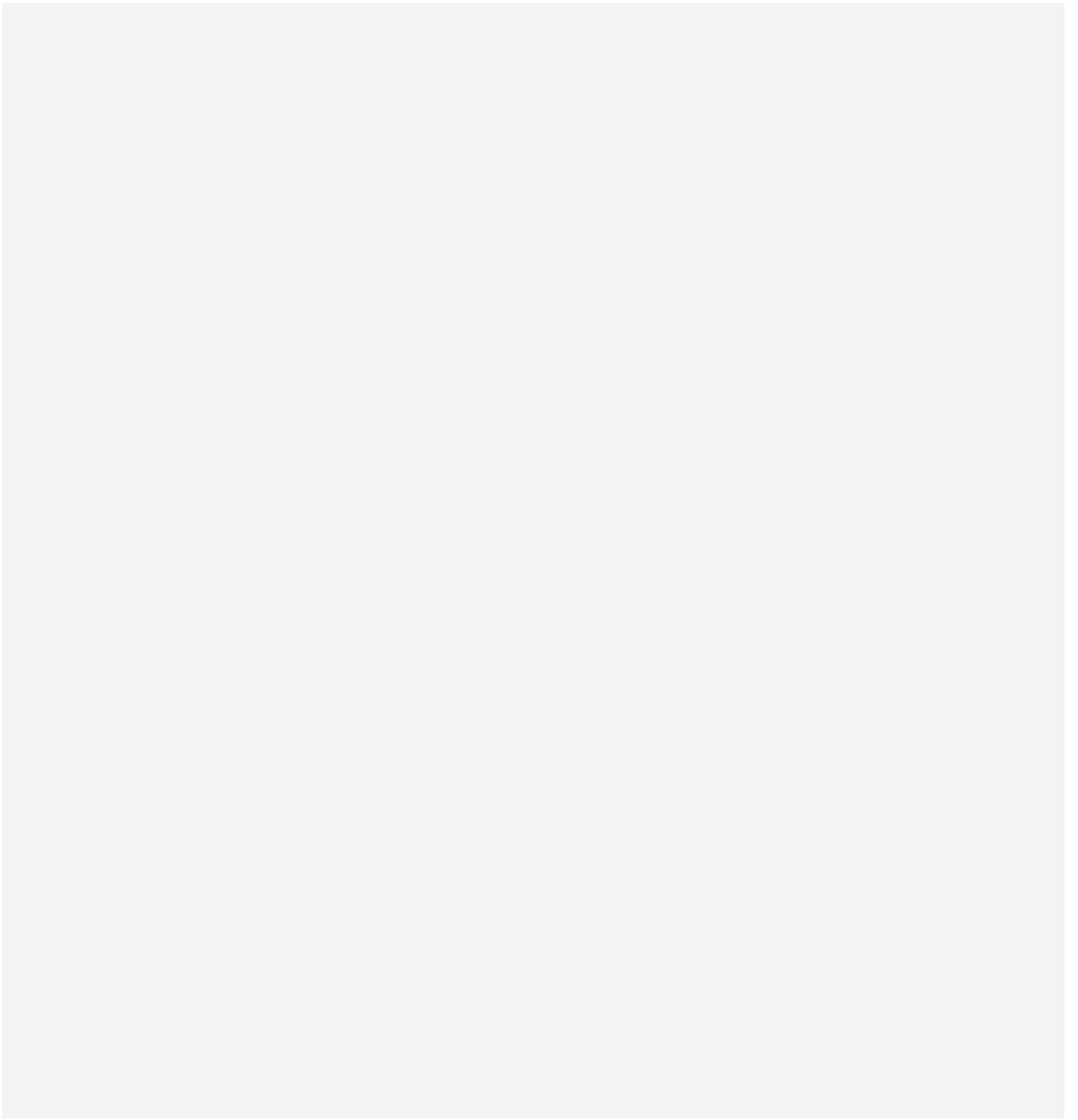
Najveći broj dobavljača ima između 21 i 50 zaposlenih dok je kod naručilaca podjednak broj malih, srednjih i velikih preduzeća. Više od polovine dobavljača ima iskustvo između pet do deset godina sa javnim nabavkama. Kod dobavljača je najviše onih koji učestvuju na preko 20 tendera godišnje i imaju više nego dovoljno iskustva da govore o nedostacima u javnim nabavkama na koje utječe korupcija.

Iznenadjujući je rezultat ankete da čak 46 posto dobavljača nikada nije uložilo prigovor ili žalbu na procedure javnih nabavki u kojima su sudjelovali, a 53 posto navodi kako su podnijeli žalbu ili prigovor. U situacijama kada su slali žalbe ili prigovore dobavljači su to najčešće podnosili Uredu za razmatranje žalbi (53,8 posto), a ukupno 46,2 posto dobavljača podnosilo je žalbu izravno naručiocu.

Samo je trećina ponuđača bila zadovoljna ishodom žalbe dok jedna četvrtina njih uopšte nije zadovoljna načinom na koji su završile njihove žalbe. Najviše ispitanika je izbjeglo da odgovori na ovo pitanje!

Najzanimljiviji rezultat ovog istraživanja je vjerovatno to da niti jedan dobavljač ne smatra da se korupcija u javnim nabavkama smanjila u posljednjih pet godina. Ovaj procenat dodatno pogoršava izjavama gotovo polovine institucija i javnih firmi da se utjecaj korupcije povećao u posljednjih pet godina.

ANALIZA UPITNIKA

PERCEPCIJE KORUPCIJE U PROCESU JAVNIH NABAVKI

SADRŽAJ

O ISTRAŽIVANJU	88
Cilj istraživanja	88
Uzorak	88
Metoda	88
Postupak	88
REZULTATI ISTRAŽIVANJA.....	88
Sažetak deskriptivnih podataka o svim anketiranim institucijama/preduzećima.....	89
"Dobavljači" i javne nabavke	90
"Naručioci" i javne nabavke	92
PREPORUKE ANKETIRANIH INSTITUCIJA/PREDUZEĆA ZA IZMJENE I DOPUNE ZAKONA O JAVNIM NABAVKAMA	97
Preporuke naručilaca za poboljšanje zakona o javnim nabavkama	97
Preporuke dobavljača za poboljšanje zakona o javnim nabavkama	98

O ISTRAŽIVANJU

CILJ ISTRAŽIVANJA

Cilj istraživanja bio je utvrditi percepciju dobavljača i naručilaca o rasprostranjenosti i nivou korupcije u procedurama javnih nabavki.

UZORAK

Uzorak ovog istraživanja sačinjavali su privredni i/ili javni subjekti koji imaju ulogu:

- Dobavljača
- Naručilaca
- Najatraktivniji/najpoželjniji poslodavci u BiH prema istraživanjima koja su već urađena (prema istraživanju posao.ba portala iz 2012. godine).

Anketni upitnik je distribuiran na ukupno 300 adresa (e-mail i/ili fax kontakt) iz cijele Bosne i Hercegovine. Na anketu je ukupno odgovorilo 38 firmi/javnih institucija (13 identificiranih kao dobavljača i 25 kao naručilaca). Dakle, 47,7% od ukupnog broja anketiranih čine državne institucije, a 52,3% privatne firme/preduzeća (neovisno od toga da li pripadaju grupi naručilaca ili dobavljača).¹ Privatne firme nisu obavezne da rade u skladu sa Zakonom o javnim nabavkama.

METODA

U istraživanju je bila korištena **kvantitativna metoda istraživanja (anketno istraživanje)**. Svr-

¹ Kao najčešći razlog za nesudjelovanje u ovom procesu privatne firme/preduzeća navode podatak prema kojem nisu obavezne poslovati u skladu sa Zakonom o javnim nabavkama osim ako sudjeluju kao ponuđači u tenderskim procedurama koje objave državne institucije. Jedan od razloga za nesudjelovanje u ovom anketnom istraživanju koji su firme/preduzeća u državnom vlasništvu navodile jeste nedovoljno interesiranje za ovu vrstu istraživanja ili jednostavno iskazivanje da su to "povjerljivi podaci".

ha anketnog istraživanja je odgovor na probleme postavljene u prethodnom poglavlju, dok je glavna svrha kvalitativnih podataka produbljivanje i nadopuna kvantitativnog dijela istraživanja te ilustriranje živopisnim primjerima za provedbu Zakona.

POSTUPAK

Anketno istraživanje provedeno je tokom januara, februara i prve polovine marta 2013. godine. Prvenstveno su svi volonteri uključeni u proces istraživanja bili upoznati sa svrhom i ciljem istraživanja kao i metodom prikupljanja podataka. Sedmicu dana nakon toga anketari su počeli sa provođenjem istraživanja prema metodologiji i uputama koje su dobili tokom trajanja nekoliko inicijalnih sastanaka. Anketari su sudionicima/ispitanicima (predstavnicima preduzeća/javnih institucija) objasnili da je istraživanje dobrovoljno i anonimno te im garantirali povjerljivost prikupljenih podataka. Za ispunjavanje navedenog anketnog upitnika bilo je potrebno od 15 do 20 minuta. Anketni upitnik ispitanicima je bio prosljeđen kroz direktni kontakt putem email-a i/ili fax-a.

Nakon prikupljenih kvantitativnih podataka, unos i obrada podataka bit će izvršeni putem Statističkog programa za obradu podataka.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Funkcije osoba koje su ispunjavale upitnik bile su raznovrsne. Kvantitativnom analizom pozicija osoba koje su ispunjavale upitnik za pravne subjekte koji su okarakterizirani kao naručioci uključivale su 16 različitih funkcija osoba (od direktora i šefova pravnih službi pa do sekretara službi). Analizom pozicija osoba koje su ispunjavale upitnik za pravne subjekte koji su okarakterizirani kao dobavljači uključivale su osam različitih funkcija (u više od 50% slučajeva to su bili direktori, direktori prodaje i/ili direktori marketinga).

**SAŽETAK DESKRIPTIVNIH PODATAKA
O SVIM ANKETIRANIM INSTITUCIJAMA/
PREDUZEĆIMA**

Veličina anketiranih preduzeća/institucija

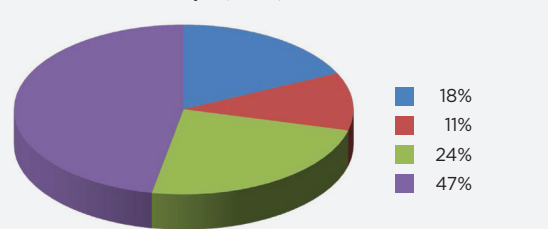
U anketi koja je bila namijenjena **naručiocima** sudjelovala su ukupno četiri mala preduzeća (16%), dva velika (8%), jedno srednje preduzeće (1%) i 18 državnih institucija (72%).

Tabela 1. Veličina preduzeća/institucije		
Veličina preduzeća/ institucije	Frekvencija	Postotak
Malo	4	16,0
Veliko	2	8,0
Srednje	1	4,0
Državna institucija	18	72,0
Ukupno	25	100,0

U anketi koja je bila namijenjena **dobavljačima** sudjelovala su ukupno tri mala (23,1%), dva velika (15,4%) i osam srednjih preduzeća (61,5%).

Tabela 2. Veličina preduzeća/institucije		
Veličina preduzeća/ institucije	Frekvencija	Postotak
Malo	3	23,1
Veliko	2	15,4
Srednje	8	61,5
Ukupno	13	100,0

Dakle, u istraživanju je ukupno sudjelovalo sedam malih preduzeća (18%), četiri velika preduzeća (24%), devet srednjih preduzeća (11%) i 18 državnih institucija (47%).

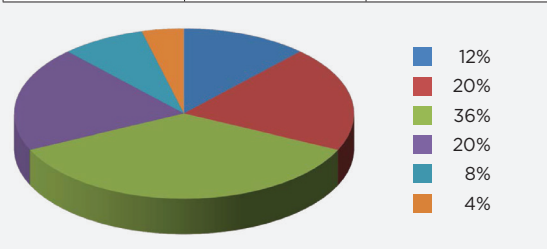

Od ukupnog uzorka (38 organizacija/institucija) ukupno četiri anketirana preduzeća/institucije posluju između četiri i sedam godina, osam preduzeća/institucija posluje između osam i 11 godina, a ukupno 26 preduzeća/institucija posluje više od 11 godina.

**Broj zaposlenih u anketiranim preduzećima/
institucijama**

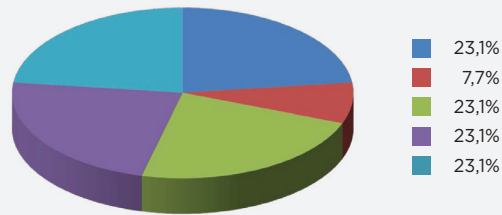
Prilikom realizacije istraživanja bilo je vrlo važno utvrditi broj zaposlenih svake navedene institucije/preduzeća. Kvantitativnom analizom podataka koji su dostavljeni od strane naručioca utvrđeno je kako tri preduzeća/institucije (12%) imaju od jednog do 10 zaposlenika, ukupno pet anketiranih (20%) zapošljava od 11 do 20 osoba, devet institucija/preduzeća (36%) zapošljava od 21 do 50 osoba, ukupno pet preduzeća/institucija (20%) zapošljava od 51 do 100 osoba, dvije su institucije/preduzeća (8%) koje zapošljavaju od 101 do 500 osoba, a samo jedna institucija/preduzeće iz grupe naručioca (4%) zapošljava više od 500 osoba.

Tabela 3. Broj uposlenih kod naručioca		
Broj uposlenih	Frekvencija	Postotak
1-10	3	12,0
11-20	5	20,0
21-50	9	36,0
51-100	5	20,0
101-500	2	8,0
Više od 500	1	4,0
Ukupno	25	100,0

Analizom kvantitativnih podataka o broju zaposlenih kod **dobavljača** utvrđeno je da ukupno tri preduzeća/institucije (23,1%) zapošljavaju od jedne do 10 osoba, ukupno jedna institucija/preduzeće (7,7%) zapošljava od 11 do 20 osoba, ukupno tri institucije/preduzeća (23,1%) zapošljavaju od 21 do 50 osoba, ukupno tri institucije/preduzeća (23,1%) zapošljavaju od 51 do 100 osoba, a ukupno tri institucije/preduzeća (23,1%) zapošljavaju više od 500 osoba.

Tabela 4. Broj uposlenih kod dobavljača		
Broj uposlenih	Frekvencija	Postotak
1-10	3	23,1
11-20	1	7,7
21-50	3	23,1
51-100	3	23,1
Više od 500	3	23,1
Ukupno	13	100,0

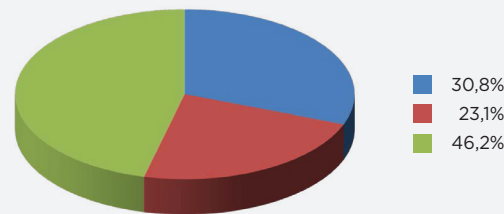

“DOBAVLJAČI” I JAVNE NABAVKE

Uloga, usluge i iskustva dobavljača u procedurama javnih nabavki

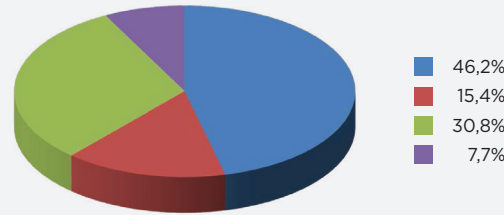
Ukupno su četiri preduzeća/institucije (30,8%) koje operativno djeluju kao **dobavljači** prvenstveno roba, tri preduzeća/institucije (23,1%) su izjavili da su prvenstveno dobavljači usluga, a šest preduzeća/institucija funkcioniraju prvenstveno kao dobavljači radova (46,2%).

Tabela 5. Vrsta dobavljača		
Vrsta dobavljača	Frekvencija	Postotak
Robe (proizvoda)	4	30,8
Usluga	3	23,1
Radova	6	46,2
Total	13	100,0

Kada je riječ o važnosti procedura javnih nabavki i dodjele ugovora putem navedenih procedura ukupno šest preduzeća/institucija (46,2%) koje funkcioniraju kao dobavljači smatraju da ovi ugovori imaju dominantan udio u njihovom trenutnom poslovanju, četiri preduzeća/institucije (15,4%) smatraju da ovi ugovori imaju važan udio u trenutnom poslovanju, četiri preduzeća/institucije (30,8%) smatraju kako je uloga ovih ugovora minimalna za njihovo poslovanje dok jedno preduzeće smatra kako je uloga i niža od male vrijednosti.

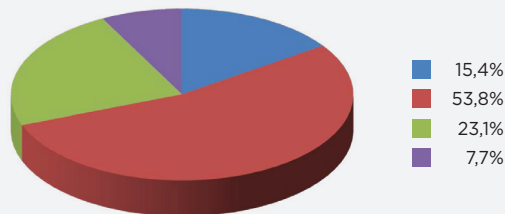
Tabela 6. Koji udio u trenutnom poslovanju čine ugovori dodijeljeni putem javnih nabavki?		
Udio	Frekvencija	Postotak
Dominantan	6	46,2
Važan	2	15,4
Minimalan	4	30,8
Nizak	1	7,7
Ukupno	13	100,0

Period sudjelovanja u procedurama javnih nabavki u BiH

Prilikom definiranja stečenog iskustva od strane dobavljača (mjereno količinom godina koje sudjeluju u procesu javnih nabavki) nijedno od anketiranih preduzeća nije odgovorilo da je iskustvo manje od jedne godine, ukupno su dva preduzeća (15,4%) imala iskustvo manje od pet godina, ukupno je sedam preduzeća (53,8%) imalo iskustvo od pet do 10 godina, tri su preduzeća (23,1%) imala iskustvo duže od 10 godina, a jedno od preduzeća nije dogovorilo na ovo pitanje.

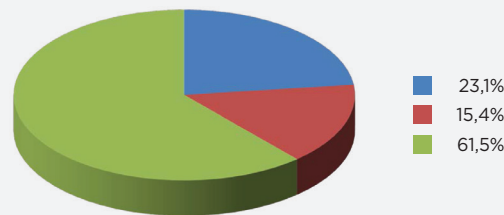
Tabela 7. Godine iskustva u procedurama javnih nabavki		
Iskustvo	Frekvencija	Postotak
Manje od 5 godina	2	15,4
5-10 godina	7	53,8
Duže od 10 godina	3	23,1
Bez odgovora	1	7,7
Ukupno	13	100,0

Količina javnih nabavki u kojima dobavljači sudjeluju na godišnjem nivou

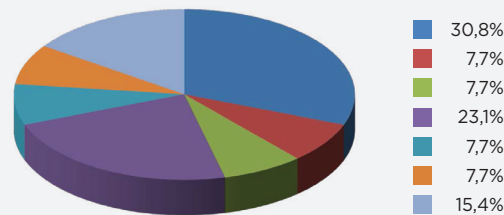
Ukupno je 61,5% dobavljača koji su odgovorili na anketu sudjelovalo prosječno u više od 20 procedura javnih nabavki godišnje, ukupno je 23,1% dobavljača sudjelovalo u prosjeku u od jednoj do pet procedura javnih nabavki godišnje, a ukupno je 15,4% od 6 do 10 puta godišnje. Ukupno je 60% preduzeća koja su sudjelovala u anketi sudjelovala u više od 20 javnih nabavki u 2012. godini.

Tabela 8. Prosjek sudjelovanja u javnim nabavkama godišnje		
Prosjek	Frekvencija	Postotak
1-5	3	23,1
6-10	2	15,4
20 i više	8	61,5
Ukupno	13	100,0

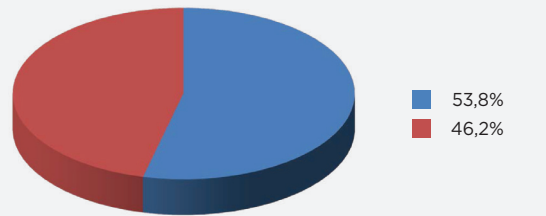
Prema podacima ankete, postotak dodijeljenih ugovora tokom 2012. godine razlikuje se od preduzeća do preduzeća. Najveći broj dobavljača (30,8%) nije odgovorio na pitanje, a najveći broj ponuđača izjavljuje da im je tek u 20% slučajeva dodijeljen ugovor prilikom sudjelovanja u procesu javnih nabavki.

Tabela 9. Postotak dodijeljenih ugovora za dobavljače tokom 2012.		
Postotak	Frekvencija	Postotak
Bez odgovora	4	30,8
10%	1	7,7
15%	1	7,7
20%	3	23,1
50%	1	7,7
55%	1	7,7
60%	2	15,4
Ukupno	13	100,0

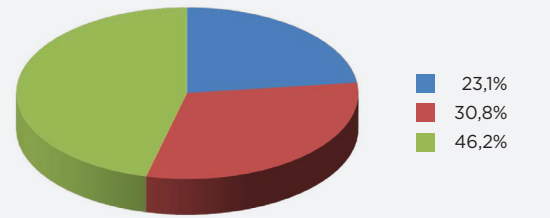
Iznenadjujući je rezultat ankete koji upućuje na činjenicu da čak 46,2% dobavljača nikada nije uložilo prigovor ili žalbu na procedure javnih nabavki u kojima su sudjelovali, a 53,8% navodi kako su podnijeli žalbu ili prigovor. U situacijama kada su podnosili žalbe ili prigovore dobavljači su ih najčešće podnosili Uredu za razmatranje žalbi (53,8%), a ukupno 46,2% dobavljača podnosilo je žalbu izravno naručiocu.

Tabela 10. Podnošenje žalbe na provedbu javnih nabavki		
Žalba ili prigovor	Frekvencija	Postotak
Da	7	53,8
Ne	6	46,2
Ukupno	13	100,0

Kada je riječ o ishodu žalbi, ukupno 30,8% ponuđača koji su odgovorili nije zadovoljno ishodom žalbe, a ukupno 23,1% navodi da je zadovoljno ishodom žalbe. Iznenadjujući je podatak da čak 46,2% dobavljača nije odgovorilo na ovo pitanje.

Tabela 11. Zadovoljstvo ponuđača ishodom žalbe		
Zadovoljni	Frekvencija	Postotak
Da	3	23,1
Ne	4	30,8
Total	7	53,8
Nije odgovorilo	6	46,2
Ukupno	13	100,0

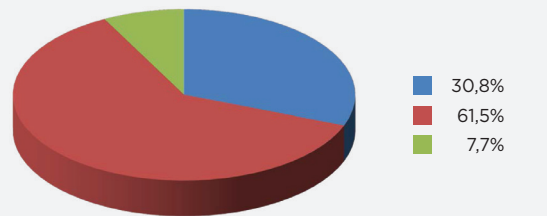

“NARUČIOCI” I JAVNE NABAVKE

Korupcija u procedurama javnih nabavki iz perspektive naručilaca

Naručioci su tokom anketnog istraživanja imali priliku očitovati se o tome koliki je utjecaj korupcije na sistem javnih nabavki u Bosni i Hercegovini. Ukupno 30,8% naručilaca smatra da je taj utjecaj preovladavajući, ukupno 30,8% naručilaca da je važan, a tek 7,7% dobavljača smatra da je utjecaj korupcije u sistemu javnih nabavki rijedak (sporadičan).

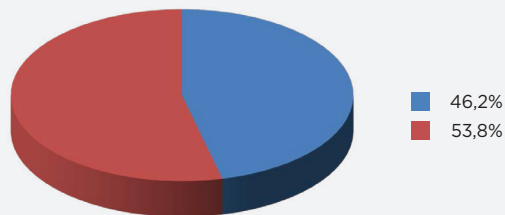
Tabela 12. Utjecaj korupcije na sistem javnih nabavki u BiH		
Utjecaj korupcije	Frekvencija	Postotak
Preovladavajući	4	30,8
Važan	8	61,5
Rijedak (sporadičan)	1	7,7
Ukupno	13	100,0

Međutim, interesantan je podatak da nijedno preduzeće nema dojam da je danas korupcija manje prisutna u odnosu na period od prije pet godina, dok 46,2% smatra kako ima više korupcije. Iako niti jedno preduzeće ne vidi da je danas korupcija manje prisutna pojavio se oprečan poda-

tak koji upućuje na to da u tom segmentu “nema nikakvih problema”, a to potvrđuju odgovori ukupno 53,8% organizacija.

Tabela 13. Da li je utjecaj korupcije promijenjen u odnosu na prethodnih 5 godina		
Utjecaj korupcije	Frekvencija	Postotak
Više korupcije	6	46,2
Nema problema	7	53,8
Ukupno	13	100,0

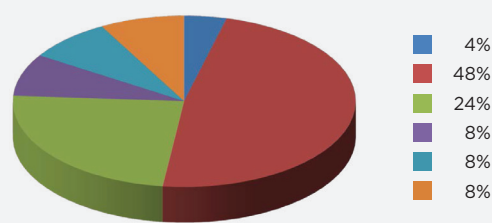

Godišnji budžeti naručilaca za javne nabavke
Godišnji budžeti predviđeni za javne nabavke preduzeća/institucija (naručilaca) u ovom istraživanju kreću se u rasponu od 18.074,00 KM do 4 miliona KM. Prosječna vrijednost godišnjeg budžeta svih anketiranih naručilaca iznosi 372.344,73 KM (M=372.344,73 KM), a ukupna suma koja predstavlja jedan prosječni godišnji budžet za javne nabavke svih 25 preduzeća/institucija iznosi 9.308.618,33 KM.

Korupcija u procedurama javnih nabavki iz perspektive naručilaca
Zanimljive podatke o stavovima prema korupciji pronalazimo prilikom analize odgovora preduzeća/institucija koji su identificirani kao naručioci u svrhe ovog istraživanja. Ukupno 48% institucija/preduzeća smatra kako korupcija ima važan utjecaj na sistem javnih nabavki u BiH, a ukupno 24% smatra kako je utjecaj korupcije minimalan. Potpuno neočekivano, ali ukupno 8% institucija/preduzeća smatra kako je utjecaj korupcije na sistem javnih nabavki u BiH rijedak (sporadičan), a isti postotak od 8% smatra kako korupcija ne

postoji. Samo je jedna od anketiranih institucija/preduzeća navela kako je utjecaj korupcije u sistemu javnih nabavki preovladavajući. Odgovor na ovo pitanje nije pružilo 8% institucija/preduzeća. Dakle, ukupno je, na osnovu odgovora koji su prikupljeni, identificirano 40% onih naručilaca koji smatraju da je uloga korupcije rijetka, minimalna ili da uopće ne postoji. Ovi podaci ne iznenađuju budući da 72% uzoraka naručilaca čine vladine institucije.

Tabela 14. Utjecaj korupcije na sistem javnih nabavki u BiH		
Utjecaj korupcije na javne nabavke	Frekvencija	Postotak
Preovladavajući	1	4,0
Važan	12	48,0
Minimalan	6	24,0
Rijedak (sporadičan)	2	8,0
Ne postoji	2	8,0
Total	23	92,0
Nije odgovoreno	2	8,0
Ukupno	25	100,0

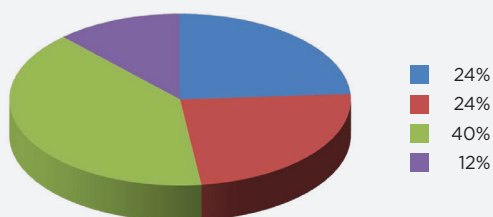

Institucije/preduzeća koja su sebe opisala kao naručioce podijeljenog su mišljenja kada je riječ o postojanju utjecaja korupcije na sistem javnih nabavki u odnosu na prethodnih pet godina. Naime, 24% onih koji su odgovorili smatra kako je korupcija prisutnija nego u periodu od prije pet godina, a isti postotak od 24% smatra kako korupcije ima manje nego u prethodnom navedenom periodu. Interesantna je i činjenica da 40% onih koji su odgovorili na anketu smatra kako nema

nikakvih promjena u nivou korupcije, a 12% institucija/preduzeća nije odgovorilo na ovo pitanje.

Tabela 15. Da li je utjecaj korupcije promijenjen u odnosu na prethodnih 5 godina

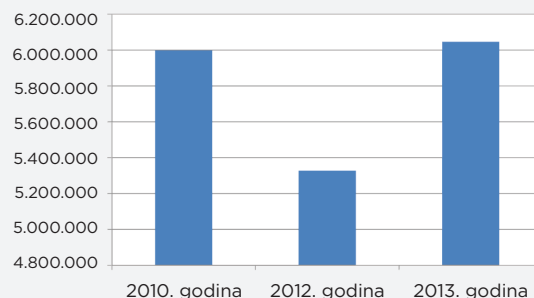
Utjecaj korupcije u odnosu na prethodnih 5 godina	Frekvencija	Postotak
Više korupcije	6	24,0
Manje korupcije	6	24,0
Nema promjena	10	40,0
Total	22	88,0
Nije odgovoreno	3	12,0
Ukupno	25	100,0

Vrijednost ugovora koje su naručioci dodijelili u periodu 2010., 2011. i 2012. godina

Ukupna vrijednost svih dodijeljenih ugovora od strane naručilaca radova/roba/usluga za period od ove tri godine (2010, 2011. i 2012. godina) bio je 17.374.822,54 KM. U 2010. godini ukupan iznos sredstava dodijeljenih u procedurama javnih nabavki bio je 5.998.650,69 KM, u 2011. godini 5.328.986,13 KM, a u 2012. ukupno je 6.047.185,72 KM dodijeljeno putem procedura javnih nabavki. Ukupno šest institucija/preduzeća nije odgovorilo na ovo pitanje.

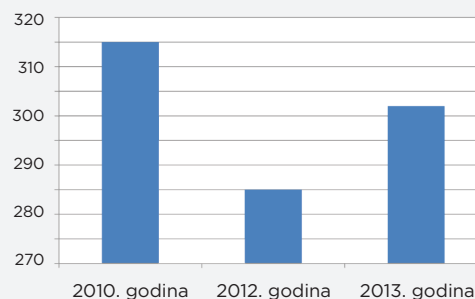
Sredstva dodijeljena ugovorima za javne nabavke

U navedenom periodu od tri godine naručioci su dodijelili ukupno 903 ugovora u različitim procedurama javnih nabavki, a ukupno šest institucija/preduzeća nije odgovorilo na ovo pitanje.

U 2010. godini dodijeljeno je 315 ugovora, u 2011. 285 ugovora, a u 2012. godini dodijeljena su ukupno 302 ugovora u procedurama javnih nabavki koje naručioci vrše (robe/usluge/radovi).

Broj ugovora dodijeljenih tokom 3 godine

Dakle, u periodu od tri godine u prosjeku² je dodijeljeno 19.262,55 KM po jednom ugovoru, bilo da se radi o robama, uslugama ili radovima.

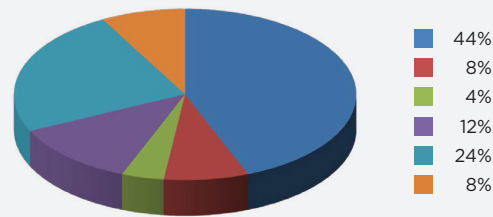
² Podijelimo li ukupan iznos vrijednosti dodijeljenih ugovora koji iznosi 17.374.822,54 za period od tri godine sa ukupnim brojem ugovora koji je 902.

Načini koji su korišteni za oglašavanje tenderskih mogućnosti

Institucije/preduzeća koja imaju ulogu naručioca roba, usluga ili radova imaju mogućnost objaviti oglas putem različitih kanala informiranja javnosti. Za potrebe ovog istraživanja identificirali smo pet vrsta oglašavanja tenderskih mogućnosti koje objavljuju naručioci, a to su: na web stranici Agencije za javne nabavke, na web stranici naručioca, u lokalnim novinama, u državnim novinama i ličnim kontaktom.

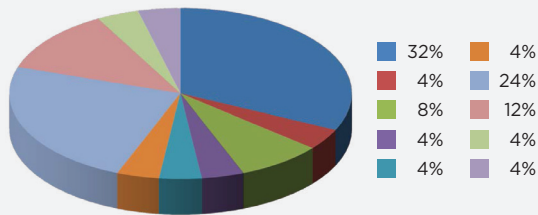
Anketirane institucije/organizacije koriste različite kanale za oglašavanje tenderskih mogućnosti i nije identificiran niti jedan kanal koji posebno preferiraju. Ukupno 44% anketiranih objavljuje tender na web stranici Agencije za nabavke, ukupno 24% anketiranih objavljuje informaciju o tenderu putem ličnog kontakta, ukupno 12% anketiranih objavljuje oglas u državnim novinama, a 4% u lokalnim novinama. Samo 8% naručilaca oglas o tenderu objavljuje na svojoj web stranici, a identičan je postotak od 8% onih koji nisu odgovorili na ovo pitanje.

Tabela 16. Načini oglašavanja tenderskih mogućnosti		
Načini oglašavanja	Frekvencija	Postotak
Na websiteu agencije za javne nabavke	11	44,0
Na websiteu naručioca	2	8,0
U lokalnim novinama	1	4,0
U nacionalnim novinama	3	12,0
Ličnim kontaktom	6	24,0
Total	23	92,0
Nije odgovoreno	2	8,0
Ukupno	25	100,0

Anketom konstruiranom za potrebe ovog istraživanja naručiocima je omogućeno da odgovore da li možda pored gore navedenih koriste i neke druge metode za oglašavanje tenderskih mogućnosti. U nastavku se nalaze svi navedeni drugi načini koje su anketirani naveli naručiocu.

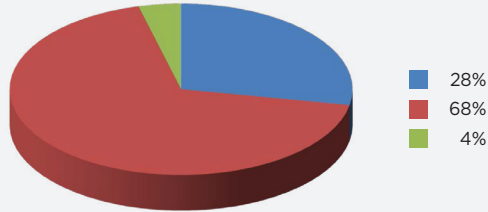
Tabela 17. Drugi načini objave tenderskih mogućnosti		
Drugi načini objave	Frekvencija	Postotak
Ne koriste druge načine/ nema odgovora	8	32,0
Konkurentski zahtjev	1	4,0
Lični kontakt	2	8,0
Novine na nacionalnom nivou i slanje konkurentskih zahtjeva	1	4,0
Obavijest na adresu ponuđača	1	4,0
Slanje tenderske dokumentacije (zajedno sa zahtjevom) ponuđačima (dobavljačima)	1	4,0
Službeni glasnik BIH	6	24,0
U novinama	3	12,0
U novinama, na portalima	1	4,0
Zavisno od vrste nabavki, ako se radi o direktnom sporazumu skupimo nekoliko ponuda i odaberemo najbolju	1	4,0
Ukupno	25	100,0

Realizacija formalnih informativnih razgovora sa ponuđačima

Formalni informativni razgovori pravo su svakog ponuđača koji sudjeluje u procedurama javnih nabavki u Bosni i Hercegovini. Ukupno je 68% anketiranih naručilaca izjavilo kako nikada ne vode formalne informativne razgovore sa dobavljačima, a samo 28% anketiranih naručilaca vode formalne informativne razgovore sa ponuđačima. Jedna institucija/organizacija nije odgovorila na ovo pitanje.

Tabela 18. Realizacija formalnih informativnih razgovora		
Informativni razgovori	Frekvencija	Postotak
Da	7	28,0
Ne	17	68,0
Total	24	96,0
Nije odgovoreno	1	4,0
Ukupno	25	100,0

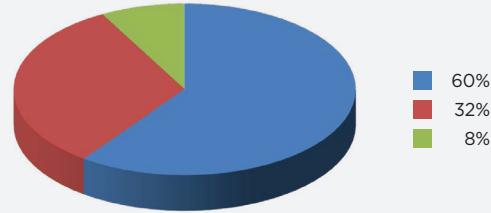

Neke od institucija/preduzeća navode na koji način vrše informativne razgovore sa dobavljačima, a to su: u pisanoj formi, telefonskim putem, putem e-maila, putem faksa ili poštom.

Zaprimanje žalbi na tenderski postupak

Ukupno je 60% anketiranih naručilaca jednom ili više puta zaprimilo žalbe na tenderski postupak, a ukupno 32% nikada nije zaprimilo bilo kakve žalbe. Dvije institucije/organizacije (8%) nisu odgovorile na ovo pitanje.

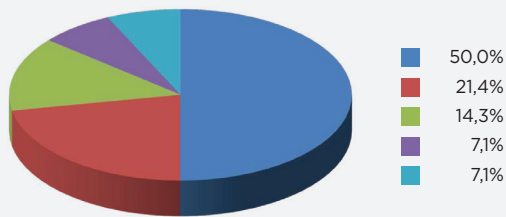
Tabela 19. Postojanje žalbi na tenderski postupak		
Žalbe	Frekvencija	Postotak
Da	15	60,0
Ne	8	32,0
Total	23	92,0
Nema odgovora	2	8,0
Ukupno	25	100,0

Dva su identificirana tipa prigovora u ovom istraživanju. Od ukupnog broja naručilaca koji su zaprimili jednom ili više puta žalbe u tenderskom postupku (15), ukupno je u 64,3% slučajeva žalba bila upućena izravno institucijama/preduzećima naručiocima, a u 35,7% slučajeva žalba je poslana Uredu za žalbe.

Na šta su najčešće upućeni prigovori ponuđača

Prigovori su najčešće (50%) upućeni na proceduru izbora najbolje ponude. Drugi problem sa kojim su se susretali ponuđači i najčešće na osnovu toga pisali žalbe i prigovore bila je tenderska dokumentacija i to u 21,4% slučajeva, a uslovi učešća bili su u 14,3% slučajeva razlog za žalbe i prigovore. Kao razlog žalbi i prigovora u tender-skim procedurama na zadnjem mjestu nalazi se odbijanje ponude sa 7,1% slučajeva takve prakse.

Osnovanost i/ili neosnovanost žalbi/prigovora

Naručioci smatraju da su žalbe/prigovori osnovani samo u rijetkim slučajevima. Najveći broj anketiranih naručilaca smatra da su primili žalbu/prigovor samo jednom kao osnovanu u 2012. godini, ostali smatraju da je većina žalbi/prigovora neosnovana, a tek jedna institucija/preduzeće smatra kako su se u 2012. godini susreli sa čak tri osnovane žalbe/prigovora.

Više od 90% anketiranih u 2012. godini ima iskustvo da je minimalno jedna žalba/prigovor odbijena. Određeni broj (četiri institucije/preduzeća) navodi da je sud presudio u njihovu korist kao naručioca.

Zadovoljstvo ishodom žalbi/prigovora

Ukupno je 32% anketiranih naručilaca zadovoljno ishodom revidiranja žalbi/prigovora, a ukupno 68% anketiranih nije pružilo odgovor na ovo pitanje.

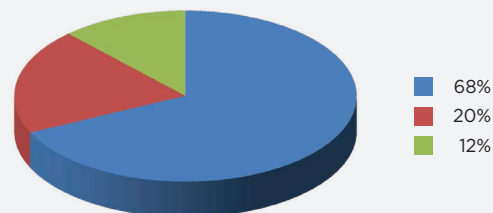
Pružanje pomoći ponuđačima prilikom tenderske procedure

Formalnu pomoć ponuđačima kojima nije jasan tenderski postupak prilikom tenderskih procedura pruža ukupno 68% anketiranih naručilaca, a 20% smatra kako ne postoji takva praksa u njihovoj instituciji/preduzeću. Na ovo pitanje odgovor nisu pružile tri anketirane institucije/preduzeća. Ukupno 100% institucija/preduzeća smatra kako je ova formalna pomoć na obostrano zado-

voljstvo rješavala probleme koji su se pojavili. U najvećem broju slučajeva ovu formalnu pomoć ponuđačima pružaju predsjednici ili članovi Komisije za javne nabavke ili pravna služba u konsultaciji sa direktorom, a ko će pružiti pomoć zavisi od predmeta javne nabavke.

Tabela 20. Pružanje pomoći ponuđačima

Pružanje pomoći	Frekvencija	Postotak
Da	17	68,0
Ne	5	20,0
Total	22	88,0
Nema odgovora	3	12,0
Ukupno	25	100,0

PREPORUKE ANKETIRANIH INSTITUCIJA/PREDUZEĆA ZA IZMJENE I DOPUNE ZAKONA O JAVNIM NABAVKAMA

PREPORUKE NARUČILACA ZA POBOLJŠANJE ZAKONA O JAVNIM NABAVKAMA

Preporuke za unapređenje zakona

- Nedovoljan broj ponuda, troškovi objave tendera su visoki.
- Nužno je implementiranje EU direktiva za javne nabavke, kako bi se ubrzali i održali postupci i procedure kako za ugovorne organe tako i za ponuđače.
- Pojednostaviti postupak, naročito za ugovore manje vrijednosti.

- Pojednostavljenje procedura, donošenje novog zakona o javnim nabavkama prilagođenog našem pravnom sistemu.

- Postavljanjem dokumentacije na internet i plaćanjem godišnjih taksi općinama za ovjeru dokumentacije, mogućnost preuzimanja elektronskih aktuelnih izvoda iz sudskog registra.

- Potrebno je malo više precizirati i definirati obaveznu dokumentaciju koja se mora tražiti od dobavljača u konkurentskom zahtjevu.

- Najveći problem jeste izjava po čl. 23 ZJN i uvijek se postavlja pitanje tačnosti te izjave od strane dobavljača.

- Traži se puno dokumentacije, pa i neke nebitne, a malo je mogućnosti da se dobije posao.

- Jako su visoke cijene učešća i prateće dokumentacije.

- Žalbe prema Uredu za razmatranje žalbi treba naplaćivati. U slučaju opravdane žalbe vratiti sredstva podnosiocu žalbe. Ukoliko je žalba neosnovana, sredstva ostaju u budžetu.

PREPORUKE DOBAVLJAČA ZA POBOLJŠANJE ZAKONA O JAVNIM NABAVKAMA

Preporuke za unapređenje zakona

- Potvrde po članu 23. ZJN trebalo bi svesti samo u jednu izjavu ponuđača datu pod moralnom, materijalnom i krivičnom odgovornošću (velika su finansijska ulaganja za ove potvrde) iako se to odnosi na dostavljanje izvoda iz sudskog registra jer svaki kupac može provjeriti postojanje registracije.

- Smatram da ponuđači nisu ravnopravni prema to zakon izričito traži (za određene tendere traži se referenca u vrijednosti od 200.000 KM za posljednje tri godine, što vas, ukoliko se niste bavili nabavkom datih roba, može u potpunosti diskriminirati. Imali smo slučaj da smo prije četiri ili pet godina Elektrodistribuciji isporučivali odre-

đene robe, u zadnje tri godine su te ugovore dobijali drugi dobavljači iako smo mi izgubili referencu jer je Elektrodistribucija jedini kupac tih roba, jer prema uvjetima tendera ne možemo učestvovati na istom. Također treba ubaciti klauzule da se pored referenci dobavljača, dostavljaju i reference proizvođača koje su daleko značajnije nego kada se traži samo referenca ponuđača jer je on u pojedinim slučajevima samo trgovac.

- Domaći ponuđači su u nepovoljnoj situaciji (jer mogu nuditi samo na paritetu DDP te moraju platiti odmah za svoga kupca PDV, a u odnosu na inoponuđače, koji nude na paritetu DAP i ne plaćaju PDV). Trebalo bi hitno uvesti propis da mala i srednja preduzeća plaćaju PDV po naplati potraživanja, pri čemu bi se poboljšala njihova likvidnost i omogućio veći zamah u privrednoj aktivnosti i veće zapošljavanje.

- Kako su povećani iznosi za konkurentske pozive mislim sa 30.000 na 60.000 KM samo smo povećali korupciju. Po lokalnim zajednicama za konkurentske pozive uopće ne traže potvrde o izmirenju poreza, doprinosa itd., tako da oni koji ne plaćaju poreze i podizvođače varaju u sprezi sa naručiocima. Pošteni i regularni će propasti.

- Poboljšati provođenje i kontrolu javnih nabavki.

- Postaviti bazu dokumenata na internet, pozvati institucije da svaka tri mjeseca ažuriraju podatke, a da ih podnosioci, tj. javne institucije, provjeravaju tako da ovjeru dokumentacije plaćaju fiksno, godišnje i ne ovjeravaju svaki dokument posebno.

- Problem je definiranja vrste, cijena, kvaliteta, pojedinih predmeta javnih nabavki: ostavi se priličan prostor za one koji odlučuju da se neki dobavljač eliminiše. Uglavnom je na tenderu pobjednik sa nižom ponudom, a onda se dođe u situaciju da je ta roba tako lošeg kvaliteta pa se ulazi u nabavku artikala koji su skuplji, te mislim da se tu otvori prostor za malverzacije.

- Viši stepen kontrole realizacije tendera i zadanih parametara tendera.

Sve navedeno odnosi se na inženjersko-konsultantske usluge: za ovu vrstu usluga trebao bi se provoditi ograničen postupak sa prekvalifikacijom kako se i traži po ZJN, ali to malo koji ugovorni organ primjenjuje u praksi. Kriterij "Najniža cijena tehnički prihvatljive poruke": zbog ignorantskog odnosa ugovornih organa vrlo rijetko se dešava da se posebno analiziraju i istražuju neprirodno niske ponude. Stoga ovaj kriterij treba ukinuti za većinu tendera, odnosno za sve tendere kojima je procijenjena vrijednost usluga iznad 30.000 KM.

- Ne smije se dozvoliti da se posao daje najjeftinijim ponuđačima čija cijena je vrlo često više-struko niža od cijene ostalih ponuđača, odnosno od realne cijene predmetnih usluga.

- Za tendere kojima je procijenjena vrijednost usluga iznad 30.000 KM treba uvesti obavezno odvajanje tehničkog od finansijskog dijela ponude, te obavezno bodovanje tehničkog dijela kao pretkvalifikacioni proces prije otvaranja finansijskog dijela ponude. Omjer tehničkog i finansijskog dijela ponude, pri određivanju najuspješnijeg ponuđača može biti promjenjiv zavisno od važnosti projekta investicione vrijednosti i drugih faktora. U principu, trebao bi se kretati između T:F=30:70 za "najjednostavnije" usluge do T:F=70:30 za "najsloženije" usluge. Za tendere sa procijenjenom vrijednošću usluga manjim od 30.000 KM trebalo bi najjeftiniju ponudu koja je za više od 30% niža od slijedeće najniže, odbaciti, te onda nastaviti proces odabira najpovoljnijeg ponuđača.

- Potrebno je propisati da se u svakom pozivu za prikupljanje ponuda objavi procijenjena vrijednost usluga, kao i procijenjena vrijednost ukupne investicije na koju se ta usluga (studija, projektovanje ili nadzor) odnosi. Procijenjena vrijednost usluga će se definirati u zavisnosti od slijedećih parametara: procijenjena vrijednost predmetne

investicije, procijenjeno vrijeme vršenja predmetne usluge, važnost investicije i dr. Stoga bi trebalo izraditi poseban dokument (ili preuzeti od susjednih zemalja koje ga već imaju), kojim bi se definirali svi navedeni parametri vršenja konsultantskih usluga, kao i referentni procenat za konsultantske usluge od predmetne investicione vrijednosti.

- U cilju poboljšanja kvaliteta odnosa između klijenata i ponuđača, odnosno izvršioca usluga, potrebno je na državnom nivou izvršiti sveobuhvatnu obuku predstavnika investitora, koji se bave javnim nabavkama iz oblasti usluga. Prezentirati im važnost kvalitetnog vršenja usluga te posebno ukazati na opasnost izbora najjeftinijeg ponuđača sa neprirodno niskom ponudom. Naglasiti veliku mogućnost pojave štete na takvom projektu, izazvane neadekvatnim ponašanjem takvog ponuđača usluga, a koja će često biti više-struko veća od realne cijene tih usluga. Potrebno je svesti na najmanju moguću mjeru poništenje i ponavljanje tenderskih procedura.

- Potrebno je osmisлити mjere koje će spriječiti pojedine ponuđače da iz nekih ličnih, regionalnih, političkih ili drugih interesa namjerno blokiraju proces javnih nabavki.

- Uprostiti i ubrzati procedure tendera, smanjiti troškove kojima je ponuđač izložen i uvesti novčanu naknadu na prigovor agencija koja se ne bi vraćala, ukoliko Agencija odbije prigovor, kako bi se uozbiljio postupak ulaganja žalbi.

- Zakonskom regulativom jasno izdefinirati ko, kako i zašto daje (konkretno za radove), tehničke specifikacije i opise radova, s obzirom da isti u 90% slučajeva ne odgovaraju stvarnom stanju (količine) niti tehnički zadovoljavaju standarde u građevinarstvu!

**ZDRAV
STVO**

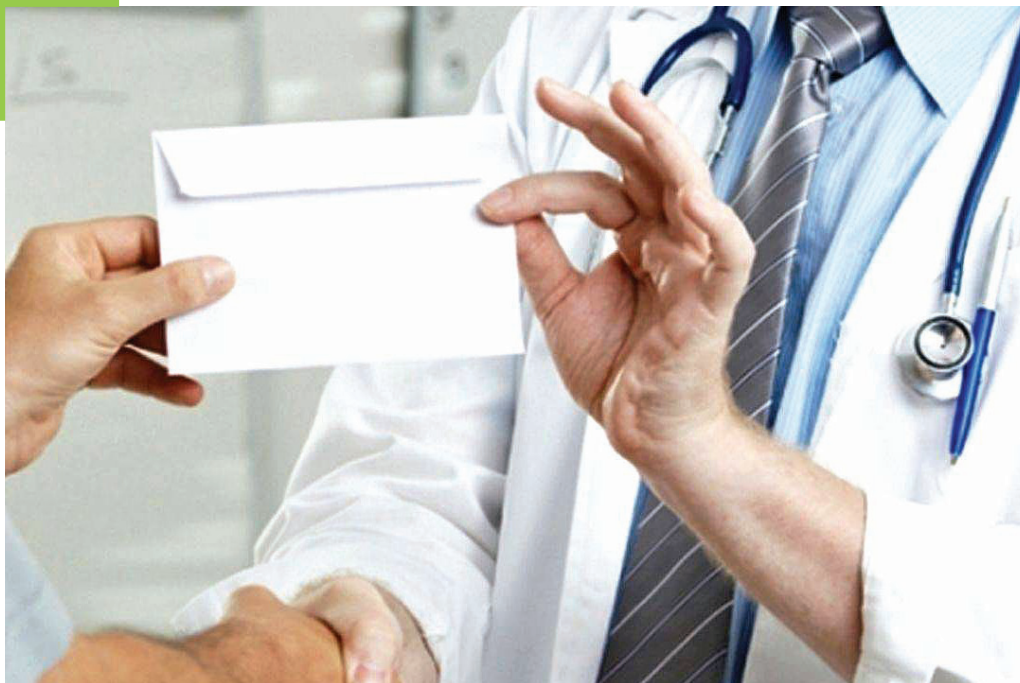
KORUPCIJA U ZDRAVSTVU

4

Bolnice su inficirane korupcijom

Korupcija u zdravstvu je toliko prisutna da je čak i premijer Vlade Federacije Bosne i Hercegovine Nermin Nikšić izjavio da je podmićivanje ljekara dio tradicije

Autor: Branka Mrkić-Radević

U proteklom periodu Antikorupcijska mreža ACCOUNT provela je istraživanje o korupciji u zdravstvu - tačnije, koruptivnom ponašanju ljekara i medicinskog osoblja. Od 159 ispitanika koji su učestvovali u anonimnoj anketi njih 82 posto smatra da su bolnice prava žarišta korupcije. ACCOUNT istražuje i slučaj brčanskog ginekologa koji je nakon pravosnažne sudske presude za primanje mita vraćen na posao. Donosimo i najgrublje slučajeve kršenja etičkih i zakonskih normi, kao u slučaju kada su pacijenti skidani sa liste za medicinska snimanja a zatim uslovljavani traženjem mita kako bi ponovo došli na red.

Devet hiljada konvertibilnih maraka bilo je dovoljno da brčanski ginekolog Zoran Petrović, pravosnažno osuđen za korupciju - primanje mita u Općoj bolnici u Brčkom - izbjegne zatvorsku kaznu i vrati se na svoje staro rado mjesto. Prema informacijama ACCOUNT-a nakon okončanog sudskog procesa u kojem je doktor Petrović pravosnažno proglašen krivim u oktobru prošle godine, na njegov zahtjev kazna je preinačena u novčanu.

Sve je počelo u februaru 2012. godine kada je Petrović uhapšen u okviru policijske akcije u borbi protiv korupcije u Distriktu. Jedan od najpoznatijih ginekologa u Brčkom, ovaj ljekar osumnjičen je tada da je uzimao mito od pacijentica, odnosno od članova njihovih porodica, u Općoj bolnici Brčko gdje je i radio. Prijavila ga je jedna od pacijentica a uhapšen je zbog sumnje da je izvršio krivično djelo primanja dara i drugih oblika koristi.

Nezvanično se moglo čuti kako je kod njega tada pronađena i određena količina obilježenog novca a među njegovim pacijenticama kolala je nezvanična informacija kako je za usluge doktora Petrovića potrebno osigurati 500 KM. Zoran Petrović je od početka rata do uspostave Distrikta bio na čelu ginekološko-porođajne službe. Na Evropskom univerzitetu, kojem je nedavno za-

Opća bolnica Brčko: Podneseno 59 prijava, a u 18 slučajeva detaljnije istrage vode nadležni organi

branjen rad, predaje u okviru Fakulteta zdravstvenih nauka.

Tužilaštvo je pokrenulo istragu koja je rezultirala optužnicom potvrđenom u aprilu prošle godine pred Osnovnim sudom u Brčkom. Optuženi se teretio da je kao doktor zaposlen u Odjelu za zdravstvo i ostale usluge Brčko Distrikta u više navrata zahtijevao dar u novcu na ime ljekarske brige prema pacijentici E.Č. u vezi s njenim porođajem i postporođajnim oporavkom, a što je inače, kao odgovoran ljekar, bio dužan pružiti. Optuženi je tako, nakon što je prethodno dogovorio sastanak u vezi s davanjem dara sa M.Č., suprugom pacijentice, od istog i primio dio zahtijevanog novca, da bi ga pri pokušaju odlaska s lica mjesta zaustavili policijski službenici - navelo je Tužilaštvo Distrikta Brčko.

Istragom provedenom zajedno sa policijom Brčko prikupljeno je dovoljno dokaza koji potvrđuju osnovanu sumnju da je optuženi počinio krivično djelo protiv službene dužnosti za koje se optužnicom tereti, rečeno je u Tužilaštvu. Nakon pravosnažne presude u kojoj je proglašen krivim uslijedio je gore navedeni epilog. Za ACCOUNT

nije htio komentarisati cijeli slučaj:

- Nemojte me više zvati. Idite, radite svojim putem – kratko je poručio prije nego je spustio slušalicu.

Doktor Petrović vratio se na odjeljenje Ginekologije. Kako je u Brčkom u toku promjena organizacije zdravstvenog sistema tadašnji direktor Opšte bolnice Neđo Ilić danas nije na toj funkciji. Za ACCOUNT govori o slučaju povratka dr. Petrovića na posao, s obzirom da je u oktobru 2012. godine, kada je povratak i izvršen, još uvijek bio čelni čovjek ustanove:

- Nakon što smo od Tužilaštva dobili informaciju da je donesena naredba o provođenju istrage u februaru prošle godine, podnijeli smo zahtjev Odjeljenju za zdravstvo i ostale usluge Vlade Distrikta Brčko za suspenziju pa je dr. Petrović 20. februara udaljen iz službe.

Ipak, nakon završetka postupka dr. Petrović podnosi zahtjev Odjeljenju za zdravstvo za povratak na posao, što mu se i odobrava.

S obzirom da dijelu Ljekara Ljekarsku licencu izdaje Ljekarska komora Tuzlanskog kantona, zanimalo nas je da li je takav slučaj i sa Zoranom Petrovićem.

Lejla Šehović, pravnica Ljekarske komore TK, navodi kako postupak nije vođen u ovoj instituciji, s obzirom da dr. Petrović nije član ove komore. Ipak, njen je lični stav, u slučajevima u kojima se dokaže krivica ljekara, komora čiji je on član, kao javna institucija, kojoj je država prenijela dio svojih ingerencija, odnosno “ustupila” nadležnosti za izdavanje dozvola za rad, ne može ostati pasivna u takvom:

- Zbog toga je komora čiji je dr. Petrović član dužna provesti postupak po saznanju o pravomoćnoj sudskoj presudi i u skladu sa internim aktima Komore (Kodeks) donijeti odluku o daljnjoj sudbini dozvole za rad imenovanog ljekara.

No, doktor Zoran Petrović, prema bazi podataka Ljekarske komore Republike Srpske, nije

član ni ove komore. S obzirom da je odbio razgovor za ACCOUNT, nismo uspjeli saznati koje komore je uopće član i ko mu je izdao ili produžio licencu.

Da dr. Petrović nije jedini ljekar koji je u brčanskoj bolnici počinio koruptivno djelo potvrđuje i nekadašnji direktor Neđo Ilić. Navodeći kako “ogromna većina ljekara bolnice svoje obaveze obavlja savjesno, čestito i pošteno” te da je pregrubo govoriti o korumpiranosti sistema, Ilić ipak potvrđuje da korupcije ima i u Opštoj bolnici:

- U dosadašnjem periodu podneseno je 59 prijava, od kojih 18 slučajeva pokazuje visok stepen moguće osnovanosti i za koje detaljnije istrage vode nadležni organi.

Komora čiji je dr. Petrović član dužna je provesti postupak po saznanju o pravomoćnoj sudskoj presudi i u skladu sa internim aktima Komore (Kodeks) donijeti odluku o daljnjoj sudbini dozvole za rad imenovanog ljekara

Lejla Šehović

Za vrijeme njegovog direktorskog mandata uočeni su različiti oblici koruptivnih ponašanja. Šokantno je da su postojali i slučajevi otkazivanja važnih pregleda kako bi se pacijenti kasnije uslovljavali plaćanjem da bi bili primljeni preko reda. Evo na koji način je, ustanovljeno je, manji dio osoblja učestvovao u korupciji:

- U okviru navedenih prijava markirane su sljedeće negativne pojave – navodi Ilić:

- Neregularnosti na šalterima/prijemnim službama u okviru konsultativno-specijalističkih službi i PZZ, i ubacivanje knjižica preko reda

- Traženje posebnih naknada za brži prijem i poseban tretman

- Plaćanje posebnih tarifa u okviru hirurških službi da bi određeni doktor obavio operativni zahvat

- Otkazivanje termina snimanja na MR i CT u posljednjem momentu i traženje naknade za pre-kredno snimanje

- Traženje naknade za dobijanje mjesta za ležanje bolesnika na pojedinim odjeljenjima.

U Opštoj bolnici su, pojašnjava Ilić, u proteklom godinama poduzeli niz aktivnosti za borbu protiv korupcije a građanima su omogućili i prijavu osoblja. Imaju Kodeks ponašanja, sarađuju sa NVO sektorom, a značajan broj radnika je potpisao izjavu kojom se obavezuje da će dati doprinos u borbi protiv korupcije. Mjeri se i zadovoljstvo pacijenata a aktivno se promoviraju i metodi za borbu protiv korupcije.

Doktor Zoran Petrović jedan je od rijetkih ljekara koje u njihovim ustanovama pacijenti prijave a koji budu sudski procesuirani. Sva tužilaštva koja su ACCOUNT-u dostavila informacije na upit o tome da li su u posljednje dvije godine imala slučajeve podizanja optužnice ili istražnih radnji protiv ljekara za primanje mita ili koruptivne radnje odgovorila su odrično. Tužioci iz Livanjskog, Posavskog, Srednjobosanskog, Tuzlanskog, Hercegovačko-neretvanskog... potvrdili su kako nema slučajeva procesuiranja.

Prije dvije godine, kada je nakon smjene vlasti na poziciju ministra u Federalnom ministarstvu za pitanja boraca i invalida odbrambeno-oslobodilačkog rata imenovan Zukan Helez počela je, prema njegovim tvrdnjama, oštra borba za izvođenje iz prava na invalidninu svih koji su isto stekli na nelegalan način – predočavanjem lažnih ljekarskih uvjerenja. Osim sankcionisanja lažnih invalida, Helez je tada najavio istragu i sudsko procesuiranje ljekara koji su uvjerenja izdavali. Veliki broj ljekara radio je ili i sada radi u Mostaru ili drugim gradovima HNK, ali se u Tužilaštvu HNK trenutno ne vode procesi protiv njih.

Da li je Ministarstvo predalo prijave i gdje i da li će najave ministra Heleza biti i ostvarene od njegovih saradnika nismo uspjeli saznati. Iako je više od mjesec dana savjetnik ministra Heleza Besim Hodžić preko ionako slabo dostupne PR službe Ministarstva poručivao kako se “na odgovorima radi”, podaci nisu dostavljeni.

A najavio je i obećao tada ministar Helez kako će ljekari koji su, nerijetko i za novčanu naknadu, izdavali lažna uvjerenja, biti zakonski sankcionisani. Radi se uglavnom o mostarskim ljekarima – Muhamedu Kovačeviću, Muliji Džudža, Zdenku Ostojiću, Jadranki Ostojić, Katici Nikolić, Jadranki Odak...

Od 27. januara 2011. godine, kada je započela revizija invalidnina do kraja marta ove godine iz prava na invalidnine izvedeno je skoro tri i po hiljade osoba. Najviše ih je u Zapadnohercegovačkom kantonu (720) i Unsko-sanskom (681).

Tužilaštvo HNK vodilo je predmete prije neko-like godine ali su oni odbačeni. Doktor Muhamed Kovačević u razgovoru za online magazin Žurnal tada je rekao:

Tužilaštvo HNK: Odbačeni predmeti

- Potpuno je bespredmetno komentirati, to je stara priča, završena odbacivanjem prijave, a tako će biti i sada. Bit će jedino da je ministar novi. Znači, dok se rasporede mandati, to više neće biti ni važno – tačno je najavio prije dvije godine.

Nisu samo doktori iz HNK jedno vrijeme bili pod lupom istražitelja. U Tužilaštvu Tuzlanskog kantona kažu kako se trenutno ne vode nikakvi predmeti protiv ljekara ali da je 2009. godine pokrenuto nekoliko slučajeva. Tada je Tužilaštvo primilo nekoliko izvještaja o počinjenom krivičnom djelu protiv nekoliko ljekara iz Univerzitetsko-kliničkog centra Tuzla i Doma zdravlja u Tuzli, koji su se uglavnom odnosili na prijave za krivično djelo krivotvorenje službene isprave a u vezi sa sumnjom da su počinili krivotvorenje dokumentacije o obavljenim pregledima osoba koje imaju status ratnih vojnih invalida:

- Navedeno je kako su ljekari izdavali određenu medicinsku dokumentaciju navodeći datume obavljenih pregleda za koje je u prijavama navedeno da uopće nisu obavljani – kaže za ACCOUNT Admir Arnautović, stručni savjetnik za odnose s javnošću Tužilaštva Tuzlanskog kantona.

Prijave su u Tužilaštvo primljene u junu 2009. godine. Formirano je nekoliko predmeta a epilog je različit:

Krajem januara 2012. godine podignuta je optužnica protiv dr. Kemala Sulejmanovića za krivično djelo krivotvorenja isprave. Za drugog prijavljenog ljekara i jednog ratnog vojnog invalida je donesena odluka da se istraga neće provoditi jer nisu utvrđeni osnovi sumnje da su počinili neko krivično djelo.

Podignuta je optužnica protiv dr. Murisa Tanovića zbog krivičnog djela krivotvorenja službene isprave.

U junu 2010. godine Tužilaštvo je podiglo optužnicu protiv dr. Vahida Jusufovića zbog krivotvorenja službene isprave. Općinski sud u Tuzli je nakon okončanja krivičnog postupka u mar-

Navedeno je kako su ljekari izdavali određenu medicinsku dokumentaciju navodeći datume obavljenih pregleda za koje je u prijavama navedeno da uopće nisu obavljani

Admir Arnautović

tu 2012. godine donio oslobađajuću presudu za Jusufovića. Tužilaštvo je izjavilo žalbu na ovu presudu ali je kantonalni sud u Tuzli u januaru 2013. potvrdio prvostepenu oslobađajuću presudu Općinskog suda.

Anketa koju je proveo ACCOUNT bila je anonimna, a stizali su i dodatni komentari koje se ljekari libe uputiti kada govore javno. Bilo je i kritika, pa za čitaoce ACCOUNT-a izdvajamo i pismo ljekara iz Doma zdravlja Višegrad, sa dosta materijala za razmišljanje i diskusiju:

I ova anketa pokazuje da se korupcija i javašluk u zdravstvu gotovo podrazumijevaju. To je najopterećenija i najnepoželjnija profesija danas. Zdravstveni radnici koji treba da se brinu o zdravlju naroda su stalno pod lupom, uz tako malo razumijevanja i lošu percepciju javnosti da žalim što sam zdravstveni radnik. Ljekar u redovno obrazovanje uloži 24 godine života (sada 25) i brdo para. A niko ne pita:

- Koliki je prosječni vijek ljekara?
- Kolika je penzija ljekara i koliko ih uopšte dočeka?
- Koliko ljekar uloži u društvo a koliko dobije?
- Koliki je nivo stresa?
- Od čega boluju i kako se liječe ljekari?
- Kolika je plata i da li je adekvatna za posao koji obavljaju?

- Koliko noćni rad utiče na ljekare?
- Kakva su prava ljekara i ko ih štiti?
- Kako će pomagati ljudima na bazi povjerenja kad kritike i degradiranje postaju svakodnevna pojava?

Kad kažem ljekari, mislim na sve zdravstvene radnike. Ovo je samo mali broj pitanja a ima ih... Vratiti dostojanstvo zdravstvenim radnicima, pa onda možemo pričati o kaznama i korupciji i čemu god treba - navodi se u pismu.

Ipak, odgovore za anketu u okviru našeg istraživanja davali su ljekari i zdravstveni radnici. Rezultati pokazuju da sami smatraju da korupcije - itekako ima.

Institucije samo površno upoznate sa radom APIK-a

Na institucionalnom nivou borba protiv korupcije u zdravstvu regulisana je Akcionim planom za provedbu Strategije za borbu protiv korupcije (2009-2014) - u oba entiteta, a u FBiH i Općim planom Vlade FBiH za borbu protiv korupcije i Strateškim planom razvoja zdravstva u FBiH (2008-2018). Prema ocjenama Centra za razvoj civilnih inicijativa, koji posljednjih godina

Gdje nema posvećenosti menadžmenta da se pozabavi borbom protiv korupcije, nema ni rezultata. Posebno mislim na prevenciju, usvajanje bilo kakvih planova, strategija i sl. - u slučaju da tu nema posvećenosti - sve će ostati mrtvo slovo na papiru.

Siniša Bencun

intenzivno radi na borbi protiv korupcije u zdravstvu, te praćenju antikoruptivnih mjera, institucije u BiH se samo formalno bave borbom protiv korupcije. Većina institucija koje je CCI monitorisao (fondovi zdravstvenih osiguranja, resorna ministarstva, kantonalne institucije...) samo je površno upoznata sa radom državne Agencije za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije (APIK), navodi se u izvještaju CCI-a Situaciona analiza antikoruptivnih mjera u javnom zdravstvu u BiH. Siniša Bencun iz CCI-a, koji je radio na izradi izvještaja, kaže kako tamo gdje nema posvećenosti menadžmenta da se pozabavi borbom protiv korupcije, nema ni rezultata:

- Posebno mislim na prevenciju, usvajanje bilo kakvih planova, strategija i sl. - u slučaju da tu nema posvećenosti - sve će ostati mrtvo slovo na papiru. Ključni igrač je rukovodstvo institucija koje mora iskreno i posvećeno pristupiti uvođenju mehanizama kao što je plan integriteta, ali istrajati na njima do kraja, vršiti kontinuiran monitoring provođenja i vršiti periodičnu reviziju.

Do pomaka na terenu će svakako morati doći, smatra Bencun, a dinamika i intenzitet zavise od pritisaka javnosti, građana, ali i njihovog ponašanja u cijelom procesu:

- Preporuke iz izvještaja su konkretne i realne, a monitoring implementacije preporuka, prvenstveno rada na planovima integriteta, intenzivno ćemo vršiti narednih godinu dana i o tome obavještavati javnost. U saradnji sa APIK-om i ciljnim institucijama zdravstva razvit ćemo nacрте planova integriteta, i zahtijevati od institucija njihovo usvajanje, u skladu sa Strategijom i Akcionim planom za borbu protiv korupcije BiH.

Nijedna od monitorisanih institucija nije donijela i provela vlastiti plan integriteta, za šta je rok bio maj prošle godine. Sve posmatrane institucije javnog zdravstva kasne u donošenju sopstvenih politika u skladu sa obavezujućim dokumentima, zaključak je izvještaja:

UKC Tuzla: Tim za borbu protiv korupcije nije zabilježio neetično ponašanje

- Generalna ocjena provedbe obavezujućeg pravnog okvira za borbu protiv korupcije, od strane institucija zdravstva u BiH je nezadovoljavajuća. Ista ocjena vrijedi i za provedbu i usaglašavanje internih propisa zdravstvenih institucija Federacije BiH sa Općim planom Vlade Federacije BiH za borbu protiv korupcije, što pokazuje podatak da je od planiranih 40 mjera djelimično realizovano 24 a nijedna nije u potpunosti realizovana – navodi se u izvještaju.

Iako su u zdravstvenim ustanovama uglavnom uspostavljeni timovi ili komisije za borbu protiv korupcije mali broj institucija kojima se ACCO-UNT obratio potvrđuje da su u opće imali prijave koruptivnog ponašanja:

- Komisiji za prevenciju korupcije Kliničkog centra Banja Luka nije prijavljen nijedan slučaj kršenja odredaba Pravilnika o prevenciji i borbi protiv korupcije – kažu u Kliničkom centru Banja Luka.

Također, prema informacijama kojima raspolazu, niko od osoblja Kliničkog centra nije sudski procesuiran zbog koruptivnih radnji a takve radnje nisu prijavljene nijednom od tijela nadležnih

za prevenciju korupcije na Klinici. Istina, Komisija je primila 36 prigovora za neetično ponašanje, kažu, navodeći i da je svih 36 bilo neosnovano!

- Od tih prijava nijedan se nije odnosio na primanje mita. Nakon detaljnih analiza i provedenih procedura ni u jednom slučaju nije bilo utvrđeno neetično ponašanje, pa nije bilo razloga ni za sankcije – objašnjavaju iz Službe za odnose s javnošću.

Iako prijave korupcije nema, na Klinici postoji više tijela kojima se može prijaviti: Komisija za prevenciju korupcije, Disciplinska komisija, Komisija za prihvatanje i rješavanje prigovora korisnika usluga Kliničkog centra Banja Luka, Etički odbor, te Odbor za komunikacije sa pacijentima. KC ima usvojena tri dokumenta koji regulišu poštivanje etičkih standarda: Kodeks ljekarske etike, Etički kodeks medicinskih sestara/tehničara i Etički kodeks farmaceuta:

- Propisi iz sva tri dokumenta se dosljedno primjenjuju a kontrolu etičkog ponašanja obavljaju rukovodioci i glavne sestre svake organizacione jedinice.

I u Tuzli postoje tijela za borbu protiv korupcije i neetičnog ponašanja. Zanimljivo je da u Univerzitetsko-kliničkom centru Tuzla, u kojem se prije dvije godine odigrao slučaj Senade Alimanović – kada su joj ljekari tražili novac za medicinsku uslugu prilikom neuspjele trudnoće – kažu kako Tim za borbu protiv korupcije nije zabilježio neetično ponašanje. Nemaju podatke o tome da li je neko od osoblja iz ove ustanove sudski procesuiran.

Udruženje Stop mobbing iz Trebinja godinama upozorava na korupciju u zdravstvu. Predsjednica udruženja Anica Ramić lično je pokrenula proces protiv nekadašnjeg direktora Doma zdravlja Dragana Kovača za, kako tvrdi, brojne nezakonitosti u radu:

- Proces koji sam ja lično pokrenula protiv nekadašnjeg direktora Doma zdravlja Dragana

Kovača još nije završen. U to vrijeme, on je uživao podršku političkih struktura i tadašnji načelnik opštine Trebinje dr Dobroslav Ćuk se angažovao da se sudski spor u Trebinju završi u njegovu korist. Angažovani sudija Vesna Ivković je u rodbinskoj vezi preko supruga sa tuženim Kovačem i to je još više doprinijelo da ona stane na njegovu stranu pored svih dokaza koje sam ja dostavila. O mom zlostavljanju dali su svoje mišljenje Ministarstvo rada RS-a, Gender centar Vlade RS-a, Helsinški komitet BiH koji su u obrazloženju naglasili da postoje elementi mobbinga. Moj slučaj je na Ustavnom sudu BiH i još nije okončan.

Udruženje je podnijelo prijavu CJB-u Trebinje o nestanku komplet šest stomatoloških ordinacija i dvije zubne tehnike, te je uslijedilo ispitivanje svjedoka i članova inventurne komisije ali se nakon toga, kaže Ramićeva, Centar nije više oglašavao o tom slučaju:

- Kako je na vlasti bio sada već bivši načelnik dr Dobroslav Ćuk znala sam da je on upotrebio svoj uticaj i stopirao dalju istragu. O ovom slučaju obavijestila sam medije koji su odmah odreagovali što je uzburkalo javnost Trebinja. Građani Trebinja su nas počeli zvati i prijavljivati se kao svjedoci koji su spremni da na sudu potvrde postojanje te opreme u trebinjskim školama. Nakon objavljenih priloga CJB je proslijedio slučaj Okružnom tužilaštvu u Trebinju na nadležno rješavanje.

Mali je broj građana koji prijavljuju korupciju u zdravstvu, posebno onu po principu "davanja iz ruke u ruku" za zdravstvene usluge, objašnjava, jer postojeća zakonska regulative u istu ravan stavlja i one koji primaju mito i one koje ga daju:

- Država treba da stvori preduslove i da uspostavi sistem koji bi pojave korupcije u zdravstvu sveo na što manju mjeru. Sada nas, međutim, sistem tjera u ćorsokak. U sistem je nagurano mnogo radnika, plate su male, ne postoje normativi rada i sistem nas tjera u korupciju. Samo

Dom zdravlja Trebinje: Neetične promocije lijekova

smjenjivanje ljudi sa vodećih pozicija nije rješenje jer se na taj način skida njihova odgovornost a ne eliminiše problem. Takođe razlog neprijavlivanja korupcije je i strah građana od osвете prijavljenih ljekara, strah od mogućeg maltretiranja, šikaniranja, gubitka posla.

Prema informacijama Udruženja, ministar unutrašnjih poslova Republike Srpske Radislav Jović izjavio je da je MUP krenuo u opsežnu akciju u vezi sa Fondom zdravstvenog osiguranja i Kliničkim centrom Banja Luka, što će rezultirati krivičnim prijavama protiv odgovornih lica u ovim ustanovama.

Među trebinjskim ljekarima postoji neetično ponašanje, tvrdi Ramićeva:

- Dajem vam primjer dolaska farmaceutske predstavnika u Dom zdravlja Trebinje, promocije lijekova. Neetičnu promociju lijekova lako je prepoznati, da li se radi o neumjesnim poticajima poklonima ili putovanjima. Mi svojim dnevnim aktivnostima sudjelujemo i u različitim procesima (pa tako i u marketingu lijekova), utječemo na njih, prihvatamo ih ili ih mijenjamo. Lična odgovornost za etičnost u poslovanju, vlastiti moral i

ponašanje ne mogu se nadomjestiti nikakvim kodeksima, regulama, normama, aktima ni paragrafima. Moj prijedlog za zaustavljanje neetičnog ponašanja ljekara u vezi sa dolaskom farmaceutskih kuća u Dom zdravlja Trebinje je usvojen, a odnosio se na obavezno popunjavanje posebno uvedenog obrasca od strane predstavnika farmaceutске kuće tj. zakazivanje posjete ljekarima i zabranu poticaja poklonima, putovanjima.

Preporuke mreže ACCOUNT

ACCOUNT je u prethodnim mjesecima, a na osnovu javnih debata koje je organizovala sektorska grupa za zdravstvo donio preporuke u oblasti sprečavanja korupcije u zdravstvu:

- Lokalne resurse u općinama (policija, NVO sektor, mediji, menadžment bolnica) mobilisati oko pitanja borbe protiv korupcije;
- Unapređenje pravnog i institucionog okvira za efikasno i sistemsko suzbijanje korupcije;
- Prepoznavanje i poštovanje prava pacijenata u oblastima definisanim zakonom;
- Informisati građane BiH o antikoruptivnim mjerama i načinima njihovog korištenja;
- Unapređenje stručnog znanja zdravstvenih radnika i podizanje svijesti o značaju stalnog

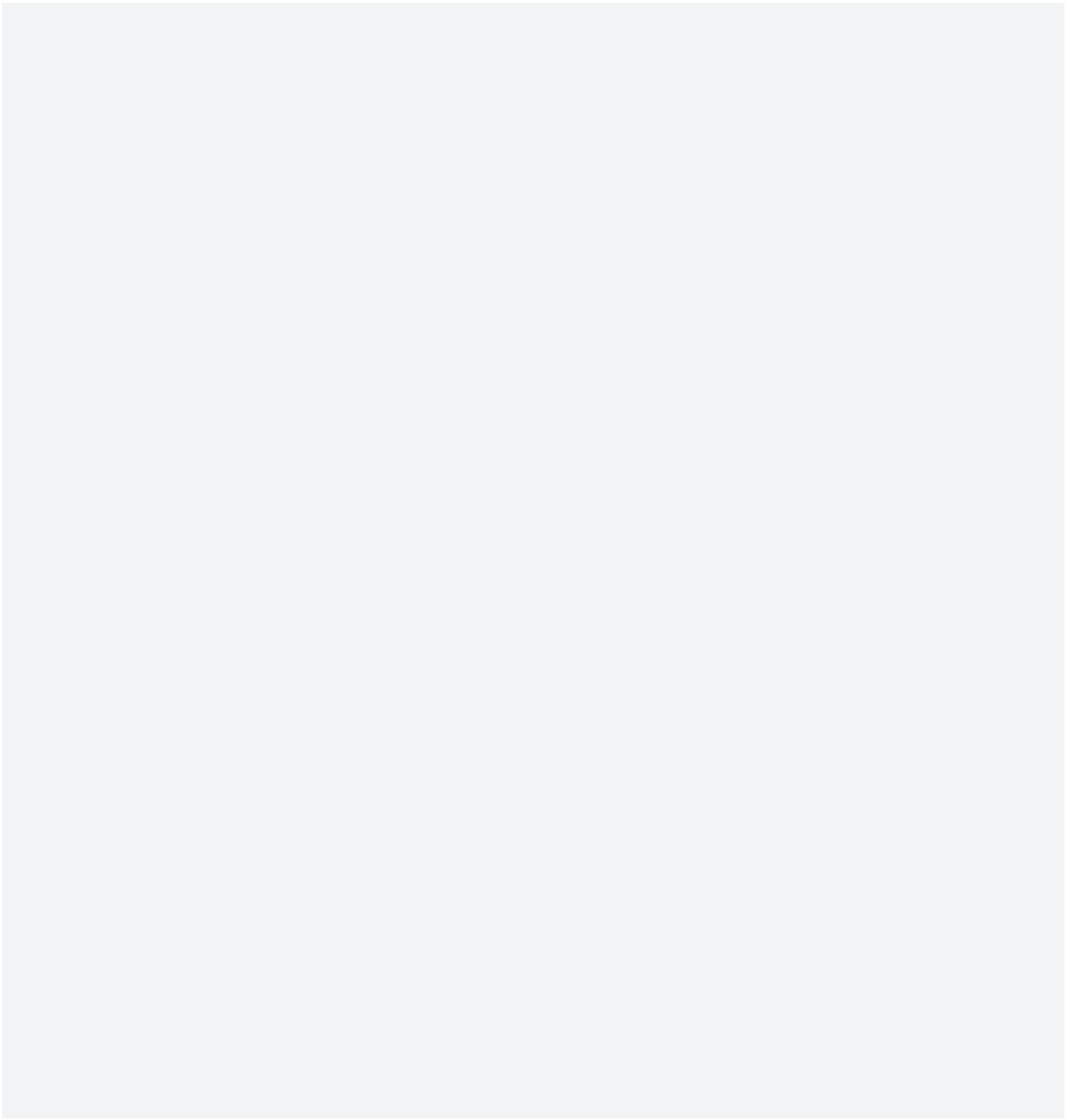

Proces koji sam pokrenula protiv nekadašnjeg direktora Doma zdravlja Dragana Kovača još nije završen. U to vrijeme, on je uživao podršku političkih struktura i tadašnji načelnik opštine Trebinje dr Dobroslav Ćuk se angažovao da se sudski spor u Trebinju završi u njegovu korist.

Anica Ramić

unapređenja kvaliteta zdravstvene zaštite;

- Preispitivanje sistema nabavki u zdravstvenim ustanovama u cilju utvrđivanja mogućih korupcijskih rizika;
- Formiranje komisija u zdravstvenim ustanovama (ljekar, farmaceut, član UO) za sprovođenje racionalne farmakoterapije;
- Uvođenje jasnog i djelotvornog principa lične odgovornosti zaposlenih u zdravstvenim ustanovama;
- Pravilnicima urediti da u zdravstvenoj ustanovi nema prezentacija i promocija lijekova i farmaceutskih kuća;
- Menadžment zdravstvenih ustanova pojačati kontrolu funkcionisanja rada zaposlenih i uspostaviti jače kazne za koruptivno ponašanje zdravstvenih radnika;
- Kreirati u općinama, gradovima odbore odgovornosti od predstavnika zdravstvenih ustanova i NVO koji rade na borbi protiv korupcije;
- Donošenje Pravilnika o prevenciji i borbi protiv korupcije u svim zdravstvenim ustanovama u BiH, što je u skladu sa odredbama Strategije za borbu protiv korupcije BiH 2009-2014.
- Podržati primjenu Zakona o zaštiti uzbunjivača u BiH.
- Uvesti jasan i djelotvoran princip lične odgovornosti zaposlenih u zdravstvenim ustanovama;
- Utvrditi ličnu i krivičnu odgovornost;
- Inicirati pitanje etike u zdravstvu;
- Preispitivanje sistema nabavki u zdravstvenim ustanovama u cilju utvrđivanja mogućih korupcijskih rizika;
- Preventivna edukacija mladih u antikoruptivnom duhu /edukacija djece od malih nogu u vrtićima;
- Birati sposobne, a ne podobne menadžere;
- Podržati primjenu Zakona o zaštiti uzbunjivača u BiH;
- Oformiti delegaciju koja će predložiti probleme nadležnim institucijama.

ANALIZA UPITNIKA

PERCEPCIJE KORUPCIJE U ZDRAVSTVENOM SISTEMU BiH

SADRŽAJ

UVOD	112
O ISTRAŽIVANJU	113
Cilj istraživanja	113
Populacija	114
Uzorak	114
Metoda	114
Postupak	114
Podrška od strane nadležnih institucija	114
REZULTATI ISTRAŽIVANJA	115
Odziv ispitanika istraživanja	115
Opća procjena korupcije u javnim zdravstvenim ustanovama	115
Oblici prisutne korupcije	116
Uzroci korupcije	118
Korupcija u javnim nabavkama zdravstvenih institucija, visoka ili politička korupcija	119
Upravljanje korupcijskim rizikom - mjere borbe protiv korupcije	120
Otkrivanje i procesuiranje korupcije - stavovi ljekara i ostalog medicinskog osoblja	121
Stavovi direktora/rukovodilaca	123
Stavovi predstavnika nadležnih institucija	125
ZAKLJUČAK	127

UVOD

Polazne teze u istraživanju bile su da postoji visoka percepcija korupcije u zdravstvenom sistemu BiH koja je prepreka društveno-ekonomskom razvoju. Smanjenje korupcije je važan preduvjet pridruživanja BiH Evropskoj uniji, a u borbi protiv korupcije nedostaje efikasna primjena mjera anti-korupcionih politika. Prisutnost korupcije u zdravstvenom sistemu Bosne i Hercegovine analizirali smo s tri aspekta. Prvi je prikupljanje podataka od strane ljekara i drugog medicinskog osoblja ambulant, domova zdravlja, bolnica i kliničkih centara. Slijedi prikupljanje i analiza rezultata ispitivanja percepcije prisutnosti korupcije i ostalih fenomena korupcije prema direktorima/rukovodiocima zdravstvenih ustanova i, s trećeg aspekta, prema stavovima i mišljenju predstavnika nadležnih institucija (ministarstava/odjeljenja). Analizom podataka su identificirana “žarišta” i oblici najvećeg prisutnosti korupcije, te ocijenjena važnost korupcije kao prepreke razvoju zdravstvenog sistema kroz prizmu adekvatnosti zakonskih akata te postojanja ili nepostojanja programa za borbu protiv korupcije.

Tokom realizacije istraživanja prikupljeno je ukupno **238 upitnika** (187 Federacija BiH, 47 Republika Srpska i četiri Distrikt Brčko). U istraživanju je sudjelovalo **17 predstavnika nadležnih institucija, 62 direktora/rukovodioca** zdravstvenih ustanova te **159 ljekara ili ostalog medicinskog osoblja** zaposlenog u javnim zdravstvenim ustanovama.

Sveobuhvatna analiza prikupljenih podataka pokazuje da u zdravstvenim ustanovama postoji percepcija o **bolnicama** kao žarištu korupcije u velikoj mjeri (81,22% tvrdi kako je korupcija prisutna na različitom nivou). Kao najprisutniji oblik korupcije direktori/rukovodioci, zdravstveni radnici i predstavnici nadležnih institucija identificiraju davanje mita (novca ili poklona) radi obavljanja

operacije od strane liječnika. Ukupno 60 ispitanika (37,7%) smatra da je ovaj oblik korupcije prisutan u velikoj mjeri, a 38 anketiranih (23,9%) smatra kako je ovaj oblik prisutan u određenoj mjeri.

Najveći dio direktora/rukovodilaca i predstavnika institucija (57,12%) smatra kako su najčešći uzroci korupcije rijetke ili neadekvatne sankcije za radnike koji primaju mito. U skladu sa podacima istraživanja nameće se zaključak da je kod zdravstvenih ustanova **korupcija simptom bolesti** – bolesti od koje pate jer nisu onoliko djelotvorne koliko bi to mogle biti, ali izostaje **tretman ili terapija** (57,20% tvrdi da postoje rijetke ili neadekvatne sankcije).

Mišljenja direktora/voditelja i predstavnika relevantnih institucija o korupciji u procesu javnih nabavki lijekova podijeljena su oko toga koliko ovaj segment svakodnevnog rada predstavlja prijetnju efikasnom funkcioniranju zdravstvenog sistema. Oko trećine ispitanika (28,95%) smatra da je korupcija u procesu javnih nabavki prisutna u velikoj mjeri, a 21,05% smatra kako korupcije nema nikako u ovom segmentu zdravstva.

Prema rezultatima istraživanja, najveći broj anketiranih preferira preventivne mjere u odnosu na represivne. **Iako svaki ljekar polaže Hipokratovu zakletvu, uvođenje etičkog kodeksa u zdravstvene ustanove jedna je od izdvojenih preventivnih mjera koju navode svi anketirani (79%).**

Najveći broj ispitanika (64,8% ljekara i medicinskog osoblja) smatra kako odgovornost za koruptivne radnje imaju ljekari, ali i pacijenti. Svega 5,7% ljekara i ostalog medicinskog osoblja smatra kako su za korupciju odgovorni isključivo ljekari. Međutim, jedna petina anketiranih ljekara i medicinskog osoblja (20,1%) smatra kako su za postojeći nivo korupcije odgovorni isključivo pacijenti.

Najviše zabrinjava podatak istraživanja koji upućuje na činjenicu da je 15,5% ispitanika (24 od 159 zdravstvenih radnika) bilo u prilici da minimalno jednom zna kako je neko od kolega primio

mito ili novac, ali to nisu prijavili. Samo 75 osoba navelo je razloge neprijavlivanja kolega koji su primili mito u vidu novca ili poklona. Kao uzroke svog ponašanja navode "strah od otkaza" (16,0%) ili strah od mobbinga/šikaniranja (25,3%), a neke druge/ostale razloge navodi ukupno 58,7% anketiranih. Na osnovu nalaza istraživanja vidljivo je kako svaki ispitanik koji nije prijavio korupciju ima svoje razloge za takav postupak.

Unatoč odgovorima ljekara i zdravstvenih radnika kako petinu odgovornosti za trenutni nivo korupcije imaju pacijenti ili da su u najvećem broju slučajeva odgovornosti pacijenta i ljekara jednake u ovom smislu, jasno se vidi da u gotovo polovini zdravstvenih ustanova koje su sudjelovale u istraživanju (43,5%) ne postoji razvijen sistem borbe protiv korupcije, dok 56,5% izvještava o postojanju takvog sistema.

Samo dvije od 61 zdravstvene ustanove (3,3%) koje su odgovorile na ovo pitanje navode kako postoji zabilježen broj slučajeva koruptivnih radnji u posljednje dvije godine te se navodi procjena od 15 (ne navodeći tačan i pouzdan podataka). Zabrinjavajući je podatak da je u dvije ustanove u posljednje dvije godine zabilježeno oko 15 slučajeva u kojima je neko od ljekara ili medicinskog osoblja primio mito u bilo kojem obliku. Međutim, ukupno 59 zdravstvenih ustanova (96,7%) navodi kako nije bilo zabilježenih slučajeva korupcije u posljednje dvije godine.

Iako samo dio direktora/rukovodilaca zdravstvenih ustanova (3,3%) tvrdi kako u posljednje dvije godine jeste bilo zabilježenih koruptivnih radnji, ipak je četiri puta više rukovodilaca (13,12% ili osam zdravstvenih ustanova) izjavilo kako vjeruju da postoji sklonost njihovog osoblja koruptivnim radnjama. Veći dio direktora/rukovodilaca (86,88%) pokazuje kako ima puno povjerenje u radnike zdravstvenih ustanova koje vode.

Samo jedna ustanova (1,6%) posjeduje podatak o tome da je ljekar sudski procesuiran, a

98,4% navodi kako nikada niti jedan ljekar njihove ustanove nije bio sudski procesuiran zbog primanja mita u bilo kojem obliku.

Stavovi predstavnika nadležnih institucija zdravstvenog sistema o mogućoj primjenjivosti i održivosti trenutnih zakonskih akata zdravstvenog sistema u BiH podijeljeni su. Nešto više od polovine (52,9%) smatra kako su trenutni zakonski akti djelimično primjenjivi i održivi, dok 35,3% smatra da su primjenjivi i održivi u velikoj mjeri. Samo dvije institucije (11,8%) smatraju da su trenutni zakoni malo primjenjivi i održivi u praksi.

Polovina nadležnih institucija (50%) smatra kako takvo ponašanje ljekara **u velikoj mjeri** utječe na porast korupcije u zdravstvu dok 31,3% smatra kako to u određenoj mjeri utječe na povećanje broja slučajeva korupcije.

Polovina nadležnih institucija (50%) ohrabruje uposlenike u zdravstvu da korupciju prijavljuju prvenstveno nadležnim ministarstvima, a 37,8% prvenstveno savjetuje da se takvi slučajevi prijave policiji. Jedna institucija (6,3%) savjetuje da se takvi slučajevi prijave isključivo tužilaštvu.

Ovo istraživanje treba posmatrati u svjetlu istraživačkog novinarstva i podršci pripreme, pisanja i objavljivanja tekstova o korupciju u Bosni i Hercegovini, ali nikako kao istraživanje koje bi moglo ili trebalo poslužiti za generalizaciju rezultata na populaciju svih zdravstvenih radnika u Bosni i Hercegovini.

O ISTRAŽIVANJU

CILJ ISTRAŽIVANJA

Cilj istraživanja bio je utvrditi percepciju o postojanju korupcije, rasprostranjenosti korupcije, lična iskustva sa korupcionom praksom te ocijeniti napore vlasti na suzbijanju korupcije iz perspektive ljekara, medicinskog osoblja, direktora/voditelja javnih zdravstvenih ustanova kao i predstavnika nadležnih ministarstava i institucija.

POPULACIJA

Populaciju ovog istraživanja činili su:

- **nadležna ministarstva i institucije: FBiH** (Federacija BiH): Federalno ministarstvo zdravstva, Federalni zavod zdravstvenog osiguranja, 10 kantonalnih zavoda zdravstvenog osiguranja, Federalni zavod za javno zdravstvo, 10 kantonalnih zavoda za javno zdravstvo; **RS** (Republika Srpska): Ministarstvo zdravlja RS, Agencija za lijekove, Institut za zaštitu zdravlja, Fond zdravstvenog osiguranja te **DB** (Distrikt Brčko): Odjeljenje za zdravstvo i ostale usluge DB i Fond zdravstvenog osiguranja DB

- **javne zdravstvene ustanove: FBiH:** 280 javnih zdravstvenih ustanova; **RS:** 81 javna zdravstvena ustanova.

UZORAK

Uzorak ovog istraživanja činili su: nadležna ministarstva i institucije, ljekari/medicinsko osoblje javnih zdravstvenih ustanova te direktori/voditelji javnih zdravstvenih ustanova.

METODA

U istraživanju je bila korištena **kvantitativna istraživačka metoda (anketno istraživanje)**.

POSTUPAK

Za potrebe ovog istraživanja kreirane su tri vrste upitnika o percepciji korupcije u zdravstvenom sistemu (upitnik namijenjen predstavnicima nadležnih ministarstava i institucija, upitnik namijenjen ljekarima i drugom medicinskom osoblju, upitnik namijenjen direktorima/voditeljima javnih ustanova).

Anketno istraživanje provedeno je tokom juna i jula 2013. godine. Prvenstveno su svi volonteri uključeni u proces istraživanja bili upoznati sa svrhom i ciljem istraživanja kao i metodom pri-

kupljanja podataka (alatima za prikupljanje podataka i sl.). Potencijalni sudionici istraživanja pisanim putem (popratno pismo) obaviješteni su da je istraživanje dobrovoljno i anonimno te im je garantirana povjerljivost prikupljenih podataka.¹ Za ispunjavanje navedenog anketnog upitnika bilo je potrebno oko 10 minuta. Anketni upitnik je ispitanicima bio prosljeđen kroz izravni/direktni kontakt putem e-maila i/ili fax-a (vladinim institucijama obavezno fax-om), a dio anketa (u skladu sa potrebama anketiranih) bio je obavljen telefonskim putem.

PODRŠKA OD STRANE NADLEŽNIH INSTITUCIJA

Nadležnim ministarstvima uputili smo molbu za pisanu podršku ovom istraživanju kako bismo na zahtjev javnih zdravstvenih ustanova istu mogli dostaviti putem e-maila ili fax-a. Molba za podršku istraživanju dostavljena je na adrese svih nadležnih ministarstva, a potvrдне odgovore dobili smo od strane samo tri. Ministarstva koja su podržala ovo istraživanje su: Ministarstvo zdravstva i socijalne politike Unsko-sanskog kantona, Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne skrbi Hercegovacko-neretvanskog kantona i Ministarstvo za socijalnu politiku, zdravstvo, raseljena lica i izbjeglice Bosansko-podrinjskog kantona. Druga relevantna ministarstva se u periodu od dva mjeseca nisu oglasila sa pozitivnim, a ni negativnim odgovorom.

Međutim, ohrabrujući je podatak kako je, u odnosu na broj pismenih podrški, ukupno 17 institucija (ministarstva/odjeljenja za zdravstvo/ za-

¹ Popratno pismo uz anketni upitnik sadržavalo je dio: "Anketa je anonimnog karaktera. Ovim putem vas obavještavamo da će dobijeni rezultati biti korišteni u svrhu prezentacije zbirnih rezultata istraživanja te da se u druge svrhe neće koristiti. Povjerljivost bilo kakve vrste ličnih podataka i anonimnost sudionika su zagarantirani."

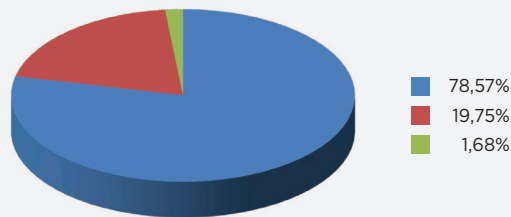
vodi/agencije/fondovi) sudjelovalo u istraživanju dostavljanjem ispunjenih upitnika. Zbog prirode istraživanja (garantirane anonimnosti sudionika) ne navodimo koje su to institucije.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

ODZIV ISPITANIKA ISTRAŽIVANJA

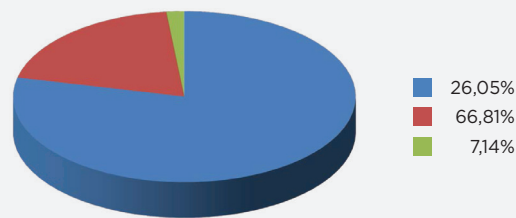
Ukupan broj anketa koje su za vrijeme istraživanja prikupljene iznosio je 238. Najveći postotak odgovora zabilježen je u FBiH (78,57%) dok je stopa odgovora u odnosu na ukupan broj anketa u RS-u iznosila 19,75%. Postotak dostavljenih anketa iz DB u odnosu na ukupan broj anketa iznosio je 1,68%.

Tabela 1. Odziv ispitanika istraživanja u odnosu na entitetsku zastupljenost broja prikupljenih anketa		
	Frekvencija	Procenat %
Federacija (FBiH)	187	78,57
Republika Srpska (RS)	47	19,75
Brčko Distrikt (BD)	4	1,68
Ukupno	238	100,0

U istraživanju su sudjelovala ukupno 62 direktora/voditelja javnih zdravstvenih ustanova (26,05) dok je 159 ljekara i ostalog medicinskog osoblja (66,81%) dostavilo svoje odgovore. Zabilježen je relativno nizak broj odgovora nadležnih institucija u oblasti zdravstva u BiH (17 ili 7,14%).

Tabela 2. Odziv ispitanika istraživanja u odnosu na vrstu dostavljene ankete		
	Frekvencija	Procenat %
Direktori/voditelji javnih zdravstvenih ustanova	62	26,05
Ljekari i ostalo medicinsko osoblje	159	66,81
Predstavnici nadležnih institucija (ministarstva/fondovi/agnecije/odjeljenja)	17	7,14
Ukupno	238	100,0

OPĆA PROCJENA KORUPCIJE U JAVNIM ZDRAVSTVENIM USTANOVAMA

Ispitivanje opće procjene korupcije u javnim zdravstvenim ustanovama pokazalo je da se percepcija o učestalosti korupcije razlikuje u odnosu na vrstu ustanove. Prema odgovorima ispitanika, korupcija je u ambulantama prisutna ili malo (30,8%) ili uopće nije prisutna (39,3%). Da je korupcija donekle prisutna u ambulantama smatra 21,88% ispitanika, a 80,3% stava je da je korupcija u velikoj mjeri prisutna. Prisustvo korupcije u domovima zdravlja percipirano je na sličan način kao i u ambulantama. Oko trećine ispitanika (30,8%) smatra kako korupcija uopće nije prisutna u domovima zdravlja, a sličan postotak ispitanika (31,98%) smatra kako je korupcija malo prisutna u domovima zdravlja. Nalazi istraživanja pokazuju da 26,13% smatra kako je korupcija donekle prisutna u domovima zdravlja, a 11,71% smatra da je korupcija u velikoj mjeri prisutna.

Najveći dio učesnika istraživanja (33,19%), za fenomen korupcije **u bolnicama**, navodi kako postoji u određenoj mjeri, a gotovo trećina (28,38) smatra kako je korupcija u velikoj mjeri prisutna u bolnicama. Mali broj ispitanika, u odnosu na percepciju korupcije u ambulantama i domovima zdravlja smatra kako je korupcija malo (19,65%) ili nimalo (18,78%) prisutna u bolnicama.

Iz navedenih rezultata može se zaključiti da najveći broj ispitanika tvrdi kako je korupcija najčešća u bolnicama (61,57%: **u određenoj mjeri ili u velikoj mjeri**). Najveći broj ispitanika obuhvaćenih ovim istraživanjem (bez obzira na funkciju na kojoj se nalazi) identifikira bolnicu kao mjesto na kojem su koruptivne radnje u zdravstvenom sistemu najprisutnije.

Oblici prisutne korupcije

Osim prisustva ili odsustva korupcije u zdravstvenim ustanovama vrlo je važno identifikirati pojavne oblike u kojima se ta korupcija manife-

stira. Za potrebe ovog istraživanja identificirali smo nekoliko pojava oblika o kojima su učesnici istraživanja podijelili svoje stavove na osnovu iskustva ili saznanja, a to su: **plaćanje mita/davanje poklona radi obavljanja operacije od strane ljekara, plaćanje mita/davanje poklona radi reguliranja bolovanja, plaćanje mita/davanje poklona radi boljeg i kvalitetnijeg tretmana i usluge od strane ljekara i/ili medicinskog osoblja, plaćanje mita/davanje poklona radi dobijanja skupih i rijetkih lijekova i plaćanje mita/davanje poklona kako bi smanjili vrijeme čekanja ili kako bi preko reda dobili željeni tretman.**

Prema stavovima ljekara i ostalog medicinskog osoblja, najprisutniji oblik korupcije je **plaćanje mita/davanje poklona radi obavljanja operacije od strane ljekara**. Ukupno 60 ispitanika (37,7%) smatra da je ovaj oblik korupcije prisutan u velikoj mjeri, a 38 anketiranih (23,9%) smatra kako je ovaj oblik prisutan u određenoj mjeri. Dakle, više od 60% anketiranih ljekara i ostalog medicinskog

Tabela 3. Odziv ispitanika istraživanja u odnosu na vrstu dostavljene ankete (u procentima %)

Da li je korupcija prisutna u:	U velikoj mjeri	Donekle	Malo	Uopće nije prisutna	Ukupno
Ambulanti	8,03	21,88	30,80	39,30	100,0
Domu zdravlja	11,71	26,13	31,98	30,18	100,0
Bolnici	28,38	33,19	19,65	18,78	100,0

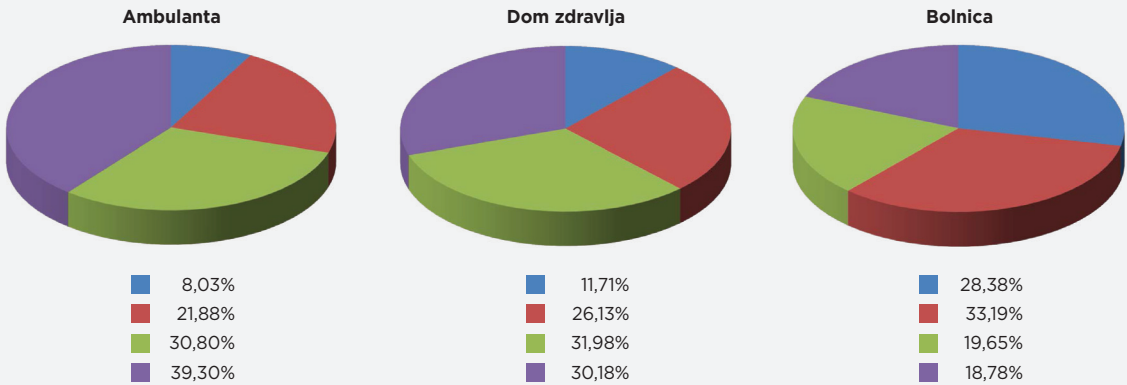

Tabela 4. Stavovi ljekara i ostalog medicinskog osoblja o najčešćim oblicima korupcije u zdravstvenim ustanovama (frekvencije)				
Oblici korupcije	U velikoj mjeri	Donekle	Malo	Uopće nije prisutna
Novac/pokloni za operaciju	60	38	24	30
Novac/pokloni radi reguliranja bolovanja	25	56	24	45
Novac/pokloni radi kvalitetnijeg tretmana i usluge	36	57	22	39
Novac/pokloni radi dobijanja skupih ili rijetkih lijekova	11	41	26	73
Novac/pokloni radi smanjenja vremena čekanja na listi	25	51	32	45

Tabela 5. Stavovi direktora/rukovodioca zdravstvenih ustanova o najčešćim oblicima korupcije u zdravstvenim ustanovama (frekvencije)				
Oblici korupcije	U velikoj mjeri	Donekle	Malo	Uopće nije prisutna
Novac/pokloni za operaciju	11	14	9	26
Novac/pokloni radi reguliranja bolovanja	3	15	13	29
Novac/pokloni radi kvalitetnijeg tretmana i usluge	10	7	20	24
Novac/pokloni radi dobijanja skupih ili rijetkih lijekova	4	8	7	41
Novac/pokloni radi smanjenja vremena čekanja na listi	8	6	14	32

osoblja smatra kako je ovo najčešći oblik korupcije u zdravstvenim ustanovama. Ovaj podatak potvrđuje ranije navode kako SVI² ispitanici ovog istraživanja smatraju da je korupcija najprisutnija u bolnicama. Kao drugi najčešće prisutan oblik korupcije ispitanici navode **plaćanje mita/davanje poklona radi reguliranja bolovanja**. Kao najmanje prisutan oblik korupcije ljekari i medicinsko osoblje navode **plaćanje mita/davanje poklona radi dobijanja skupih i rijetkih lijekova**. Više od 60% ispitanika navodi da je ovaj vid korupcije nikako ili malo prisutan u zdravstvenim ustanovama. Zabilježen je neznatan broj neodgovorenih pitanja u ovoj sekciji upitnika (3-5%). Detaljni podaci stavova ljekara i medicinskog osoblja o najčešćim oblicima korupcije u javnim zdravstvenim ustanovama prikazani su u Tabeli 4.

² Ukupno 238 ispitanika bez obzira na položaj u ministarstvima, zdravstvenim ustanovama ili drugim zdravstvenim institucijama

Prema rezultatima ankete direktori/rukovodioci zdravstvenih ustanova imaju znatno drugačiji stav o oblicima prisustva korupcije u zdravstvenim ustanovama. Najveći broj rukovodilaca/direktora smatra kako većina navedenih oblika korupcije nije uopće prisutna ili je malo prisutna. Gotovo polovina anketiranih na svako od navedenih pitanja o učestalosti pojedinih oblika korupcije odgovorila je kako uopće ne postoji navedeni oblik korupcije. Ukupno 66,1% anketiranih smatra da uopće nije prisutno plaćanje mita/davanje poklona za skupe ili rijetke lijekove, dok 51,6% smatra kako uopće nije prisutno davanje novca ili poklona zbog smanjenja vremena čekanja u redu. Međutim, kako bi shvatili ovakve stavove direktora/rukovodilaca zdravstvenih ustanova vrlo je važno napomenuti kako na pitanje o postojanju korupcije u ambulantama, domovima zdravlja ili bolnicama većina odgovara da uopće nije prisutna ili je malo prisutna u svim navedenim zdravstvenim ustanovama. U onim područjima u kojim navode da korupcija ne postoji ili postoji malo,

Tabela 6. Stavovi nadležnih institucija u zdravstvu o najčešćim oblicima korupcije u zdravstvenim ustanovama (frekvencije)

Oblici korupcije	U velikoj mjeri	Donekle	Malo	Uopće nije prisutna
Novac/pokloni za operaciju	7	4	3	2
Novac/pokloni radi reguliranja bolovanja	1	6	7	2
Novac/pokloni radi kvalitetnijeg tretmana i usluge	3	6	4	3
Novac/pokloni radi dobijanja skupih ili rijetkih lijekova	1	3	5	7
Novac/pokloni radi smanjenja vremena čekanja na listi	6	3	5	2

zabilježen je povećan postotak odgovora u kojima se navodi da je korupcija prisutna najčešće u bolnicama. Više od 55% direktora/rukovodilaca navelo je da korupcija postoji u velikoj mjeri ili u određenoj mjeri u bolnicama.

Razlike u stavovima o pojavnim oblicima korupcije u zdravstvu koji se pojavljuju između ljekara i ostalog medicinskog osoblja u odnosu na direktore/rukovodioce nije moguće uspoređivati. Usporedba rezultata institucija u odnosu na druge ispitanike otežana je najprije radi broja odgovora prikupljenih od strane institucija u odnosu na ostale prikupljene upitnike.³ Ipak, stavovi koje daju institucije razlikuju se u odnosu na oblike korupcije koje institucije međusobno identificiraju kao najčešće. Uzimajući u obzir metodološka ograničenja tumačenja rezultata prikupljenih od strane institucija, uočavamo da postoje sličnosti sa odgovorima ostalih ispitanika. Naime, kao najčešći oblik korupcije percipirano je **plaćanje mita/davanje poklona radi obavljanja operacije od strane ljekara**. Ranije analizirane podatke još jednom potvrđuju stavovi institucija, a to je kako smatraju da je najmanje prisutan oblik korupcije plaćanje mita/davanje poklona radi skupih ili rijetkih lijekova. Međutim, osim ove dvije ekstremne vrijednosti, mišljenja i stavovi institucija upućuju na to da je za sve ostale oblike korupcije prisutna

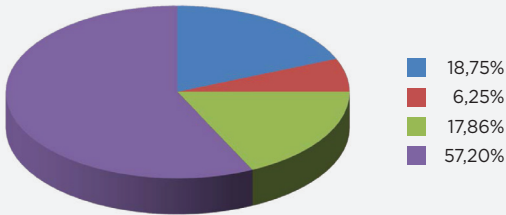
mala ili djelimična učestalost. Detaljan prikaz odgovora institucija prikazan je u Tabeli 6.

Uzroci korupcije

Uspješnost svake antikorupcione politike mora se temeljiti na pouzdanim podacima i kvalitetnim analizama koje ukazuju na konkretne uzroke korupcije u određenoj instituciji ili javnoj upravi. Realizaciji ovog istraživanja pristupljeno je na način da se nastoje definirati i mogući uzroci korupcije. Za potrebe istraživanja identificirano je i navedeno nekoliko uzroka korupcije koje su ispitanici mogli navesti prema osobnom mišljenju. Identificirani mogući uzroci za potrebe istraživanja su: neefikasnost zbog manjka konkurencije u oblasti zdravstva, niske plaće zdravstvenih radnika, rijetke ili neadekvatne sankcije za radnike koji primaju mito ili nepostojanje sistematičnog praćenja rada od strane nadležnih institucija u oblasti zdravstva. Najveći dio direktora/rukovodilaca i predstavnika institucija (57,12%) smatra kako su najčešći uzrok korupcije rijetke ili neadekvatne sankcije za radnike koji primaju mito. Nalazi istraživanja navode kako direktori/voditelji zdravstvenih ustanova ne smatraju da je uzrok korupcije bilo kakva vrsta neefikasnosti zbog manjka konkurencije u oblasti zdravstva (6,25%).

³ Ukupan broj upitnika prikupljenih od strane institucija iznosi 17

Tabela 7. Stavovi direktora/rukovodilaca i institucija o mogućim uzrocima korupcije (procentat %)	
Mogući uzroci korupcije	Procentat %
Niske plaće zdravstvenih radnika	18,75
Neefikasnost zbog manjka konkurencije u oblasti zdravstva	6,25
Nepostojanje sistematičnog praćenja rada od strane nadležnih institucija u oblasti zdravstva	17,86
Rijetke ili neadekvatne sankcije za radnike koji primaju mito	57,20
Ukupno	100,0

U skladu sa podacima istraživanja nameće se zaključak da je kod zdravstvenih ustanova **korupcija simptom bolesti** – bolesti od koje pate jer nisu onoliko djelotvorne koliko bi to mogle biti, ali izostaje **tretman ili terapija** (57,20% tvrdi da postoje rijetke ili neadekvatne sankcije). Zbog toga u Bosni i Hercegovini postoji potreba za jačanjem zdravstvenih ustanova, kako bi one bolje odgovarale potrebama građana i osigurale neovisan položaj zdravstvenih radnika.

Korupcija u javnim nabavkama zdravstvenih institucija, visoka ili politička korupcija

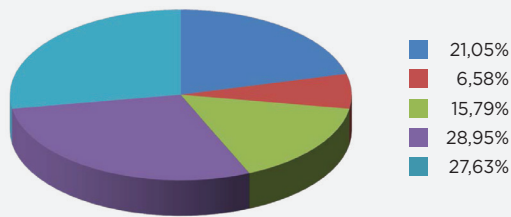
Da bismo smanjili korupciju na organizacijskoj razini moramo se pozabaviti administrativnim postupcima i mijenjati ih onoliko puta koliko je potrebno, sve dok ne dobijemo sistem koji će osigurati postojanje što je manje moguće monopola u obavljanju administrativnih procesa, prihvatljiv nivo slobode u procesima odlučivanja, i uzimanje

u obzir potreba za učinkovitošću zdravstvenog sistema u BiH.

Osim toga, kada je riječ o javnim nabavkama u zdravstvenim ustanovama moraju postojati i sistemi odgovornosti te unutarnje i vanjske kontrole, radi smanjenja rizika od pojave nekažnjene koruptivnog/neetičnog ponašanja.

Kao dopuna općem pitanju o mogućim oblicima i učestalosti tih oblika korupcije u zdravstvu od učesnika istraživanja tražili smo da označe koliko je korupcija prisutna u procesima javnih nabavki lijekova za potrebe ustanova. Mišljenja direktora/voditelja i predstavnika relevantnih institucija o korupciji u procesu javnih nabavki lijekova podijeljena su oko toga koliko ovaj segment svakodnevnog rada predstavlja prijetnju efikasnom funkcioniranju zdravstvenog sistema. Oko trećina ispitanika (28,95%) smatra da je korupcija u procesu javnih nabavki prisutna u velikoj mjeri, a 21,05% smatra kako korupcije nema nikako u ovom segmentu zdravstva. Međutim, iznenađuje činjenica da je više od petine osoba koje se nalaze na funkcijama direktora/rukovodilaca ili predstavnika ministarstava odgovorilo da ne zna odgovor na ovo pitanje. Dobijeni podaci, pored prikupljenog podatka o percepciji učestalosti korupcije u javnim nabavkama, ukazuju da nije poznato koliko su rukovodioci zapravo na adekvatan način informirani o procesima javnih nabavki koji se odvijaju u njihovoj zdravstvenoj ustanovi.

Tabela 8. Stavovi direktora/rukovodilaca ustanova i nadležnih institucija o učestalosti korupcije u javnim nabavkama lijekova (frekvencije i procenti)		
Učestalost	Frekvencija	Procentat %
Nimalo	16	21,05
Malo	5	6,58
Donekle	12	15,79
U velikoj mjeri	22	28,95
Ne znam	21	27,63
Ukupno	76	100,0

U anketni upitnik uvrštena su pitanja kojima se od rukovodilaca zdravstvenih ustanova prikupio podatak o ne/postojanju sistema kontrole, praćenja i/ili evaluacije procesa javnih nabavki, a sa druge strane od strane nadležnih ministarstava prikupljen podatak o ne/postojanju registara (npr. sa brojem i vrstom obavljenih javnih nabavki) o javnim nabavkama u zdravstvenim ustanovama za koje su nadležni. Tako je kod nadležnih ministarstva, prema prikupljenim podacima ove ankete, utvrđeno postojanje navedenih registara u 76,5% nadležnih ministarstava i institucija dok s druge strane sustavi kontrole, praćenja i evaluacije procesa javnih nabavki postoje kod 84,7% zdravstvenih ustanova. Međutim, činjenica da u 15,3% slučajeva kod kod zdravstvenih ustanova ne postoje sistemi za praćenje javnih nabavki, a da kod jedne petine nadležnih institucija⁴ (23,5%) ne postoje sistemi praćenja i kontrole javnih nabavki govori o neujednačenosti i djelimičnoj funkcionalnosti zdravstvenog sistema u BiH. Istovremeno, ovakve neujednačenosti i nestandardiziran pristup u radu otvaraju mnoge mogućnosti za malverzacije i nezakonite radnje.

⁴ Prema jednom od odgovora anketiranih u Republici Srpskoj za ove poslove nadležnost ima Fond zdravstvenog osiguranja RS-a.

Tabela 9. Postojanje registara ili sistema praćenja, kontrole i evaluacije procesa javnih nabavki u zdravstvenim ustanovama i nadležnim institucijama

	Zdravstvene ustanove (procenat %)	Nadležne institucije (procenat %)
Da	84,7	76,5
Ne	15,3	23,5
Ukupno	100,0	100,0

Upravljanje korupcijskim rizikom - mjere borbe protiv korupcije

Modeli borbe protiv korupcije proizlaze iz pretpostavke da postoje dvije vrste korupcije kojima treba pristupiti na različite načine. Sitna, odnosno administrativna korupcija može biti društveno uvjetovana. Davanje manjeg poklona ili manjeg novčanog iznosa može biti jedan od oblika društveno prihvatljivog iskazivanja zahvalnosti ili ubrzavanja neke procedure. Protiv sitne korupcije moguće se boriti njenim sprečavanjem i obrazovanjem. Protiv krupne, političke korupcije moguće se boriti većom transparentnošću, odgovornošću i kaznenim postupcima. Protiv nje se moguće boriti prepoznavanjem uskih grla gdje treba pojačati unutrašnje kontrole, finansijske kontrole, inspekcije itd. Moguće ju je suzbijati i obrazovanjem – tako da se jasno stavi do znanja kako su neke stvari neprihvatljive. Pretpostavka je da pravi profesionalci ne sudjeluju u korupciji. Ne samo zato što je ona kazneno djelo nego jednostavno zato što se radi o nečemu što je neetično.

Protiv krupne korupcije vrlo se teško boriti prevencijom i obrazovanjem zato što oni koji u njoj sudjeluju vrlo dobro znaju da čine kazneno djelo. Zato se kod nje treba pribjegavati jedino kaznenom postupku. Definiranje ključnih mjera (preventivnih ili represivnih) te utvrđivanje važnosti pojedinih mjera bili su predmet ovog istraživanja. Prema rezultatima istraživanja, najveći broj anketiranih preferira preventivne mjere u odnosu na

Tabela 10. Stavovi učesnika istraživanja o najdjelotvornijim mjerama borbe protiv korupcije (frekvencija)

Mjere	Ocjena prikladnosti mjera borbe protiv korupcije			
	U velikoj mjeri	Donekle	Malo	Nikako
Javno prozivanje korumpiranog medicinskog osoblja	99	61	25	35
Razne vrste sankcija za zaposlenike koji primaju mito	115	71	11	25
Stalno informiranje građana o njihovim pravima u sistemu javnog zdravstva	127	61	29	13
Zabrana istovremenog rada u privatnim i javnim zdravstvenim ustanovama	119	53	17	32
Uvođenje etičkog kodeksa	135	53	21	15
Nadgledanje mehanizama plaćanja u zdravstvenom sistemu	99	80	24	12
Učešće građana u praćenju i kontroli rada zdravstvenih ustanova	55	88	42	38

represivne. **Iako svaki ljekar polaže Hipokrato-
vu zakletvu, uvođenje etičkog kodeksa u zdrav-
stvene ustanove jedna je od izdvojenih preven-
tivnih mjera koju navode svi anketirani (79%).** Tri četvrtine anketiranih navodi da bi uvođenje etič-
kog kodeksa u zdravstvene ustanove mogla biti
jedna od djelotvornijih mjera borbe protiv korup-
cije (50% u velikoj mjeri i 29% donekle). Isto tako,
tri četvrtine ljekara, medicinskog osoblja, direk-
tora/rukovodilaca i predstavnika nadležnih insti-
tucija (79%) smatra kako je jedna od djelotvornih
preventivnih mjera **stalno infomiranje građana o
njihovim pravima u sistemu javnog zdravstva.**
Trenutnu praksu da ljekari istovremeno rade u jav-
nim i privatnim zdravstvenim ustanovama dovodi
u pitanje tri četvrine učesnika istraživanja. Naime,
čak 72,27% smatra kako zabrana istovremenog
rada u javnim i privatnim zdravstvenim ustano-
vama može biti jedna od učinkovitih mjera borbe
protiv korupcije.

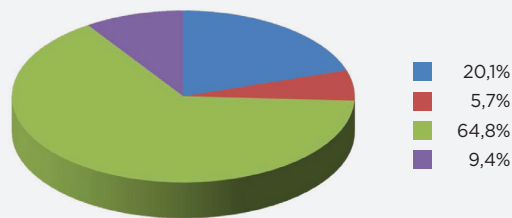
**Otkrivanje i procesuiranje korupcije - sta-
vovi ljekara i ostalog medicinskog osoblja**

Pretpostavka je da su nadređeni u javnim
zdravstvenim ustanovama dužni osigurati da nji-
hove kolege i zaposlenici ispunjavaju svoje duž-

nosti i poslove na zakonit i ekonomičan način. U
tom kontekstu, dužni su voditi zaposlenike/kole-
ge, davati im upute radi sprečavanja i otklanjanja
pogrešaka i nedostataka nastalih uslijed uplitanja
u koruptivne radnje. Što se tiče sprečavanja ko-
rupcije, poželjno je da nadređeni senzibiliziraju
zdravstvene radnike i savjetuju ih kad je to mo-
guće. Stav da u zdravstvenim ustanovama korup-
cija različitih oblika i učestalosti postoji ranije je
prezentiran. Međutim, vrlo je važno uvidjeti koga
ili šta zdravstveni radnici vide kao glavnog krivca
za postojanje i poticanje koruptivnih radnji. Naj-
veći broj ispitanika (64,8% ljekara i medicinskog
osoblja) smatra kako odgovornost za koruptivne
radnje imaju ljekari, ali i pacijenti. Svega 5,7% lje-
kara i ostalog medicinskog osoblja smatra kako
su za korupciju odgovorni isključivo ljekari. Među-
tim, jedna petina anketiranih ljekara i medicinskog
osoblja (20,1%) smatra kako su za postojeći nivo
korupcije odgovorni isključivo pacijenti. Ovakvi
stavovi zapravo upućuju na činjenicu da ljekari
i medicinsko osoblje smatraju kako su pacijenti
dobrim dijelom sami krivi za postojanje korup-
cije. Sve zajedno govori o temeljnom nerazumi-
jevanju fenomena korupcije u zdravstvu, kojoj je
glavni uzrok upravo netransparentno, neuređeno i

na koncu po proces liječenja štetno usmjeravanje novčanih sredstava, kao i kulturološko i društveno okruženje u kojem se smatra kako su pacijenti krivi za koruptivne radnje u zdravstvu.

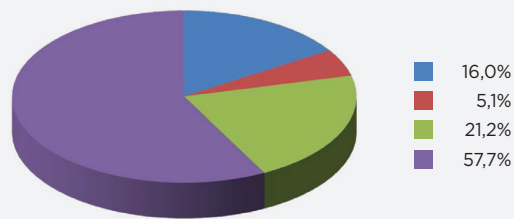
Tabela 11. Percepcija odgovornosti za koruptivne radnje (frekvencija i procenat)		
Odgovornost	Frekvencija	Procenat %
Pacijenti	32	20,1
Ljekari	9	5,7
Oboje	103	64,8
Ništa od navedenog	15	9,4
Ukupno	159	100,0

Različiti faktori utječu na ljudsku percepciju pa tako i percepciju korupcije. Jedan od faktora koji može uticati na percepciju ne/postojanja korupcije jeste i iskustvo, odnosno učestalost koruptivnih situacija u kojima je neko od zdravstvenih radnika bio svjedok ili od drugih kolega dobio informaciju, tj. vidio ili čuo da kolega prima mito. Za potrebe ovog istraživanja utvrđeno je kako je nešto više od pola ljekara i ostalog medicinskog osoblja bilo u prilici čuti da je neko od kolega primio novac za usluge koje pruža pacijentima. Oko jedne petine anketiranih zdravstvenih radnika (21,2%) navodi kako su više od pet puta bili u prilici čuti da je neko od kolega primio novac za usluge pacijen-tima dok 16% navodi kako su u takvoj situaciji bili od jedan do tri puta. Svega 5,1% učesnika istraživanja navodi da su od tri do pet puta imali priliku čuti kako je neko od kolega primio novac za us-luge koje pruža pacijentima.

Tabela 12. Osobna iskustva zdravstvenih radnika kao svjedoka korupcije (frekvencija i procenat)

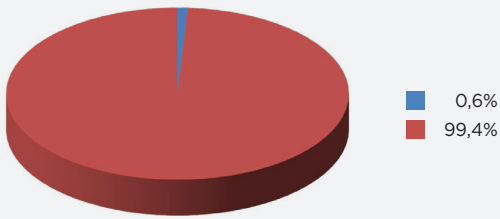
Učestalost	Frekvencija	Procenat %
1-3 puta	25	16,0
3-5 puta	8	5,1
Više od 5 puta	33	21,2
Nisam imao/la ovakva iskustva	90	57,7
Ukupno	156	100,0

Anketirani su dali jedinstven odgovor na pita-nje da li su upravi ikada prijavili nekog od kolega zbog koruptivnog ponašanja (primanja novca/ poklona). Samo 0,6 (jedna osoba) navodi kako je prijavila kolegu zbog primanja mita u vidu novca ili poklona dok 98,7% navodi kako to nikada nisu uradili. Međutim, treba biti pažljiv pri interpretaciji ovakvih rezultata, jer nije pouzdano poznato da li osobe koje nisu prijavile kolege nisu bile u prilici da budu svjedoci i pozdano znaju da je neko od kolega primio mito ili su to vidjeli pa nisu prijavili.

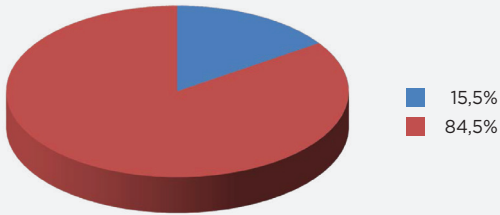
Tabela 13. Da li su upravi ikada prijavili nekog od kolega zbog koruptivnog ponašanja (frekvencija i procenat)

Odgovor	Frekvencija	Procenat %
Da	1	0,6
Ne	155	99,4
Ukupno	157	100,0

Najviše zabrinjava podatak istraživanja koji upućuje na činjenicu da je 15,5% ispitanika (24 od 159 zdravstvenih radnika) bilo u prilici da minimalno jednom zna kako je neko od kolega primio mito ili novac, ali to nisu prijavili. Samo 75 osoba navelo je razloge neprijavlivanja kolega koji su primili mito u vidu novca ili poklona. Kao uzroke svog ponašanja navode “strah od otkaza” (16,0%) ili strah od mobbinga/šikaniranja (25,3%), a neke druge/ostale razloge navodi ukupno 58,7% anketiranih. Na osnovu nalaza istraživanja vidljivo je kako svaki ispitanik koji nije prijavio korupciju ima svoje lične razloge za takav postupak.

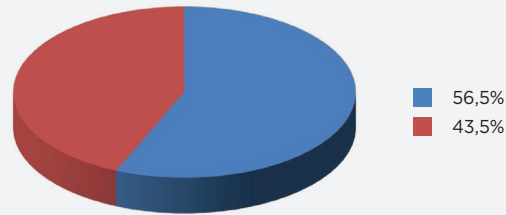
Tabela 14. Da li znate da je neko od vaših kolega primio mito ali to niste prijavili (frekvencija i procenat)		
Odgovor	Frekvencija	Procenat %
Da	24	15,5
Ne	131	84,5
Ukupno	155	100,0

Stavovi direktora/rukovodilaca
Još jedan od zabrinjavajućih dijelova analiziranih podataka ovog istraživanja jesu pitanja koja su se odnosila na postojanje razvijenih sistema bor-

be protiv korupcije u javnim zdravstvenim ustanovama. Naime, rezultati istraživanja jasno pokazuju da zdravstveni sistem nije spreman za preveniranje i borbu protiv korupcije. Unatoč odgovorima ljekara i zdravstvenih radnika kako petinu odgovornosti za trenutni nivo korupcije imaju pacijenti ili da su u najvećem broju slučajeva odgovornost pacijenta i ljekara jednake u ovom smislu, jasno se vidi da u gotovo polovini zdravstvenih ustanova koje su sudjelovale u istraživanju (43,5%) ne postoji razvijen sistem borbe protiv korupcije dok 56,5% izveštava o postojanju takvog sistema. Ozbiljnost nedostatka ovakvog sistema izražava problem prisutnosti političke korupcije u zdravstvenim ustanovama u Bosni i Hercegovini.

Tabela 15. Postoji li razvijeni sistem borbe protiv korupcije u javnim zdravstvenim ustanovama (frekvencija i procenat)		
Odgovor	Frekvencija	Procenat %
Da	35	56,5
Ne	27	43,5
Ukupno	62	100,0

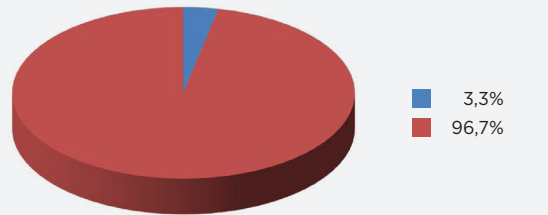

Redovito evidentiranje koruptivnih radnji (broj i vrsta koruptivne radnje kao i funkcija osobe koja je počinila kazneno djelo), ukoliko se dogodi, vrlo je važno za procjenu potreba i planiranje aktivnosti usmjerenih ka borbi protiv korupcije. Također, vrlo je važno znati i biti upućen da li je u ustanovi u kojoj ste rukovodilac počinjeno kazneno djelo primanja mita u obliku novca, poklona ili protu-usluga. Podatak koji smo dobili od strane direktora/rukovodilaca zdravstvenih ustanova jasno

ističe da i u ovom dijelu sistemske borbe protiv korupcije postoji veliki broj nedostataka. Naime, samo dvije od 61 zdravstvene ustanove (3,3%) koje su odgovorile na ovo pitanje navodi kako postoji zabilježen broj slučajeva koruptivnih radnji u posljednje dvije godine te se navodi procjena od 15 (ne navodeći tačan i pouzdan podataka). Zabrinjavajući je podatak da je u dvije ustanove u posljednje dvije godine zabilježeno oko 15 slučajeva u kojima je neko od ljekara ili medicinskog osoblja primio mito u bilo kojem obliku. Međutim, ukupno 59 zdravstvenih ustanova (96,7%) navodi kako nije bilo zabilježenih slučajeva korupcije u posljednje dvije godine.

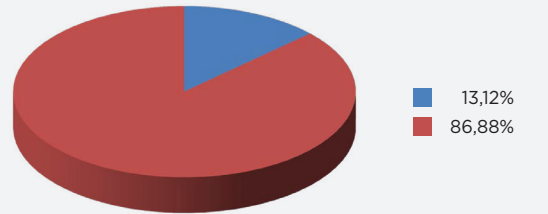
Dakle, s jedne strane ohrabruje podatak da u 96,7% anketiranih institucija u posljednje dvije godine nije bilo zabilježenih slučajeva koruptivnih radnji, ali s druge strane zabrinjava jer za dvije ustanove postoji podatak o 15 takvih slučajeva. Međutim, i kod ovih podataka istraživanja interpretacija je ograničena jer nije jasno poznato zašto ne postoje zabilježeni slučajevi u posljednje dvije godine. Moguće je kako doista nije bilo zabilježenih slučajeva koruptivnih radnji, ali je moguće i to da se u praksi takvo što događalo ali ne postoje tragovi ili zabilješke o takvim radnjama.

Tabela 16. Da li su u vašoj ustanovi u posljednje dvije godine zabilježene koruptivne radnje (frekvencija i procenat)		
Odgovor	Frekvencija	Procenat %
Da	2	3,3
Ne	59	96,7
Ukupno	61	100,0

Iako samo dio direktora/rukovodilaca zdravstvenih ustanova (3,3%) tvrdi kako je u posljednje dvije godine bilo zabilježenih koruptivnih radnji, ipak je četiri puta više rukovodilaca (13,12% ili osam zdravstvenih ustanova) izjavilo kako vjeruju da postoji sklonost njihovog osoblja koruptivnim radnjama. Veći dio direktora/rukovodilaca (86,88%) pokazuje kako ima puno povjerenje u radnike zdravstvenih ustanova koje oni vode. Ovaj visok nivo povjerenja kvalitetan je preduvjet za preveniranje i borbu protiv korupcije koju ove ustanove mogu planirati.

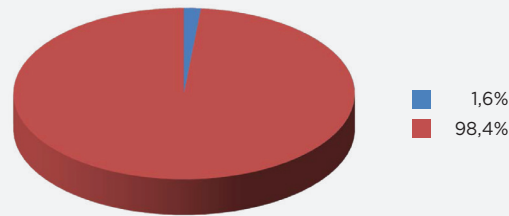
Tabela 17. Mislite li da je osoblje vaše ustanove sklono koruptivnim radnjama (frekvencija i procenat)		
Odgovor	Frekvencija	Procenat %
Da	8	13,12
Ne	53	86,88
Ukupno	61	100,0

Svako uplitanje u koruptivne radnje mora završiti sudskim procesuiranjem, što u praksi nije slučaj. Od strane direktora/rukovodilaca zatražili smo da anonimno podijele informacije da li je ikada ljekar ustanove koju vode bio sudski procesuiran. Samo jedna ustanova (1,6%) posjeduje podatak o tome da je ljekar sudski procesuiran, a 98,4% navodi kako nikada niti jedan ljekar njihove ustanove nije bilo sudski procesuiran zbog primanja mita u bilo kojem obliku. Ovaj podatak mogli bismo posmatrati kao krajnje pozitivan fenomen da prethodno nismo utvrdili kako dvije institucije izvještavaju da posjeduju podatak za oko 15 slu-

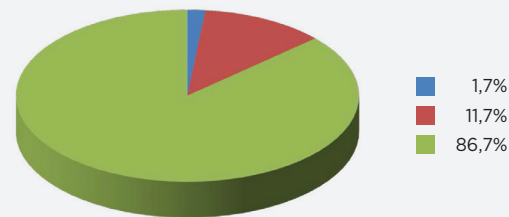
čajeve koruptivnih radnji kolega. Ne upuštajući se u dublje analize i bilo kakvu vrstu špekulacija, možemo vrlo lako utvrditi da na krajnje malom uzorku (dvije ustanove i 15 pojedinaca koji su korumpirani) možemo utvrditi da se svaki 15 slučaj korupcije sudski procesuiru u zdravstvenom sistemu. Naravno, generalizacija ovakve vrste na državnom nivou gotovo je nedopustiva zbog prirode metodologije i uzorka korištenog u istraživanju, ali možemo sa sigurnošću tvrditi da je u 15 slučajeva o kojima izvještavaju učesnici istraživanja samo jedan sudski procesuiran.

Tabela 18. Da li je neko od vašeg osoblja sudski procesuiran zbog primanja mita (frekvencija i procenat)		
Odgovor	frekvencija	Procenat %
Da	1	1,6
Ne	61	98,4
Ukupno	62	100,0

Najveći broj anketiranih rukovodilaca/direktora (86,7%) nikada nije bio u situaciji provesti interne sankcije jer je pouzdano znao da je ljekar primio mito, niti je bio u situaciji da zna kako je ljekar primio mito ali ignorirao tu činjenicu i prešutio. Samo jedna osoba (1,7%) navodi kako je bila u situaciji da zna kako je ljekar primio mito, ali nije prijavila korupciju jer je provela interne sankcije dok sedam osoba (11,7%) navodi kako su znali za takve slučajeve, ali nisu prijavili niti proveli interne procedure već samo prešutjeli.

Tabela 19. Postojanje određenih praktičnih primjera koruptivnih radnji tokom dosadašnjeg rada kao direktor/rukovodilac (frekvencija i procenat)		
Odgovor	Frekvencija	Procenat %
Znao sam za situaciju u kojoj je ljekar ili neko od osoblja primio mito, ali nisam prijavio korupciju već sam proveo vrstu interne sankcije	1	1,7
Znao sam za situaciju u kojoj je ljekar ili neko od osoblja primio mito, ali nisam prijavio korupciju već sam ignorirao činjenicu i prešutio	7	11,7
Ništa od navedenog	52	86,7
Ukupno	60	100,0

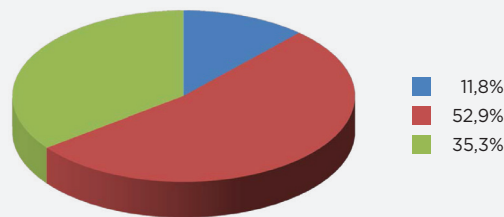

Stavovi predstavnika nadležnih institucija

Usklađenost zakonskih akata sa evropskim standardima borbe protiv korupcije i stvarnom potrebom za borbu protiv ovog fenomena ključna je za razvoj društva. Zakonski akti mogu imati preventivnu i represivnu funkciju. Međutim, u Bosni i Hercegovini često zakoni nisu u skladu sa evropskim standardima kao ni u skladu sa stvarnim potrebama društva (npr. Zakon o zviždačima u BiH ne postoji na entitetskom niti na držanom nivou – Izvještaj pisan u julu 2013. godine). Stavovi predstavnika nadležnih institucija zdravstvenog sistema podijeljeni su o mogućoj primjenjivosti i održivosti trenutnih zakonskih akata zdravstvenog sistema u BiH. Nešto više od

polovine (52,9%) smatra kako su trenutni zakonski akti djelimično primjenjivi i održivi dok 35,3% smatra da su primjenjivi i održivi u velikoj mjeri. Samo dvije institucije (11,8%) smatraju da su trenutni zakoni malo primjenjivi i održivi u praksi. Ovakvi podaci, imajući u vidu mali uzorak nadležnih institucija koje su sudjelovale u istraživanju i mogućnost generalizacije, jasno odašilje poruku kako je potreban veći angažman stručnjaka iz oblasti zdravstva koji bi radili na izmjenama, dopunama i usklađivanjima zakona u skladu sa stvarnim potrebama i mogućnostima BiH.

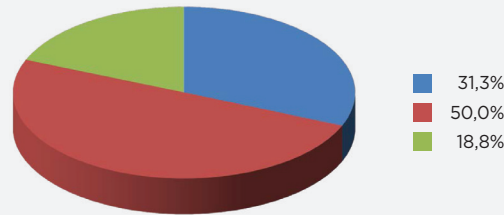
Tabela 20. Stavovi predstavnika nadležnih institucija: da li su trenutni zakonski akti primjenjivi i održivi (frekvencija i procenat)		
Odgovor	Frekvencija	Procenat %
Malo	2	11,8
Donekle	9	52,9
U velikoj mjeri	6	35,3
Ukupno	17	100,0

Nema pouzdanih podataka o broju ljekara koji istovremeno rade u privatnim i javnim zdravstvenim ustanovama. Postoji pretpostavka da ovaj rad ugrožava rad javnih zdravstvenih institucija (naprimjer, konkurentnost pružanjem kvalitetnije usluge, smanjeno čekanje i sl.) te nerijetko potiče nemoralno ponašanje ljekara za vrijeme koje provode u javnim zdravstvenim ustanovama. Od nadležnih institucija zatražili smo da ocijene koliko zapravo smatraju da ovaj istovremeni rad u konkurentnim ustanovama utječe na nivo korupcije. Polovina institucija (50%) smatra kako takvo

ponašanje ljekara **u velikoj mjeri** utječe na porast korupcije u zdravstvu dok 31,3% kako to u određenoj mjeri utječe na povećanje broja slučajeva korupcije. Tri institucije (18,8%) nisu željele odgovoriti na ovo pitanje.

Tabela 21. Da li paralelni rad u javnim i privatnim zdravstvenim ustanovama utječe na nivo korupcije (frekvencija i procenat)		
Odgovor	Frekvencija	Procenat %
Donekle	5	31,3
U velikoj mjeri	8	50,0
Ne želim odgovoriti	3	18,8
Ukupno	16	100,0

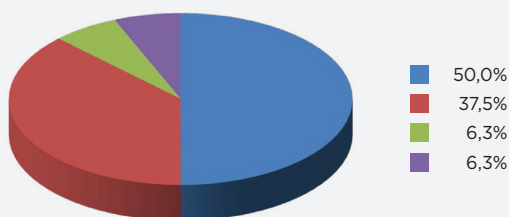
Pravna zaštita uzbunjivača/zviždača/prijavljivača (osoba koje prijavljuju korupciju) je na nezavidnom nivou u Bosni i Hercegovini. Postojeće zakonodavstvo, na svim nivoima vlasti, i njegova praktična provedba za zaštitu osoba koje prijave korupciju, pokazuje određena ograničenja za osobe koje bi željele da prijave sumnju u korupciju i druge nesavjesne oblike poslovanja.⁵ U skladu s tim, od strane nadležnih institucija prikupljeni su podaci o tome šta savjetuju uposlenicima u zdravstvu: “Kome prijaviti korupciju?”. Polovina nadležnih institucija (50%) ohrabruje uposlenike u zdravstvu da korupciju prijavljuju prvenstveno nadležnim ministarstvima, a 37,8% prvenstveno savjetuje da se takvi slučajevi prijave policiji. Jedna institucija (6,3%) savjetuje da se takvi slučajevi

⁵ Centar za odgovornu demokratiju COD LUNA, 2013, “Pravna zaštita uzbunjivača”

prijave isključivo tužilaštvu. Također, jedna institucija (6,3%) savjetuje da uposlenici zdravstvenih ustanova slučajeve korupcije prijave na druge načine koji ne uključuju policiju, tužilaštvo ni nadležna ministarstva zdravstva.

Tabela 22. Podaci o nadležnim institucijama kojima uposlenici zdravstvenih ustanova mogu prijaviti korupciju (frekvencija i procenat)

Odgovor	Frekvencija	Procenat %
Nadležnoj instituciji (Ministarstvu/Odjeljenju)	8	50,0
Policiji	6	37,5
Tužilaštvu	1	6,3
Drugo	1	6,3
Ukupno	16	100,0

ZAKLJUČAK

Nepotizam, loš odabir kadrova i **korupcija** čine **zdravstvo u BiH** jednim od najlošije ocijenjenih segmenata od strane eksperata EU-a. Iako je u 2010.⁶ godini Evropska komisija izvijestila da je u okviru IPA pomoći civilnom društvu nastavljeno s pružanjem podrške razvoju civilnog društva u Bosni i Hercegovini s naglaskom na mjere borbe protiv korupcije, a to nastavljeno i u 2011.⁷ i 2012⁸,

proces kretanja BiH ka Evropskoj uniji dosta je usporen ovim fenomenom zbog “ograničenog napretka u borbi protiv korupcije”.⁹ Kašnjenja u provedbi antikorupcijske strategije i akcijskog plana 2009-2014. ostavila su značajan trag na sve segmente društva u kojima se korupcija može pojaviti, pa tako i zdravstvo. To je jasno vidljivo iz analize podataka prikupljenih ovim istraživanjem kroz nedostatak adekvatnih ili bilo kakvih programa za borbu protiv strategije zdravstvenih ustanova i sl.

Zaštita osoba koje prijavljuju korupciju nije osigurana niti u oblasti zdravstva pa su stoga i podaci ovog istraživanja to i potvrdili. U većini slučajeva zdravstveni radnici ne žele prijaviti korupciju ukoliko bi bili u prilici lično vidjeti ili čuti za neka koruptivna djela kolega.

Koliko je cijela Bosna i Hercegovina u ranoj fazi borbe protiv korupcije toliko je, prema rezultatima ovog istraživanja, i zdravstvo u BiH u ranoj fazi borbe protiv fenomena korupcije. Istina, pravni okvir postoji, ali primjena tog pravnog okvira izostaje iz dana u dan, a s tim se slažu i anketirani od kojih većina smatra kako su zakoni nepraktični i neodrživi.

Možemo zaključiti da su potrebni stalni napori kako bi se ostvarili solidni rezultati proaktivne borbe protiv korupcije, krivičnog gonjenja i osude korupcije na visokom nivou u zdravstvenom sistemu BiH.

⁶ Evropska komisija, 2010, “Izveštaj o napretku Bosne i Hercegovine u 2010. godini”

⁷ Evropska komisija, 2011, “Izveštaj o napretku Bosne i Hercegovine u 2011. godini”

⁸ Evropska komisija, 2012, “Izveštaj o napretku Bosne i Hercegovine u 2012. godini”

⁹ Evropska komisija, 2013, “Izveštaj o napretku Bosne i Hercegovine u 2013. godini”

**PRAVO
SUDE**

KORUPCIJA U PRAVOSUĐU

5

Dva miliona neriješenih predmeta leži u ladicama

Dvije najvažnije državne pravosudne institucije, Državni sud i Tužilaštvo, nikada nisu usvojile plan borbe protiv korupcije. Taj podatak dovoljno ilustrira stanje u pravosuđu

Autor: Semir Mujkić

Likvidacija gradačkačke firme Trgocentar ušla je u svoju četvrtu godinu i još uvijek se ne nadzire sudsko rješenje za firmu koja je nekada vrijedila 34 miliona maraka. Radnici firme, njih 390, ulaganjima su postali dioničari 1991. godine a novi vlasnici pojavili su se u privatizaciji nakon rata kupujući vlasništvo nad firmom certifikatima. Prije nego što će otići u likvidaciju, odnosno rasprodaju imovine i gašenje firme, Trgocentar je vrijedio oko šest miliona maraka. Tako je barem rečeno.

Dugogodišnji i mukotrpní sudski proces za jednog od malih vlasnika Trgocentra, Emira Sendića, pretvorio se u noćnu moru kojoj se ne nazire kraj. Skoro 100 bivših radnika i dioničara nemaju ni vremena i novca a niti snage da se izbore sa planovima novih vlasnika i sudom.

- To su ljudi koji nikoga ne poštuju - kaže razočarani Sendić i dodaje kako je zbog ovog slučaja izgubio vjeru u državu: Ova država više ne postoji.

Novi vlasnici su Trgocentar iz dioničkog društva preregistrirali u društvo sa ograničenom odgovornošću i zatražili likvidaciju firme. Iako je takva odluka sudski odbijena i naređeno da se u roku od 90 društva vrati prvobitni karakter dioničkog društva, sudija Vahida Halilović započela je likvidaciju Trgocentra kao društva sa ograničenom odgovornošću.

Dok je firma svih ovih godina u likvidaciji, Sendić kaže da se u objekte firme ulaže novac iako to zakon zabranjuje, prostori se iznajmljuju a njemu je zabranjeno da prisustvuje ročištima na sudu. On kaže da nema više kome da se obrati.

- Nemamo gdje a sud ne čini ništa da ispravi stvari - kaže Sendić koji je pravnu pomoć tražio od ACCOUNT-a.

Advokatica Branka Inić također smatra da ovaj proces traje predugo.

- Postupak se vodi pred sudom četiri godine

Sud BiH: Državni Sud i Tužilaštvo nikada nisu usvojili plan borbe protiv korupcije što im je bila obaveza

i faktički se ništa nije uradilo - kaže Inićeva za ACCOUNT.

U slučaju Julijane i Bernarda Tičinovića iz Livna tužilaštvo jeste donijelo odluku, po njihovom mišljenju, potpuno pogrešno. Njih dvoje su vlasnici firme Ening iz Livna koji su 20. marta 2012. godine podnijeli krivičnu prijavu Kantonalnom tužilaštvu u Livnu protiv Gorane Marinčić, pomoćnice načelnika Službe za graditeljstvo Općine Livno, navodeći da je osumnjičena učinila niz krivičnih djela.

Tičinovići su iznijeli svoje dokaze da je Marinčićeva primala i ovjeravala arhitektonske projekte bez potpisa ovlaštenog arhitekta i uvjerenja o položenom stručnom ispitu iz područja arhitekture te ispravljala i izrađivala prostorno planske dokumentacije, isključivanje iz javnosti i struke, dostavljanje Općinskom vijeću protuzakonske dokumentacije na usvajanje. Uz sve, oni smatraju da je Marinčićeva davala netačne informacije te im nije dozvoljavala pristup informacijama.

Tičinovići su smatrali da se Gorana Marinčić nalazi u sukobu interesa. To je potvrdila i

Agencija za državnu službu 19. januara 2010. godine “radi čega proizlazi da su navodi podnositelja prijave apsolutno tačni, posebno imajući u vidu činjenicu da je tužilaštvo ipak opet ‘imalo snage’, da konstatira da je članom 16. Zakona o građenju propisano da projektirati može samo pravna osoba registrirana za obavljanje poslova projektiranja, a stavom 8. istog člana je propisano ko može biti projektant, projektant voditelj, ili koordinator projekta, radi čega je istim Zakonom u kaznenim odredbama za povredu ovih propisa propisana prekršajna odgovornost, kako za pravne, tako i fizičke osobe, odnosno stegovna odgovornost a šta je stegovna odgovornost ne zna se, a niti je obrazložena u Naredbi tužiteljstva”, navodi u pismenom objašnjenju slučaja pravna savjetnica ACCOUNT-a Branka Inić.

Postoji samo jedan disciplinski prekršaj koji bi spadao u korupciju o kojoj govorimo, toga je bilo tako malo, zbog takvog djela nismo ni pokrenuli postupke ali smo pokrenuli nekoliko postupaka. Bilo je nekoliko istraga po tom pitanju koje su rezultirale i ostavkama dok su te istrage bile vođene

Arben Murtezić

Nakon svih dokaza kantonalna tužiteljica Snježana Kukrić je 20. juna 2013. godine obustavila istragu protiv Marinčičeve uz obrazloženje da počinjeno djelo nije krivično. Na ovu odluku nije postojala mogućnost žalbe pa su Tičinovići ovu obavijest prosljedili Visokom sudskom i tužilaškom vijeću i Federalnom tužilaštvu čije se

odluke i odgovori, u trenutku pisanja ovog istraživanja, još uvijek očekuju.

Pravosuđe je jedna od najkorumpiranijih dijelova vlasti u Bosni i Hercegovni, pokazuju istraživanja javnog mnijenja. Sa druge strane, podaci pravosudnih institucija pokazuju da korupcije u pravosuđu gotovo da i nema. Tek oko jedan posto od više od 1.200 prijava protiv sudija i tužilaca u BiH se odnosi na korupciju. Većina ovih prijava bude odbačena.

Antikorupcijska mreža u BiH ACCOUNT istraživala je zbog čega postoji ogroman nesrazmjer u viđenju korupcije u pravosuđu između građana i uposlenika pravosudnih institucija i šta se sve može smatrati korupcijom u pravosuđu.

Glavni disciplinski tužilac Visokog sudskeog i tužilaškog vijeća Arben Murtezić kaže da je broj prijavljenih sudija i tužilaca zbog korupcije jako mali. Njegov ured u prosjeku mjesečno prima oko 100 pritužbi.

- Onih pritužbi u kojima se čak i ovlaš pominje mogućnost da je sudija u užem smislu korumpiran, primio neki mito, je vrlo mali broj, recimo od 100 da tek jedna spomene takvu situaciju - kaže za ACCOUNT Murtezić, koji smatra da bi bilo puno više takvih prijava da je korupcija više prisutna u sudovima i tužilaštvima:

- Disciplinski tužilac se ne bavi korupcijom kao takvom ali bilo bi očekivati da je veći broj pritužbi za korupciju s obzirom da ukupan broj prijava, i to mi je vrlo važno.

Od svih prijavljenih slučajeva moguće korupcije, disciplinski tužilac smatra da je samo jedan opravdan.

- Postoji samo jedan disciplinski prekršaj koji bi spadao u korupciju o kojoj govorimo, toga je bilo tako malo, zbog takvog djela nismo ni pokrenuli postupke ali smo pokrenuli nekoliko postupaka - objašnjava Murtezić i dodaje da su neki od slučajeva rezultirali ostavkama: Bilo je nekoliko istraga po tom pitanju koje su rezultirale i

ostavkama dok su te istrage bile vođene, u dva slučaja smo se obratili Tužilaštvu, prosljedili to i poslije su vođeni krivični postupci.

O detaljima i imenima Murtezić nije mogao govoriti jer su podaci povjerljivi sve dok se procesi ne okončaju.

- Našom tužbom nema nijedan završen slučaj.

Državni revizori u svojim posljednjih izvještajima su upozorili da dvije najvažnije državne pravosudne institucije uopšte nemaju plan borbe protiv korupcije. Državni Sud i Tužilaštvo nikada nisu usvojili plan borbe protiv korupcije što im je bila obaveza koju je Vijeće ministara propisalo svojom Strategijom za borbu protiv korupcije 2009-2014. godine.

Monitoringe sudova trebalo bi raditi češće ali to zabranjuje Ustavni sud iako bi monitoring mogao pomoći pravednijim odlukama. Monitoring može utjecati na donošenje zakonitih odluka. Monitoring se ne vrši kod donošenja odluke već samo kod postupka i ne vidim zašto Sud to zabranjuje, apsolutno ne vidim razlog

Branka Inić

Uz ovaj plan, ove dvije institucije su trebale napraviti i procjenu integriteta u kojoj je trebalo nabrojati pozicije koje su najpodložnije korupciji. Tužilaštvo i Sud nikada nisu usvojili takve dokumente.

Velika anketa ACCOUNT-a pokazuje poražavajuće podatke da u samo 2,8 posto anketiranih pravosudnih organa postoji "Plan djelovanja protiv korupcije" (ukupno dva pravosudna organa), te 95,8 posto nema usvojen ovaj dokument. Samo Federalno tužilaštvo i Visoko sudsko i tu-

žilačko vijeće (dokument usvojen 12. novembra 2013. godine u toku ovog istraživanja), usvojili su navedeni plan i koriste ga u svakodnevnom radu.

Antikorupcijska mreža u BiH ACCOUNT primila je proteklih mjeseci desetine prijava o korupciji. Ljudi koji su se obratili ACCOUNT-u tražili su pravnu pomoć. Iskusna advokatica Branka Inić pregledala je sve ove slučajeve od kojih su se neki odnosili na korupciju u pravosuđu.

- Treba pohvaliti taj projekat jer prvi put se pojavljuje jedna nevladina organizacija koja po osnovu prijava pravi izvještaje i daje svoje mišljenje u odnosu na nezakonitosti koje su učinjene, eventualno u sudskim postupcima, a za koje građani i građanke smatraju da su te nezakonitosti dovedene u jednu dimenziju osnovane sumnje da postoji korupcija - kaže Inićeva i dodaje da prijava o korupciji u pravosuđu nije bilo mnogo i dodaje kako je vrlo teško dokazati korupciju sudija ili tužilaca:

Korupcija nije utvrđena krivičnim zakonom, kao "neki institut", nego se može ustvari kroz jednu analizu svakoga slučaja vidjeti kolike su te nezakonitosti i zašto baš sudija u tom predmetu, imajući u vidu materijalni propis koji treba da ga poštuje, činjenice u sudskom postupku, donosi baš nezakonite odluke na štetu ustvari stranke koja je u postupku sa jedne strane. Sa druge strane treba utvrditi da li je ta nezakonitost ustvari prožeta i da može postojati korupcija učinjena od strane sudije, nezavano da li je ona političke prirode, sociološke, ili je to "ulična korupcija", ili neka druga vrsta korupcije.

Jedan od slučajeva bila je nelegalna gradnja u Sarajevu. Na žalbe komšija na bespravno izgrađenu kuću sud nije reagovao a kuća nije srušena. Inićeva kaže da se po pravilu ruše bespravni objekti siromašnih.

- Rušenja se vrše kod običnih građana, onih koji su gradili kuće uz tešku materijalnu situaci-

Ustavni Sud BiH:
Doneseno 245 odluka
u kojima se usvaja
prigovor na odluke
nižih sudova

ju u kojoj se nalaze, prikupljali neka sredstva, pa možda nisu mogli imati novac za legalizaciju, kod njih se rušenje vrši – smatra Inićeva koja se pita da li je nedostatak pravne pomoći građanima slučajan:

Da li je smišljeno napravljeno da BiH nije napravila zakon o pružanju besplatne pravne pomoći?

Ona objašnjava da je na ovaj način većem broju građana onemogućen pristup sudu. To je drastična povreda člana 6. Evropske konvencije o ljudskim pravima, objašnjava Inićeva.

Da građani BiH imaju besplatnu pravnu pomoć vjerovatno bi broj predstavki Evropskom sudu za ljudska prava bio i veći jer za podnošenje predstavke treba jako puno novca.

Tokom 15 godina rada u nevladinoj organizaciji za zaštitu ljudskih prava Inićeva je napravi-

la preko 3.500 monitoringa na svim sudovima u BiH. Kaže kako je rijetko primijetila da sudija vodi postupak suprotno zakonu o parničnom postupku.

- Da li je zbog prisustva monitoringa, ne bih u to više ulazila – kaže Inićeva, koja smatra da bi monitoringe sudova trebalo raditi češće ali da to zabranjuje Ustavni sud iako bi monitoring mogao pomoći pravednijim odlukama: Monitoring može utjecati na donošenje zakonitih odluka. Monitoring se ne vrši kod donošenja odluke već samo kod postupka i ne vidim zašto Sud to zabranjuje, apsolutno ne vidim razlog.

Veliki dio javnosti u BiH gubi povjerenje u pravosudne institucije više zbog onoga što oni ne rade nego zbog onoga što uspiju uraditi. Inićeva smatra da se i takozvano nečinjenje sudija a posebno tužilaca može smatrati korupcijom.

- Možda bi se i moglo smatrati vidom nezakonitosti koja povlači korupciju ali bi se morala izvršiti istraživanja zbog koga se to radi, koja je to uvezanost, koga i na koji način.

U sudovima širom BiH danas ima više od dva miliona neriješenih predmeta, piše u izvještaju Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH za proteklu godinu. U izvještaju se priznaje da je ovo "izrazito velik broj za zemlju s brojem stanovnika kojeg ima BiH".

"Međutim, ovu brojku treba promatrati s rezervom, budući da većinu tih predmeta predstavljaju takozvani 'komunalni predmeti' koji proizlaze iz neplaćanja računa za vodu, odvoz smeća, grijanje i TV pristojbu", navodi se u izvještaju o radu 1.272 tužilaca i sudija u BiH.

Disciplinski tužilac Murtezić kaže kako 60 posto njegovog rada otpada na ovakve pritužbe.

- Velik je broj takvih pritužbi i odnose se velikim dijelom na sudove i u većem dijelu tužilaštva. Nedonošenje tužilačkih odluka, bilo pozitivnih bilo negativnih, dužine sudskih postupaka... - objašnjava Murtezić i dodaje da su ovakvi slučajevi jako teško dokazivi:

- Tu je teško odrediti subjektivnu odgovornost u odnosu na sve ostale okolnosti ljudi koji rade u pravosuđu. Činjenica da je to po meni nešto puno opipljivije u odnosu na priču o percepciji korupcije.

Dijelom zbog velikog broja predmeta koji se godinama kisele u ladicama tužilaca, glavni generalni inspektor Federalne uprave policije Dragan Lukač odlučio je formirati poseban tim koji će istraživati korupciju u institucijama BiH, posebno pravosudnim.

- Izvještaj o stanju sigurnosti u BiH govore upravo o ovim elementima, između ostalog u toj informaciji stoji ocjena da je stanje korupcije u BiH jako izraženo i da je to stanje između ostalog prisutno i u državnim organima, čak je

Dragan Lukač: Doneseno 245 odluka u kojima se usvaja prigovor na odluke nižih sudova

navedeno da je jako veliki broj ljudi korumpiran koji rade u policiji i organima pravosuđa - objašnjava Lukač motive za formiranje posebnog tima ali se ne slaže sa podacima odnosno procjenama o količini korupcije:

- Ne slažem se da je to tako veliki broj ali je sigurno da su takve pojave prisutne. Nisu organi korumpirani ali jesu pojedinci.

On se nada da aktivnosti ovog tima koji je već počeo sa radom neće ostati samo na pokušaju. Objašnjava da im zakon nudi mogućnost da istražuju uposlenike velikog broja institucija po mjestu izvršenja krivičnog djela jer je veliki broj institucija smješten u Sarajevu, gdje Uprava ima nadležnosti.

Prve rezultate ovog tima najavljuje već do kraja 2013. godine ali smatra da je tim već postigao određeni uspjeh.

- Takav udarni tim ima i preventivnu ulogu jer teško će se ljudi upuštati u takva djela ako znaju da postoji neko ko ih sutra može pozvati na odgovornost, preventivna uloga treba da ima svoju težinu - kaže Lukač za ACCOUNT.

Kada je odlučio da osnuje ovakav tim, Lukač kaže da nije imao konkretne informacija o korupciji u institucijama ali da su mu se kao direktoru Uprave građani često obraćali sa zahtjevom da uradi nešto jer, kažu, niko drugi neće.

- Ako je zakon o krivičnom postupku propisao postupanje tužitelja u krivičnom postupku u roku od tri ili osam dana, mjeseci, provede istragu, zašto onda neki, a to nije mali broj, to je masovna pojava, zašto to može činiti bez ikakve sankcije, radne sankcije, ne pridržavati se odredbi zakona? To je postalo praksa – kaže Lukač i dodaje da ne mora značiti da neki predmeti stoje u ladicama zato što je tužilac korumpiran.

Ipak, navodi nevjerovatan primjer koji ga je nekoliko dana prije našeg razgovora šokirao.

- Prije desetak dana sam dobio obavijest Kantonalnog tužiteljstva Sarajevo – obavještavamo vas da u vezi sa vašom prijavom koju ste podnijeli 2003. godine za nekoliko krivičnih djela, u odnosu na prva tri krivična djela neće biti sprovedena istraga jer smo utvrdili da ovo tužilaštvo nije nadležno a za druga dva jer je nastupila zastara – preporuča ljutito Lukač:

“

Nefunkcioniranjem pravne države, a to govorim vrlo ozbiljno kao direktor policije, opstojnost naše države BiH je vrlo upitna. To je stanje karcinoma koje uništava organizam, doživljava metastaze, zalazi u druge segmente društva i to će društvo doživjeti kolaps, potpuni.

Dragan Lukač

- Nakon 10 godina te tužiteljstvo obavještava da neće uraditi nešto!? To je nedopustivo. To je za Ginisovu knjigu rekorda.

Glavni inspektor kaže da postaje sasvim normalno da masa predmeta stoji u ladicama mjesecima. Zbog toga je, kaže, izdao naredbu da se svi predmeti koji su stariji od godinu dana moraju okončati.

- Mi ovdje imamo predmeta koji su stari po pet godina. Objašnjeno mi je da u puno predmeta tužiteljstvo nije odgovorilo na naše molbe. Onda budem jako ljut i pitam šta si poduzeo nakon pismenog zahtjeva jer i mi se pokrivamo sa tim što čekamo nekoga. Što ti nakon dva dana nisi pokucao na vrata tog tužitelja i tražio odgovor? Moramo u svim organima uozbiljiti stanje stvari.

Lukač ide i dalje pa smatra da korupcija u pravosuđu, prije svega, može ugroziti cijelu državu.

- Nefunkcioniranjem pravne države, a to govorim vrlo ozbiljno kao direktor policije, opstojnost naše države BiH je vrlo upitna. To je stanje karcinoma koje uništava organizam, doživljava metastaze, zalazi u druge segmente društva i to će društvo doživjeti kolaps, potpuni.

Međutim, Lukač rješenje ne vidi u bombastičnim istragama i privođenjima. Takvi su slučajevi u BiH previše često završavali bez odgovarajuće presude. Tvrdi da smo mi puno prije Hrvatske imali svoje slučajeve Sanader.

- Problem je što se tu završila ta priča, šta je dalje bilo sa tim slučajevima kad su došli u nadležnost drugih organa. Ja sam kao šef državne kriminalističke policije vodio predmet predsjednika Vlade Republike Srpske i 15 najodgovornijih ljudi u RS-u, neki su bili ministri, neki direktori firmi... - prisjeća se Lukač istrage koja je na kraju završila krivičnim prijavama teškim 115 miliona maraka.

Kaže da je sličnih predmeta bilo jako mnogo ali nisu završili osuđujućim presudama.

- Ili je policija zloupotrijebila svoj položaj ili su organi koji su poslije postupali, tužiteljski i sudski, iz ne znam kojih razloga, neću da kažem zato što su korumpirani, te predmete okončali ili nisu završili te postupke – kaže Lukač, koji smatra da je najveća krivica na tužilaštvima:

- Mislim da trenutno najviše škripi u tužiteljstvima, ne biram nijedno, generalno gledano mislim da u lancu procesuiranju kriminala, imamo najveće zastoje u tužiteljstvima.

U zadnje dvije godine broj pritužbi je kontinuirano visok i možda i najveći u regionu ali sa druge strane imamo i najveći broj postupaka koji disciplinski organ pokreće. Da saberete zajedno Hrvatsku, Srbiju, Crnu Goru i Makedoniju, mislim da nemate taj broj postupaka koje je samo naša kancelarija pokrenula

Arben Murtezić

Broj žalbi građana nezadovoljnih radom pravosudnih institucija povećao se u 2012. u odnosu na 2011. godinu za više od 100 prijava. Najviše žalbi odnosi se na nezadovoljstvo sudačkom odlukom ali i odlukama tužilaštva da obustavi istragu.

“Najznačajniji izvori pokretanja postupaka po službenoj dužnosti su i dalje informacije o zastarjelosti kaznenog gonjenja, kao i odluke Ustavnog suda BiH kojima je utvrđeno kršenje prava na suđenje u razumnom roku”, navodi se u izvještaju Visokog sudskeg i tužilačkog vijeća za 2012. godinu, gdje se dodatno objašnjava na šta se odnose žalbe protiv tužilaca a na šta one protiv sudija.

“U najvećem broju, podnositelji pritužbi izra-

žavaju svoje nezadovoljstvo kašnjenjem u izradi odluka ili u drugim radnjama u svezi s obavljanjem dužnosti suca, odnosno kašnjenjem u provođenju radnji u svezi s vršenjem dužnosti tužitelja.”

Zanimljivo je, ipak, da je protiv tužitelaca podneseno 250 pritužbi a protiv sudaca mnogo više, ukupno 786. Sa druge strane, ovaj broj pritužbi protiv tužilaca najveći je od osnivanja Vijeća.

Od sudova, najviše pritužbi imaju općinski, odnosno osnovni sudovi, dok kod tužilaštava najviše pritužbi imaju kantonalna tužilaštva u Federaciji i okružna tužilaštva u Republici Srpskoj.

Veći broj žalbi rezultirao je i većim brojem kazni za sudije i tužioce.

“Tako je od ukupno 1.308 riješenih pritužbi, njih 64 rezultiralo pokretanjem stegovnog postupka, pa je u 2012. godini pokrenuto ukupno 30 stegovnih postupaka, što predstavlja najveći broj pokrenutih postupaka od formiranja Ureda stegovnog tužitelja”, piše u izvještaju o radu Vijeća gdje se dodatno pojašnjavaju kazne.

“U pogledu strukture stegovnih mjera, u navedenom razdoblju, izrečene su sljedeće mjere: pismena opomena koja se javno ne objavljuje (14), javna opomena (9), smanjenje plaće (9) i jedna mjera premještanja s mjesta glavnog tužitelja na mjesto tužitelja.”

Na izvjestan način sudije i tužioce kaznio je i Ustavni sud BiH koji je od gotovo dvije hiljade slučajeva donio 245 odluka u kojima se usvaja prigovor na odluke nižih sudova.

“Ustavni sud je u 66 predmeta naložio sudu da okonča predmet bez odlaganja zbog kršenja prava na donošenje odluke u razumnom roku, dok je u 69 predmeta zbog nedonošenja odluke u razumnom roku u sudskom postupku dosudio da se apelantima na ime nematerijalne štete isplati ukupno 113.000 maraka”, piše u izvještaju Vijeća.

Tužilaštvo Kantona Sarajevo: Obavijest o neprovođenju istrage nakon 10 godina

Disciplinski tužilac Murtezić kaže kako njegov ured analizira donošenje drugostepenih presuda i prati koji sudovi odnosno sudije imaju najveći broj ovakvih presuda.

- To je vrlo klizav teren za disciplinskog tužioca – objašnjava Murtezić i dodaje da razlikovanje u presudama ne mora značiti neznanje ili lošu namjeru sudije u prvostepenom postupku: Pitanje velikog broja ukinutih odluka jeste pitanje ocjenjivanja sudije.

Veliki broj pritužbi na rad sudija i tužilaca Murtezić objašnjava “vidljivošću Vijeća”. U svakom sudu i tužilaštvu u BiH na vidljivim mjestima velikim slovima su napisana prava učesnika u sudskom procesu i mogućnost da prijave sve neregularnosti.

- U zadnje dvije godine broj pritužbi je kontinuirano visok i možda i najveći u regionu ali sa druge strane imamo i najveći broj postupaka koji disciplinski organ pokreće. Da saberete zajedno Hrvatsku, Srbiju, Crnu Goru i Makedoniju, mislim da nemate taj broj postupaka koje je

samo naša kancelarija pokrenula – kaže Murtezić koji smatra da građani i advokati često pritužbe vide kao jedini način da ubrzaju slučajeve: Razumijemo i građane i advokate jer neki postupci vrlo dugo traju i ovo vide kao jedan način da nešto urade, podnoseći prijavu.

O mišljenju građana da je sudstvo u BiH izrazito korumpirano disciplinski tužilac kaže da često razmišlja i da je to simptomatično ali pronalazi opravdanje u stanju u društvu.

- Prvo se pitam da li je moguće da pravosuđe ima bolji ugled od ostalih grana vlasti u državi gdje imamo takvu ekonomsku i političku situaciju, da li je moguće da se pravosuđe izdvoji iz toga – kaže Murtezić, koji i sam provjerava tačnost pisanja u medijima:

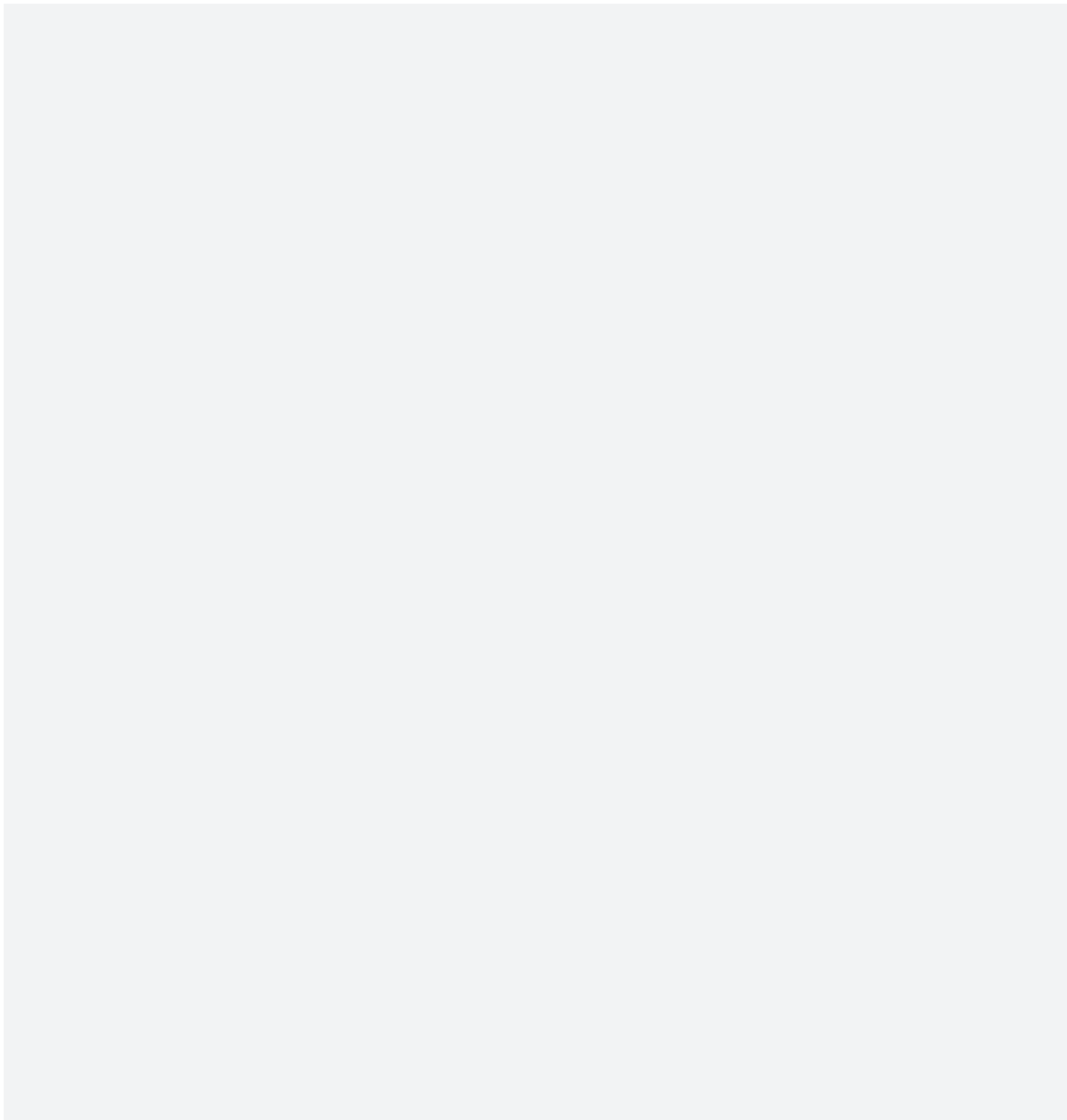
- Tačno je da se pravosuđe nalazi na prilično niskom mjestu, ne mogu dati tačan odgovor na to pitanje. Vršimo provjere po medijskim napisima, istina je da ti napisi u velikom broju slučajeva ne mogu da prođu ni neku logičku provjeru ako se imalo razumijete u taj posao. Neke stvari koje se stavljaju na teret sudijama i tužiocima jednostavno meni nisu logične.

On smatra da na imidž sudova i tužilaštava utječe i opće nezadovoljstvo građana ali i medijska klima.

Govoreći nedavno na promociji jedne publikacije o korupciji u BiH, Sead Lisak, direktor Agencije za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije, rekao je kako smatra da takva slika ipak nešto govori o pravosuđu u BiH.

- Da li ima korupcije u pravosuđu na svoj način daje odgovor nedostatak povjerenje u pravosuđe – rekao je Lisak odgovarajući na pitanje novinarke da li ima korupcije u pravosuđu:

- Neprocesuiranje određenih slučajeva, nedostatak povjerenje u pravosuđe na svoj način može neposredno da odgovori na ovo vaše pitanje.

ANALIZA UPITNIKA

**PERCEPCIJE KORUPCIJE
U PRAVOSUDNOM SISTEMU BiH**

SADRŽAJ

UVOD.....	140
O ISTRAŽIVANJU.....	141
Cilj istraživanja.....	141
Populacija.....	141
Uzorak.....	141
Metoda.....	141
Postupak.....	141
REZULTATI ISTRAŽIVANJA.....	142
Odziv ispitanika istraživanja.....	142
“Plan djelovanja protiv korupcije”.....	143
“Sistem planova integriteta”.....	145

UVOD

Polazne teze u istraživanju bile su da postoje planovi, politike i/ili strategije za borbu protiv korupcije u pravosudnom sistemu Bosne i Hercegovine, jer su u skladu sa državnom "Strategijom za borbu protiv korupcije 2009-2014" sve institucije na svim nivoima u BiH trebale pripremiti vlastiti Plan djelovanja protiv korupcije (aktivnost 2.6. državne Strategije). Kompleksnost i organiziranost političkog i svakog drugog sistema u državi Bosni i Hercegovini ogleda se i u pravosudnom sistemu BiH.

Kada je u pitanju zakonodavstvo koje regulira oblast sudstva i tužilaštva, u BiH je situacija poprilično komplicirana.

U zemlji postoji ukupno 77 redovnih sudova. Na državnom nivou formiran je Sud BiH. U FBiH postoje 32 općinska suda. Pored općinskih, u FBiH ima 10 kantonalnih i Vrhovni sud FBiH. U RS-u ima 19 osnovnih sudova, pet okružnih, pet okružnih privrednih, Viši privredni sud i Vrhovni sud RS-a. U DB djeluju Osnovni i Apelacioni sud DB.

Na nivou BiH, Zakonom o Tužilaštvu BiH osnovano je Tužilaštvo BiH. U FBiH imamo 10 kantonalnih zakona o tužilaštvima kojima je formirano 10 tužilaštava na kantonalnom nivou i to: 1) Kantonalno tužilaštvo Kantona Sarajevo, 2) Kantonalno tužilaštvo Srednjobosanskog kantona, 3) Kantonalno tužilaštvo Tuzlanskog kantona, 4) Kantonalno tužilaštvo Unsko-sanskog kantona, 5) Kantonalno tužilaštvo Posavskog kantona, 6) Kantonalno tužilaštvo Zeničko-dobojskog kantona, 7) Kantonalno tužilaštvo Hercegovačko-neretvanskog kantona, 8) Kantonalno tužilaštvo Zapadno-hercegovačkog kantona, 9) Kantonalno tužilaštvo Goražde i 10) Kantonalno tužilaštvo Livno. Zakonom o Federalnom tužilaštvu FBiH osnovano je Federalno tužilaštvo.

U RS-u postoji Zakon o tužilaštvima u RS-u, kojim je osnovano pet okružnih tužilaštava (Banja Luka, Bijeljina, Doboj, Istočno Sarajevo i Trebinje) i

Republičko tužilaštvo RS-a. Zakonom o suzbijanju organiziranog i najtežih oblika kriminala u okviru Okružnog tužilaštva Banja Luka osnovano je i Posebno tužilaštvo za suzbijanje organiziranog i najtežih oblika kriminala (Specijalno tužilaštvo). Zakonom o tužilaštvu DB osnovano je Tužilaštvo DB.

Prema Zakonu o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću BiH iz 2004. godine, Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH (VSTV) je nezavisan i samostalan organ. VSTV ima zadatak da osigura nezavisno, nepristrasno i profesionalno pravosuđe (obuhvatajući sudove i tužilaštva) u BiH.

Tokom realizacije istraživanja prikupljena su ukupno **72 upitnika** (41 Federacija BiH, 26 Republika Srpska i pet Distrikt Brčko).

Sveobuhvatna analiza prikupljenih podataka pokazuje poražavajuće podatke da u samo 2,8% anketiranih pravosudnih organa postoji "Plan djelovanja protiv korupcije" (ukupno dva pravosudna organa) te 95,8% nema usvojen ovaj dokument. Dakle, samo su Federalno tužilaštvo i Visoko sudsko i tužilačko vijeće usvojili navedeni plan i koriste ga u svakodnevnom radu.¹ Ukupno je 90% Plana rada Odjela za privredni kriminal za 2013. godini do sada realizirano, a VSTV izvještava kako je u dosadašnjem radu realizirano 17,2% ovog dokumenta. Ovi planovi usvojeni su u 2013. godini, a u oba slučaja odnose se na period od dvije godine. Najvažnije navedene realizirane aktivnosti ovog dokumenta su: razvoj i usvajanje pravnog okvira za rad Agencije za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije, zapošljavanje posebnog osoblja Agencije, u cilju omogućavanja početka rada iste; uvođenje obaveznog deklariranja svih pravnih lica koja sudjeluju u procedurama javne nabavke, timski rad tužilaca i OSL u policijskim agencijama; edukacija tužilaca za rad po tzv. koruptivnim djelima.

¹ Dokument usvojen 12. novembra 2013. godine u toku ovog istraživanja.

Zanimljivo je kako određeni broj pravosudnih organa smatra kako nema potrebe za donošenjem ovakve vrste plana/dokumenta, jer je postojeća državna strategija sveobuhvatna i da koriste upravo Strategiju.

Niti jedan anketirani pravosudni organ ne posjeduje sistem planova integriteta u cilju procjene radnih mjesta koja su najpodložnija korupciji, a ne postoji ni odgovor na pitanje koja radna mjesta smatraju najpodložnijim korupciji. Identificirano je mnoštvo razloga i uzroka nepostojanja navedena dva dokumenta koja su pravosudne institucije prema državnoj strategiji bile dužne usvojiti.

O ISTRAŽIVANJU

CILJ ISTRAŽIVANJA

Istraživanje je provedeno s ciljem utvrđivanja postojanja ili nepostojanja te korištenja adekvatnih antikorupitivnih strategija, politika i praksi pravosudnog sistema u Federaciji BiH (FBiH), Republici Srpskoj (RS) i Distriktu Brčko (DB), u skladu sa obavezama iz državne "Strategije za borbu protiv korupcije 2009-2014" (aktivnost 2.6.).

POPULACIJA

Populaciju ovog istraživanja činile su:

Na teritoriji cijele BiH postoji ukupno 77 sudova (jedan državni i 76 entitetskih, dok od tog broja u Distriktu Brčko postoji Apelacioni sud DB i Osnovni sud DB. Na teritoriji cijele BiH postoji ukupno 20 tužilaštava (jedno državno, jedno federalno, 10 kantonalnih, Republičko tužilaštvo RS-a, pet okružnih tužilaštava, Specijalno tužilaštvo RS-a, Tužilaštvo DB). Također, u populaciju ovog istraživanja uvršteno je Visoko sudsko i tužilačko Vijeće (VSTV). Dakle, ukupno 97 pravosudnih organa u BiH.

UZORAK

Uzorak istraživanja činila su ukupno 72 pravosud-

na organa (nivo pouzdanosti 95% i interval pouzdanosti 6).

METODA

U istraživanju je bila korištena kvantitativna istraživačka metoda (anketno istraživanje).

POSTUPAK

Za potrebe ovog istraživanja kreirana je jedna vrsta upitnika u svrhu analiziranja antikorupcionih politika u praksi u pravosudnom sistemu BiH.

Anketno istraživanje provedeno je tokom novembra i decembra 2013. godine. Prvenstveno su svi volonteri uključeni u proces istraživanja bili upoznati sa svrhom i ciljem istraživanja kao i metodom prikupljanja podataka (alatima za prikupljanje podataka i sl.). Potencijalni sudionici istraživanja pisanim putem (popratno pismo) obaviješteni su da je istraživanje dobrovoljno i anonimno te će im garantirati povjerljivost prikupljenih podataka.² Za ispunjavanje navedenog anketnog upitnika bilo je potrebno oko 10 minuta. Anketni upitnik je ispitanicima bio prosljeđen kroz izravni/direktni kontakt putem e-maila i/ili fax-a (vladinim institucijama obavezno fax-om), a dio anketa (u skladu sa potrebama anketiranih) bio je obavljen telefonskim putem.

Ovo istraživanje treba posmatrati u svjetlu istraživačkog novinarstva i podršci pripreme, pisanja i objavljivanja tekstova o korupciju u Bosni i Hercegovini, ali nikako kao istraživanje koje bi moglo ili trebalo poslužiti za generalizaciju rezultata na populaciju svih pravosudnih organa. Iako, metodološki pristup ovog istraživanja dozvoljava generalizaciju na osnovu uzorka istraživanja.

² Popratno pismo uz anketni upitnik sadržavalo je dio: "Anketa je anonimnog karaktera. Ovim putem vas obavještavamo da će dobijeni rezultati biti korišteni u svrhu prezentacije zbirnih rezultata istraživanja te da se u druge svrhe neće koristiti. Povjerljivost bilo kakve vrste ličnih podataka i anonimnost sudionika su zagarantirani."

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

ODZIV ISPITANIKA ISTRAŽIVANJA

Ukupan broj anketa koje su za vrijeme istraživanja prikupljene iznosio je 72. Najveći postotak odgovora zabilježen je u FBiH (56,90%) dok je stopa odgovora u odnosu na ukupan broj anketa u RS-u iznosila 36,10%. Postotak dostavljenih anketa iz DB u odnosu na ukupan broj anketa iznosio je 6,90%.

Tabela 1. Odziv ispitanika istraživanja u odnosu na entitetsku zastupljenost broja prikupljenih anketa

	Frekvencija	Procenat %
Federacija (FBiH)	41	56,9
Republika Srpska (RS)	26	36,1
Brčko Distrikt (BD)	5	6,9
Ukupno	72	100,0

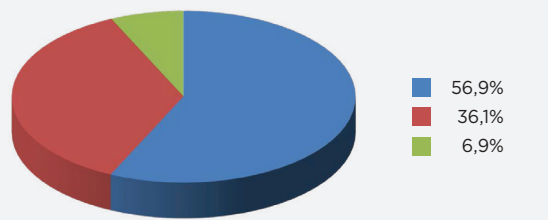

Tabela 2. Odziv ispitanika istraživanja u odnosu na entitetsku/kantonalnu/općinsku nadležnost pravosudnih organa

Regija	Frekvencija	Procenat %
RS i Brčko Distrikt	31	43,1
Bosansko-podrinjski	3	4,2
Hercegovačko-neretvanski	2	2,8
Kanton 10	2	2,8
Posavski	3	4,2
Sarajevo	4	5,6
Srednjobosanski	5	6,9
Tuzlanski	6	8,3
Unsko-sanski	5	7,0
Zapadnohercegovački	4	5,6
Zeničko-dobojski	7	9,8
Ukupno	72	100,0

U nastavku se nalazi detaljan prikaz sudova i tužilaštava koja su sudjelovala u istraživanju (tabela 3.).

Tabela 3. Lista pravosudnih organa koji su učestvovali u istraživanju u odnosu na entitetsku/kantonalnu/općinsku nadležnost pravosudnih organa

Regija	Frekvencija	Procenat %
Apelacioni sud Brčko Distrikta BiH	1	1,4
Federalno tužilaštvo FBiH	1	1,4
Kantonalni sud u Bihaću	1	1,4
Kantonalni sud u Livnu	1	1,4
Kantonalni sud u Novom Travniku	1	1,4
Kantonalni sud u Odžaku	1	1,4
Kantonalni sud u Zenici	1	1,4
Kantonalno tužilaštvo Kantona Sarajevo	1	1,4
Kantonalno tužilaštvo Posavskog kantona	1	1,4
Kantonalno tužilaštvo Zeničko-dobojskog kantona	1	1,4
Okružni privredni sud Doboј	1	1,4
Okružni sud Banja Luka	1	1,4
Okružni sud Doboј	1	1,4
Okružni sud Trebinje	1	1,4
Okružni sud u Ist. Sarajevu	1	1,4
Okružni sud u Trebinju	1	1,4
Okružno tužilaštvo Banja Luka	1	1,4
Okružno tužilaštvo Doboј	1	1,4
Okružno tužilaštvo u Bijeljini	1	1,4
Okružno tužilaštvo u Istočnom Sarajevu	1	1,4
Okružno tužilaštvo u Trebinju	1	1,4
Općinski sud u Kalesiji	1	1,4
Općinski sud Gradačac	1	1,4

Tabela 3. Lista pravosudnih organa koji su učestvovali u istraživanju u odnosu na entitetsku/kantonalnu/općinsku nadležnost pravosudnih organa		
Regija	Frekvencija	Procenat %
Općinski sud Gradačac odjeljenje u Srebreniku	1	1,4
Općinski sud Lukavac	1	1,4
Općinski sud Prača	1	1,4
Općinski sud u Bihaću	1	1,4
Općinski sud u Bos. Krupi	1	1,4
Općinski sud u Bugojnu	1	1,4
Općinski sud u Čapljini	1	1,4
Općinski sud u Goraždu	1	1,4
Općinski sud u Gračanici	1	1,4
Općinski sud u Jajcu	1	1,4
Općinski sud u Kaknju	1	1,4
Općinski sud u Kiseljaku	1	1,4
Općinski sud u Ključu	1	1,4
Općinski sud u Konjicu	1	1,4
Općinski sud u Livnu	1	1,4
Općinski sud u Ljubuškom	1	1,4
Općinski sud u Ljubuškom odjeljenje za Grude	1	1,4
Općinski sud u Lukavcu	1	1,4
Općinski sud u Orašju	1	1,4
Opštinski sud Pale	1	1,4
Općinski sud u S. Mostu	1	1,4
Općinski sud u Š. Brijegu	1	1,4
Općinski sud u Travniku	1	1,4
Općinski sud u Tuzli	1	1,4
Općinski sud u Visokom	1	1,4
Općinski sud u Zavidovićima	1	1,4
Općinski sud u Zenici	1	1,4
Općinski sud u Žepču	1	1,4
Općinski sud u Živinicama	1	1,4
Osnovni sud Brčko Distrikta	1	1,4

Osnovni sud Foča	1	1,4
Osnovni sud Kotor Varoši	1	1,4
Osnovni sud Prnjavor	1	1,4
Osnovni sud Trebinje	1	1,4
Osnovni sud u N. Gradu	1	1,4
Osnovni sud u Prijedoru	1	1,4
Osnovni sud u Sokocu	1	1,4
Osnovni sud u Tesliću	1	1,4
Osnovni sud u Višegradu	1	1,4
Osnovni sud u Vlasenici	1	1,4
Osnovni sud Zvornik	1	1,4
Republičko tužilaštvo RS	1	1,4
Tužilaštvo Brčko Distrikta	1	1,4
Tužilaštvo Brčko Distrikta	1	1,4
Ustavni sud BiH	1	1,4
Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH	1	1,4
Viši privredni sud Banja Luka	1	1,4
Vrhovni sud Republike Srpske	1	1,4
Županijsko tužiteljstvo Široki Brijeg	1	1,4
Ukupno	72	100,0

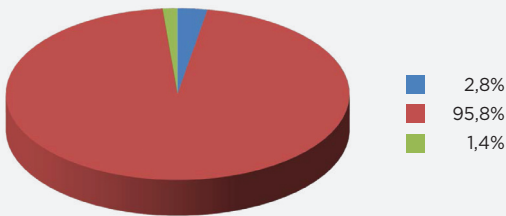
“PLAN DJELOVANJA PROTIV KORUPCIJE”

Ispitivanje opće procjene borbe protiv korupcije putem adekvatnih politika, strategija i praksi u pravosudnim organima pokazalo je da se način i pristup borbi protiv korupcije ne razlikuje u sudovima i tužilaštvima koja imaju nadležnost na različitim nivoima u BiH. Sveobuhvatna analiza prikupljenih podataka pokazuje poražavajuće podatke da u samo 2,8% anketiranih pravosudnih organa postoji “Plan djelovanja protiv korupcije” (ukupno dva pravosudna organa) te 95,8% nema usvojen ovaj dokument.

Prema odgovorima ispitanika, Plan djelovanja protiv korupcije usvojili su samo VSTV i Federalno tužilaštvo (Plan borbe protiv korupcije u Federalnom tužilaštvu i Plan za borbu protiv korupcije). Ukupno je 90% Plana rada Odjela za privredni kriminal za 2013. godinu do sada realizirano, a VSTV izvještava kako je u dosadašnjem radu realizirano 17,2% ovog dokumenta. Ovi planovi usvojeni su u 2013. godini, a u oba slučaja odnose se na period od dvije godine. Najvažnije navedene realizirane aktivnosti ovih dokumenata su: razvoj i usvajanje pravnog okvira za rad Agencije za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije, zapošljavanje posebnog osoblja Agencije, u cilju omogućavanja početka rada iste; uvođenje obaveznog deklariranja svih pravnih lica koja sudjeluju u procedurama javne nabavke, timski rad tužilaca i OSL u policijskim agencijama, edukacija tužilaca za rad po tzv. koruptivnim djelima.

Tabela 4. Postojanje "Plana djelovanja protiv korupcije" (frekvencija i procenti %)

Odgovor	Frekvencija	Procentat %
Da	2	2,8
Ne	69	95,8
Nije odgovoreno	1	1,4
Ukupno	72	100,0

Neki od glavnih navedenih razloga ili uzroka nepostojanja navedenog plana su sljedeći:

- akt nije propisan kao obavezan od strane VSTV-a i Ministarstva pravde RS-a
- djelujemo kroz instrukcije
- do sada se u radu suda nismo susretali sa

problemima te vrste, nije bilo ni pritužbi strana-ka u tom pravcu

- etički kodeks za sudije i sudske službenike zabranjuje korupciju, pa smo mi smatrali da su ovi dokumenti dovoljni

- imamo opći plan koji ima VSTV
- imamo Pravilnik o internom poslovanju
- informacije koje su pod kontrolom suda su dostupne javnosti u skladu sa odredbama Zakona o slobodnom pristupu informacijama, u zgradi suda je na vidnom mjestu istaknuto i obilježeno sanduče za pritužbe i sugestije građana

- nismo u obavezi prema Strategiji za borbu protiv korupcije u BiH 2009-2014, jer to do sada nije bilo naloženo niti je propisima o uređenju suda regulirano

- nismo se susreli sa problemima korupcije
- radimo na tome
- formirana je radna grupa i nacrti
- nema potrebe za usvajanjem ovog plana, sud radi u skladu sa zakonom o sudovima

- nema rizičnih postupaka ove vrste
- Ustavni sud BiH trenutno je u fazi izrade Akcionog plana za borbu protiv korupcije

- nepostojanje dovoljno vremena i prostora da se u tužilaštvu donese plan koji je u skladu sa strategijom za borbu protiv korupcije

- nismo dobili zadatak od strane VSTV-a
- planirano je donošenje zajedničkog Plana na nivou pravosuđa Distrikta Brčko

- smatramo da je postojeća strategija za borbu protiv korupcije 2009-2014. sveobuhvatan dokument primjenjiv i na Apelacioni sud Distrikta Brčko i sačinjen nacrt plana.

S jedne strane postoji ohrabrujući podatak o manjem broju pravosudnih organa koji su formirali radne grupe i pripremaju nacrt ovog plana (npr. Ustavni sud BiH), dok sa druge strane postoje sudovi i tužilaštva koji su prvi put putem ovog istraživanja i ispunjavanja upitnika saznali da je ovo njihova obaveza prema državnoj strategiji.

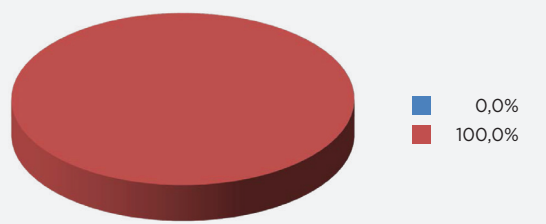
Zabrinjavajuće je što određeni broj sudova i tužilaštava tvrdi da ovakve dokumente nisu usvojili niti ih posjeduju u formi nacрта, jer se do sada nisu susretali sa problematikom korupcije te smatraju kako im neće biti potreban takav dokument. Možemo pretpostaviti da ovaj nemali broj pravosudnih organa smatra kako preventivne mjere u oblasti borbe protiv korupcije nisu potrebne. Dakle, postoje pravosudni organi koji rijetko ili nikako nalažu provedbu konkretnih mjera prevencije već su te mjere okvirno i uopćeno definirane u nekoliko članova zakona, ističući ovaj segment prevencije kao vrlo važan.

Također, određeni sudovi i tužilaštva pozivaju se na postojeće etičke kodekse i pravilnike o radu.

“Sistem planova integriteta”

U ovom istraživanju došlo se do poražavajućeg podatka kako nijedan pravosudni organ ne posjeduje “sistem planova integriteta” niti ga koristi u radu u cilju procjene radnih mjesta koja su najpodložnija korupciji (100% anketiranih ne posjeduje dokument). U skladu s nepostojanjem dokumenta, nijedan pravosudni organ nije bio u mogućnosti navesti minimalno tri radna mjesta/ pozicije u sudu i/ili tužilaštvu koja su najpodložnija korupciji.

Tabela 5. Postojanje “Sistema planova integriteta”		
Odgovor	Frekvencija	Procenat %
Da	0	0
Ne	72	100,0
Ukupno	72	100,0

Osim prikupljanja podataka o postojanju ili nepostojanju dokumenta vrlo je važno utvrditi moguće razloge/uzroke trenutnog stanja. Analizom prikupljenih podataka identificirani su neki od navedenih razloga, a to su posebno detaljni podaci VSTV-a:

“Akcionim planom za borbu protiv korupcije u VSTV-u 2013/2014, između ostalog, predviđeno je i sačinjavanje plana integriteta. Na sastanku sa predstavnicima Agencije za borbu protiv korupcije (APIK) održanom 12.9.2013. dogovoreno je da će Agencija dostaviti VSTV-u metodologiju za izradu plana integriteta čim ista bude razvijena i usvojena od strane APIK-a. Kada dobije navedenu metodologiju, VSTV će pristupiti izradi plana integriteta.

Ostali razlozi se malo ili nimalo razlikuju od razloga navedenih za nepostojanje “Plana djelovanja protiv korupcije”. Naime, još jednom se iz podataka prikupljenih tokom istraživanja može pretpostaviti da pravosudni organi rijetko ili nikako ulažu napore kako bi uveli određene preventivne mjere borbe protiv korupcije (“do sada se u radu suda nismo susretali sa problemima te vrste, nije bilo ni pritužbi stranaka u tom pravcu”). Međutim, ohrabrujuće je da ponovo postoje pravosudni organi koji već rade na pripremi plana integriteta kao posebnog dokumenta ili kao dijela akcionog plana djelovanja protiv korupcije. Neke od institucija navode kako su svi uposlenici prilikom zapošljavanja upoznati sa činjenicom da korupcija nije dozvoljena. Ovaj i slični odgovori upravo su osnov za pretpostavku da se malo ili nimalo aktivnosti usmjerava ka preventivnim mjerama borbe protiv korupcije. Ukoliko ranije spomenuti razlozi nisu bili navedeni, najčešći odgovori usmjereni su na korištenje postojećih zakonskih i etičkih dokumenata, nepostojanje potrebe za ovim dokumentom jer nemaju obavezu prema VSTV-u i sl.

